

STUDIA UNIVERSITATIS COMMUNIA

Nemzetbiztonsági alapismeretek

Szerkesztette:
RESPERGER ISTVÁN

Dialóg Campus

NEMZETBIZTONSÁGI ALAPISMERETEK

STUDIA UNIVERSITATIS COMMUNIA

Sorozatszerkesztő
Hautzinger Zoltán

NEMZETBIZTONSÁGI ALAPISMERETEK

Szerkesztette:
Resperger István

DIALÓG CAMPUS KIADÓ ❖ BUDAPEST

A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001
„A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés”
című projekt keretében jelent meg.

Szerzők

Bálint László
Dávid Ferenc
Dezső Lajos
Dobák Imre
Kovács Zoltán András
Regényi Kund
Resperger István
Simon László

Szakmai lektorok

Boda József
Tömösváry Zsigmond

© Dialóg Campus Kiadó, 2018

© Szerkesztő, 2018

© Szerzők, 2018

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

Tartalom

Előszó	9
I. Történeti visszatekintés a magyar titkosszolgálatokra (<i>Dávid Ferenc</i>)	11
1. Bevezetés, avagy iránytű a fejezethez	11
2. A két világháború időszakának államvédelme	12
3. Államvédelem az 1945 és 1956 közötti időszakban	14
4. Az állambiztonsági szféra 1956 és a rendszerváltozás között	17
5. Az állambiztonsági intézményrendszer átalakítása	21
6. Nemzetbiztonsági intézményrendszer a rendszerváltozást követő évtizedekben	23
II. A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége – biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések (<i>Resperger István</i>)	29
1. A nemzetbiztonsági szolgálatokra vonatkozó törvények	29
2. Elméleti alapok	33
2.1. Konfliktussal, konfliktusmegelőzéssel, válsággal, válságkezeléssel kapcsolatos elméleti alapok	34
2.2. A válság, a válságkezelés	36
2.3. A válságkezelés új megközelítése	38
3. A 21. század biztonsági kihívásai	41
3.1. A demográfiai robbanás és következményei	41
3.1.1. Magyarországra vonatkozó adatok és előrejelzések	47
3.2. Az élelem, a víz, az ásványkincsek és az energiahordozók hiánya	50
3.2.1. Élelmiszerhiány	50
3.2.2. Vízhány	52
3.2.3. Növekvő nyersanyagigény	53
3.2.4. Az energiahordozók kimerülése	54
4. A világ kockázatai	57
4.1. Migrációs világtrendek, statisztikák	57
4.2. A fegyverkezésből és fegyverkereskedelemből fakadó problémák	60
4.3. A tömegpusztító fegyverek elterjedéséből adódó kockázatok	62
5. A 21. század biztonsági fenyegetései	63
5.1. A szervezett bűnözéssel összefüggő fenyegetések	63
5.2. A kábítószer és az ellene való küzdelem	65
5.2.1. Hazánk helyzete	66

5.3. Kiberbűnözés, kiberterrorizmus	67
6. A világ biztonsági fenyegetései	70
6.1. A terrorizmus	70
6.2. A vallási indíttatású terrorizmus	72
6.3. Az Iszlám Állam kialakulása, tevékenysége	72
6.3.1. Az Iszlám Állam felépítése	73
6.3.2. Céljaik, terveik	74
6.3.3. Gazdasági háttere	75
6.4. A fegyveres konfliktusok, háborúk hatásai	76
6.5. A jelenkori hadviselési módok összehasonlítása	80
6.5.1. Hagyományos hadviselés	80
6.5.2. Aszimmetrikus hadviselés	80
6.5.3. Hibrid hadviselés	80
6.5.4. A veszteségek kérdése	83
7. Magyarország biztonsági dimenzióinak értékelése	84
III. A nemzetbiztonsági szolgálatok	95
1. A nemzetbiztonsági szolgálatok (<i>Dezső Lajos</i>)	95
1.1. Az Információs Hivatal	95
1.1.1. Az Információs Hivatal rendeltetése, feladat- és hatásköre	95
1.1.2. A hírszerzés forrásai, az adatkezelés és a titkos információgyűjtés	100
1.1.3. Az IH irányítása és vezetése	105
1.2. A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (<i>Simon László</i>)	110
1.2.1. A KNBSZ megalakulása	110
1.2.2. A KNBSZ rendeltetése	111
1.2.3. A KNBSZ feladatrendszere	112
1.2.4. A katonai nemzetbiztonsági szolgálat ellenőrzése	114
1.2.5. A KNBSZ személyi állománya és szervezeti felépítése	114
1.3. Az Alkotmányvédelmi Hivatal (<i>Kovács Zoltán András – Regényi Kund</i>)	116
1.3.1. A Nemzetbiztonsági Hivatalból Alkotmányvédelmi Hivatal (1990–2010)	116
1.3.2. Az Alkotmányvédelmi Hivatal tevékenységi körei	118
1.4. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat (<i>Dobák Imre</i>)	121
1.4.1. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat megalakulása	121
1.4.2. A szakszolgálat irányítási, felügyeleti rendszere	121
1.4.3. Az NBSZ törvényben meghatározott feladatai	122
1.4.4. Az NBSZ vezetése és szervezeti felépítése, feladatai	122
1.4.5. Az igazgatóságok főbb feladatai	123
1.4.6. A titkos információgyűjtés eszközei, módszerei, folyamata, alkalmazásuk módja az NBSZ-nél	126

1.4.7. Az NBSZ külső környezete	128
1.5. A Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ (<i>Bálint László</i>)	129
1.5.1. Megalakulásának előzményei	129
1.5.2. A központ szervezeti felépítése	132
1.5.3. Problémák a központ működése során	132
1.5.4. A TIBEK megalakulása	133
1.5.5. Jogutódlás	134
1.5.6. A TIBEK feladatai	135
1.5.7. OSINT: Open Source INTelligence – információgyűjtés nyílt forrású ismeretek alapján	138
1.5.8. Az OSINT egyes alkalmazási lehetőségei	139
1.5.9. Bűnelemzés a központ gyakorlatában	140
IV. A titkos információgyűjtést folytató egyéb szervezetek	143
1. Egyéb titkos információgyűjtést folytató szervezetek	143
1.1. Terrorelhárítási Központ (<i>Kaszvár Attila</i>)	143
1.1.1. Terrorcselekmények Magyarországon	143
1.1.2. A magyarországi terrorelhárítási szolgálatok története	144
1.1.3. A TEK megalakulása és története napjainkig	144
1.1.4. A TEK alaptevékenységéhez csatolandó feladatkörök	146
1.1.5. Szervezeti, vezetési és irányítási kérdések	149
1.2. ORFK Bűnügyi Szolgálat (<i>Takács Tibor</i>)	156
1.2.1. Az általános rendőri feladatokat ellátó rendőrség titkos információgyűjtő tevékenységet folytató szervezeti egységeinek felépítése	156
1.2.2. A titkos információgyűjtő tevékenység alapvető szabályai – önállóan végzett titkos információgyűjtés	157
1.2.3. Nyílt büntetőeljárás mellett, azzal párhuzamosan végzett titkos információgyűjtő tevékenység	159
1.3. A Készenléti Rendőrség és a Nemzeti Nyomozó Iroda (<i>Bucsek Gábor</i>)	161
1.4. A Nemzeti Védelmi Szolgálat (<i>Papné Kovács Judit</i>)	169
1.4.1. A Nemzeti Védelmi Szolgálat megalakulásának előzményei, filozófiája	169
1.4.2. A Nemzeti Védelmi Szolgálat irányítása, szervezete	171
1.4.3. A Nemzeti Védelmi Szolgálat feladatai	173
1.5. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (<i>Sors László</i>)	181
1.5.1. A NAV jogállása, szervezete, működése	181
1.5.2. A NAV felépítése, szervezete	182
1.5.3. A NAV szervezeti hierarchiájának áttekintése	182
1.5.4. A NAV gazdálkodása	186

1.5.5. A NAV szerveinek irányítása és felügyelete	186
1.5.6. A NAV elnöke	186
1.5.7. A NAV feladatai	186
1.5.8. A NAV személyi állománya	190
1.5.9. A NAV hivatásos állományú tagjainak intézkedési jogosultsága, valamint kényszerítő eszközök alkalmazása	190
1.5.10. A NAV adatkezelési tevékenységére vonatkozó szabályok	192
1.6. Magyarország Ügyészsége (<i>Eperjes Krisztián – Fazekas Géza</i>)	192
1.6.1. Büntetőjog	194
1.6.2. Büntetőbírószági szakterület	196
1.6.3. Büntetés-végrehajtási szakterület	197
1.6.4. Közérdekvédelem	197
1.6.5. Titkos információgyűjtés, titkos adatszerzés	198
1.6.6. Titkos információgyűjtés	199
1.6.7. Titkos adatszerzés	200
2. A Nemzeti Biztonsági Felügyelet mint a titkos információgyűjtést támogató szervezet (<i>Hegedűs Tamás</i>)	204
2.1. A Nemzeti Biztonsági Felügyelet története	204
2.1.1. A Nemzeti Biztonsági Felügyelet helye a közigazgatási struktúrában, nemzetközi kitekintés	213
2.1.2. A Nemzeti Biztonsági Felügyelet feladatai	213
2.1.3. A Nemzeti Biztonsági Felügyelet adatkezelése	215

Előszó

„Biztonság, védelem, nemzetbiztonsági tudatosság.”

Tisztelettel köszöntöm Olvasóinkat! Engedjék meg, hogy – mint a Nemzetbiztonsági Intézet igazgatója – öt éve folytatott szakmai, emberi tevékenységünk néhány mozzanatát felidézzem Önök előtt! A tankönyv, amelynek első változatát 2012-ben kezdtük el kidolgozni, a Nemzeti Közszerződési Egyetem Nemzetbiztonsági Intézete (NKE NBI) munkatársainak és a nemzetbiztonsági szolgálatok, valamint a titkos információgyűjtésre feljogosított rendvédelmi és egyéb szervezetek szakembereinek bevonásával készült. Az anyag összeállításának célja, hogy – általános képet nyújtva az olvasóknak – az egyetemi közös rendszerében az NKE minden hivatásrendje részére, a nemzetbiztonsági ismereteket tanulók számára áttekintést biztosítson a nemzetbiztonsági kihívásokról, feladatokról és szervezetekről. A nemzetbiztonsági szolgálatok az együttműködésre kötelezett szervezetekkel közösen komplex rendszert alkotnak. Hivatásos állományukra a katonai szervezetekhez hasonlóan a szolgálati törvény (és nem a munkajog) vonatkozik, alkotmányos jogaik egy részéről is lemondanak, nem folytathatnak pártpolitikai tevékenységet és kötelesek magukat nemzetbiztonsági ellenőrzésnek alávetni. A nemzetbiztonsági szolgálatok alaprendeltetése – a nyílt és titkos információgyűjtés eszközeinek felhasználásával – a kül- és biztonságpolitikai döntéshozatal támogatása, előrejelzés biztosítása az országot érintő kihívásokról, kockázatokról és fenyegetésekről, illetve az idegen államok, valamint az ellenérdekeltektől speciális szolgálatok részéről jelentkező, az ország és szövetségesei létfontosságú, közös érdekeit veszélyeztető törekvések elhárítása. Mottóm a biztonság, a védelem és a nemzetbiztonsági tudatosság, illetve ezek fejlesztésének fontosságára utal, s ez egyben a Nemzetbiztonsági Szakkollégium jelszava is. Az elmúlt időszak geopolitikai, geostratégiai történései jelentős változásokat generáltak a nemzetbiztonságban is. Álljon itt egy nem teljes felsorolás a megélt konfliktusokról, válságokról! Az első történet Edward Snowdené, aki kiszivárogtatta a nyilvánosságnak, hogy az amerikai kormány felhatalmazás nélkül, tömeges adatgyűjtő programokkal kémkedett az állampolgárok után, belenézve privát e-mailekbe, Skype-beszélgetésekbe. Ezt követte az Iszlám Állam terrorszervezet tevékenysége Irakban, Líbiában és Szíriában, majd az orosz „hibrid háború” Ukrajnában. A befagyott vagy régi konfliktusok, a líbiai, szíriai, iraki, afganisztáni válság fenyegeti a nemzetközi békét és biztonságot is. Mindeközben Nagy-Britannia a kiutat keresi az Európai Unióból. Mind az európai kontinenst, mind hazánkat veszélyezteti a tömeges illegális migráció. Ezekkel együtt az ismétlődő terrorakciókkal is szembe kell néznünk (Párizs, Isztambul, Nizza, Berlin, Barcelona, London). Hazánkban megalakult a TIBEK (Terrorelhárítási és Információs és Bűnügyi Elemző Központ), amely a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (Nbtv.) alapján új nemzetbiztonsági szolgálatként, 2016. július 17-én kezdte meg működését. Mindemellett – prof. dr. Patyi András szavaival élve – az elmúlt öt évben

a Nemzetbiztonsági Intézet az egyetem lakmuspapírjaként funkcionált, azaz az integráció egyik fokmérőjének nevezhető. Intézetünkben minden hivatásrend együtt dolgozik azon, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok és a titkos információgyűjtésre feljogosított összesen tizenhárom szervezet részére a legmagasabb szintű képzést biztosíthassuk.

A nemzetbiztonsági szervezetek az állami intézményrendszer részét képezik, kormányzati alárendeltségben működnek, a végrehajtó hatalmi ághoz tartoznak, parlamenti és igazságügyi ellenőrzés alatt állnak. Éppen ezért tartozik az egységes nemzetbiztonsági képzés a Nemzeti Közszolgálati Egyetem kizárólagos hatáskörébe. Összegezve: mind az intézet, mind az ország mögött mozgalmas periódus, biztonsági és nemzetbiztonsági szempontból releváns történések állnak. Ebben a zord időszakban a nemzetbiztonsági szektor új kutatási területek feltárását határozta el, amely hosszú távú folyamat lesz. Az intézet, a nemzetbiztonsági szak működik, biztonságot ad, véd, s egyúttal a nemzetbiztonsági tudatosság elmélyítésén dolgozik minden hivatásrendnél. Bruce Schneier szavaival élve: „A jó hírszerzés azt jelenti, hogy valaki a lényegtelen adatok óriási halmazában is meglátja a szándékosságot, majd pedig mindezeket a különálló információkat a várható történésekre vonatkozó koherens előrejelzésekkel alakítja.” Reméljük, hogy írásaink hasznos segítséget nyújtanak az NKE hallgatóinak felkészüléséhez!

Budapest, 2017. április 9.

*Dr. habil. Resperger István ezredes
igazgató, Nemzetbiztonsági Intézet*

I. Történeti visszatekintés a magyar titkosszolgálatokra

*Dávid Ferenc*¹

1. Bevezetés, avagy iránytű a fejezethez

A magyar titkosszolgálati struktúra a története során sohasem volt töretlen egész, nem egy hosszú, organikus fejlődés eredménye. Az önálló nemzeti intézményeink kiépülését az első világháború befejezéséig vezeti vissza a szakirodalom. A nemzeti függetlenség visszanyerésével egy időben vált szükségessé az állam rendjének változatlan fenntartását szolgáló katonai és polgári titkosszolgálati szervek létrehozása. Közös jellemzőjük, hogy nem rendelkeztek törvényi jogalappal, jogszabályi szintű stratégiai dokumentummal, nem úgy, mint napjainkban. Létüket homály fedte, és kutatásuk utólagos lehetőségét Magyarország politikai változásoktól sem mentes átalakulási ciklusai határozták meg.

A titkosszolgálati tevékenység alapját a mindenkori államalakulat belső rendjének, területi integritásának és szuverenitásának védelme jelentette. A feladat ellátásának speciális jelleget a munka során alkalmazott titkos eszközök és módszerek kölcsönöztek. A szervezet- és működéstörténet tanulmányozásához kapaszkodót jelenthet, ha teoretikusan kategorizáljuk az intézményrendszer építőelemeit jelentő egyes titkosszolgálatokat. Az elméleti alapvetés szerint akár integráltan, akár atomizáltan léteztek az egyes államvédelmi, állambiztonsági vagy nemzetbiztonsági szervek az elmúlt száz év során, két alapvető rendezőelvet figyelhetünk meg: működési területük szerint megkülönböztethetünk polgári és katonai szolgálatokat, amelyek klasszikus szakmai tevékenységi körük alapján hírszerző és elhárító feladatokat láthatnak el.

A történeti visszatekintés egyet jelent az elődök keresésével. Hazánk modern és jelenkori történelmének törésvonalait mindenki másként látja vagy láttatja, és ez különösen igaz a titkosszolgálati szféra esetében. Az első független nemzeti és intézményesült magyar titkosszolgálati szerv születésének tanulmányozásához az Osztrák–Magyar Monarchiának az első világháború végnapjaiban lendületet nyert felbomlási folyamatáig vissza tudunk nyúlni. Ha a (jog)utódlás szabályait szélesebb értelemben vesszük figyelembe, a legkorábbi dátum, ameddig visszavezethető a jelenlegi nemzetbiztonsági intézményrendszer: a rendszerváltást megelőző államvédelmi, később állambiztonsági szervek második világháborút követő létrehozása. Természetesen az utóbbi állítás is csak megszorító értelemben érvényes, és csupán a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok esetében találkozhatunk viszonylagos folytonossággal a hazánk történelmében törésvonalat jelentő 1945-ös év és napjaink között.

---

¹ Átdolgozott változat a 2013-as kiadás alapján.

Az államvédelmi, állambiztonsági vagy nemzetbiztonsági intézményrendszer mindig az adott történeti környezetben értelmezhető, de ez nem jelenti azt, hogy egy szervezet feladatrendszerének vagy működésének bemutatása szükségszerűen értékítéletet hordoz. E fejezet az elmúlt száz év államvédelmi, állambiztonsági és nemzetbiztonsági intézményrendszerének és feladatrendszerének történetét foglalja össze, így biztosítva egy lehetséges értelmezési keretet a nemzetbiztonsági tanulmányok folytatásához.

2. A két világháború időszakának államvédelme

Az első független nemzeti katonai hírszerző és elhárító szolgálat születése az Osztrák–Magyar Monarchiának az első világháború végnapjaiban lendületet nyert felbomlási folyamatáig vezethető vissza. Ha korábban önálló magyar szerv nem is létezett, a megalakításához nélkülözhetetlen szakemberek rendelkezésre álltak a tisztikarban.² Az első lépéseket már a Károlyi-kormány (1918–1919) megtette a Hadügyminisztérium 1. (hírszerző) és 8. (katonapolitikai) osztályának felállításával, de a kormány bukását követő politikai zűrzavarban a magyar katonai titkosszolgálati szervek megszervezése különböző utakon folytatódott. A Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének Vezérkarában megalakult a Hírszerző alosztály, amelynek elnevezése egy átszervezést követően Vezérkar II. csoportra változott, alárendeltségében a Vörös Hadsereg egyes hadtesteinek hírszerző csoportjaival. A másik oldalon és a Tanácsköztársaság ellenében, szegedi központtal alakult meg a Nemzeti Hadsereg, amelynek Hírszerző Osztályát 1919 júniusában hozták létre.

A Tanácsköztársaság bukását és a román megszállást követően a Nemzeti Hadsereg Fővezérsege maradt a katonai hatalom egyedüli és tényleges letéteményese az országban. A Nemzeti Hadsereg Hírszerző osztályából Nyilvántartó csoportot szerveztek, amely később felvette a Fővezérség II. Csoport nevet, és 1919 decemberében beolvasztotta a fővárosi Hadügyminisztériumban korábban felállított és párhuzamosan működő Hírszerző Osztályt. Az átszervezéssel a magyar katonai hírszerzés, (kém)elhárítás és nyilvántartás feladatait rendezettebb és egységes keretek között láthatták el.³

A trianoni békeszerződés katonai rendelkezései jelentősen korlátozták a magyar haderőt. Ha hivatalosan nem is, de a győztes hatalmak Szövetséges Katonai Ellenőrző bizottságait kijátszva az ország tovább működtette vezérkarát, valamint az alárendeltségében álló katonai hírszerzést és elhárítást. A *vezérkar* elnevezést kerülendő megszervezték a Hadügyminisztérium VI. (katonai) Főcsoportját, míg a katonai titkosszolgálat szerve a Hadügyminisztérium VI. Főcsoportjának 2. osztályaként funkcionált. Több szempontból enyhített a megszorításokon, hogy 1927-ben a Népszövetség vette át az ország ellenőrzésének feladatát. A külföldi magyar követségeken dolgozó ún. katonai szakelőadókat ezt követően nyíltan válthatták fel a külföldre küldött magyar katonai attasék.⁴

Az 1930-as évek második felében a hadseregfejlesztés és a háborús készülődés közepeztette az egyes katonai intézmények rejtése feleslegessé vált. Az 1938. március 2-án kelt módosítások és átszervezések következtében a katonai hírszerzés és elhárítás feladatait

² BÖLL (2001) 72.; MARKÓ (2008) 16.

³ SZAKÁLY (2008) 20–26.

⁴ SPÁ CZAY (1971) 41–78.; BÖLL (2001) 72.

ellátó Honvédelmi Minisztérium VI. Katonai Főcsoport 2. osztálya mint a m. kir. honvéd vezérkar főnöke 2. osztálya (2. vkf. osztály) működött tovább.⁵ A háborús időszak szervezeti átalakításainak keretében 1940. május 1-jén került az osztály alárendeltségébe az 5. vkf. osztály sajtó- és propaganda alosztálya, valamint a Honvédelmi Minisztérium Elnökségének B osztálya. Az átszervezés eredményeként a katonai titkosszolgálat kettős alárendeltségbe került: részben a vezérkari főnök, részben a honvédelmi miniszter alá. Az osztály kiterjedt feladatköre magában foglalta az idegen államok (hangsúlyosan a környező kisantantországok és a Szovjetunió) hadrendjének, katonapolitikai viszonyainak és háborús teljesítőképességének nyilvántartását abból a célból, hogy a politikai és katonai vezetés tervezéséhez és döntéseihez releváns információkkal szolgáljon. Feladatai közé tartozott továbbá – a teljesség igénye nélkül – az ország hírszerző szolgálatának vezetése, a kém- és szabotázselhárítás szakfeladatainak megszervezése, irányítása, végrehajtása, a feladatellátáshoz szükséges nyilvántartás vezetése, a határforgalommal kapcsolatos tevékenységek ellátása, a rejtjelszolgálat, valamint a katonai attaséi hálózat irányítása.⁶

A két világháború közötti időszakban nem csak a katonai szervek voltak (kém)elhárítással és nyilvántartással kapcsolatos feladatai. Az állambiztonsági szervek polgári vonalán a kisantantállamok törekvéseivel, valamint a politikai szélsőségekkel (kommunizmus, hungarizmus) szembeni fellépés indokolta az állami intézményrendszer egyes szektorainak bevonását a (kém)elhárító szakfeladatok ellátásába. A Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hivatal a kémekre és kémgyanus személyekre vonatkozó információk folyamatos továbbításával segítette a 2. vezérkari főnök osztály Defenzív (elhárító) alosztályának munkáját. A jobb- és baloldali politikai szélsőségekkel, a fennálló államrend elleni szerveződésekkel szemben a szerteágazó intézményrendszerben hatásköre és illetékessége alapján a Magyar Királyi Államrendőrség politikai nyomozó szerve, a Magyar Királyi Csendőrség Központi Nyomozó Parancsnoksága is felléphetett, így eredményezve egy bonyolult és gyakran átláthatatlan működésű intézményrendszert. A háborús helyzetben az Államvédelmi Központ 1942. július 12-i megalakítása volt az egyik legvitatottabb lépés a belbiztonsági szervezetek között. Az eredeti elképzelésekhez képest egy korlátozottabb hatáskörrel, illetékességgel és nyomozati jogosítványokkal rendelkező szervezet jött létre, amelynek feladata az egyes belbiztonsági szervek munkájának összehangolása és értékelése volt.⁷

Hazánk 1944. március 19-i német megszállása, majd a kormányzó 1944. október 15-i sikertelen kiugrását követő nyilas hatalomátvétel ismét átrajzolta a magyar államvédelem egyszerűnek amúgy sem nevezhető struktúráját. A német támogatással hatalomra került hungarista vezetés a magyar béketapogatózásokban való részvétele miatt elutasította a 2. vezérkari főnök osztály és az Államvédelmi Központ tevékenységét, így ez utóbbiak vezetése nem kerülhetett el a felelősségre vonást sem. A letartóztatásokkal párhuzamosan és a bizalmatlanság eredményeként az Államvédelmi Központot a nyilas hatalomátvételt követően feloszlatták. A magyar politikai vezetés a világháború utolsó hónapjaiban az államvédelmi szervek központosítását, új szervezetek felállítását tervezte. Már 1944. március

⁵ SPÁCZAY (1972) 32–33.; SZAKÁLY (2008) 30.

⁶ SPÁCZAY (1973) 407–408.; BÖLL (2001) 73–76.

⁷ HARASZTI (2007); Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár (PIL.) 274. fond (f.) 11. csoport (csop.) 16. őrzési egység (őe.). A VKF/2 és az Államvédelmi Központ szervezetéről, személyzetéről, tevékenységéről készült jelentés.

28-án döntöttek az Állambiztonsági Rendészet felállításáról, amelytől az államvédelem egy szervezeten belüli összpontosítását, a belbiztonsági tevékenység összefogását remélték, majd egy 1944. november 1-jén kelt rendelet értelmében megalakult a Nemzeti Számonkérés, amely katonai és polgári vonalon a hungarista állam elleni bűncselekmények felderítésével, nyomozásával és az elkövetők bíróság elé állításával foglalkozott.⁸

Hazánk német, majd szovjet megszállásával és hadszíntérré válásával egy negyed évszázados fejlődés íve tört meg a második világháború utolsó hónapjaiban. A folyamat eredményeként negyed évszázad intézményi kultúrája oldódott fel hazánk szovjetizálásával párhuzamosan. Az ország történelmében törésvonalat jelentő 1945-ös év teljesen átformálta és megváltoztatta a titkosszolgálati szféra szervezeti kereteit. Az egyes polgári és katonai államvédelmi szervek létrejötte vagy megszűnése mögött az ország meghatározó politikai erői álltak. Az irányításukért vívott küzdelemből a szovjetek támogatását élvező Magyar Kommunista Párt (illetve a Szociáldemokrata Párttal történt kényszerű egyesülést követően a Magyar Dolgozók Pártja) került ki győztesen, így biztosítva meghatározó szerepet a titkosszolgálatoknak az elkövetkezendő évek belpolitikai eseményeinek alakításában.⁹

3. Államvédelem az 1945 és 1956 közötti időszakban

A szovjet és német megszállás alatt álló ország keleti felében a debreceni Ideiglenes Nemzetgyűlés 1944. decemberi megalakulását követően még egyáltalán nem volt napirenden a magyar titkosszolgálati szervek újjászervezése. A megszállt és korlátozott szuverenitással rendelkező országban a titkosszolgálatok újjászervezését a szükség, valamint a háborút követő felelősségre vonások igénye szülte. Az elveket a szövetséges hatalmak teheráni konferenciáját megelőző, 1943. október 30-án kelt moszkvai deklaráció négy többoldalú megállapodása foglalta magában. A kegyetlenkedésekről szóló nyilatkozat foglalta össze a németek és szövetségeseik által elkövetett háborús bűnöket, valamint a háborút követő felelősségre vonások szükségességét.

A szövetséges hatalmak elvárásainak megfelelően a magyar politikai és katonai szférában is elsőbbséget élvezett a háborús bűnösök bíróság elé állítása, s ezt a Moszkvában 1945. január 20-án megkötött előzetes fegyverszüneti egyezmény is tükrözte. A dokumentum jogalapot teremtett katonai és polgári politikai rendészeti szervek felállításához, valamint kimondta, hogy hazánk közre fog működni a háborús bűncselekményekkel vádolt személyek letartóztatásában, az érdekelt kormányoknak való kiszolgáltatásában és az ítélkezésben e személyek felett.¹⁰ A rendelkezés értelmében az államvédelmi szféra katonai és polgári szerveinek fejlődése párhuzamosan indult meg a második világháború utolsó hónapjaiban.

A katonai oldalon történt első próbálkozások rövid életűnek bizonyultak. Még a budapesti harcok idején, 1945 januárjában alakult meg az első szovjet–magyar katonai nyomozó csoport, amely a nyilas és más háborús bűncselekményeket dokumentáló iratokat gyűjtötte, és razziákat folytatott a szovjet fennhatóság alatt álló főváros pesti oldalán. A csoport alig

⁸ Lásd: Kovács (2009)

⁹ Lásd: Gyarmati (2000)

¹⁰ 1945. évi V. törvény a Moszkvában az 1945. évi január hó 20. napján kötött fegyverszüneti egyezmény be-
cikkelyezéséről, 14. pont

két hét működés után feloszlott.¹¹ A háború végéhez közeledve megoldatlan volt a magyar hadifoglyok százezreinek sorsa, a nyugati fegyverletétel után Ausztriában és Bajorországban rekedt magyar katonák visszatérése, valamint megfelelő politikai ellenőrzésük. Az előbbiek létszámadatai, valamint a kül- és belpolitikai bizalmatlanság megkövetelte a katonai biztonsági és felderítő tevékenység újbóli beindítását. A budapesti ad hoc kezdeményezést követően a feladatot a Honvédelmi Minisztérium alárendeltségében hivatalosan működő szervezeten keresztül kívánták megvalósítani. A surlódások és illetéktelen rendőrségi le tartóztatások kivédésére – a politikai rendészeti társszervekhez hasonlóan – két katonai titkosszolgálatot is életre hívtak.¹²

Már 1945 februárjától létezett Budapesten egy, a katonai bűncselekményekkel kapcsolatos nyomozó munka, a tisztekkel szemben lefolytatandó igazoló eljárások és az elkallódott honvédségi javak felderítésére, a honvédelmi miniszter felhatalmazása alapján létrejött katonai védelmi szervezet, a Honvédelmi Minisztérium 40. osztálya.¹³ A csoport a szovjet elhárító szervek alárendeltségében, közös szovjet–magyar egységben tevékenykedett. Az osztály megalakulásával párhuzamosan, a Magyar Kommunista Párt és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság támogatásával, 1945. március 12-én, Debrecenben jött létre a Honvédelmi Minisztérium Katona Politikai Osztálya,¹⁴ amely áprilisi Budapestre költözését követően felszámolta a konkurens szervet. Az elkövetkező években a Magyar Honvédelmi Minisztérium, később a Magyar Honvédelmi Miniszter Katona Politikai Osztálya (1945. március 12. – 1947. február 13.), ezt követően Csoportfőnöksége (1947. február 14. – 1949. január 31.), majd Katonai Elhárító Főcsoportfőnöksége (1949. február 1. – 1950. január 31.) integrálta és szervezte újjá a magyar katonai hírszerzést és elhárítást.¹⁵ A szervezet létrejöttének és létének két meghatározó ismérve volt. Egyrészt a katonai hírszerző és elhárító szolgálat tevékenysége során mindvégig érvényesült a szovjet fél irányítása, másrészt a Magyar Kommunista Párt, majd a Magyar Dolgozók Pártjának szűk vezetői köre a katonai titkosszolgálatokat saját belpolitikai célkitűzéseinek megvalósítására használta. Mint országos hatáskörű, katonai államvédelmi szerv, a politikai szerepe mellett a kezdetektől ellátta a magyar katonai hírszerzés és (kém)elhárítás szakfeladatait.

A Honvédelmi Miniszter Katonai Elhárító Főcsoportfőnökség 1950. január 31-i hatállyal integrálódott a Minisztertanács Államvédelmi Hatóságába. Az átszervezést követően a főcsoportfőnökség a katonai hadászati és hadműveleti felderítés szakfeladatait látta el a Honvédelmi Minisztérium IV. Főcsoportfőnökség néven.¹⁶ Feladatellátásának súlypontja a felderítő feladatok sikeres elvégzéséhez szükséges képzési rendszeren, a személyügyi feltételeken és a rádiófelderítés szakmai tevékenységének továbbfejlesztésén volt. Az államvédelmi intézményrendszer 1953-as átalakításának eredményeként a Honvédelmi Minisztérium IV. Főcsoportfőnöksége a vezérkari főnök irányítása alá került, és mint a Magyar

¹¹ GYARAKI (1995) 106.

¹² OKVÁTH (2000) 58–59.

¹³ A szakirodalomban elterjedt a *HM 40. osztály* elnevezés. A valóságban *HM XL. (kémelhárító) osztály* néven szerepelt a korabeli iratokon. Ez utóbbi elnevezést használta Markó György is, lásd: MARKÓ (1988) 18–19.; eredetiben: Hadtörténeti Levéltár (HL) Honvédelmi Minisztérium (HM) 852. doboz (d.) 2. csomó (cs.) (Töredékek 1945–1947).

¹⁴ HL. HM. 1945. Eln. 20.269

¹⁵ OKVÁTH (2000) 57–96.

¹⁶ 4.353/1949. (XII. 28.) MT számú rendelet az Államvédelmi Hatóság szervezése tárgyában

Néphadsereg Vezérkara 2. Csoportfőnöksége szerveződött újjá. A csoportfőnökség feladat-szabása nem változott, a katonai hírszerző tevékenység mellett továbbra is meghatározó maradt a nyugati szövetségesekkel szembeni rádiófelderítés.¹⁷

A katonai társszervekhez hasonlóan a polgári államvédelem újjászervezése is két úton haladt a második világháborút követően. A debreceni székhelyű Ideiglenes Nemzeti Kormány Belügyminisztériumának felügyelete alatt két politikai rendészeti osztály alakult a Magyar Államrendőrség szervezeti rendjében. A két szervezet a területi illetékessége alapján különült el egymástól a Magyar Királyi Csendőrség feloszlását követően. Az egyik, a Magyar Államrendőrség Politikai Rendészeti Osztálya a kormány átmeneti székhelyéül szolgáló Debrecenben alakult meg. A másik, a Budapesti Rendőr-főkapitányság Politikai Rendészeti Osztálya még a budai harcok ideje alatt jött létre. A szervezeti rivalizálás eredményeként a debreceni székhelyű osztályt feloszlatták, de a területi illetékességet megtartva megalakult a Budapesti és a Vidéki Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztálya. Az egységes és országos hatáskörű, de gazdálkodás szempontjából továbbra is a Magyar Államrendőrséghez tartozó polgári államvédelmi szerv – a két főkapitányság politikai rendészeti osztályának egyesítésével – a közvetlen belügyminiszteri alárendeltségbe sorolásával, mint a Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztálya, 1946. október 15-én jött létre. A párt-politikai irányításnak megfelelően a polgári hírszerzéssel és elhárítással foglalkozó osztály feladatkörében megtartotta a demokratikus államrend és közbiztonság védelmével, valamint a népbíraskodással összefüggő nyomozati tevékenységet, de a bel- és külföldi ellenzéki politikai csoportosulások, az ellenérdekelt titkosszolgálatok és az egyházak tevékenységének felderítése érdekében ez utóbbiak mind hangsúlyosabbá váltak az elkövetkezendő években.¹⁸

Az Államvédelmi Osztályt nem sokkal később átszervezték: a Magyar Államrendőrségtől való önállósodásával, a fontosabb hatósági jogosítványainak elvonásával és az államvédelmi szerv állam az államban szerepének növekedésével, 1948. szeptember 10-től a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóságaként működött tovább.¹⁹ A második világháború utáni átmeneti éveket követően az egységes polgári és katonai államvédelmi szervezet megalakulása az ország életében szimbolikus jelentőségű 1949-es évhez köthető. A Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága 1949. december 28-án közvetlenül a Minisztertanács²⁰ alárendeltségébe került, míg a korábban egységes szervezeti keretek között folytatott katonai hírszerzés és elhárítás szakfeladatait ellátó Honvédelmi Miniszter Katonai Elhárító Főcsoportfőnöksége megszűnt, és részei – a hadászati és hadműveleti felderítést kivéve – beolvadtak az Államvédelmi Hatóságba.²¹

A Minisztertanács közvetlen alárendeltségébe utalt Államvédelmi Hatóság egy szervezetten belül egyesítette a jogelőd Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóságát, a Honvédelmi Miniszter Katonai Elhárító Főcsoportfőnökségét, valamint a Honvéd Határőrséget. Az átszervezés eredményeként az egységes hatóság feladatrendszere átfogta többek közt a polgári és katonai hírszerzést, a (kém)elhárítást, a rádiófelderítést, a külföldiekkel kap-

¹⁷ HL. Magyar Néphadsereg (MN) II/b-4. A Magyar Néphadsereg Vezérkara 2. Csoportfőnökség és elődszervezeteinek története 1945–1977

¹⁸ CSEH (1999); PALASIK (2000) 33–55.

¹⁹ GYARMATI (2000) 97–133.

²⁰ 4.353/1949. (XII. 28.) MT számú rendelet

²¹ CSEH (1999)

csolatos ellenőrzéseket, a rendvédelmi és fegyveres erők állományának védelmét, a belső reakció- és szabotázselhárítást, továbbá a határőrizeti és karhatalmi feladatokat.²²

A pártállam és az állambiztonsági intézményrendszer történetében meghatározó mérföldkő volt a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének 1953. június 27–28-án tartott kibővített ülése. A döntések eredményeként a korábban minisztertanácsi alárendeltségben működő Államvédelmi Hatóságot összevonták a Belügyminisztériummal. Az átszervezést követően az így létrehozott egységes Belügyminisztérium látta el az államvédelmi, határőrizeti, rendőri, büntetés-végrehajtási, légtalmi és tűzoltósági feladatokat, míg a Belügyminisztérium közigazgatással összefüggő feladatai a Minisztertanácshoz kerültek át.²³

4. Az állambiztonsági szféra 1956 és a rendszerváltozás között

Az 1956-os forradalom követelései közt meghatározó helyen szerepelt az Államvédelmi Hatóság megszüntetése. A követelést Nagy Imre miniszterelnök is megerősítette október 28-i rádióbeszédében, amikor a jövőre vonatkozó kijelentésében azt nyilatkozta, hogy a rend helyreállítását követően feloszlatták az Államvédelmi Hatóságot. Bejelentését a társadalom döntő többsége félreértelmezte, és az abban foglaltakat befejezett lépésként értékelte. Ha jogi lépések nem is történtek, a forradalmi időszakban és az azt megelőző években tapasztalt visszaélések eredményeként a hatóság gyakorlatilag megszűnt funkcionálni, és a Magyar Szocialista Munkáspárt nevével fémjelzett Munkás-Paraszt Kormány alapjaiban vetette el a szervezet újjászervezésének gondolatát. Már az 1956. december 30-án hatályba lépett, 1956. évi 35. törvényerejű rendelet intézkedett a rendőrségről szóló 1955. évi 22. törvényerejű rendelet kiegészítéséről és az állam belső és külső biztonsága elleni bűncselekmények utáni nyomozás feladatának átvételéről. A módosítást követően az 1956 és 1962 közötti időszak állambiztonsági feladatainak ellátását a Belügyminisztérium II. (Politikai Nyomozó) Főosztálya vette át.²⁴

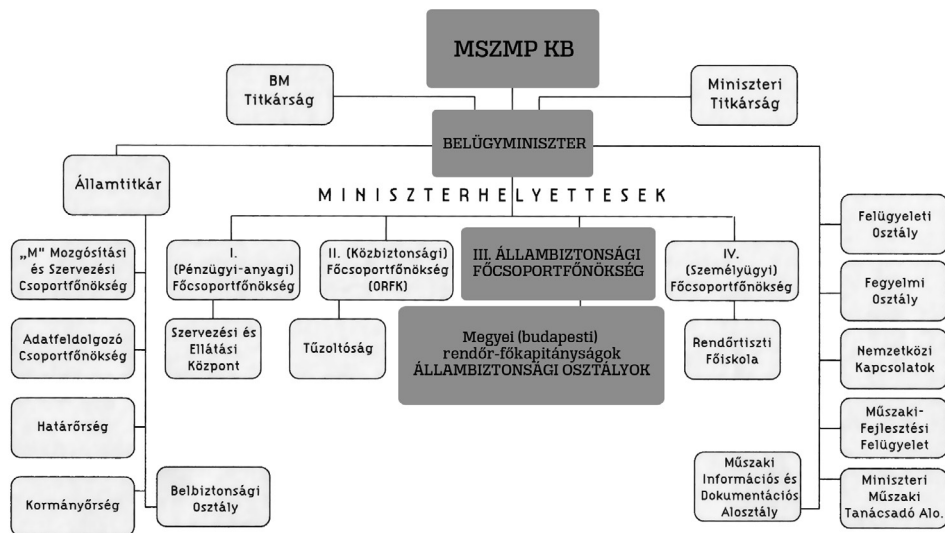
Az 1956 és 1962 közötti korszak fél évtizedes köztes időszakának a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságának döntése és az államigazgatás átalakításának részeként a Belügyminisztérium átszervezése vetett véget.²⁵ A szervezeti racionalizáció eredményeként a Belügyminisztériumot főcsoportfőnökségi rendbe szervezték át, létrehozva az I. (Pénzügyi-anyagi), II. (Közbiztonsági), III. (Állambiztonsági) és IV. (Személyügyi) Főcsoportfőnökséget. Az így kialakuló szervezeti rend – a kisebb változásoktól eltekintve – lényegében a rendszerváltozásig érvényben maradt.

²² CSERÉNYI-ZSITNYÁNYI (2009)

²³ BARÁTH (2010)

²⁴ PINTÉR (2000) 211–237.

²⁵ BODA (2013) 50–51.

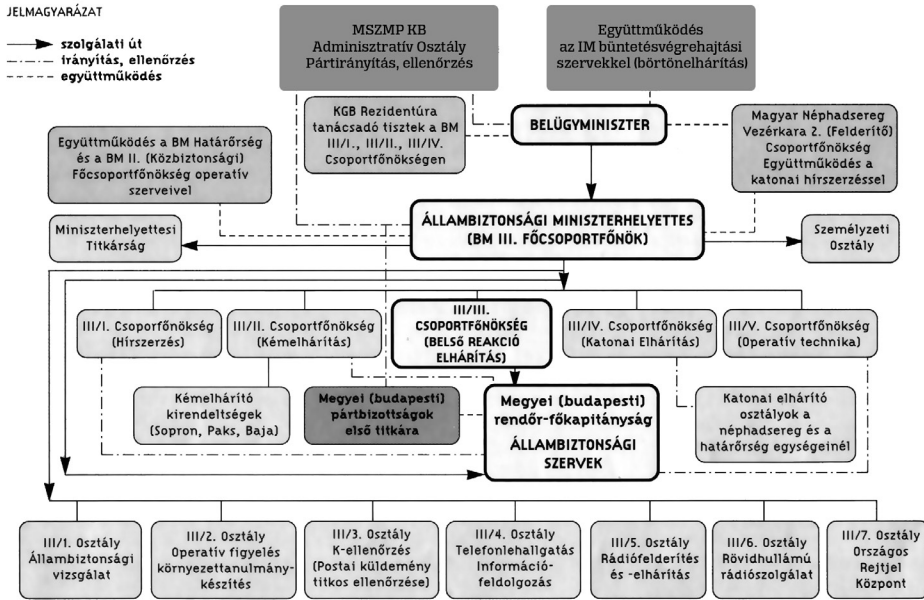
1. ábra

Az állambiztonság helye a Belügyminisztérium szervezeti rendjében (az 1979-es BM-ügyrend alapján)

Forrás: URBÁN (2002) 58–67.

Az átszervezés egyik szempontja volt, hogy a korábbi államvédelmi struktúra működésére jellemző „totális elhárítással” szemben a megváltozott körülményekhez igazodó intézményrendszer jöjjön létre, ahol a belső reakcióval szembeni fellépés mellett komoly hangsúlyt fektetnek a polgári és katonai hírszerzésre, illetve a (kém)elhárításra is. A katonai elhárítás, illetve a polgári hírszerzés és elhárítás feladatait a Belügyminisztérium III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnöksége látta el, míg a katonai hírszerzés szakfeladatai továbbra is a Magyar Néphadsereg Vezérkara 2. Csoportfőnökségére hárultak.

A tárgyalt időszakban az állambiztonsági feladatoknak a Belügyminisztérium III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökségén belüli centralizációja és az ún. „vonalas el” (vagyis az ellenséges tevékenység sajátosságainak és a szakfeladatok ellátásának figyelembevételével a főcsoportfőnökségen belül kialakított öt csoportfőnökség és változó számú közvetlen alárendeltségben működő osztályok kialakítása) állt. A főcsoportfőnökség közvetlenül a belügyminiszter irányítása alá tartozott, aki a szervezet működése és feladatellátása szempontjából több fontos jogosítványt fenntartott magának. A szervezet tényleges vezetését az állambiztonsági főcsoportfőnök látta el, aki egyben a Belügyminisztérium (állambiztonsági) miniszterhelyettese is volt. Az egyes csoportfőnökségek a csoportfőnökök, az osztályok közvetlenül a főcsoportfőnök alárendeltségébe tartoztak. A főcsoportfőnökség feladatellátásának megfelelően megalakult az I. (Hírszerző), II. (Kémelhárító), III. (Belső reakció és szabotázs-elhárító), IV. (Katonai elhárító) és V. (Operatív technikai) Csoportfőnökség.

2. ábra

A Belügyminisztérium III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség szervezeti felépítése és együttműködése más szervekkel 1979-ben

Forrás: URBÁN (2002) 58–67.

A főcsoportfőnökség feladatkörének, együttműködési rendszerének teljes bemutatása meghaladja a fejezet terjedelmi kereteit, de kontúrjai példákön keresztül érzékeltethetők. Az I. (Hírszerző) Csoportfőnökség a klasszikus hírszerzési feladatok mellett (mint az ellenérdekelte titkosszolgálati szervekre, valamint a kapitalista országokra vonatkozó politikai, gazdasági, tudományos, katonai információgyűjtés) a külföldön tevékenykedő ellenséges vagy lojális magyar emigráció bomlasztásával vagy támogatásával, az Országos Rejtjel Központ felügyeletével foglalkozott. A II. (Kémelhárító) Csoportfőnökség a klasszikus kémelhárítás részeként felderítette az ellenérdekelte nyugati hírszerző szervek tevékenységét, és célja (ez utóbbi részeként) az ország állami, gazdasági, társadalmi rendje ellen irányuló ellenséges tevékenység hatásának gyengítése vagy megszakítása, az ország területén képviselttel rendelkező más szocialista országok külképviseleteinek biztosítása volt. A III. (Belső reakció és szabotázselhárító) Csoportfőnökség, ahogy a neve is mutatja, eredetileg két osztályból állt, majd az 1970-es évekre a csoportfőnökségen belüli osztályok száma hatra emelkedett. A csoportfőnökség feladatai közé tartozott a szocialista társadalomra veszélyes, ellenséges csoportok bomlasztása és elszigetelése, a politikai bűncselekmények elkövetésének megakadályozása, a párt és a kormány vezetőinek operatív védelme, az egyház, a kultúra, valamint az ifjúság körében végzett belső elhárító tevékenység folytatása. A IV. (Katonai elhárító) Csoportfőnökség a Honvédelmi Minisztérium, a fegyveres erők – illetékessége szerint a Magyar Néphadsereg, a határőrség és a belső karhatalom – szerveinél, csapattestjeinél

és intézményeinél látta el a katonai elhárító munkával kapcsolatos feladatokat. Az ellenesleges tevékenység felderítése és elhárítása mellett a fegyveres alakulatok titokvédelmének biztosításával, a hazaárulások és szökések megelőzésével és üldözésével foglalkozott. Az V. (Operatív technikai) Csoportfőnökség a Főcsoportfőnökség szervezeti egységeinek széles körű operatív technikai támogatását végezte. Feladatellátása során telepítette, működtette, üzemeltette és kivonta a szükséges titkosszolgálati eszközöket, elkészítette az állambiztonsági munka során használt fedőkiratokat. A csoportfőnökség eredetileg szélesebb hatáskörrel rendelkezett, de az átszervezések következtében az egyes feladatköröket főcsoportfőnök-közvetlen osztályokba szervezték ki vagy vonták össze. A főcsoportfőnök alárendeltségében az évek során változó számú, számozású, elnevezésű és feladatú osztály létezett, amelyek többek közt állambiztonsági vizsgálattal, operatív figyelemmel és környezet-tanulmányok készítésével, postai küldemények titkos ellenőrzésével, telefonlehallgatással, rádiófelderítéssel és elhárítással, útlevegyekkel, értékeléssel, tájékoztatással, személyzeti ügyekkel stb. foglalkoztak.²⁶

A Belügyminisztérium III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnöksége országos hatáskörrel rendelkezett. 1962 után a központi szervek mellett megalakultak a vidéki és budapesti rendőr-főkapitányságok III. (állambiztonsági) osztályai, vezetői egyben a rendőrfőkapitányok mindenkori első helyettesei voltak. A megyei állambiztonsági kirendeltségek illetékességi területükön a Belügyminisztérium szakirányítása alatt álltak, de feladatellátásuk során önállóan intézkedhettek. Állambiztonsági szempontok alapján a II. (Kémelhárító) Csoportfőnökség külön kémelhárító kirendeltségeket létesített Sopronban, Pakson, Siófokon és Baján a vízi és közúti határforgalom, a kiemelt jelentőségű beruházások védelme és a partnerszolgálatokkal történő együttműködés keretében a turizmus és személyforgalom ellenőrzése céljából. A Belügyminisztérium III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnöksége széles körű együttműködést alakított ki belföldön a pártpolitikai, rendőri, büntetés-végrehajtási szervekkel, valamint a Szovjetunió és a szocialista országok titkosszolgálatával.²⁷

Az 1956 és 1990 közötti időszakban, de lényegét tekintve 1950 óta egyedül a katonai hírszerzés volt képes megőrizni szervezeti önállóságát. Az Államvédelmi Hatóság visszaéléseinek árnyékában a Magyar Néphadsereg Vezérkar 2. (Katonai hírszerző) Csoportfőnöksége sem az 1956-os események során, sem azt követően nem került a társadalmi felelősségre vonás középpontjába. A csoportfőnökség figyelemmel kísérte a nemzetközi (katonai) politikai helyzetet, és az információk megszerzésén, elemzésén és értékelésén keresztül tájékoztatta a magyar katonai és politikai vezetést. A korábbi szakmai eredmények folytatásaként meghatározó maradt a csoportfőnökség által folytatott hadászati, hadművelleti, harcászati felderítés, valamint a tevékenység folyamatos ellátásához nélkülözhetetlen tudományos technikai kutatások és fejlesztések. Az ország nemzetközi mozgásterének növekedésével az 1960-as és 1970-es években előtérbe került a katonadiplomáciai kapcsolatok építése és más külszolgálati feladatok ellátása. A csoportfőnökség önállósága viszonylagos volt. A kölcsönös előnyök és érdekek alapján együttműködtek mind a Belügyminisztérium III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökségével, mind a szovjet és más szocialista partnerszervekkel a Varsói Szerződés szövetségi keretein belül.²⁸

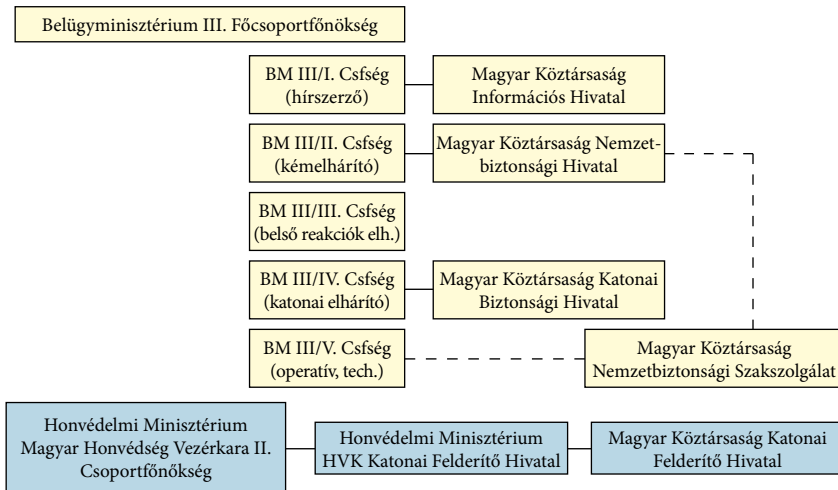
²⁶ CSEH (1999)

²⁷ URBÁN (2003) 5–74.

²⁸ HL. MN. II/b-4. A Magyar Néphadsereg Vezérkara 2. Csoportfőnökség és elődszervezeteinek története 1945–1977

5. Az állambiztonsági intézményrendszer átalakítása

A rendszerváltozást megelőzően a BM III. (Állambiztonsági) Csoportfőnöksége és a Magyar Néphadsereg Vezérkar 2. Csoportfőnöksége jelentette az állambiztonsági struktúrán belüli egyetlen felosztást.²⁹ A nemzetbiztonsági szolgálatok vizsgálatakor az állambiztonsági szféra öt évtizeddel ezelőtti intézményesüléséig lehet visszanyúlni. Az új szervezeti keretek az 1956-os forradalom és szabadságharc bukása utáni átmeneti időszakot követően alakulhattak ki. A Belügyminisztérium 1960-as évek első felében végrehajtott átszervezését követően, 1962–1964-ben jött létre az új állambiztonsági intézményrendszer, ahol csoportfőnökségi rendbe szervezték a különböző feladatokat.³⁰ Az egységes állambiztonsági struktúra központi eleme a BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnöksége volt, amelynek öt csoportfőnöksége látta el az állambiztonsági feladatokat.³¹ Az öt csoportfőnökséget tömörítő szervezeti rend – BM III/I. (Hírszerző) Csoportfőnökség, BM III/II. (Kémelhárító) Csoportfőnökség, BM III/III. (Belső Reakció- és Szabotázselhárító) Csoportfőnökség, BM III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség, BM III/V. (Operatív Technikai) Csoportfőnökség – 1990 januárjáig maradt érvényben.³² A pártállami vezető tisztségviselőknek a kulcspozíciókban való megjelenése és a kommunista hatalom érvényre juttatása egyértelmű elvárás volt 1989-et megelőzően. A feladat szabás tekintetében a csoportfőnökségek irányítását gyakran nem a kinevezett államigazgatási vezetők, hanem rajtuk keresztül közvetlenül vagy informális úton, közvetve az állampárt gyakorolta, de a különleges eseteket leszámítva az állambiztonsági szervek bizonyos fokú autonómiája érvényesült.³³

3. ábra

Az állambiztonsági intézményi struktúra átalakulása

Forrás: Dávid Ferenc saját szerkesztése

²⁹ 4.353/1949. (XII. 28.) MT számú rendelet; 2011. évi CLXXI. törvény 1–2. §

³⁰ CSEH (1999); URBÁN (2003) 5–74.

³¹ IZSA (2009) 30.

³² URBÁN (2002) 58–65.

³³ KURTÁN–PINTÉR (2010) 14–15., 24–28.

A korábbi rend teljesen felbomlott a rendszerváltást követő társadalmi elvárások eredményeként, és ezzel egy időben módosultak az állambiztonsági szolgálatok feladatellátásának hangsúlyai. Az állambiztonsági szervek belügyminisztériumi koncentrációját, pártállamban betöltött szerepét, állam az államban pozícióját Magyarország politikai átalakulása zárta le.³⁴ A változás abban is érzékelhető, hogy a békés politikai átmenet időszakában az egykori állambiztonsági szervek kimaradtak a jogfolytonosságból. A döntéshozók teljesen lerombolták a régi alapokat, hogy új titkosszolgálati struktúrát építhessenek fel.³⁵ A BM III/III. (Belső Reakció- és Szabotázselhárító) Csoportfőnökség jogutód nélkül megszűnt, míg a BM III/V. (Operatív Technikai) Csoportfőnökség feladatköre integrálódott a BM III/II. (Kémelhárító) Csoportfőnökség utódjába, a Nemzetbiztonsági Hivatalba, és csak 1996-tól szerepelt ismét önálló szervezeti egységként a nemzetbiztonsági intézményrendszerben, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat néven.³⁶

A nemzetbiztonsági szervezetrendszer és az egyes tevékenységi körök kialakításánál a törvényhozás átlátható és ellenőrizhető titkosszolgálatokat akart látni, amelyek bár kormányzati irányítás alatt állnak, de függetlenek a politikától. A jogalkotó a működési terület és a szakmai tevékenység lényegi jellemzői alapján is el kívánta határolni egymástól a szolgálatokat. A titkosszolgálatok teoretikus kategorizálásánál akár integrált, akár atomizált intézményrendszert vizsgálunk, két alapvető rendezőelvet vehetünk figyelembe. Működési területük szerint megkülönböztethetünk polgári és katonai szolgálatokat, amelyek klaszszikus szakmai tevékenységi körük alapján hírszerző vagy elhárító feladatokat látnak el.³⁷

4. ábra

A titkosszolgálatok elhatárolása működési terület és szakmai tevékenység alapján

Forrás: Dávid Ferenc saját szerkesztése

Magyarországon a titkosszolgálati tevékenység a demokratikus és jogállami feltételek megteremtését követően kaphatott először közvetett és megfelelő törvényi szabályozást. Átmeneti jelleggel két jogszabály született. Az egyik a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozását,³⁸ a másik a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti rendezését tartalmazta.³⁹ A törvényhozásban előtérbe került

³⁴ KURTÁN–PINTÉR (2010) 16.

³⁵ FINSZTER (1999) 10–11.

³⁶ URBÁN (2002) 58.

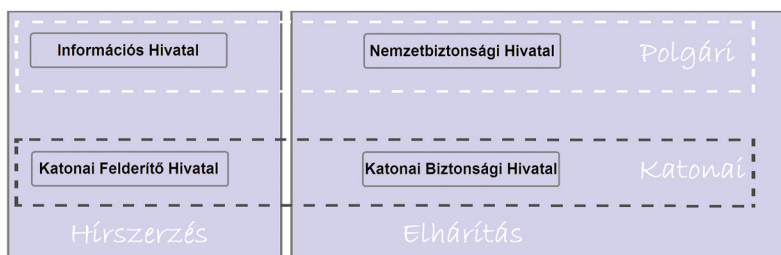
³⁷ IZSA (2009) 34–35.

³⁸ 1990. évi X. törvény

³⁹ 26/1990. (II. 14.) MT rendelet

a civil kontroll, a szolgálatok kormányzati irányítása, illetve parlamenti és költségvetési ellenőrzése. A volt állambiztonsági szervekkel szembeni bizalmatlanság a parlamenti pártok között komoly vitát generált a leendő titkosszolgálati struktúra, a megfelelő irányítási és ellenőrzési módszerek kialakításának megvitatása során.

A hivatkozott minisztertanácsi rendelet részeire szedte szét a korábban az állampárt érdekeit is kiszolgáló egységes állambiztonsági struktúrát, és a katonai hírszerző szolgálat szervezeti önállóságának változatlanul hagyása mellett még egy katonai és két polgári nemzetbiztonsági szolgálatot hozott létre. A hivatkozott jogforrások címei a szabályozások átmeneti jellegét hangsúlyozták, de a valóságban ez a periódus öt évig tartott. A késedelem nem volt egyedülálló a rendvédelmi szervek sorában,⁴⁰ a rendszerváltást követően az Országgyűlés csak évekkal később hagyta jóvá a sarkalatos törvények többségét.⁴¹ A nemzetbiztonsági szolgálatokra vonatkozó átfogó szabályozás, sarkalatos törvény csak a második demokratikus választásokat követően születhetett meg, amikor az Országgyűlés 1995. december 19-én elfogadta az 1995. évi CXXV. törvényt a nemzetbiztonsági szolgálatokról.⁴²

5. ábra

A nemzetbiztonsági intézményrendszer a rendszerváltozáskor

Forrás: Dávid Ferenc saját szerkesztése

6. Nemzetbiztonsági intézményrendszer a rendszerváltozást követő évtizedekben

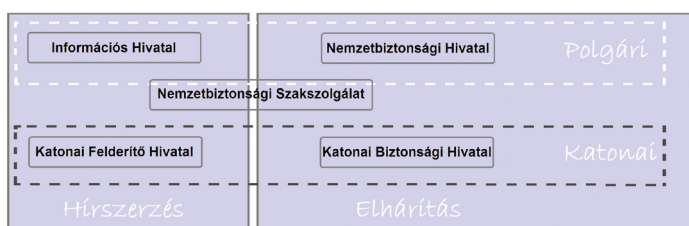
A törvényhozás a nemzetbiztonsági szolgálatok alapfeladatát a Magyar Köztársaság szuverenitásának és alkotmányos rendjének biztosításában határozta meg. A jogalkotó a titkosszolgálatok rendszerén belül megmaradt a teoretikus polgári és katonai elhatárolás mellett.

⁴⁰ A rendvédelmi szervek fogalmának szervezeti alkotóelemeit a jogalkotó taxatív felsorolta, de jogszabályonként eltérő tartalommal töltötte meg. A terminológiai félreértések elkerülése érdekében a dolgozatban a fogalom alatt a nemzetbiztonsági törvény értelmező rendelkezésében felsorolt rendvédelmi szerveket értem, úgymint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, a rendőrség, a polgári védelem állami szervei, a hivatásos tűzoltóság, a vám- és pénzügyőrség, valamint a büntetés-végrehajtási szervezet. Lásd: 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról, 74. § c)

⁴¹ KUTI (2003) 12–15.; 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről; 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról; 1996. évi XXXI. törvény a tűzoltóságról; 1996. évi XXXVII. törvény a polgári védelemről

⁴² KUTI (1998) 6.; lásd bővebben: Kovács–Dobák (2017) 175–218.

A struktúra megtartotta a nemzetbiztonsági szolgálatok különállását és három polgári (Információs Hivatal, Nemzetbiztonsági Hivatal, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat), valamint két katonai nemzetbiztonsági szolgálatot (Katonai Felderítő Hivatal, Katonai Biztonsági Hivatal) hozott létre. A törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokat a kormány irányítása alatt álló, az ország egész területére kiterjedő illetékességgel rendelkező, önálló gazdálkodást folytató költségvetési szervként határozta meg.⁴³

6. ábra

A polgári és a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok 1995 (1996) és 2010 között

Forrás: Dávid Ferenc saját szerkesztése

A kormány alárendeltségében és miniszteri irányítás alatt működő nemzetbiztonsági szolgálatok a kormányzati döntéseknek megfelelően helyi, területi szerveket hozhattak létre.⁴⁴ Az egyes szolgálatok által kialakított és az alárendeltségükben álló kirendeltségek helyét feladatellátásuk jellemzői határozták meg. A katonai elhárítás esetében hangsúlyosabb volt a katonai igazgatáshoz, egyes külföldi katonai szerepvállalásokhoz való alkalmazkodás képessége. A Nemzetbiztonsági Hivatal és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat az ország egész területén, minden megyében rendelkezik kirendeltséggel, míg a központosított polgári (és katonai) hírszerző szervek esetében a kormányzati hírigények és a társszolgálatok tevékenységének támogatása állt a középpontban.⁴⁵

Az 1995 és 2010 között publikált szakirodalmi fejtegetések és a racionalizálásra vonatkozó elképzelések a polgári, illetve katonai elhárítás és hírszerzés négy szervezeti elemével számolva végigvették az összes kombinációs lehetőséget.⁴⁶ Két meghatározó álláspont alakult ki a tárgyalt időszak során. Az egyik a hírszerző és elhárító szolgálatokat, így az Információs Hivatalt a Katonai Felderítő Hivatallal és a Nemzetbiztonsági Hivatalt a Katonai Biztonsági Hivatallal vonta volna össze. A másik – magától értetődően racionális és gyakran felmerült, részben megvalósult – kombinációs lehetőség a polgári és katonai szolgálatok, tehát a Nemzetbiztonsági és Információs Hivatal, valamint a Katonai Biztonsági és Felderítő Hivatal összevonásából állt volna. Speciális szerepköréből adódóan, az államigazgatási és különösen a rendvédelmi szervek felé szolgáltató szerepkörben működő Nemzetbiztonsági Szakszolgálat minden esetben kimaradt a felsorolásból.⁴⁷

⁴³ 1995. évi CXXV. törvény, 1. §

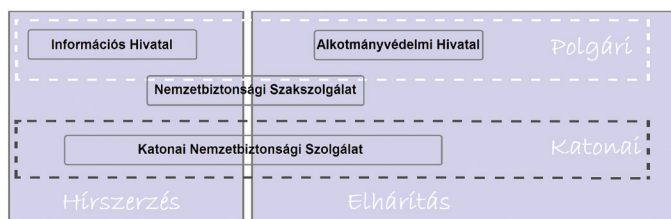
⁴⁴ 1995. évi CXXV. törvény, 2. § (2)

⁴⁵ IZSA (2009) 37–38.

⁴⁶ KÁRPÁTI (2006) 99–101.

⁴⁷ KÁRPÁTI (2006) 99–101.

Leszámítva a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonását és egy névváltoztatást, az ún. „ötszolgálatos modell” – ahol atomizáltan jelentek meg a nemzetbiztonsági szféra szervezeti egységei – érdemben nem változott. Az elmúlt másfél évtizedben folyamatosan napirenden voltak különböző racionalizálási és gazdaságossági elképzelések, amelyek megváltoztatták és a kor biztonsági kihívásaihoz igazították volna a titkosszolgálati szervezeti struktúrát. A parlamenti korlát átlépését egészen 2010-ig a törvény megváltoztatását lehetővé tévő minősített többség és a valós politikai akarat hiánya akadályozta.

7. ábra

A nemzetbiztonsági intézményrendszer a 2010-es és 2012-es átalakításokat követően

Forrás: Dávid Ferenc saját szerkesztése

A teoretikus elgondolások sorában itt érdemes megemlíteni azt a belügyminiszeri kezdeményezést, amely 2012-ben a nemzetbiztonsági szolgálatok sorába emelte volna a megalkotandó Nemzeti Információs és Bűnözés Elleni Központot. Ez, ha a törvényjavaslatot nem utasítják el, egy titkos információs csúcsszerv lett volna, a szaktárca irányítása alatt.⁴⁸

Intézménytörténeti szempontból a magyar katonai hírszerzés és elhárítás 2012. január 1. óta ismét egy szervezetbe integrálva jelenik meg a magyar titkosszolgálati szervezetrendszerben.⁴⁹ A nemzetbiztonsági törvény szövege 2011-ig megkülönböztette a polgári és katonai nemzetbiztonsági szolgálatokat,⁵⁰ és ezt a szétválasztást megtartotta a kormányzati irányítás esetében is. A két katonai titkosszolgálat összevonásával feleslegessé vált a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok fogalma,⁵¹ amely kikerült a nemzetbiztonsági törvény szövegéből, és csak a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat elnevezés maradt.⁵²

Az egyes nemzetbiztonsági szolgálatok irányítása és vezetése megoszlik a kormányon belül. A demokratikus jogállamiság egyik pilléréként és történelmi tapasztalatok okán a rendszerváltást követően a magyar állam szakított az egységes állambiztonsági felépítéssel, ezért a fékek és ellensúlyok rendszerét építette be a titkosszolgálati tevékenység egészébe. A tárgyalt időszakban a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok esetében a jogalkotó egyértelműen megnevezte a honvédelmi (honvédelemért felelős) minisztert, aki a szervezeti átalakításokat követően is változatlanul gyakorolta jogkörét. A három polgári nemzetbiztonsági szolgálat irányítása

⁴⁸ T/5004. számú törvényjavaslat egyes rendvédelmi tárgyú törvények módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításokról.

⁴⁹ 2011. évi CLXXI. törvény, 1–2. §

⁵⁰ 1995. évi CXXV. törvény, 2. § (1)

⁵¹ 2011. évi CLXXI. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításokról

⁵² 2011. évi CLXXI. törvény, 3. § a)

esetében a jogszabály 2010. évi módosításáig⁵³ kijelölt miniszterről írt a nemzetbiztonsági törvény.⁵⁴ Az egyetlen megszorító rendelkezés a kijelölt miniszter személyével kapcsolatos, mert garanciális okból ugyanő nem lehetett belügy-, honvédelmi és igazságügyi miniszter.⁵⁵ A honvédelmi miniszter személyében a megszorítás érthető, mert ő ezzel egy időben már irányította a katonai nemzetbiztonsági szolgálatokat. A belügyi és igazságügyi tárcától való elkülönítésnek már egyéb politikai és történelmi okai vannak: a hivatkozott miniszterek kizárásával a jogalkotó szakmai szempontok szerint elválasztotta a tárcát a rendvédelmi szerveket irányító, illetve a külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtést engedélyező minisztertől.

A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok kormányzati irányításának feladata a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokért felelős tárca nélküli miniszter személyére hárult. A tisztséget, mint kijelölt miniszter, 2002 és 2007 között a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter látta el,⁵⁶ aki 2002 és 2006 között a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításában közreműködő politikai államtitkárán keresztül gyakorolta jogkörét. A nemzetbiztonsági tevékenység kormányzati koordinációjában kiemelt szerepet töltött be a kormány Nemzetbiztonsági Kabinetje, ahol a biztonságpolitikai döntésekben illetékes tárcák képviseltették magukat. A testület vezetését 2002-ig a belügy-, 2006-ig a honvédelmi miniszter, 2007-ig a Miniszterelnöki Hivatal irányító, 2010-ig a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat irányító tárca nélküli miniszter látta el.⁵⁷

A 2010-es országos népképviselői választásokat követően a kormányzati irányítási jogkörök több alkalommal átrendeződtek a nemzetbiztonsági szolgálatok esetében. A 2010. évi törvényt módosítások eredményeként a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításában a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat irányító miniszter helyébe a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszter és a polgári hírszerzési tevékenység irányításáért felelős miniszter lépett.⁵⁸

A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszter 2010-ben a belügyminiszter lett, aki az Alkotmányvédelmi Hivatal és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatot irányította. A polgári hírszerzési tevékenység irányításáért felelős kijelölt miniszter 2010-ben a külügyminiszter lett, aki politikai államtitkáron keresztül gyakorolta irányítói jogkörét, 2012-től a miniszterelnök a Miniszterelnökséget vezető államtitkára (majd miniszterre) ruházta az Információs Hivatal irányításának jogosítványát. A polgári nemzetbiztonsági szféra 2011-es átalakítása a legutóbbi módosító javaslat elutasításával egyelőre lekerült a napirendről. Az elképzelés a megalakítandó Nemzeti Információs és Bűnügyi Elemző Központot és az Információs Hivatalt is a polgári hírszerzési tevékenység irányításáért felelős miniszter alá rendelte volna.⁵⁹ A koncepció a megváltozott biztonsági környezet hatására és szakmai-politikai egyeztetést követően a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszter alárendeltségében álló Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ 2016-os megalakításában öltött testet.⁶⁰

⁵³ 2010. évi CXLVIII. törvény

⁵⁴ 1995. évi CXXV. törvény, 10. § (1)

⁵⁵ 1995. évi CXXV. törvény, 10. § (2)

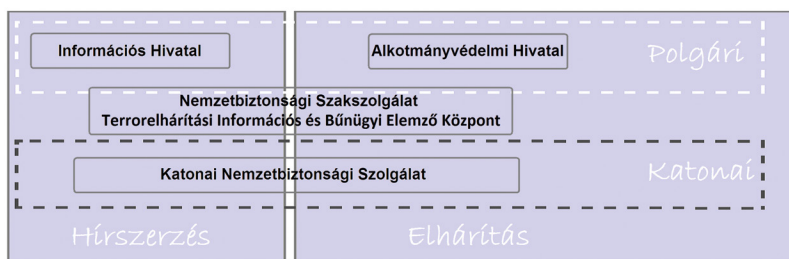
⁵⁶ Országgyűlés Nemzetbiztonsági bizottság jegyzőkönyvei Nbb-1/1/2002-9. 3-13.; NBB-1/2006 (2006. június 7.)

⁵⁷ VÁRHALMI (2010) 16.

⁵⁸ 2010. évi CXLVIII. törvény, 103. § (2)

⁵⁹ T/1426. számú törvényjavaslat

⁶⁰ 1995. évi CXXV. törvény, 8/A. §

8. ábra

A nemzetbiztonsági intézményrendszer a 2016-os átalakításokat követően

Forrás: Dávid Ferenc saját szerkesztése

Felhasznált irodalom

- BARÁTH Magdolna (2010): Államvédelem az egységes Belügyminisztériumban. *Betekintő*, 4. évf. 3. sz. Elérhető: http://epa.oszk.hu/01200/01268/00015/pdf/EPA01268_betekinto_2010_3_barath.pdf (a letöltés időpontja: 2018. 02. 12.)
- BODA József (2013): A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat helye és szerepe a titkos információgyűjtés rendszerében. *Hadtudomány*, 23. évf. 1–2. sz. 41–61.
- BÖLL Gábor (2001): A VKF-2 szervezettörténete az újabb kutatások tükrében. In OKVÁTH Imre szerk.: *Katonai perek a kommunista diktatúra időszakában*. Budapest, Történeti Hivatal.
- CSEH Gergő Bendegúz (1999): A magyar állambiztonsági szervek intézménytörténeti vázlata, 1945–1990. In GYARMATI György szerk.: *Trezor 1*. Történeti Hivatal, Budapest.
- CSERÉNYI-ZSITNYÁNYI Ildikó (2009): Az Államvédelmi Hatóság szervezeti változásai (1950–1953). *Betekintő*, 3. évf. 2. sz. Elérhető: http://epa.oszk.hu/01200/01268/00010/cserenyi-zsitnyanyi_ildiko.htm (a letöltés időpontja: 2018. 02. 12.)
- FINSZTER Géza (1999): Ismét a nemzetbiztonságról. *Belügyi Szemle*, 47. évf. 4–5. 5–19.
- GYARAKI Károly (1995): A katonai elhárítás történetéből. *Hadtudomány*, 5. évf. 1. sz. 106–114.
- GYARMATI György szerk. (2000): *Államvédelem a Rákosi-korszakban. Tanulmányok és dokumentumok a politikai rendőrség második világháború utáni tevékenységéről*. Budapest, Történeti Hivatal.
- HARASZTI György szerk. (2007): *Vallomások a holtak házából. Ujszászy vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*. Budapest, Corvina Kiadó.
- IZSA Jenő (2009): *Nemzetbiztonsági alapismeretek*. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest.
- KÁRPÁTI György (2006): A nemzetbiztonsági szolgálatok szervezeteinek racionalizálása. *Hadtudomány*, 16. évf. 4. sz. 99–101.
- KOVÁCS Zoltán András (2009): *A Szálasi-kormány Belügyminisztériuma. Rendvédelem, állambiztonság, közigazgatás*. Gödöllő, Attraktor.
- KOVÁCS Zoltán András – DOBÁK Imre (2017): Korszakváltás a magyar nemzetbiztonsági intézményrendszerben. In: FINSZTER Géza – SABJANICS István szerk.: *Biztonsági kihívások a 21. században*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 175–218.

- KURTÁN Sándor – PINTÉR István (2010): *Rendszerváltás a magyar titkosszolgálatoknál*. Budapest, Geopolitikai Tanács Közhasznú Alapítvány.
- KUTI Ferenc (1998): *A Magyar Köztársaság nemzetbiztonsági szolgálatainak feladatai, működésük szabályai*. Budapest, Magyar Hivatalos Közlönykiadó.
- KUTI Ferenc (2003): *A nemzetbiztonsági (katonai biztonsági) szolgálatok polgári ellenőrzésének néhány kérdése*. Budapest, Chartapress Kft.
- MARKÓ György (1988): A miniszter árnyékában. *Új Tükör*, 25. évf. 13. sz. 18–19.
- MARKÓ György (2008): A magyar katonai hírszerzés-felderítés szerepe, jelentősége a magyar hadtörténelemben. *Felderítő Szemle*, 7. évf. emlékszáma. 13–18.
- MÜLLER Rolf (2012): *Politikai rendőrség a Rákosi-korszakban*. Budapest, Jaffa.
- OKVÁTH Imre (2000): Sziget egy reakciós tenger közepén. In GYARMATI György szerk.: *Államvédelem a Rákosi-korszakban. Tanulmányok és dokumentumok a politikai rendőrség második világháború utáni tevékenységéről*. Budapest, Történeti Hivatal. 58–59.
- PALASIK Mária (2000): A politikai rendőrség háború utáni megszervezése. In GYARMATI György szerk.: *Államvédelem a Rákosi-korszakban. Tanulmányok és dokumentumok a politikai rendőrség második világháború utáni tevékenységéről*. Budapest, Történeti Hivatal.
- PARÁDI József – BODA József – SIMON F. Nándor szerk. (2013): *A XIX–XX. századi magyar állam nemzetbiztonsági szervezetei*. Budapest, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat.
- PINTÉR Tamás (2000): A megszüntetve megőrzött Államvédelmi Hatóság. In GYARMATI György szerk.: *Államvédelem a Rákosi-korszakban. Tanulmányok és dokumentumok a politikai rendőrség második világháború utáni tevékenységéről*. Budapest, Történeti Hivatal.
- RESPERGER István (2013): Biztonsági dilemmák, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig. *Felderítő Szemle*, 12. évf. 3. sz. 5–36.
- RÉVÉSZ Béla (2003): *Az állambiztonságtól a nemzetvédelemig*. Szeged, SZTE ÁJK.
- SPÁCZAY Hedvig (1971): A Honvédelmi Minisztérium szervezési változásai a Horthy-korszakban 1919–1935. *Levéltári Szemle*, 21. évf. 1–3. sz. 41–78.
- SPÁCZAY Hedvig (1972): A Honvédelmi Minisztérium szervezési változásai a Horthy-korszakban 1936–1940. *Levéltári Szemle*, 22. évf. 2. sz. 25–65.
- SPÁCZAY Hedvig (1973): A Honvédelmi Minisztérium szervezési változásai a Horthy-korszakban 1941–1945. *Levéltári Szemle*, 23. évf. 3. sz. 399–471.
- SZAKÁLY Sándor (2008): Az önálló magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás létrehozása és működése a két világháború közötti Magyarországon 1918–1945. *Felderítő Szemle*, 7. évf. emlékszáma. 19–45.
- TÓTH Eszter (2011): A politikai és gazdasági hírszerzés szervezettörténete, 1945–1990. *Betekintő*, 2. évf. 2. sz. Elérhető: http://epa.oszk.hu/01200/01268/00018/pdf/EPA01268_betekinto_2011_2_toth_e.pdf (a letöltés dátuma: 2018. 02. 12.)
- URBÁN Attila (2002): Kádár politikai rendőrsége. A BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség felépítése és működése. *Rubicon*, 13. évf. 6–7. sz. 58–67.
- URBÁN Attila (2003): A magyar állambiztonsági szolgálatok (1962–1980). *Múltunk*, 48. évf. 3. sz. 3–74.
- VÁRHALMI A. Miklós (2010): *A nemzetbiztonsági szolgálatok meghatározó jelentősége a Magyar Köztársaság XXI. századi biztonsági rendszerében*. Doktori értekezés. Budapest, ZMNE.

II. A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége – biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések

Resperger István

1. A nemzetbiztonsági szolgálatokra vonatkozó törvények

A nemzetbiztonsági szolgálatok, mint minden állami szervezet, az állami intézményrendszer részét képezik, kormányzati alárendeltségben működnek, a végrehajtó hatalmi ághoz tartoznak, parlamenti és igazságügyi ellenőrzés alatt állnak, így ezekre is vonatkoznak Magyarország törvényei. Magyarország Alaptörvénye így fogalmaz a szolgálatokról:

„(3) A nemzetbiztonsági szolgálatok alapvető feladata Magyarország függetlenségének és törvényes rendjének védelme, nemzetbiztonsági érdekeinek érvényesítése.

(4) A nemzetbiztonsági szolgálatok működését a Kormány irányítja.

(5) A rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagjai nem lehetnek tagjai pártoknak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet.

(6) A rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok szervezetére, működésére vonatkozó részletes szabályokat, a titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazásának szabályait, valamint a nemzetbiztonsági tevékenységgel összefüggő szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.”¹

A szolgálatok az ország érdekeit szem előtt tartva pártpolitikai érdekek felett álló feladataikat a kormány irányítása alatt végzik. A másik fontos biztonságpolitikai dokumentumunk Magyarország nemzeti biztonsági stratégiája² (a továbbiakban: NBS), amely a végrehajtás eszközzrendszeréről szóló fejezetében a következő megállapításokat teszi:

„A hírszerzés és elhárítás a biztonsági stratégia végrehajtásának, hazánk szuverenitása, alkotmányos rendje védelmének, biztonságpolitikai céljai elérésének és nemzeti érdekei érvényesítésének fontos eleme. Elengedhetetlen, hogy rendelkezésre álljanak azok a külföldre vonatkozó vagy külföldi eredetű védett információk, amelyek a kockázatok és fenyegetések időbeni felismeréséhez és kivédéséhez, a kormányzati döntések megalapozásához szükségesek. Fel kell tárnai a külső környezetben, valamint az integrációs folyamatokban bekövetkezett és várható változásokat, továbbá a külföldön működő magyar intézményeket, valamint a válságkezelő és békefenntartó feladatokban részt vevő magyar alakulatokat és szakértőket érintő fenyegetéseket. A terrorizmus, a szervezett bűnözés, az egyéb illegális tevékenységek jelentette aszimmetrikus fenyegetések, más globális, regionális és belső

¹ Magyarország Alaptörvénye, 46. cikk

² 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

kihívások, valamint a politikai, katonai és gazdasági információk megvédése szükségessé teszi, hogy az ország rendelkezzen erős felderítési és elhárító képességgel. A Magyarországot érintő biztonsági kihívásoknak megfelelően – a hazai szervek koordinált tevékenysége mellett – szorosabb együttműködést kell kialakítani és fenntartani a szövetséges államok hírszerző és elhárító szervezeteivel, valamint az egyes kérdésekben hasonló biztonságpolitikai célokat követő más államok szolgálataival.”³

A stratégia fontos megállapítása, hogy a külföldre vonatkozó védett információk, amelyek a kockázatok és fenyegetések időbeni felismeréséhez és kivédéséhez, a kormányzati döntések megalapozásához szükségesek, rendelkezésre álljanak a jó döntések meghozatalához, azaz a szolgálatok biztosítsák a kormányzat részére a döntéshozatalhoz a megfelelő, pertinens (pontosan odaiálló) információt.⁴ *Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája* (a továbbiakban: NKS) is fontos szerepet lát el a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységében. Amint az *A haderő várható alkalmazásának jellemzői* alfejezetben olvasható:

„40. A haderő bevetésére a lehetséges alkalmazás teljes spektrumában sor kerülhet az alacsony intenzitású műveletektől kezdve a magas intenzitású műveletekig. Annak ellenére, hogy a Magyar Honvédség napjainkban alacsony intenzitású nemzetközi műveletekben vesz részt, középtávon képesnek kell lennie a magas intenzitású műveletek végrehajtására is.”⁵

A haderő alkalmazási lehetőségeinek meghatározásakor a teljes bevetési spektrum szabályozása megtörtént, az alacsony intenzitású konfliktusoktól a magas intenzitású műveletekig. A szolgálatoknak tehát minden típusú fegyveres összeütközés információigényének biztosítására készen kell állniuk.

„41. A Magyar Honvédség alkalmazására jellemzően válságkezelő műveletekben kerül sor, sok esetben Magyarországtól jelentős távolságra, szélsőséges természeti és éghajlati viszonyok között, nehezen megközelíthető terepen, ahol csupán korlátozott mértékben vagy egyáltalán nem áll rendelkezésre befogadó nemzeti támogatás. A válságok kezelése során a hálózatalapú hadviselés, a hírszerzés és a felderítés, a precíziós fegyverek és modern technikai eszközök, a civil-katonai együttműködés, a pszichológiai hadviselés, valamint a különleges rendeltetésű erők széles körű alkalmazása szükséges. A válságkezelésre általában olyan, az alapfeladatát ellátni képtelen, gyenge államokban kerül sor, ahol irreguláris, félkatonai szervezetekkel, felkelőkkel, fegyveres csoportokkal, nemzetközi zsoldos és terrorista csoportokkal szemben kell a biztonságot megteremteni és fenntartani.”⁶

A Magyar Honvédség várható tipikus alkalmazási módja a válságkezelő műveletek lesznek, jelentős távolságra a honi területektől, szélsőséges természeti és éghajlati viszonyok között, ahol jellemzően az állami keretek hiányával kell számolni.

„77. A válságok előrejelzésében, a katonai műveletekhez szükséges információk megszerzésében, elemzésében és értékelésében, valamint a válságkörzetekben szolgálatot teljesítő katonák biztonsága érdekében fokozottan szükség van a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat hatékony tevékenységére. Feladata teljesítése során a Szolgálatnak képesnek kell lennie az együttműködésre a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség szervei-

³ NBS, 48. pont

⁴ Lásd még: BODA (2016) 395.

⁵ NKS, 40. pont

⁶ NKS, 41. pont

vel, a hazai társszolgálatokkal, a NATO és az EU hírszerző és elhárító elemeivel, valamint a kölcsönösségi elv alapján a külföldi nemzetbiztonsági szolgálatokkal.”⁷

Az előrejelző rendszer hatékony működtetésének feltétele a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége, amelynek alapját képezi a válságövezeti elemző-értékelő munka, a hatékony hírszerzés és az eredményes elhárítás, illetve a technikai adat- és hírszerzés. Itt még nagyobb felelősség hárul a titkos információgyűjtésre, amelyet a társszolgálatokkal, a nemzetközi szervezetekkel (NATO, EU, ENSZ, EBESZ) való együttműködés, illetve a bilaterális kapcsolatok segítenek elő.

„78. A nemzetbiztonsági tevékenység során hangsúlyt kell helyezni az információszerző és értékelő eszközök és módszerek fejlesztésére, új, innovatív eljárások alkalmazására, valamint a legfrissebb kutatási eredményeknek és tapasztalatoknak a hírszerző és elhárító munkában történő hasznosítására.”⁸

E hírszerző, elemző-értékelő, elhárító és technikai adat- és hírszerző tevékenység új módszerek, eljárások alkalmazását, bevezetését feltételezi a szervezeteknél. Az NBS és az NKS nagy hangsúlyt fektet a számítástechnikai és információs – az ún. kibertérből jövő – fenyegetésekre történő megfelelő reagálásra, e helyzetek kezelésére.

„31. Kiberbiztonság. Az állam és a társadalom működése – a gazdaság, a közigazgatás, vagy a védelmi szféra mellett számos más területen is – mind meghatározóbb módon a számítástechnikára épül. Egyre sürgetőbb és összetettebb kihívásokkal kell számolnunk az informatikai- és telekommunikációs hálózatok, valamint a kapcsolódó kritikus infrastruktúra fizikai és virtuális terében. Fokozott veszélyt jelent, hogy a tudományos és technológiai fejlődés szinte mindenki számára elérhetővé vált eredményeit egyes államok, vagy nem állami – akár terrorista – csoportok arra használhatják, hogy megzavarják az információs és kommunikációs rendszerek, kormányzati gerinchálózatok rendeltetésszerű működését. E támadások eredetét és motivációját gyakran nehéz felderíteni. A kibertérben világszerte növekvő mértékben jelentkező nemzetbiztonsági, honvédelmi, bűnüldözési és katasztrófavédelmi vonatkozású kockázatok és fenyegetések kezelésére, a megfelelő szintű kiberbiztonság garantálására, a kibervédelem feladatainak ellátására és a nemzeti kritikus infrastruktúra működésének biztosítására Magyarországnak is készen kell állnia. a) Elsődleges feladat a kibertérben ténylegesen jelentkező vagy potenciális fenyegetések és kockázatok rendszeres felmérése és prioritizálása, a kormányzati koordináció erősítése, a társadalmi tudatosság fokozása, valamint a nemzetközi együttműködési lehetőségek kiaknázása. b) A nemzeti kritikus információs infrastruktúra védelmének erősítése mellett szövetségeseinkkel és EU-partnereinkkel együtt arra törekszünk, hogy az információs rendszerek biztonsága erősödjön, valamint részt vegyünk a megfelelő szintű kibervédelem kialakításában.”⁹

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (a nemzetbiztonsági törvény) szerint:

„1. § Magyarország nemzetbiztonsági szolgálatai:

- a) az Információs Hivatal,
- b) az Alkotmányvédelmi Hivatal,
- c) a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat,

⁷ NKS, 77. pont

⁸ NKS, 78. pont

⁹ 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

- d) a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, valamint
 e) a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ
 (a továbbiakban együtt: nemzetbiztonsági szolgálatok).

2. § (1) Az Információs Hivatal, az Alkotmányvédelmi Hivatal, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ (a továbbiakban együtt: polgári nemzetbiztonsági szolgálatok), a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat a Kormány irányítása alatt álló, az ország egész területére kiterjedő illetékességgel rendelkező, önálló gazdálkodást folytató költségvetési szervek.

(2) Az e törvényben meghatározott feladatok ellátására a nemzetbiztonsági szolgálatok – a kormányzati irányítási döntéseknek megfelelően – helyi, területi szerveket hozhatnak létre.¹⁰

A törvény a nemzetbiztonsági szolgálatok szervezeteit, jogállását, parlamenti ellenőrzésének rendjét, a szolgálatok működésének alapelveit, adatkezelésüket, a nemzetbiztonsági védelem és ellenőrzés szabályait írja le. Összefoglalva: a felsorolt dokumentumok az ország biztonságot érintő fenyegetéseivel kapcsolatban a következő főbb, védelemre¹¹ (elhárításra),¹² hírszerzésre, elemző értékelésre, technikai adat- és hírszerzésre vonatkozó területeket, kihívásokat határozzák meg:

- terrorizmus mint globális fenyegetés,¹³
- migráció,¹⁴
- szervezett bűnözés,¹⁵
- energiabiztonság,¹⁶
- kábítószer-kereskedelem,¹⁷
- regionális konfliktusok,¹⁸
- alacsony és magas intenzitású műveletek,¹⁹
- kiberbiztonság,²⁰
- a tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközök elterjedése,²¹
- pénzügyi biztonság,²²
- a globális éghajlat- és környezetváltozás, a szélsőségesebbé váló időjárás hatásai,²³
- természeti és ipari katasztrófák,²⁴
- a nyersanyag- és természeti erőforrások kimerülése,²⁵

¹⁰ 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról

¹¹ Vö.: KASZNÁR (2016) 1–21.

¹² SZABÓ (2015)

¹³ NBS, 29. pont

¹⁴ NBS, 37. pont

¹⁵ NBS, 35. pont

¹⁶ NBS, 32. pont

¹⁷ NBS, 36. pont

¹⁸ NBS, 27. pont

¹⁹ NBS, 40. pont

²⁰ NBS, 31. pont

²¹ NBS, 28. pont

²² NBS, 30. pont

²³ NBS, 33. pont

²⁴ NBS, 34. pont

²⁵ NBS, 33. pont

- az egészséges ivóvízhez jutás nehézsége,²⁶
- a szélsőséges csoportok tevékenysége,²⁷
- régióink közvetlen környezetének törékeny stabilitása,²⁸
- a világban bekövetkező gazdasági és demográfiai változások,
- egyes Európán kívüli térségek felértékelődése,²⁹
- a globalizáció kihívásai,³⁰
- a globális közjavak – a nyílt tenger, a nemzetközi légtér, a világűr és a kibertér – hozzáférhetősége, használata kapcsán felmerülő veszélyforrások.³¹

2. Elméleti alapok

A biztonságpolitikai és nemzetbiztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések „azok [...] a veszélyt és fenyegetést magukban hordozó helyzetek és állapotok, amelyek általában negatívan befolyásolják az adott országban az átfogó biztonságot, annak egyes összetevőit, s gyengítik a belső és külső stabilitást.”³² A kockázat általános fogalma: „Valamely cselekvéssel járó veszély, veszteség lehetősége.”³³ A biztonsági kockázatot, az általános meghatározásból következően, a biztonsági dimenziók vonatkozásában értelmezhetjük. A fenyegetés a veszély konkrét, cselekvési szándékot is megjelenítő formája, amely a célország magatartásának befolyásolásával a saját érdek érvényesítésére törekszik. Főként akkor beszélhetünk fenyegetésről, ha bizonyos érdekütközések kikényszerített vagy erőszakos úton történő megoldására van kilátás. A katonai fenyegetés megítélése esetén figyelembe kell vennünk az állami, politikai akarat meglétét, és értékelnünk kell ezek katonai vonatkozásait a képesség területén. Tehát szándék- és katonai-képesség-elemzést kell készítenünk környezetünkről, áttekintve mindazokat a lehetséges veszélyeket, amelyek hazánkra hatással lehetnek.

A kihívások: az általánosan értelmezett biztonság egyes összetevőire ható olyan helyzetek és állapotok összessége a lehetséges veszélyek legalacsonyabb megnyilvánulási szintjén, amelynek eredői általában hátrányosan befolyásolják a belső és külső stabilitást, és kihatással lehetnek egy adott régió hatalmi viszonyaira.

A kockázatok: az általánosan értelmezett biztonság egyes összetevőire ható olyan helyzetek és állapotok összessége a lehetséges veszélyek olyan megnyilvánulási szintjén, amikor a nemzeti érdekek sérülhetnek, ezáltal veszteségek keletkezhetnek.

A fenyegetések: az általánosan értelmezett biztonság egyes összetevőire ható olyan helyzetek és állapotok összessége a lehetséges veszélyek legmagasabb megnyilvánulási szintjén, amikor a nemzeti érdekek sérülhetnek, és közvetve hatással lehetnek a nemzeti értékek megőrzésére.

²⁶ NBS, 33. pont

²⁷ NBS, 38. pont

²⁸ NBS, 24. pont

²⁹ NBS, 28. pont

³⁰ NBS, 30. pont

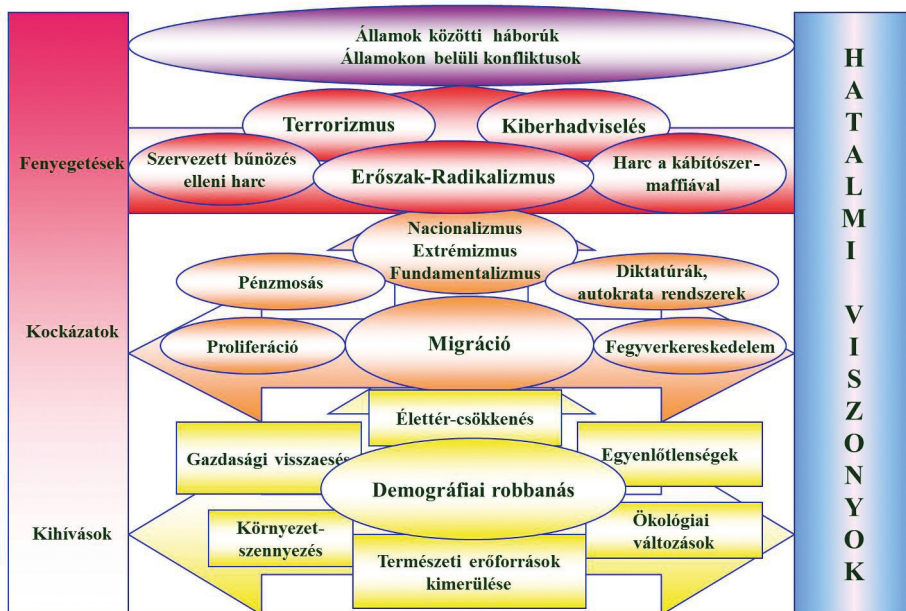
³¹ NBS, 33. pont

³² SZABÓ (1992) 42.; vö.: KŐSZEGVÁRI (1993–1996) 14.

³³ MATUS (1995) 47–57.

Az érdekek képviseletének módszerei és eszközei előnyben részesítik a kikényszerítést vagy az erőszakos úton történő megoldás lehetőségét.³⁴ Amint az a fogalmi meghatározásokból kitűnik, a kihívásokat, a kockázatokat és a fenyegetéseket a lehetséges veszélyek megnyilvánulási formáinak tekintem, amelyek általában hátrányosan befolyásolják a belső és külső stabilitást, és hatással lehetnek egy adott régió hatalmi viszonyaira. Ezek a fogalmak intenzitásuk szerint egymásra épülve jeleníthetők meg, egyre nagyobb feszültségi szint meglétét feltételezve. Jellegükből következően csak dinamikus folyamatokként értelmezhetők, ezért a fogalmi meghatározások az elméleti értelmezés szempontjából fontosak, de gyakran egymással átfedésben, összemosódva jelennek meg, s a külső környezeti jellemzők (például a politikai és gazdasági viszonyok) függvényében képlékenyen változhatnak.

A kihívások, kockázatok és fenyegetések

1. ábra

A kihívások, kockázatok és fenyegetések

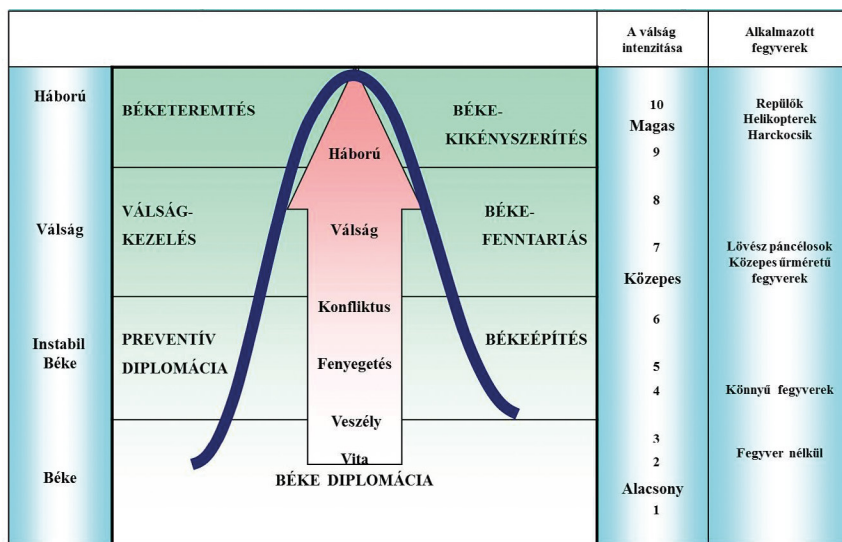
Forrás: RESPERGER (2002) 152.

2.1. Konfliktussal, konfliktusmegelőzéssel, válsággal, válságkezeléssel kapcsolatos elméleti alapok

A témával kapcsolatos fogalmakat, meghatározásokat és definíciókat az államközi kapcsolatok viszonyának formáin keresztül közelítem meg. A szakirodalom alapvetően az esetek

³⁴ RESPERGER (2002) 45.

többségében négy állapotot különböztet meg:³⁵ békeállapot, válsághelyzet, fegyveres konfliktus és konfliktuskezelés utáni békeállapot (béke 2.). A *békeállapot* jellemzője, hogy az államok és/vagy az országcsoportok közötti kapcsolatok a kölcsönös bizalmon és az egyetértésen alapulnak a közös érdekek és a valós értékek figyelembevételével. A *válsághelyzet* jellemzője, hogy a jó kapcsolat valamilyen vita vagy érdek-, illetve értékütközés következtében megromlik, feszültség keletkezik a résztvevők között, akik valamilyen (politikai, diplomáciai, gazdasági, katonai) eszközzel megpróbálják a kialakult helyzetet befolyásolni. A *katonai természetű veszélyeztetésről* akkor beszélhetünk, ha a válsághelyzet megoldására tett politikai, diplomáciai, gazdasági és egyéb lépések nem járnak eredménnyel, és a felek között a viszony tovább romlik – ez katonai természetű nyomásgyakorlás, erődemonstráció, provokációk, csapatösszevonások és határsértések formájában nyilvánul meg. A *konfliktus utáni békeállapot* jellemzője, hogy a konfliktuskezeléssel kapcsolatos tevékenységek elérik a fő céljukat – azaz a békeállapot újbóli megteremtését –, de a konszolidálódott helyzet fenntartása és megerősítése érdekében általában olyan intézkedéseket léptetnek érvénybe, amelyek megakadályozzák az esetleges konfrontációkat. Ezen intézkedések arra irányulnak, hogy a feszültség szintet csökkentsék, de adott esetben az indokoltnál hosszabb alkalmazásuk a végleges békeállapot létrejöttét késleltethetik. Michael S. Lund feltételezése alapján – főként a diplomáciai, a politikai, a nemzetközi szervezetek és a katonai erő lépéseit tekintve – egy konfliktus szakaszai diagramszerűen ábrázolhatók.

2. ábra

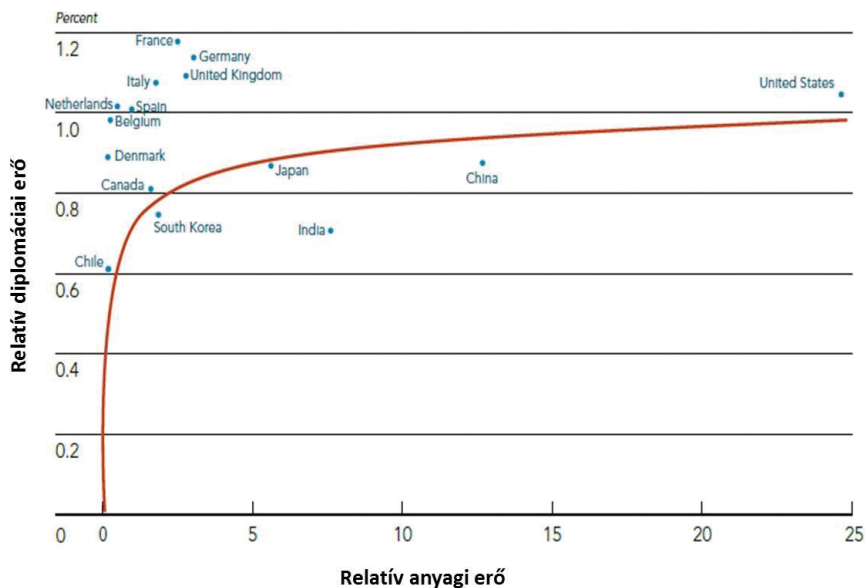
A válság szakaszai, intenzitása és az alkalmazott fegyverek típusai

Forrás: RESPERGER (2002) 151.

³⁵ Lásd: SZTERNÁK (1994) 26. Más szakértők alkalmazzák még a *béke 1.*, *válság* (háborús küszöb alatti tevékenységek), *háború*, *béke 2.* megnevezéseket is, abból a megfontolásból, hogy a béke 2. egy másfajta állapotot jelent a kiinduló helyzethez képest. Megkülönböztethetünk béke-, instabil béke-, válság-, fegyvereskonfliktus- és háborúidőszakokat, lásd: LUND (1996) 39–43.

Az erő és a hatalom a fegyveres küzdelem egyik érvényesítési eszköze. „A háború az erő alkalmazása egy másik fél akarata ellenében.”³⁶ Az erő (*force, Kraft*) és a hatalom (*power, Macht*) kapcsolata abból ered, hogy minden politikai tevékenység közvetve vagy közvetlenül valójában a hatalom gyakorlásának aktusa, amelynek formája, intenzitása az elérendő céltól, valamint az alkalmazó elszántságától függ. Az erő és a hatalom érvényesítésének fokozatai: demonstráció, fenyegetés, kényszerítés, büntetés, nyomásgyakorlás, katonai erő alkalmazása.³⁷

3. ábra

A diplomáciai és az anyagi erő használói

Forrás: Global Trends 2030: Alternative Worlds. 17.

2.2. A válság, a válságkezelés

A konfliktusok, válságok a kétpólusú (bipoláris) világrend felbomlása után kerültek előtérbe. Az új típusúnak nevezett kihívások, kockázatok veszélyeztetik az egyén, a közösség és az államok biztonságát. A válságok hozzátartoztak az emberiség történetéhez, hosszabb-rövidebb lappangási idő után a felszínre törtek, intézkedéseket követeltek, valamilyen irányba befolyásolták korukat.

*Válság, válságkezelés:*³⁸ az egyik legelfogadottabb, átfogó megfogalmazás szerint a válság „átcsapási pont, egy államnak bármely más külső szereplővel való viszonyában

³⁶ DEÁK (1997) 4.

³⁷ Deák (1997) 4.

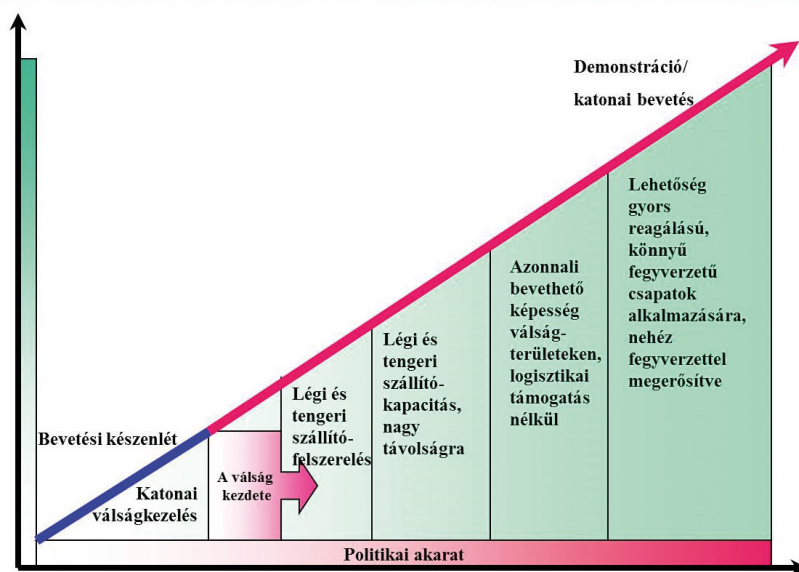
³⁸ Vö.: BODA (2014)

a háború–béke kontinuum mentén... A válság mintegy a konfliktus tetőpontja, összesűrűsödése.”³⁹ A katonai erő alkalmazása a legnagyobb valószínűséggel a válság tetőpontján következhet be az érdek- és/vagy értékkülönbségek okán.

A válságkezelés:

„Minden olyan intézkedés, amely a válság esetén arra irányul, hogy egy fegyveres konfliktus kialakulását, kiterjesztését megakadályozzuk, anélkül, hogy alapvető nemzeti érdekeinkről lemondanánk... körültekintő előkészületek után a döntések meghozatala. Ez utóbbiak célja a megfelelő politikai, diplomáciai, gazdasági és esetleg katonai lépések időbeni és összehangolt alkalmazása.”⁴⁰

Az államnak a kapcsolatokban az ösztönzőket és szankciókat felváltva kell alkalmaznia, a biztonság különböző dimenzióinak területén. Legyen szó diplomáciai, gazdasági vagy katonai lépésekről, mindegyik területen előre lehet mozdítani a kapcsolatokat. Azt is fontos fejelembe venni, hogy a katonai erő alkalmazása, bár utolsó esetben alkalmazzuk, mégis fontos lépés lehet, hiszen az időben végrehajtott katonai, rendvédelmi és nemzetbiztonsági lépések megtétele sikeressé teheti a válságkezelésünket.

4. ábra

A válságkezelés sikerének valószínűsége a katonai eszközök és az idő függvényében

Forrás: RESPERGER (2002) 151.

³⁹ ÁGH (1989) 114. Lásd még: DEÁK (1997) 14. („A válság az államok, államcsoportok között kiéleződő feszült viszony a fegyveres konfliktus szintje alatt.”)

⁴⁰ KŐSZEGVÁRI (1994) 217. („A válságkezelés politikai reagálások modulálása ingatag helyzetben; a saját érdek, érték képviselése érdekében. Számos esetben jó politikai és diplomáciai lépések sorozata.”)

2.3. A válságkezelés új megközelítése

A korábbi, Lund-féle válsággörbe változásait nyomon követve készítettem el a válságtípusok és a válságok intenzitás szerinti besorolását. A 2. ábra csak a békeműveleteket tartalmazza, de a jelenkor biztonsági környezete azt mutatja, hogy többféle válsággal kell szembenéznünk. A másik fontos érv a válságára további bővítése mellett, hogy az csak az állami szereplők figyelembevételével készült. A nem állami szereplők egyre nagyobb térnyerése – al-Kaida, Iszlám Állam, felkelők, lázadók, szervezett bűnözők – azonban azt mutatja, hogy a konfliktusokban egyre többször legalább az egyik oldalon nem állami fél az aktor. A másik indok pedig, hogy megváltozott a válságok intenzitása, kiterjedése, így kezelésük egyre bonyolultabbá, többszereplőssé vált. A korábbi „tiszta” katonai, belbiztonsági válságok helyébe az összetettebb, több állami és nem állami szereplőt igénylő kockázatok kerültek. A nemzetbiztonsági, a rendvédelmi, a katonai és a polgári szereplők a legtöbbször együtt dolgoznak a válságok kezelésén, elhárításán és a konfliktus utáni feladatok megoldásában. A legjobb példája ennek talán a napjainkban is zajló tömeges illegális migráció okozta veszélyhelyzet kezelése. Ebben a helyzetben a kormányzati intézkedések alapján Magyarország ideiglenes biztonsági határzárat telepített a veszélyeztetett irányok, határszakaszok lezárására. A honvédelmi és rendvédelmi tárca a nemzetbiztonsági szolgálatokkal, a nem állami szervezetekkel, a nemzetközi segélyszervezetekkel együttműködésben kezeli a térséget veszélyeztető problémát. Ha áttekintjük az állami szereplők előtt álló kihívásokat, a következő sokrétű feladatokat körvonalazhatjuk egy ilyen típusú válság kezelése során. A polgári és katonai nemzetbiztonsági szolgálatok fő feladata információk szerzése a tömegeket kibocsátó országokról, a válságokról, a területről, a lakosságról, a migrációs útvonalak, nemzetközi embercsempész és szervezett bűnözői körök felderítése. A rendvédelmi és katonai erők feladata a határ műszaki biztosítása, a műszaki záruk ellenőrzése, járőrözés, a Magyarország területére jogosulatlanul belépők feltartóztatása. A nemzetközi segélyszervezetek és nem állami szervezetek pedig a migránsok ellátására és segítésére összpontosítanak.

Az ábra a különböző típusú műveleteket (a migráció kezelésében történő részvétel, a kábítószer, a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni tevékenység) és a tipikus békeműveleteket tartalmazza (preventív diplomácia, béketeremtés, -kikényszerítés, -fenntartás, -építés). A konfliktus, a válság, a háború, a stabilizáció és a béke állapotához a megfelelő katonai, rendvédelmi, nemzetbiztonsági és polgári tevékenység tartozik. Az első lépésben a béke, célként a stabilitás jelenik meg, békeidőszakra jellemző kiképzéssel, fegyverhasználat nélkül. A második rész, a konfliktus időszaka tartalmazza a migráció és a kábítószer elleni tevékenységet. A harmadik lépcsőfok a válságkezelés rendvédelmi, nemzetbiztonsági és katonai feladatait valósítja meg.⁴¹ A negyedik szakaszban pedig az embargó, a blokád, a szervezett bűnözés elleni harc, a legmagasabb pontjaként pedig a béketeremtő akciók jelennek meg. Ezen feladatok egyike sem csak a fegyveres erő tevékenységére jellemző, hiszen a sokoldalú válság sokoldalú megközelítést, sokszereplős tevékenységet igényel. A háború fázisa a legrövidebb, ugyanakkor a legnagyobb intenzitású szakasz, a bevetett erők, a fegyverek típusa szerint is. A deeszkaláció időszakát a békefenntartás, a békeépítés, a stabilizációs műveletek és a tanácsadás, kiképzés fel-

⁴¹ BESENYŐ (2017) 1–13.

adataival jellemezhetjük. Jellemzően ekkor történik a katonai erők kivonása, a feladatok átadása a rendvédelmi és a polgári szervezetek részére. A cél a béke stabilizálása, az államépítés feladatainak biztosítása. Ilyenkor a hagyományos rendészeti feladatok, a belrend, a közbiztonság megteremtése és fenntartása kerül előtérbe.⁴² Az 5. ábrával kapcsolatban megjegyezném, hogy az egyes műveletek nemcsak egy fázisban, hanem minden időszakban jelen lehetnek. Ilyenek például a kábítószer-ellenes műveletek, a szervezett bűnözés elleni küzdelem vagy a migráció kezelése. A kor kihívásainak megfelelő összes fenyegetést feltüntettem az ábrán, mert a honvédelmi, rendvédelmi és nemzetbiztonsági szervezetek együttműködése a legfontosabb a válságok sikeres kezeléséhez. Fontos megjegyezni továbbá, hogy a különböző típusú válságfajták hosszú időszakot ölelhetnek fel, illetve egyes típusok több időszakon keresztül is folyhatnak. Ilyenek a migráció kezelése, a kábítószer-ellenes műveletek, a szervezett bűnözők elleni küzdelem, a humanitárius műveletek, a blokád, az embargó vagy a terrorizmus elleni küzdelem.

A kialakuló válságokra vonatkozó jogszabályokat a magyar jogrendben az Alaptörvény tárgyalja,⁴³ a különleges jogrend időszakánál.⁴⁴ A békeidőszakra vonatkozó rendelkezések az Alaptörvény 45. cikke mellett a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről⁴⁵ szóló 2011. évi CXIII. törvényben található. A migráció kezelésében való részvételt a belügyminiszter és a honvédelmi miniszter határozza meg, a Magyar Honvédségnek a rendőrségi feladatok ellátásában történő közreműködésének rendjéről szóló 25/2015. (IX. 14.) BM–HM együttes utasítás⁴⁶ keretében. A terrorveszélyhelyzetre az Alaptörvény 51/A. cikke, a váratlan támadás esetére az Alaptörvény 52. cikke, a megelőző védelmi helyzetre az Alaptörvény 51. cikke, a szükségállapot időszakára az Alaptörvény 50. cikke, a rendkívüli állapotra az Alaptörvény 49. cikke írja elő a feladatokat. A katonai feladatokat a nemzeti biztonsági stratégia, a nemzeti katonai stratégia, a doktrínák és a szabályzatok részletesen meghatározzák (lásd: 5–6. ábra).

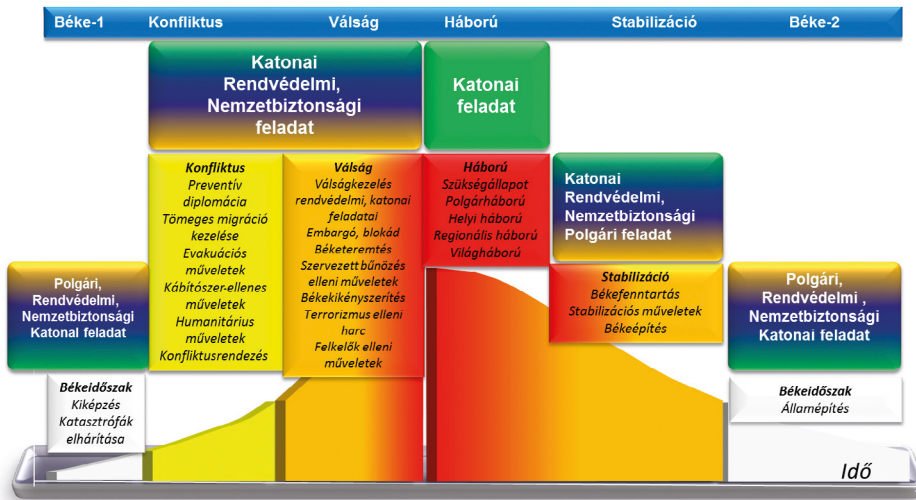
⁴² BODA (2006)

⁴³ Magyarország Alaptörvénye

⁴⁴ Magyarország Alaptörvénye, 48–52. cikk

⁴⁵ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről

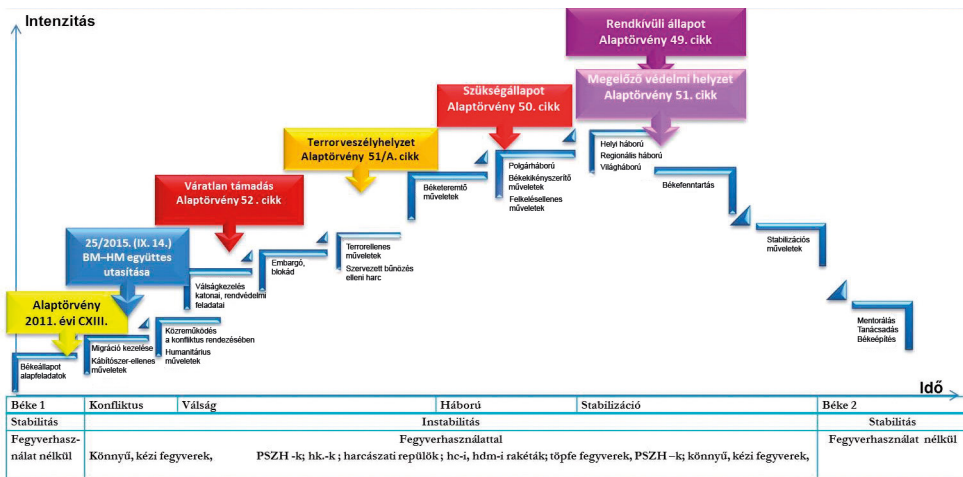
⁴⁶ A belügyminiszter és a honvédelmi miniszter 25/2015. (IX. 14.) BM–HM együttes utasítása a Magyar Honvédségnek a rendőrségi feladatok ellátásában történő közreműködése rendjéről

5. ábra

A műveletek és intenzitásuk

Forrás: Resperger István saját szerkesztése

6. ábra

A műveletek intenzitása, fázisai és a magyar jogi szabályozás

Forrás: Resperger István saját szerkesztése

3. A 21. század biztonsági kihívásai

3.1. A demográfiai robbanás és következményei

A globális kihívások közé tartozik a Föld népességének növekedése. Bolygónkat 2017-ben mintegy 7,5 milliárd⁴⁷ ember lakja.⁴⁸ 2050-re a népesség várhatóan 9,8 milliárdra nő, 2100-ra ez a szám már 11 milliárdra emelkedhet.⁴⁹ A legnagyobb gondot Afrika és Dél-Ázsia igen gyors demográfiai növekedése és Európa népességének csökkenése és elöregedése okozza. A demográfiailag gyorsan fejlődő országokat az 1. táblázat mutatja be: újabb országok kerülnek demográfiailag fejlődő szakaszba, mint Irán, India és Brazília.⁵⁰

1. táblázat

A különböző országok demográfiai fejlődése

Ország	Átlagéletkor 2010-ben (év)	Átlagéletkor 2030-ban (év)	Demográfiai fejlődési szakasz
Brazília	29	35	2000–2030
India	26	32	2015–2050
Kína	35	43	1990–2025
Irán	26	37	2005–2040
Oroszország	39	44	1950–2015
USA	37	39	1970–2010

Forrás: Global Trends 2030: Alternative Worlds. 24.

A népességnövekedés az egyes földrészeket eltérő módon érinti. Az afrikai kontinens népessége 1950 óta 5,5-szeresére nőtt, Latin-Amerikáé és a Karib-szigeteké, valamint Ázsiáé és Óceániáé pedig több mint 3-szorosára. Észak-Amerika lakossága mindeközben a duplájára emelkedett. A legkisebb növekedés Európában következett be, mindössze 1,4-szeres gyarapodással.⁵¹

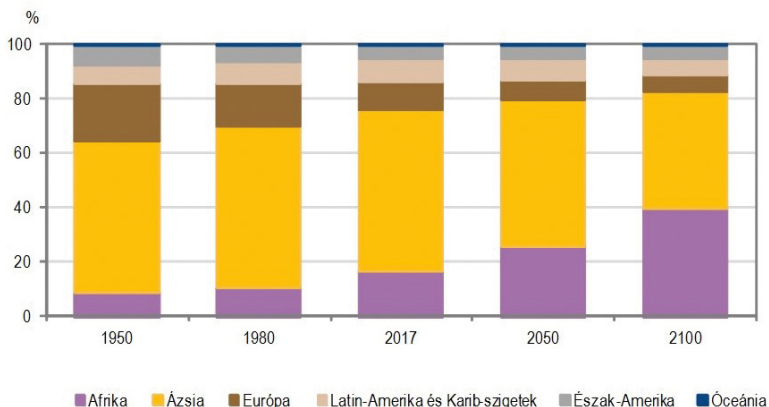
⁴⁷ www.ksh.hu/interaktiv/grafikonok/vilag_nepessege.html (2017. 07. 23.)

⁴⁸ KAISER (2011a); (2011b)

⁴⁹ *2050-re már közel 10 milliárdan leszünk*; www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsd001a.html (2017. 07. 23.) Vö.: KENNEDY (1997) 30. A Föld lakossága 2025-ben eléri a kb. 8,5 milliárd, 2050-re pedig a 9,3 milliárd főt. A nők termékenysége Nigéria és Nyugat-Európa viszonylatában 7:1. (!) Lásd: SHEENAN (1997) 11. A fejlett országokban 26, a fejlődő országokban 240 (!) születés történik percenként.

⁵⁰ Vö.: óriási erőközpontokként jelöli meg Kínát, Indiát, feltörekvő új hatalmakként Brazíliát, Törökországot és Iránt. Forrás: *Strategic Trends Programme Global Strategic Trends – Out to 2040.*

⁵¹ Forrás: *2050-re már közel 10 milliárdan leszünk.*

7. ábra

A Föld népességének kontinensek szerinti megoszlása, 1950–2100

Forrás: 2050-re már közel 10 milliárdan leszünk

Míndez átrajzolta a Föld népességének kontinensek közötti megoszlását. 1950-ben Ázsia lakossága tette ki a világ népességének 55%-át, ez 2017-ben 60%-ra (4,5 milliárdra) emelkedett. Afrika népességének részesedése ugyanezen időszak alatt 9-ről 17%-ra (1,3 milliárdra) nőtt. 2050-ben a fejlettebb világ lélekszáma várhatóan a 2000-es szint közelében alakul, a fejlődő országoknak viszont már legalább 7,8 milliárd lakosa lesz. (Tehát 1:6,5 arány prognosztizálható.)⁵²

A probléma súlyosságát néhány (a CIA 2011. júliusi statisztikáin alapuló) adat jól igazolja: India 1,189 milliárd fős népességéből 353 millió (közel 30%) volt 14 éves vagy annál fiatalabb korú 2010-ben. A lakosság átlagéletkora 26,2 év volt.⁵³ A 41,1 milliós lakosságú Kenya esetében 17,3 millió volt a gyermekek száma (több mint 42%), az átlagéletkor pedig 18,9 év volt! Afganisztán 29,8 milliós népességéből több mint 12,6 millió volt gyermek (több mint 42%), az átlagéletkor pedig 18,2 év volt. A Gázai övezet közel 1,7 milliós lakosságából 728 ezer (majdnem 44%) volt a gyermek, az átlagéletkor pedig 17,7 év volt. Vélhetőleg a legkatasztrofálisabb mutatói Ugandának és Nigernek vannak. Előbbi 34,6 milliós népességéből 17,3 millió (lényegében 50%), míg utóbbi 16,5 millió lakosából 8,2 millió (49,6%) volt a gyermek. Ugandában 15,1, Nigerben 15,2 év volt az átlagéletkor. Hogy vegyünk egy példát a fejlettebb országok közül is, vessünk egy pillantást hazánk adataira! Magyarország nem egészen 10 milliós népességéből kicsit kevesebb, mint 1,5 millió fő volt 14 éves vagy annál fiatalabb (14,9%), a lakosság átlagéletkora 40,2 év volt, a népesség pedig 0,2%-kal fogyott... (Hazánk mutatói az előregedő/fogyó országok között is a legrosszabbak közé tartoznak.) A probléma globális méretét jól jelzi, hogy 2010 decemberében a Föld teljes, 6,9 milliárdosra becsült népességéből több mint 1,8 milliárd fő (majdnem 27%) 14 éves vagy annál fiatalabb korú volt. Majdnem 3,6 milliárd (52%) pedig fiatalabb volt 30 évnél. S ne feledjük: ezeket az adatokat alaposan

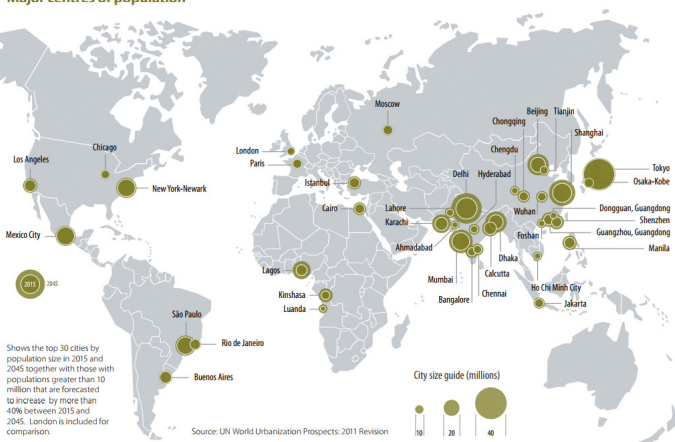
⁵² KAISER (2011a); (2011b)

⁵³ KAISER (2011a)

mérsékelték a fejlett, más néven előregedő országok statisztikái, de például ilyen kiegyenlítő hatást gyakorol Kína is, ahol a teljes népességnek csak 17,6%-a gyermek.⁵⁴

Európa 1950-ben a Föld népességének még több mint egyötödét adta, napjainkban – 742 millió fővel – alig az egytizedét teszi ki. A másik három földrész (Latin-Amerika és a Karib-szigetek, Észak-Amerika és Óceánia) együttes részaránya változatlanul 14% maradt. A világ két legnépesebb országában, Kínában és Indiában a Föld lakosságának 19 (1,4 milliárd fő), illetve 18%-a (1,3 milliárd fő) él. A két ázsiai országban külön-külön is többen élnek, mint a három legkisebb lakosságú kontinensen együttvéve. Az Eurostat adatai szerint az unió 28 tagországának népessége 2016. január 1-jén 510,3 millió fő volt.³ A népességnövekedés 1960 óta töretlen, és összességében az elmúlt több mint fél évszázadban közel 104 millió fővel, 20%-kal emelkedett az unióban élők száma. Az Eurostat által készített prognózis alapváltozata szerint az unió népessége a 21. század közepéig – lassú ütemben – folyamatosan növekedhet: 2045-ben elérheti maximumát, 529,1 millió főt.⁴ Ezt követően a trend lassú csökkenésbe, majd stagnálásba mehet át, 2080-ra az unió lakossága 518,8 millió főre mérséklődhet. 2080-ban az Eurostat számításai szerint 82,4 millió fős lakosságával a jelenlegi tagországok közül az Egyesült Királyság lehet a legnépesebb (Franciaországot megelőzve). Magyarország a 8,7 millióra becsült lélekszáma alapján megőrizheti a 13. helyét a rangsorban, miközben részaránya 1,9%-ról 1,7%-ra csökkenhet.⁵⁵ 1800-ban például a Föld teljes népességének csak 3–5%-a volt városlakó, 2000-re ez már 47%-ra nőtt. Valamikor 2008–2009-ben volt minden második ember városlakó. Ma már az emberiség többsége városokban él. 2030-ra – egy ENSZ-előrejelzés szerint – közel 5 milliárd fő lesz városlakó, azaz az akkori teljes népesség legalább 60%-a.⁵⁶

Major centres of population

8. ábra

A népesség főbb központjai

Forrás: Strategic Trends Programme Global Strategic Trends – Out to 2045

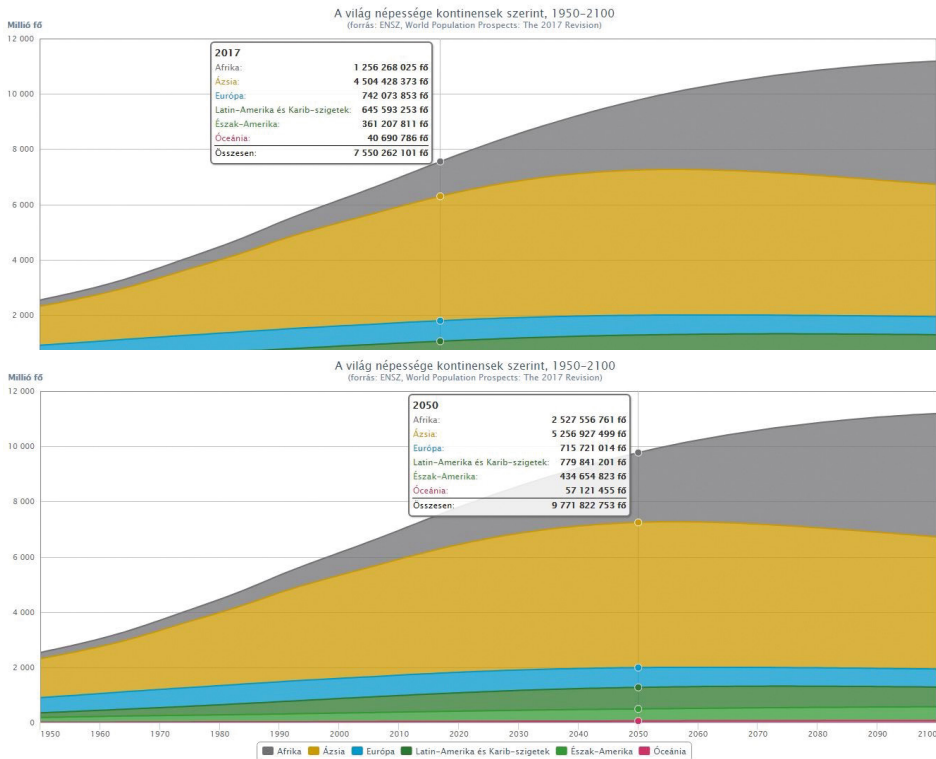
⁵⁴ KAISER (2011a); (2011b)

⁵⁵ Forrás: 2050-re már közel 10 milliárdan leszünk.

⁵⁶ KAISER (2011a); (2011b)

Az európai kontinens lakosságának fogyását jól szemlélteti a 9. ábra.

9. ábra

A világ népessége kontinensek szerint, 1950–2100

Forrás: www.ksh.hu/interaktiv/grafikonok/vilag_nepessege.html

Míg 2017-ben Európát 742 millió fő lakja, addig ez a szám 2050-re 715 millió főre csökkenhet.⁵⁷ A biztonsági fenyegetések egy másik veszélyes kategóriája a „széteső államok”.⁵⁸ Ez azt mutatja, hogy az ország központi vezetése, államhatalma felbomlik, nem rendelkezik az erőszak monopoliumával, nem képes többé megvédeni a polgárait, nem képes a biztonságot és a stabilitást garantálni. A kialakult helyzetet a nemzeti, vallási ellentétek, a polgárháborúk, a fegyveres konfliktusok, a tömegpusztító fegyverek birtoklása tovább élezi. A vallási adatokat és arányokat tekintve a világ népessége a 2. táblázatban vázoltak szerint oszlik meg, és arányaiban így változhat majd.

⁵⁷ Forrás: www.ksh.hu/interaktiv/grafikonok/vilag_nepessege.html (2017. 07. 23.)

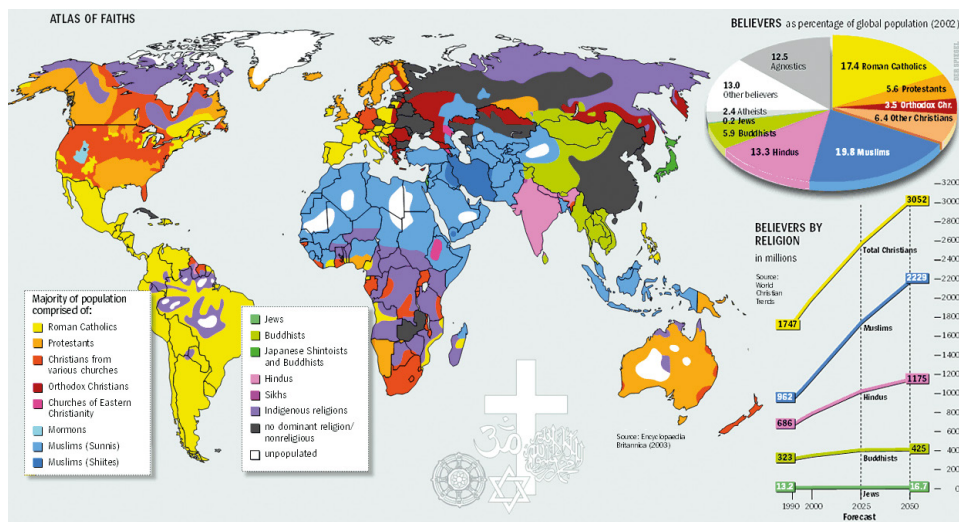
⁵⁸ A bukott államválas sorrendje 2030-ra így alakulhat: 1. Szomália, 2. Burundi, 3. Jemen, 4. Uganda, 5. Afganisztán, 6. Mali, 7. Kongói Demokratikus Köztársaság, 8. Kenya, 9. Nigéria, 10. Pakisztán, 11. Csád, 12. Niger, 13. Haiti, 14. Etiópia, 15. Banglades. Forrás: *Global Trends 2030: Alternative Worlds*. 18.

2. táblázat

A nagyobb vallási csoportok híveinek száma és százalékos aránya a Föld népességén belül

	2010	2050	2070	2100
Keresztények	2,16 milliárd fő 31,4%	2,91 milliárd fő 31,4%	32,3%	33,8%
Muszlimok	1,6 milliárd fő 23,2%	2,76 milliárd fő 29,7%	32,3%	34,9%
Vallás nélküliek	1,13 milliárd fő 16,4%	1,23 milliárd fő 13,2%	–	–
Hinduk	1,03 milliárd fő 15%	1,38 milliárd fő 14,9%	–	–
Buddhisták	487,76 millió fő 7,1%	486,27 millió fő 5,2%	–	–
Törzsi vallások	404,69 millió fő 5,9%	449,14 millió fő 4,8%	–	–
Zsidók	13,86 millió fő 0,2%	16,09 millió fő 0,2%	–	–
A világ népessége összesen	6,895 milliárd fő 100%	9,307 milliárd fő 100%	–	–

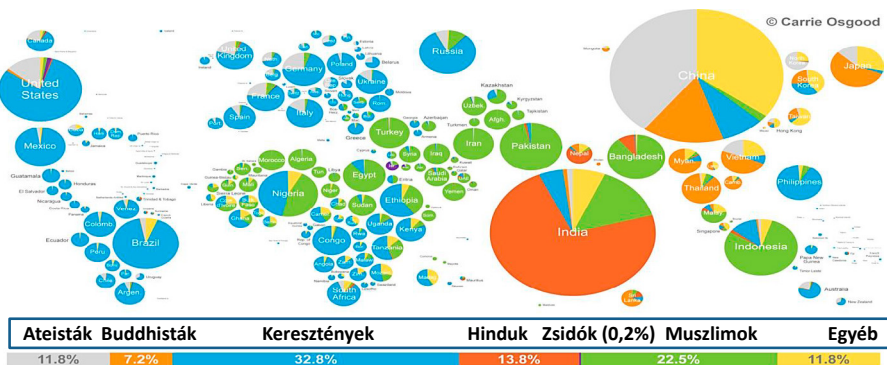
Forrás: *The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010–2050*

10. ábra

A világ vallási térképe és a világvallások megoszlása

Forrás: *Book Review on Christianity reborn: the global expansion of Evangelicalism in the twentieth century*

11. ábra

A fő vilgvallások aránya százalékban és elhelyezkedésük

Forrás: Major world religions

12. ábra

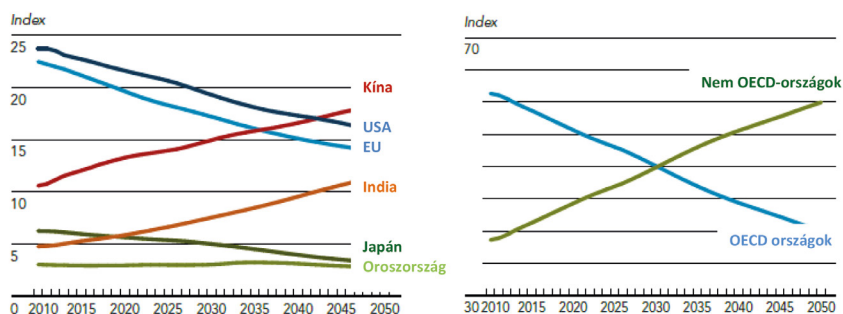
A muszlim népesség aránya és területi elhelyezkedése Európában 2030-ban

Forrás: Pew: Muslims to make up 8% of Europe's population in 2030

Mindezeket úgy érzékeltethetjük, hogy ha az emberiséget egy 100 lakosú falura redukálnánk, de a nemzetek arányát fenntartanánk, akkor a falu így nézne ki:

- 57 ázsiai, 21 európai, 14 amerikai (észak- és dél-amerikai), 8 afrikai lakosa lenne;
- a nemek aránya: 52 nő 48 férfi lenne;
- 70 nem fehér és 30 fehér ember élne benne;
- 70 nem keresztény és 30 keresztény élne a faluban;

- 80-nak nem lennének kielégítő lakáskörülményei;
- 30-an alultápláltak lennének;
- 20-nak lenne számítógépe;
- 1-nek lenne diplomája.⁵⁹

13. ábra

Az új, többkomponensű globális hatalom mutatói alapján számított hatalmi sorrend változásai 2050-ig

Forrás: Global Trends 2030: Alternative Worlds

A többkomponensű hatalom mutatói alapján (gazdasági, katonai, informatikai) 2030 lesz a váltópont a fejlett (OECD) és a fejlődő országok sorrendjében. 2030-tól az USA, Japán és Európa országai lefelé haladnak a listán, míg India, Kína és Oroszország fejlődő irányvonalat követ majd.

3.1.1. Magyarországra vonatkozó adatok és előrejelzések

A Magyarországra vonatkozó adatok⁶⁰ szerint hazánk sajnos az elöregedő és fogyó nemzetekhez tartozik. A lakosság létszámának alakulása a következő volt: 1900: 6,854; 1950: 9,293; 1989: 10,421; 1995: 10,337; 2000: 10,222; 2005: 10,098; 2010: 10,014; 2016: 9,830; 2017: 9,798 millió fő.⁶¹ Az előrejelzések 2050-re 8,968 millió főt prognosztizálnak.⁶² A természetes szaporodás a következőképpen alakult: 1995: -3,1; 1998: -4,3; 2001: -3,4; 2011: -4,1; 2016: -3,5. A magyar nők termékenységi rátája 2000-ben 1,71 volt, míg 2011-ben ez az érték 1,24-re süllyedt.

A magyar nemzetiségűek száma a szomszéd országokban a következők szerint alakult. Romániában a lakosság lélekszáma valamivel meghaladja a 19 milliót, és ebből mintegy 6,5 millió a tágan vett Erdély lakossága. Az erdélyi területeken a lakosság szűk háromnegyede (74,38%-a) vallotta magát románnak, és majdnem egyötöde (18,91%-a) magyarnak. A magyar nemzetiségűek száma Erdélyben 1,225 millió volt, míg Románia egyéb részein 13 ezer.⁶³

⁵⁹ SMITH (2009)

⁶⁰ Forrás: KSH, 2011.

⁶¹ Forrás: KSH, 2011.

⁶² Forrás: www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsd001a.html (2017. 05. 15.)

⁶³ Forrás: <http://karpatalja.net/magyarok-a-karpat-medenceben> (2017. 07. 23.)

Szlovákiában a lakosság lélekszáma 5,397 millió, ebből 459 ezren (8,5%) magyar nemzetiségűnek vallották magukat, szlováknak pedig 4,353 millióan (80,7%). Az ország nyolc kerületéből kettő – Nagyszombat és Nyitra – esetében 20–25% a magyar nemzetiségűek aránya, míg három másik kerületben (Kassa, Besztercebánya, Pozsony) szórványban, de nem elhanyagolható számban élnek magyarok.⁶⁴

A szerbiai népszámlálás eredményei szerint a Vajdaság lakosságszáma már jócskán 2 millió alá süllyedt, és itt 251 ezren vallották magukat magyar nemzetiségűnek, a csoport aránya 13% a Vajdaságon belül, míg 3,5% egész Szerbiát tekintve. Az Ukrajna nemzetiségi összetételére vonatkozó adatok a 2001-es népszámlálásból származnak, ekkor Kárpátalja megye 1,255 millió lakosából mintegy 152 ezren vallották magukat magyar nemzetiségűnek.⁶⁵

Horvátországban a 2011-es eredmények szerint mintegy 14 ezren (2001-ben több mint 16,5 ezren) mondták magukat magyar nemzetiségűnek, és közülük csak hozzávetőleg 8 ezren éltek a Drávaszöget is magában foglaló Eszék-Baranya megyében, a többiek elsősorban Horvátország egyéb területein. Eszék-Baranya megyében egyébként összesen 305 ezren élnek, a magukat magyarnak vallók aránya kevesebb mint 3%.⁶⁶

Ausztriában a népszámlálás eredményei csak a születési helyre és az állampolgárságra vonatkoznak, így kizárólag a bevándorlók számának becslésére jók. Burgenland esetében részben becslésekre hagyatkoztak, kiindulási értéknek a magyar nyelvet beszélők 2001-es létszámát vették. Mivel a Magyarországról az elmúlt években meginduló tömeges kivándorlási hullám egyik célországa Ausztria, és Burgenland esetében is jelentős bevándorlás volt megfigyelhető, úgy becsülik, hogy itt a magyar nemzetiségű lakosság száma mintegy 10 ezerre nőhetett az elmúlt évtizedben. Szlovéniában nem tartottak hagyományos népszámlálást, a KSH becslésében a magyar nemzetiségűek létszámát 4 ezerre tették.⁶⁷

Összességében a tíz évvel ezelőtti népszámlálások eredményeihez viszonyítva a Kárpát-medence lakosságszáma csökkent, és a csökkenés nagysága meghaladta az 1,1 milliót. A régióban kivétel nélkül csökkent a magyaron kívüli jelentősebb államalkotó nemzetek tagjaiként összeírtak létszáma is.⁶⁸

3. táblázat

A vallási felekezethez tartozók létszámának alakulása Magyarországon

	2001	2011	Változás fő és %
Katolikus	5 558 961	3 871 922	-1 687 039 -30,3%
Református	1 622 796	1 153 454	-469 342 -28,9%
Más valláshoz, felekezethez tartozó	428 856	406 999	-21 857 -5,1%

⁶⁴ Forrás: <http://karpatalja.net/magyarok-a-karpat-medenceben> (2017. 07. 23.)

⁶⁵ Forrás: <http://karpatalja.net/magyarok-a-karpat-medenceben> (2017. 07. 23.)

⁶⁶ Forrás: <http://karpatalja.net/magyarok-a-karpat-medenceben> (2017. 07. 23.)

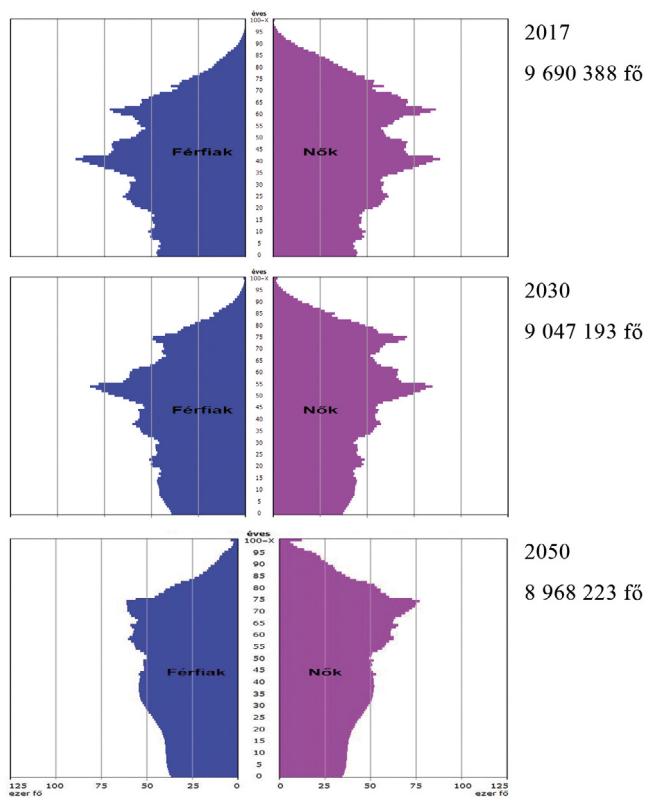
⁶⁷ Forrás: <http://karpatalja.net/magyarok-a-karpat-medenceben> (2017. 07. 23.)

⁶⁸ Forrás: <http://karpatalja.net/magyarok-a-karpat-medenceben> (2017. 07. 23.)

	2001	2011	Változás fő és %
Vallási közösséghez, felekezethez tartozók együtt	7 610 613	5 432 375	-2 178 238 -28,6%
Vallási közösséghez, felekezethez nem tartozók	1 483 369	1 806 409	323 040 21,8%
Teljes népesség	10 198 315	9 937 628	-260 687 -2,6%

Forrás: www.ksh.hu/apps/shop.lista?p_lang=HU&p_kereses_id=14857

A 2011. évi népszámlálási adatok szerint a lakosság 84%-a magyar anyanyelvű volt. A roma népesség 1990-ben 428 122 fő, 1992-ben 461 389 fő, 1993-ban 597 271 fő, 2001-ben 205 720 fő, 2011-ben pedig 315 583 fő volt, s ez a lakosság 7,1%-a.⁶⁹

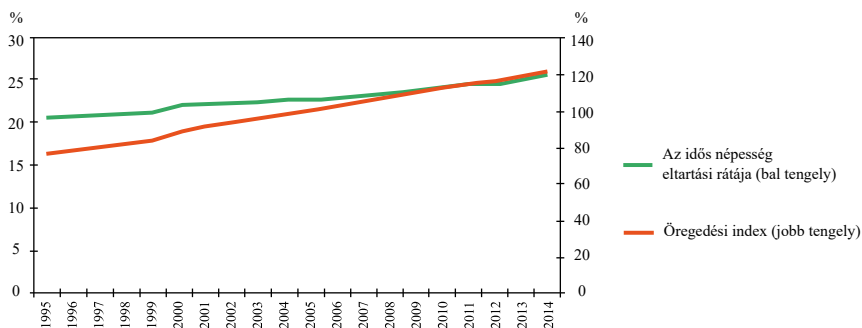
14. ábra

Magyarország lakosságának száma nemek és életkor alapján

Forrás: KSH, 2011

⁶⁹ Forrás: www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_04_2011.pdf (2017. 07. 23.); KERTESI-KÉZDI (1998) 120–150.

A jelenlegi migrációs trendek fennmaradását feltételezve a lakosság száma 2020-ban 9,2 és 9,5 millió között, 2050-ben 7,5 és 8,7 millió között alakul majd. A 65 éven felüliek aránya a mai 16,9%-ról 2020-ig elérheti a 20,5%-os értéket. Ezért 2010 után az eltartóképeség tartósan kedvezőtlen alakulására kell berendezkedni. Az öregedési index – vagyis a felbillent demográfiai egyensúlyt jelző mutató – szerint 2012. január 1-jén 100 gyermekkorúra (0–14 éves) közel 117 fő 65 évesnél idősebb ember jutott. Az idős népesség eltartottsági jelzőszáma – amely az idősök számát a 15–64 évesek arányában fejezi ki – 24,6%, és ez az előrejelzések szerint 2050-re megkétszereződhet.⁷⁰ Az ország öregedési indexe 126,1 – ez azt jelenti, hogy 100 fő 0–14 év közötti személyre 126 fő 65 éves és annál idősebb ember jut.⁷¹

15. ábra

Az idős népesség eltartottsági rátája és az öregedési index Magyarországon

Forrás: www.piackutatasok.hu/2014/11/ksh-magyar-nyugdijak-vasarloereje-az-eu.html

3.2. Az élelem, a víz, az ásványkincsek és az energiahordozók hiánya

3.2.1. Élelmiszerhiány

A demográfiai robbanás miatt a növekvő lakosság élelmezése egyre nagyobb gondot jelent. Az előrejelzések szerint 2030-ra 60%-kal nő a világ szükséglete élelmiszerből, takarmányból és rostanyagból.⁷² A Világbank szerint a világnak 50%-kal több élelmet kell termelnie, hogy 2050-ig az emberiséget táplálni tudja. Az éghajlatváltozás több mint 25%-kal csökkentheti a terméshozamot.⁷³ A Földön a megművelhető földek 20%-a jó, 6%-a közepes, 34%-a gyenge termőképességű, 40%-a pedig terméketlen.⁷⁴ Ennek következtében Ázsiában és Afrikában 700–800 millió ember alultáplált.⁷⁵ A fegyveres konfliktusok miatt Jemenben 14,1 millió, Afganisztánban 8,5 millió, Nigériában 8,1 millió, Szíriában 7 millió, Dél-Szudánban 4 millió fő éheznek. A természeti katasztrófák következtében Etiópiában

⁷⁰ www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2011.pdf (2017. 03. 24.)

⁷¹ Forrás: KSH, 2011.

⁷² Forrás: *Túlhasználat*.

⁷³ *A world perspective on food shortages*.

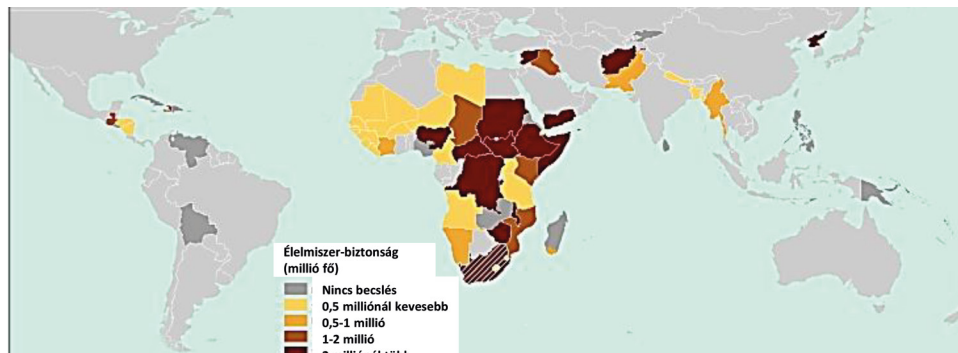
⁷⁴ MÜLLER (1993) 5.

⁷⁵ SMITH (2000) 17.

9,7 millió, Malawiban 6,7 millió, Zimbabweben 4,1 millió, Haitiben 1,5 millió, Mozambikban 1,1 millió fő szenved az élelem hiánya miatt.⁷⁶

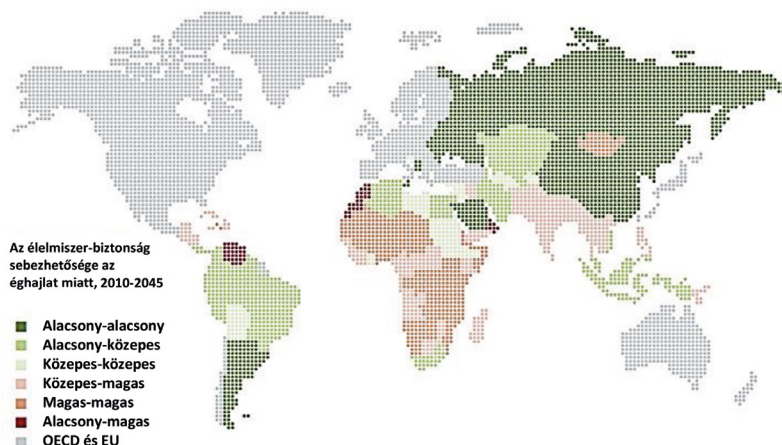
Az általános élelmiszer-termelés elegendő lesz a szaporodó népesség táplálásához, azonban a hiányos infrastruktúra és elosztás, a politikai ingatagság és a krónikus szegénység rossz tápláltsághoz vezet Afrika Szaharán túli térségeiben.⁷⁷ A megművelhető területek száma éppen a krízisterületeken a legalacsonyabb: Afrikában 11%, a Közel-Keleten és Észak-Afrikában 4%, Latin-Amerikában 10%, Délkelet-Ázsiában és az óceániai térségben 29%.⁷⁸ 795 millió ember krónikusan alultáplált, ebből 780 millióan a fejlődő országokban élnek.

16. ábra

Az élelmiszer-biztonság hiánya által érintett lakosság (millió fő)

Forrás: Global Report on Food Crisis

17. ábra

Az élelmiszer-biztonság hiánya 2010–2045 között

Forrás: Strategic Trends Programme Global Strategic Trends – Out to 2045

⁷⁶ *Global Report of Food Crisis.*

⁷⁷ BESENYÓ (2009) 54–62.

⁷⁸ www.stat.berkeley.edu/~aldous/Real-World/gst4_update9_Feb10.pdf (2017. 07. 29.)

3.2.2. Vízhiány

Az élelmezés problémakörével⁷⁹ szoros összefüggésben van az ivóvízkészlet feltárásának és elosztásának kérdésköre. Ahogy nő a Föld népessége, úgy nő az ivóvíz iránti igény. Sőt, a vízfelhasználás kétszer gyorsabb ütemben nőtt az elmúlt száz évben, mint a lakosság. A világ folyórendszereinek mára csaknem a fele károsodott valamilyen mértékben, és egyes folyók már nem érik el az óceánt, kiszáradnak. Napjainkra a folyók csaknem 70%-ánál csökkent a vízhozam világszerte. A folyók, tavak apadásának egyik oka az éghajlatváltozás, amely módosítja a csapadék eloszlását, fokozza a párolgást. Az ENSZ szerint 2040-re már 30%-kal nagyobb lesz az ivóvíz iránti kereslet, mint a kiaknázható készletek. Ekkor már a Föld népességének fele szenved majd vízhiánytól. A fenyegető vízhiány természetesen az élelem-előállításra, a mezőgazdaságra, az iparra, a szolgáltatásokra is hatással lesz, különösen, ha továbbra is 9100 liter vizet használnak el 1 liternyi bioüzemanyag növényigényének megtermeléséhez, illetve 4000 köbméter vizet 1 hektár sípálya műhóval fedéséhez.⁸⁰ Egyetlen kilogramm rizs előállításához legalább 5000 liter vízre, a kávé esetében viszont már 22 ezer liter vízre van szükség. Egy átlagos napilap előállítása nagyjából 300–400 liter vizet igényel.⁸¹ Bolygónk vízkészleteinek csak 2,5%-a az ember számára hasznos édesvíz. Ennek is a 69%-a gleccserekben és a sarkkörök állandó hó- és jégtakaróiban van, további 30%-ot pedig olyan föld alatti vízkészletek rejtnek, amelyekhez egyelőre vagy lehetetlen-ség hozzájutni, vagy kiaknázásuk túl energia- és költségigényes lenne.

Itt mindjárt el is érkeztünk az édesvízkészletek körül kialakuló lehetséges problémák két alapvető típusához: a hozzáférhető vízkészletek növekvő mértékű hiánya és szennyezése, valamint a víz elosztása körüli vitákhoz. Ez távolról sem elhanyagolható szempont, hiszen a Közel-Keleten konfliktusforrásként jelentkeznek. A világ lakosságának közel negyede küzd ivóvízellátási gondokkal.⁸² 2025-ben 2,4–3,4 milliárd ember olyan országban fog élni, amely vízstresszes (*water-stressed*), azaz az 1 főre eső vízmennyiség nem éri el az 1700 köbmétert évente. Többnyire afrikai, közel-keleti, dél-ázsiai országokról és Észak-Kínáról van szó. (Lásd a 25. ábrán vörös színnel jelölt térségeket.) Világszerte 214 főbb folyórendszeren osztozik két vagy több állam, ezek legtöbbje elosztási viták tárgyát képezi.⁸³ Mind a felszíni, mind a föld alatti vízkészletek elosztásából származó konfliktusokra jó példákat szolgáltat a Közel-Kelet (a Jordán, a Nílus, a Tigris és az Eufrátesz).

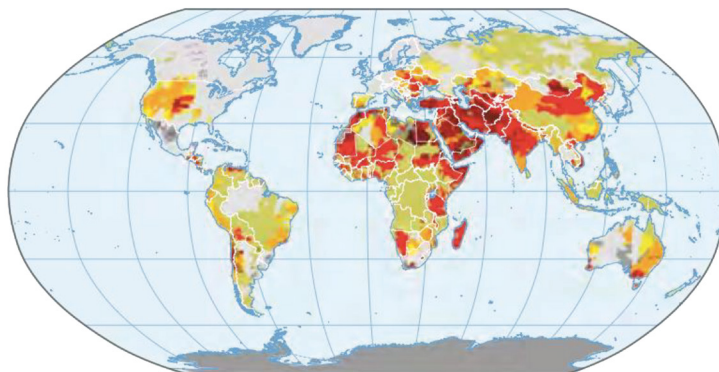
⁷⁹ SMITH (2000) 22–24.

⁸⁰ Forrás: *Túlhasználat*.

⁸¹ KAISER (2011a); (2011b)

⁸² KŐSZEGVÁRI (1993–1996) 33.

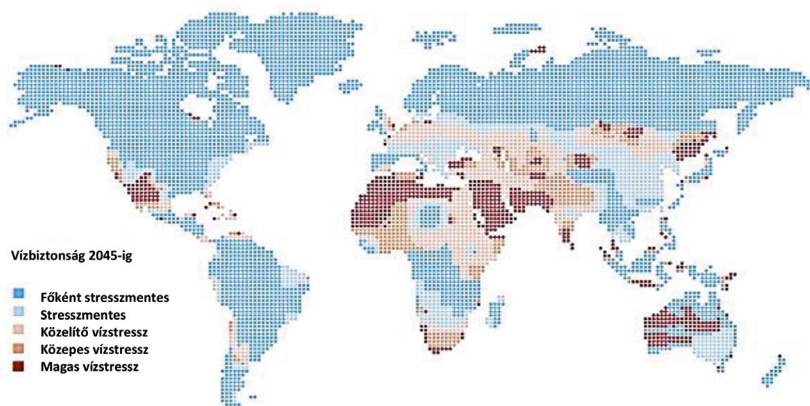
⁸³ HAUGE–ELLINGSEN (1996) 17.; BESENYŐ (2013) 145–168.

18. ábra

A vízstresszes és extrém vízstresszes területek 2030-ban

Forrás: Global Trends 2030: Alternative Worlds

19. ábra

Vízbiztonság 2045-ben

Forrás: Strategic Trends Programme Global Strategic Trends – Out to 2045

3.2.3. Növekvő nyersanyagigény

A Természetvédelmi Világalap Élő bolygó jelentése szerint a világnak 50%-kal több megújuló erőforrásra lenne szüksége, mint amennyit a Föld fenntartható módon nyújtani tud. Jelenleg évente 60 milliárd tonna erőforrást használnak fel világszerte – körülbelül 50%-kal többet, mint alig 30 évvel ezelőtt. 2000-ben egy Észak-Amerikában élő ember minden egyes nap 88 kg erőforrást használt el, míg Európában ez a szám napi 43 kg volt, Latin-Amerikában pedig napi 34 kg.

20. ábra

A stratégiai ásványkincsek eloszlása

Forrás: www.stat.berkeley.edu/~aldous/Real-World/gst4_update9_Feb10.pdf

A világ számára szükséges stratégiai nyersanyagok eloszlása sem egységes. A szükséges stratégiai nyersanyagok – mint a kobalt, króm, platina, antimon, uránium, mangán és wolfram – kitermelése és elosztása vitákat, konfliktusokat generálhat.

3.2.4. Az energiahordozók kimerülése

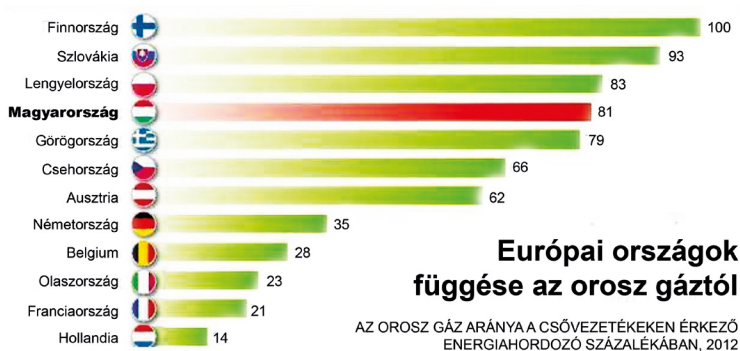
1981 és 2010 között a világ elsődleges energiafelhasználása 82%-kal nőtt, azaz az energiafogyasztás a 6,6 milliárd tonna kőolajnak megfelelő értékről 12 milliárd tonnára ugrott. 2011-ben 5,6%-kal bővült a globális energiafogyasztás – erre 1973 óta nem volt példa. Míg 1990-ben 500 millió volt az autók száma világszerte, 2011-ben már csaknem 800 millió, s ez 2050-re 2–3 milliárd közöttire emelkedhet a Nemzetközi Energia Ügynökség szerint. 2030-ra az előrejelzések 16,5 milliárd tonnára becsülik az energiaigényt kőolaj-egyenértékben számolva, miközben a fogyasztó kőolajkészletek ellenére jelenleg még közel 85–90%-os a fosszilis (nem megújuló) források aránya a világ energiafogyasztásában.⁸⁴

A Föld erőforrásai csak meghatározott ideig biztosítják az emberiség szükségleteit, emiatt szükséges számba venni bolygónk erőforrásait, különös tekintettel a világ élelmiszer-, energia- és ivóvíztartalékaira, s ezzel összefüggésben megvizsgálni a várható környezet-szennyezés mértékét. Az emberiségnek szembe kell néznie az öfenntartás alapjait biztosító energiahordozó-készletek gyors kiapadásával. A gáz 69 évig, az olaj 79 évig – más források szerint 92 évig –, a barnakőszén 173 évig, a feketekőszén 102 évig áll az emberiség rendelkezésére. Ezek elfogyása után új energiahordozókra lesz szükség.⁸⁵

⁸⁴ Forrás: *Túlhasználat*.

⁸⁵ OPITZ (1980) 124–126.

A nukleáris energia rendszerbe állítása lassította az energiahordozók kiaknázásának ütemét, de számtalan újabb, megoldatlan kérdést vetett fel. A világ atomreaktorainak száma folyamatosan növekszik, napjainkban mintegy 440-re tehető. A hazánk területén található elsődleges (primer) energiahordozók az ország energiaigényének 50%-át adják. A nukleáris energiatermelést is figyelembe véve a villamosenergia-függőségi mutatónk 60%. Az energiahordozók terén az importunk 2012–2013-ban 78,2%, 2021–2022-ben 93,3% lesz földgáz tekintetében, az összes energiafüggőségünk 62,5%.⁸⁶

21. ábra

Az európai országok függése az orosz gáztól

Forrás: ZSUGA, 2016. www.google.hu/search?q=orosz+g%C3%A1z+f%C3%BCgg%C3%A9s&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwip867-qtHWAhWFCpoKHYa1BYIQ_AUICigB&biw=1366&bih=613#imgdi=i=IvsigZb0iBwfkM:&imgcr=6DIMj3Sp0xZCAM:

4. táblázat

A világ kőolaj- és földgáztartalékai és azok aránya

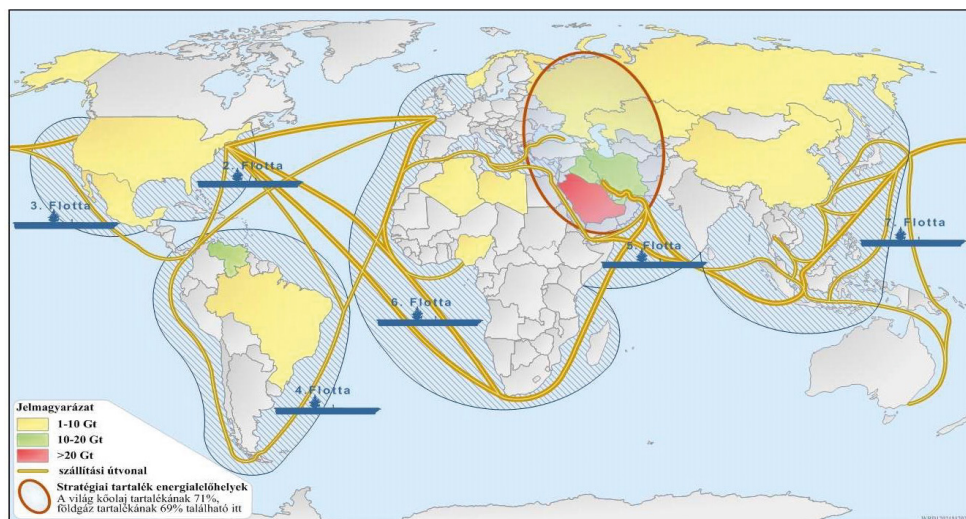
	Kőolajtartalékok mennyisége (millió hordó) (1 hordó = 158,98 l)	Aránya a világ tartalékaiból (%)	Földgáztartalékok (milliárd m ³)	Aránya a világ tartalékaiból (%)
Észak-Amerika	238	14	12,8	6,8
Dél- és Közép-Amerika	331,7	19,4	7,6	4,1
Európa és Ázsia	154,6	9,1	56,8	30,4
Afrika	129,3	7,6	14,1	7,5
Közél-Kelet	803,8	47,3	80,1	42,8

⁸⁶ ZSUGA (2012)

	Kőolajtartalékok mennyisége (millió hordó) (1 hordó = 158,98 l)	Aránya a világ tartalékaiból (%)	Földgáztarta- lékok (milliárd m³)	Aránya a világ tartalékaiból (%)
Ázsia és a Csen- des-óceán	42,614	2,5	15,4	8,4
Az USA kőolaj- és földgázfelhasználása és importja				
USA termelése	567,2 millió tonna	13	767,3 milliárd m ³	21,5
USA importja	9401 ezer hordó	15,3	74,2 milliárd m ³ (vezetéken) 2,6 milliárd m ³ (cseppfolyós gáz)	10,5 0,7
USA felhasználása	19 336 hordó/nap	20,3	778 milliárd m ³	22,4

Forrás: BP Statistical Review of World Energy June 2016

A világ kőolajtartalékainak 47,3%-a, földgáztartalékainak 42,8%-a a Közel-Keleten található. Nagyon fontos stratégiai kérdés az energiahordozók területén az ellátás biztonsága. A kitermelés, a szállítás, a tárolás és a felhasználás területén kell a biztonságot garantálni.

22. ábra

A világ stratégiai nyersanyaglelőhelyei, szállítási útvonalai és az USA haditengerészeti flottáinak fő működési területei

Forrás: DeepResource

4. A világ kockázatai

4.1. Migrációs világtrendek, statisztikák

A világ több mint 7 milliárdos népessége gyarapszik és fiatalodik: 2050-re megközelíti a 9,3 milliárdot. A kialakult fejlettségi különbségek, konfliktusok és katasztrófák hatására a migráció több mint 150 millió embert érint világszerte. Bár a migráció volumene növekedett, a világ népességének csak kevesebb mint 3%-a élt egy évnél hosszabb ideig hazáján kívül. A kutatások világszerte a migrációs nyomás erősödésére számítanak.⁸⁷

2014 végére érte el a menekültek száma világviszonylatban a második világháború idején tapasztalt szintet: 59,5 millió főt.⁸⁸ Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának (*United Nations High Commissioner for Refugees – UNHCR*) statisztikái szerint többségében üldözés, erőszak vagy az emberi jogok megsértése miatt voltak kénytelenek elhagyni hazájukat. 2013-ban ez a szám még 8,3 millió fő volt.⁸⁹ A belső menekültek száma Szíriában 7,6 millió fő, Kolumbiában 5,7 millió fő, a Kongói Demokratikus Köztársaságban 2,6 millió fő, Nigériában 1,2 millió fő, Szudánban pedig 900 ezer fő.⁹⁰

Az előzetes, 2016. évi adatok szerint az állandó migrációs áramlás már a harmadik egymást követő évben mutat emelkedést az OECD-térségben. 2016-ban mintegy 5 millió fő vándorolt be az OECD-országokba. A 2015–2016. évi emelkedés fő mozgatórugója a humanitárius migráció volt, amely a 2015. január és a 2016. december közötti időszakban 1,5 millió fő bevándorlását eredményezte.⁹¹ 2015-höz hasonlóan az OECD-országok 2016-ban is több mint 1,6 millió új menedékkérelmet regisztráltak.⁹²

Az OECD-országokba irányuló állandó migrációs áramlás mértéke 2015-ben elérte a 4,7 millió főt (ez 7%-os növekedés 2014-hez képest), és az adatok szerint 2016-ban nagyjából 5 millióra nőtt az érkezők száma. Ez alatt a két év alatt mintegy 1,5 millió fő részesült nemzetközi védelemben. 2015-ben több mint 1,5 millió tanulmányi tartózkodási engedélyt adtak ki a felsőoktatásban tanulók számára a térségben. Az OECD-országok külföldön született lakossága 2015-ben 124 millió főt tett ki.⁹³ 2015-ben több mint 1,6 millió családi migráció keretében érkezett bevándorló kapott tartózkodási engedélyt az OECD-térségben – ez a szám csaknem 40%-a az összes állandó migrációs beáramlásnak.⁹⁴

Ha azokat a személyeket tekintjük, akik nem kaptak menekültstátuszt, de hasonló jogi helyzetben voltak, 2014-ben 19,5 millió főről beszélhetünk, akik közül 14,4 millió fő állt az UNHCR védelme alatt. Közülük 51% volt 18 év alatti.⁹⁵ A világ 157 országában adtak be menekültstátuszra vonatkozó kérelmet. 2014-ben 866 ezer új kérelem érkezett be, ezek közül 66% az Európai Unió területére szólt. 2014-ben ez a szám már 1,7 millió főre nőtt,

⁸⁷ *International Migration Outlook 2017*.

⁸⁸ SMITH (2000) 10.

⁸⁹ SMITH (2000) 11.

⁹⁰ *Uno-Flüchtlingshilfswerk 33 Millionen Menschen in Heimatländern auf der Flucht*.

⁹¹ *International Migration Outlook 2017*.

⁹² Az OECD-térségben regisztrált menedékkérelmek több mint 20%-át szíriaiak, 13%-át pedig afgánok nyújtották be. Németország 2016-ban 720 ezer hivatalos menedékkérelmet regisztrált, és az összes OECD-ország közül itt adták be a lakosságszámhoz mérten a legtöbb kérelmet (0,9%). Forrás: *International Migration Outlook 2017*.

⁹³ *International Migration Outlook 2017*.

⁹⁴ *International Migration Outlook 2017*.

⁹⁵ *International Migration Outlook 2017*, 11.

és a legnagyobb kibocsátó Irak és Szíria volt. A világ öt legnagyobb befogadó országa: Törökország, Pakisztán, Libanon, Irán és Etiópia.⁹⁶ Közel 38,2 millió főt tettek ki 24 országban az ún. belső menekültek.⁹⁷ A migráció súlypontját jól érzékeltetik a számadatok: 7,6 millió szíriai, 6 millió kolumbiai, 3,6 millió iraki, 2,8 millió kongói, 2,2 millió szudáni, 1,7 millió dél-szudáni, 1,4 millió pakisztáni, 1,2 millió nigériai, 1,1 millió szomáliai, 800 ezer afganisztáni közel 100 országba menekült el.⁹⁸

Az Európába irányuló fő migrációs útvonalak a szárazföldön: Törökország–Görögország–Macedónia, Szerbia–Magyarország/Horvátország. A tengeri útvonalak irányai: Nyugat-Afrika–Kanári-szigetek, Észak-Afrika–Szicília–Olaszország, Törökország–Görögország, Észak-Afrika–Spanyolország, Líbia–Olaszország, Egyiptom–Olaszország.⁹⁹ Az európai közösség a tengeri útvonalak ellenőrzése, a migránsoknak való segítségnyújtás céljából több műveleti területen állomásoztat haditengerészeti erőket: Görögország, Olaszország, Gibraltár, Szardínia, Líbia. Ezek mellett két nagy műveletet vezetett *Mare Nostrum* és *Triton* fedőnévvel.

23. ábra

A migráció fő irányai 2010–2015 között

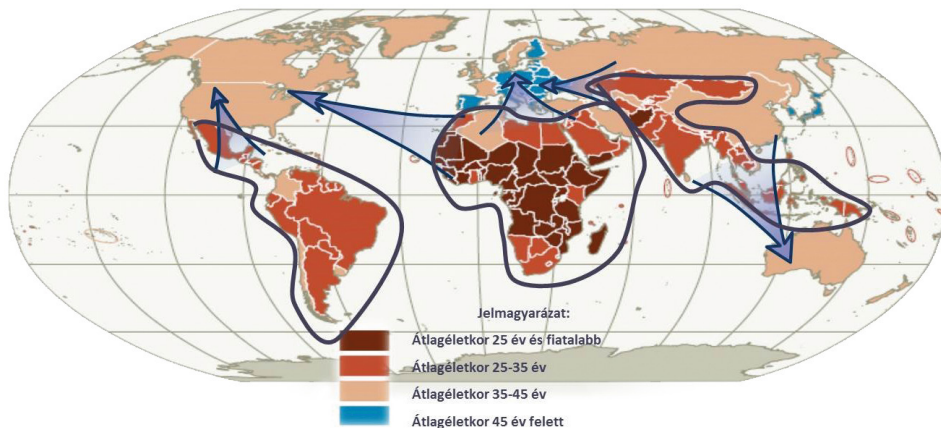
Forrás: The truth about migration: How it will reshape our world

⁹⁶ *International Migration Outlook 2017*, 11.

⁹⁷ *International Migration Outlook 2017*.

⁹⁸ *International Migration Outlook 2017*, 12.

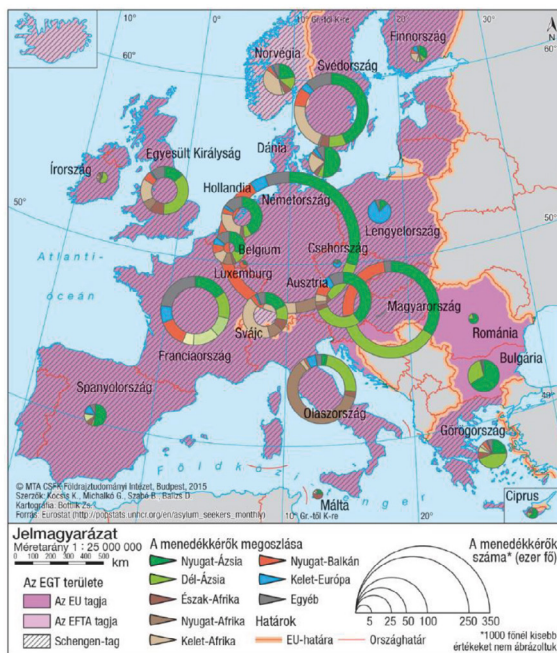
⁹⁹ BESENYŐ (2016)

24. ábra

A fő kibocsátó területek és a migráció fő irányai

Forrás: Global Trends 2030: Alternative Worlds

25. ábra

Az Európába irányuló migráció

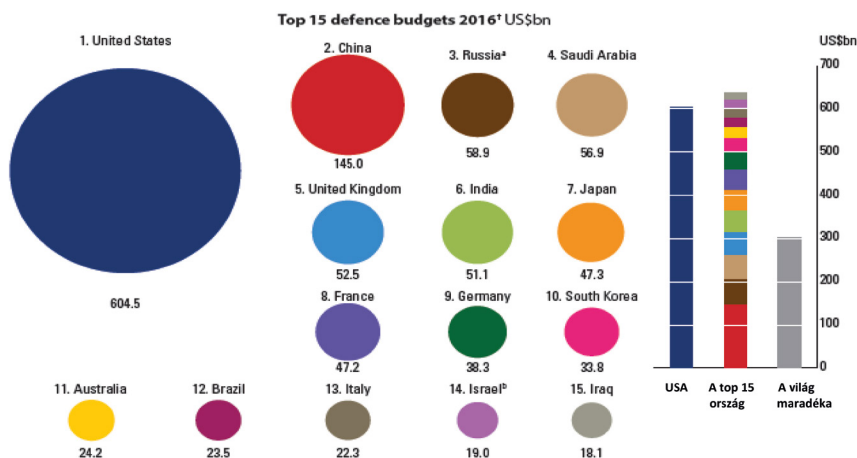
Forrás: http://mta.hu/tudomany_hirei/az-europaba-iranyulo-es-2015-tol-felgyorsult-migracio-tenyezoi-iranyai-es-kilatasai-106072

Amint a térképen látható, a menekültek fő célterületei a magas GDP-vel rendelkező országok: az USA, Németország, Franciaország, Nagy-Britannia, Ausztrália. A demográfiailag gyorsan fejlődő régiókban (Afrika, India, Távol-Kelet) a fiatalok ezen fő irányokba szeretnének kivándorolni, letelepedni.¹⁰⁰

4.2. A fegyverkezésből és fegyverkereskedelemből fakadó problémák

A védelmi jellegű technológiák gyorsan fognak fejlődni a következő 15 évben, kiváltképp a nagy pontosságú fegyverek, az információs rendszerek és a kommunikáció.

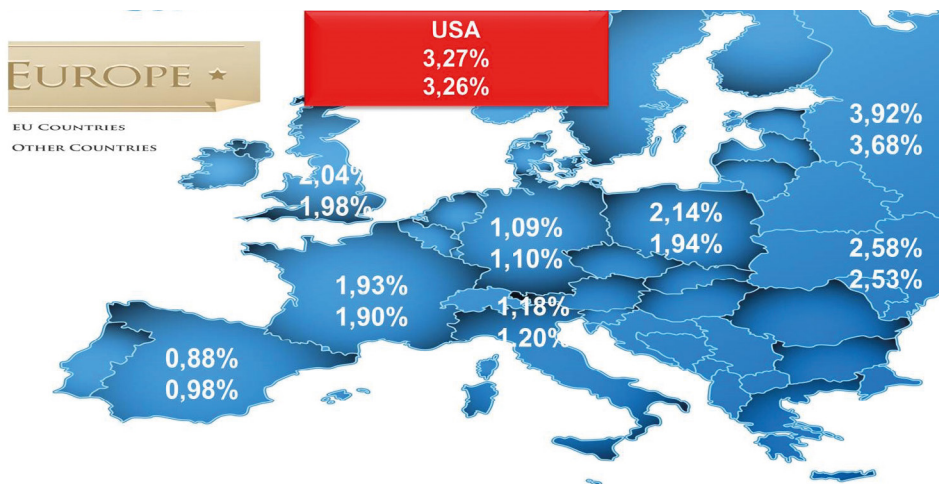
26. ábra

A 15 legnagyobb védelmi kiadással rendelkező ország (milliárd dollár)

Forrás: Military Balance 2017

A fegyverek exportja akkor eredményezheti egy térség biztonsági stabilitásának felborulását, ha a meglévő katonai erőegyensúly megbontását idézi elő. A válságövezetekbe irányuló fegyverek gyakran fegyverkezési spirált indítanak el, amely a térségben a feszültség fokozódását, a katonai erő alkalmazásának lehetőségét vetíti előre. A védelmi kiadások mellett a GDP százalékos kiadásai és az egy főre jutó védelmi kiadások mutatják a legjobban az európai helyzetet.

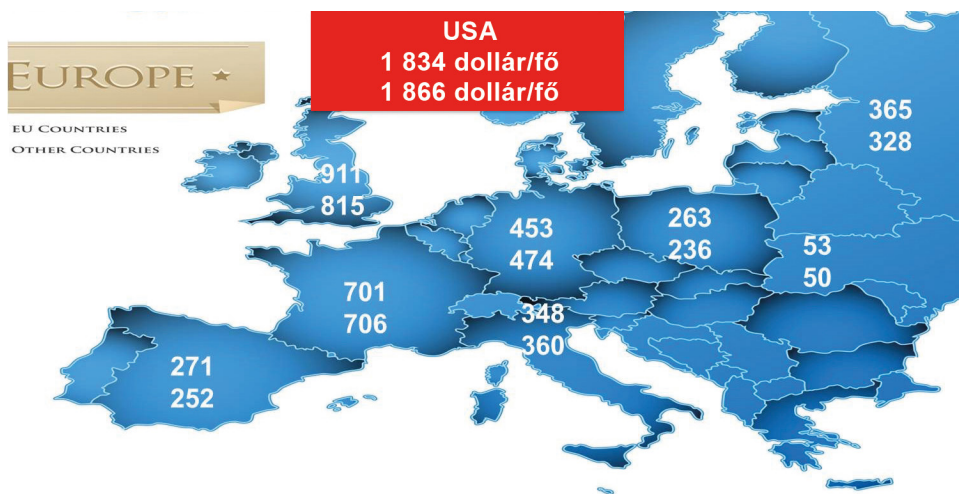
¹⁰⁰ KAISER (2015) 142–145.

27. ábra

Védelmi kiadások a GDP százalékában (Nyugat- és Kelet-Európa)

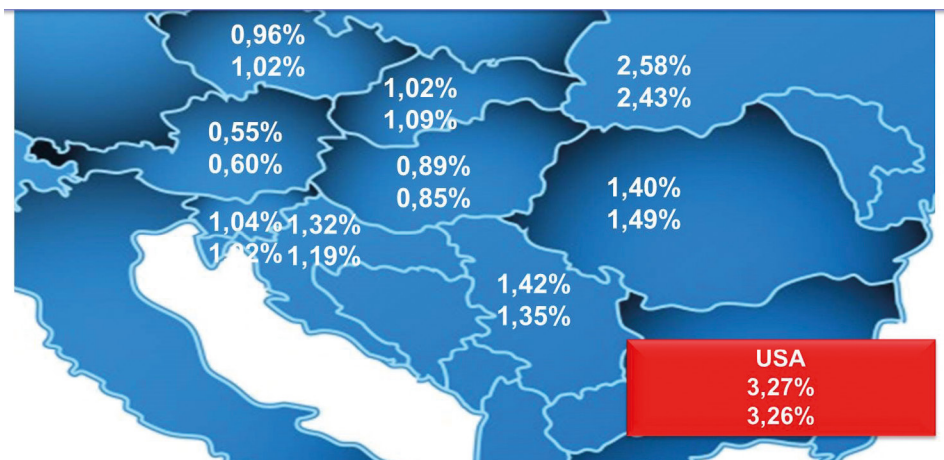
Forrás: Military Balance 2017

28. ábra

Egy főre eső védelmi kiadások dollárban (Nyugat- és Kelet-Európa)

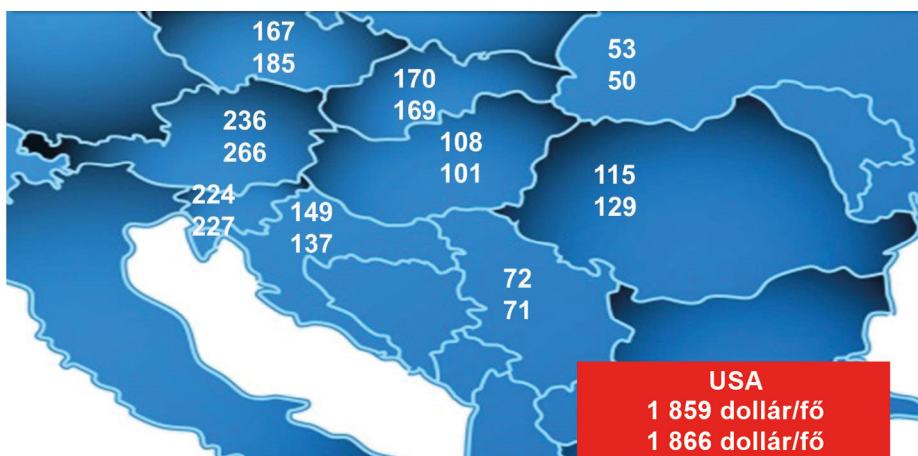
Forrás: Military Balance 2017

29. ábra

Védelmi kiadások a GDP százalékában (Közép-Európa és a Balkán)

Forrás: Military Balance 2017

30. ábra

Egy főre eső védelmi kiadások dollárban (Közép-Európa és a Balkán)

Forrás: Military Balance 2017

4.3. A tömegpusztító fegyverek elterjedéséből adódó kockázatok

A nukleáris veszélyt növeli az a tény, miszerint ötről (USA, Oroszország, Nagy-Britannia, Franciaország, Kína) kilencre nőtt az ilyen fegyverekkel rendelkező vagy azok előállítására

képes és törekvő országok száma.¹⁰¹ A kis és közepes hatótávolságú ballisztikus rakéták, különösen, ha tömegpusztító fegyvert hordoznak, már most is jelentősen fenyegetik az USA és a NATO-tagországok érdekeit, katonai erőit, illetve polgári lakosságát. Az Egyesült Államok és a világ 2015 után fenyegetésekkel szembesült Észak-Korea részéről. Az atomfegyverek száma a világban: 14 935 darab.¹⁰²

5. táblázat
Atomfegyverrel rendelkező országok listája

	Katonai tartalékkészlet	Hadműveleti-hadászati	Összes készlet
USA	5000	1800	6800
Oroszország	5050	1950	7000
Nagy-Britannia	215	120	215
Franciaország	300	280	300
Kína	270	0	270
India	120–130	0	120–130
Pakisztán	130–140	0	130–140
Izrael	80	0	80
Észak-Korea	10–20	0	10–20
Összesen	11 715–11 205	4150	14 925–14 955
Mindösszesen	14 935–14 955		

Forrás: Global nuclear weapons: Modernization remains the priority

A tömegpusztító fegyvereken belül az ún. „szegények atombombája” típusú biológiai és kémiai fegyverek is veszélyeztetik a világ biztonságát. A biológiai és kémiai fegyverek területén sajnos a „kis befektetés – nagy haszon” elve valósul meg, hiszen nagyon kevés ráfordítással lehet előállítani nagyon hatásos fegyvereket.

Az országok, amelyek ilyen típusú fegyverzettel rendelkeznek, nemcsak „elrettentő fegyverként”, hanem fontos nyomásgyakorló eszközként is kezelik azt.

5. A 21. század biztonsági fenyegetései

5.1. A szervezett bűnözéssel összefüggő fenyegetések

A világ szervezett bűnözői körei az instabil, fegyveres konfliktusok által terhelt térségekben ember-, gyermek-, fegyver-, drog-, arany-, drágakő- és egyéb csempészhálózatokat működtetnek. A társadalom fejlődésével a bűnözés formái folyamatosan változtak, a szociális viszonyokhoz alkalmazkodtak. A kriminalitás legsúlyosabb megjelenési formája a szervezett bűnözés, amely – mint az eltérő magatartás igen kifinomult változata – bár nem új keletű,

¹⁰¹ KŐSZEGVÁRI (1999) 52.

¹⁰² Forrás: www.sipri.org/media/press-release/2017/global-nuclear-weapons-modernization-remains-priority (2017. 01. 25.)

jelen formában komoly fenyegetést jelent, főleg az átalakulásban lévő országok gazdaságára nézve, mivel az illegálisan szerzett hasznot visszajuttatja a legális szférába.

A szervezett bűnözés foglalkozás, egzisztenciateremtő jellegű, magas fokú konspirációt mutató, társulásos bűnelkövetési módszer. Bűnözés, amely legális vállalkozásokba, esetenként a közhatalomba is behatol, és szükségszerűen felhasználja a korrupciót, mivel a bűnözők számára csak két eszköz áll rendelkezésre: az erőszak vagy a korrupció.

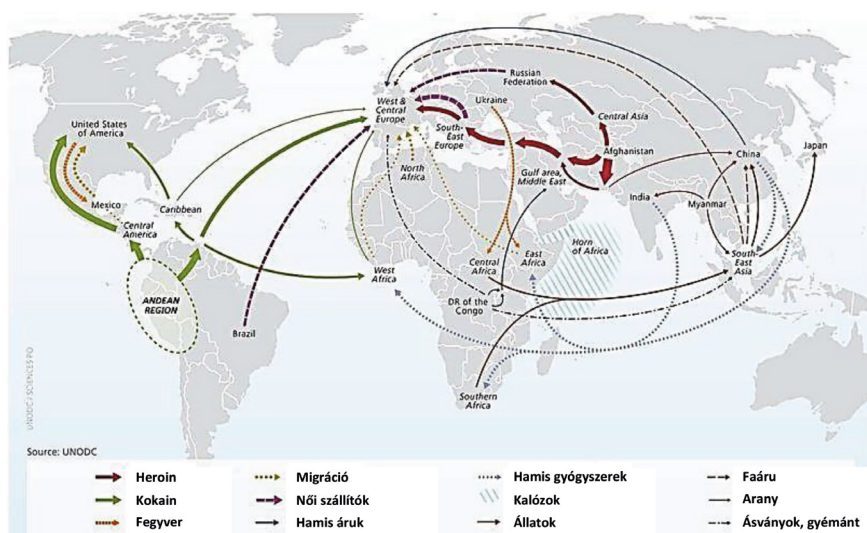
A legfontosabb szervezett bűnözői csoportosulások:

- A szicíliai maffia: eredetileg tisztán szicíliai titkos társaság volt, keletkezése 1282-re vezethető vissza. A szervezet életre hívásának oka a szigeten egyre szélesebb teret követelő idegen uralom elleni fellépés volt. A maffia hatékonyságát a három legfontosabb alapszabály garantálja: az *omerta*, amely teljes hallgatást, tökéletes titoktartást jelent, a *cosca*, amely azt a szűk családi kört jelenti, amelyhez a társaság egy-egy tagja közvetlenül tartozik, valamint a *partio*, amely a hatóságokhoz és politikusokhoz vezető informális kapcsolatra utal. Központjai: Palermo, Trapani, Agrigento, ahol a 186 klánnak kb. 5000 tagja van.
- Camorra: tagjainak száma elérte a 6000 főt. Központjai: Nápoly, Salerno, Avellino, Caserta, Benevento.
- 'Ndrangheta, amelynek központjai: Calabria, Gioia Tauro, Siderno, Reggio Calabria, ahol a 144 családban a tagságot a vérrokonság határozza meg. Az elnevezés a göröggel rokon calabriai dialektusból származik, és jelentése: 'jó ember'. Az 5100 *picciotti* ('katona') és *fiori* ('jelölt') emberrablással foglalkozik, vagy a szicíliai klán megbízásait teljesíti.
- Sacra corona unita: a viharosan fejlődő pugliai maffiacsaládok gyűjtőfogalma. Olaszország csizmasarkának időközben már 30 klánja van, összesen 1600 férfival.
- Cosa Nostra, az amerikai maffia: az aktív tagokat 1200-ra becsülik. Minden tagnak kereken 10 segítőtje van. A Cosa Nostra működési területe az USA-ban mindenekelőtt New York, New Jersey, Florida, Louisiana, Nevada, Michigan és Rhode Island államokra terjed ki.
- Boryokudan-Yakuza: ez a több mint 2500 csoportból és 85 ezer tagból álló japán szervezet talán a világ legrégebbi bűnszövetkezte.
- Triádok, a kínai maffia: körülbelül 23 csoport létezik, hozzávetőlegesen 40 ezer taggal. Az USA-ban letelepedett csoportosulások: *Wo Hop To*, *Wah Ching*, *Sun Yee On*, *Flying Dragon*, *13K* és *United Bamboo* neven ismertek.
- Tongok: legitim üzleti, kulturális és társadalmi egyesületek, de a kínai településeken belül elfoglalt szerepüknel fogva a triádok és ázsiai utcabandák bűnöző elemi ide vonzódnak.
- Korzikai klánok: 1879-től a korzikaiak bevándoroltak Dél-Franciaországba. A korzikai családi klánok ellenőrizték a marseille-i alvilágot.
- Orosz maffia: közel 100 ezer aktív tagot számlál az orosz szervezett alvilág. A legfertőzöttebb régiók az észak-kaukázusi területeken, a Sztavropoli határterületen, Adigében, Moszkvában, Szentpéterváron, továbbá Nyizsegorodszk, Szamarszk, Cseljabinszk és Irkutszk megyében vannak.
- Keleti maffia: ez a lengyel, román, ukrán bűnözői csoportosulások gyűjtőneve.¹⁰³

¹⁰³ STERLING (1997) 110–125.; HORNÁK (2001) 15–52.

5.2. A kábítószer és az ellene való küzdelem

A világban közel 255 millió kábítószer-felhasználó van.¹⁰⁴ 1,6 millió ember fertőződött meg HIV-, 6,1 millió hepatitisz C-vírussal, míg 1,3 millió ember mindkettővel. A droghasználók 8%-a tbc-megbetegedésben is szenved. Évente 190 ezer fő túladagolás következtében halálozik el. 2015-re a világ minden térségére elterjedt a szintetikus drogok és főként az amfetaminszármazékok használata. 2009–2016 között 739 darab új típusú szintetikus kábítószer került a piacra. A nemzetközi kábítószer-kereskedelelem mindig is szorosan kapcsolódott a szervezett bűnözéshez, a körök 35%-a részt vesz a kábítószer-kereskedelemben, termelőként, szállítóként vagy terjesztőként.¹⁰⁵ A kábítószeresek termesztése, gyártása és országhatárokon keresztül történő szállítása, majd széles körű elosztó hálózaton keresztül a fogyasztókhoz juttatása állandó, jól szervezett struktúrák nélkül nem végezhető el. A fegyveres erők számos különleges kiképzettségű alakulata küzd a különböző kábítószer-terjesztő hálózatok ellen, főként Dél-Amerikában, Ázsiában. A drog nagyon szoros kapcsolatban van a feketepiacsal, a korrupcióval és a terrorista szervezetek is nagyon szívesen használják a jó hozamot kínáló lehetőséget. Ilyen módon finanszírozzák magukat a tálibok, és néhány dél-amerikai terrorszervezet is, mint a FARC.¹⁰⁶

31. ábra

A világ illegális csempészeti útvonalai

Forrás: www.substance.com/map-the-worlds-illegal-trade-routes/16547

¹⁰⁴ *Wold Drug Report 2017.*

¹⁰⁵ Új típusú szintetikus drogok: triptaminok, szintetikus kationok, szintetikus kannabiszok, szintetikus ópiumok, növényi alapú szerek, piperazinok, feniletilaminok, fenciklidin típusú anyagok, aminoindanok és más egyéb anyagok, lásd: *Wold Drug Report 2017.*

¹⁰⁶ A FARC (*The Revolutionary Armed Forces of Colombia* – Kolumbiai Forradalmi Fegyveres Erők) és a tálibok bevétele 150 millió dollárra volt tehető 2016-ban, lásd: www.unodc.org/wdr2017/index.html (2017. 07. 29.)

5.2.1. Hazánk helyzete

Magyarország stratégiai dokumentuma, a nemzeti drogellenes stratégia¹⁰⁷ 2013 óta határozza meg a hazai kábítószer-politikát.¹⁰⁸ A tiltott drogok éves prevalencia-értéke a felnőtt népességben 2,3%, a fiatal felnőtt népességben pedig 5,3%. Az iskoláskorúak körében az életprevalencia-értékek alapján a legelterjedtebb kábítószer 2015-ben a marihuána volt a 9–10. évfolyamon. Az ezt követő drogok legális vagy részben legális szerek. A második helyen új pszichoaktív szer áll, a 2015-ben először kérdezett szintetikus kannabinoidok szercsoportja, majd az orvosi javaslat nélkül szedett nyugtatók/altatók, s ezután ezek alkohollal történő együttes fogyasztása következik. Hatodik helyen a szerves oldószerek belélegzése szerepel. A következő kábítószer az amfetamin, amely így a hetedik helyre került. Hasonlóan elterjedt még az ecstasy, a kokain és az LSD fogyasztása. Magyarországon 2010 óta összesen 181, 2015-ben 24 új pszichoaktív szert azonosítottak. 2015-ben a rendőrség 155 közúti baleset során vett vér- és/vagy vizeletmintát küldött az Országos Toxikológiai Intézetbe igazságügyi toxikológus szakértői vizsgálatra, vezetési képességre hátrányosan ható szer fogyasztásának gyanújával. Az intézet ezek közül 96 esetben állapított meg pozitívítást kábítószerekre és/vagy új pszichoaktív anyagokra.¹⁰⁹

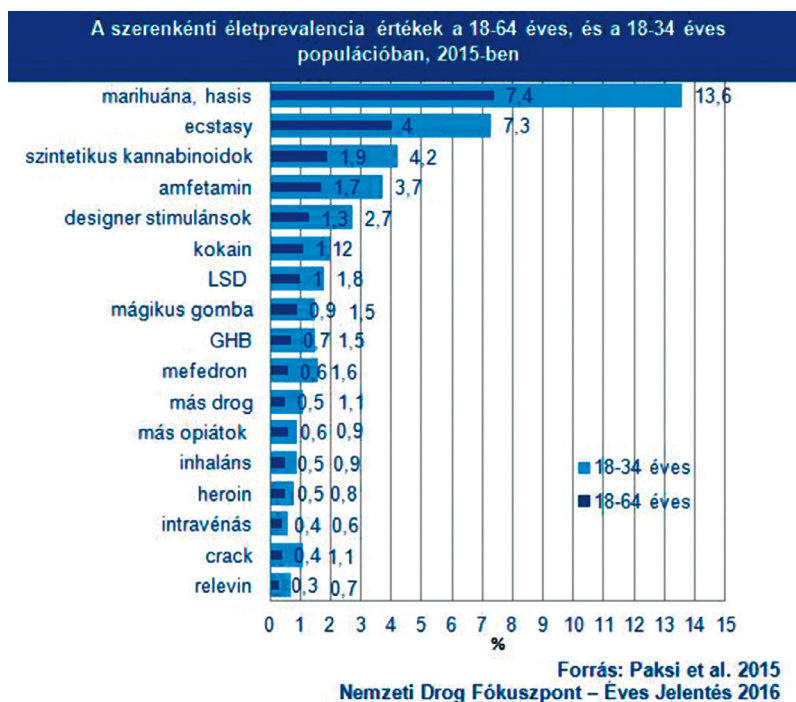
A kábítószer-fogyasztással összefüggő halálesetek az új pszichoaktív anyagok 2010-es megjelenése előtt jellemzően opiáthasználathoz, azon belül is heroinfogyasztáshoz voltak köthetők. 2010 óta lassú emelkedést mutat ugyanakkor a metadonhoz köthető halálesetek száma. Az utóbbi években az új pszichoaktív szerek használata az elhunytak mintáiban is igazolódott.¹¹⁰

¹⁰⁷ H/11798. számú országgyűlési határozati javaslat a Nemzeti Drogellenes Stratégiáról 2013–2020

¹⁰⁸ 2016-os éves jelentés (2015-ös adatok) az EMCDDA számára. A magyarországi jogi szabályozást a büntető törvénykönyv többszöri módosítása jellemezte az elmúlt években. A 2013 óta hatályos Btk. új struktúrában és a megváltozott kábítószerhelyzetet követve, az új pszichoaktív anyagokra vonatkozó szabályozással kiegészülve határozza meg az ország büntetőjogi rendszerét. Az új szerek rohamos terjedése a hazai döntéshozókat is arra készítette, hogy egy új monitorozási, kockázatértékelési rendszert dolgozzanak ki, amely alapján a megfelelő információ birtokában felelős döntés születhet a dizájner drogok ellenőrzéséről. A 2005. évi XCV. törvény (a továbbiakban: Gytv.) fekteti le az új szabályozás kereteit, míg a 66/2012. (IV. 2.) Korm. rendelet határozza meg az új pszichoaktív anyagok bejelentésével, előzetes szakmai értékelésével, listára vételével és kockázatértékelésével kapcsolatos folyamatokat és felelősöket. Forrás: <http://drogfokuszpont.hu/eves-jelentesek/#2016> (2017. 07. 29.)

¹⁰⁹ Forrás: <http://drogfokuszpont.hu/eves-jelentesek/#2016> (2017. 07. 29.)

¹¹⁰ Forrás: <http://drogfokuszpont.hu/eves-jelentesek/#2016> (2017. 07. 29.)

32. ábra

A szerenkénti életprevalencia-értékek a 18–64 éves és a 18–34 éves populációban, 2015-ben

Forrás: <http://drogfokuszpont.hu/szakteruleteink/populacios-vizsgalatok/populacios-vizsgalatok-tenyek-es-szamok/>

5.3. Kiberbűnözés, kiberterrorizmus

A szakértők a jövőben a biztonság újabb dimenzióit érintő problémák megjelenését vetítik előre. Továbbra is kiemelt szerepet tulajdonítanak a politikai, vallási és ideológiai indíttatású terrorista akcióknak. A szervezetek – főként a Közel-Kelet megoldatlan problémáiból adódóan – egy saját, önálló állam megalapítása érdekében, vagy más államok gazdasági, kormányzati vagy egyéb rendszereinek gyengítése céljából további súlyos akciókat követhetnek el.

Az Egyesült Államok már 1991-ben megállapította, hogy arányaiban nagyobb kárt tud okozni egy online támadás, mint egy fizikailag elkövetett terrorcselekmény. Azóta az USA potenciálisan veszélyes, kiemelt fenyegetéseket számon tartó listáján jegyzi a kiberterrorizmus jelenségét is. Milyen veszélyt jelent mindez valójában? Az egyik legkiterjedtebb, globális kibernetikus fenyegetettség vizsgáló tanulmány szakemberei¹¹¹ a világ legjelentősebb országaiban végeztek kutatást, hogy felmérjék, milyen mértékű kitettség-

¹¹¹ SUBRAHMANIAN et al. (2015)

gel rendelkezik kibertámadásokra vonatkozóan a különböző nemzetek civil társadalma (a célszágok kiválasztását egyéni szempontok adták). Magyarország nem került be a vizsgálandó területek listájába. A globális kiberfenyegetettség felméréséhez a lakosság számítógépeinek általános védettségét vizsgálták pillanatnyi állapotukban. Globális viszonylatban azoknak a számítógépeknek az aránya, amelyekben nem fedeztek fel valamilyen kártékony programot, 10–65% között mozgott. Habár a kutatást végző szakemberek optimistán fogadták az eredményt, látnunk kell, hogy óriási jelentősége van az említett becslésnek. Ez ugyanis azt jelenti, hogy átlagosan minden harmadik gépen található valamilyen kártékony szoftvert. Az online biztonság növelésének elengedhetetlen feltétele lenne, hogy az antivírusprogramok ne legyenek lépéshátrányban a folyamatosan adaptálódó kártékony szoftverekkel szemben. A fenyegetettség visszafogására és vizsgálatára vonatkozó törekvések olyan falakba ütköznek, amelyek lebontását pillanatnyilag csak kiterjedt hírszerzési vizsgálatok és adatbázisok képesek véghez vinni. Ez újabb kérdéseket vet fel a társadalmi szempontok és a demokrácia tükrében – a kiberbűnözés megállításához ugyanis személyiségi jogokat és privát szférát sértő adatok gyűjtésére és értelmezésére volna szükség. A prevenció ezen formájának tárgyalásához az állam szintjén elkövetett túlkapások és visszaélések lehetősége is vitaalapot szolgáltathat.¹¹²

Milyen általános érvényű határpontokat állapíthatunk meg a kiberterrorizmus és a kiberbűnözés között? Kiberbűnözésnek számít minden olyan illegális cselekmény, amelyet információs technológiai eszközön keresztül követnek el. A definíciók fókuszában vagy maga a gép mint eszköz, vagy mint adatok tárolására alkalmas apparátus áll, attól függően, hogy mire használják a bűncselekmény során. Lényegében idetartoznak a lopással (anyagi, személyiséglopással, harmadik fél szellemi termékével kapcsolatos aktusok), a gyermekpornográfiával (letöltés, készítés, tárolás, terjesztés), a csalással, a kémkedéssel, illetve enyhébb esetekben a mások inzultálásával kapcsolatos bűnesetek stb. A terrorizmus más jogi alapokon nyugszik, súlyossága is más megítélési zónába esik. Minden olyan cselekedetet, amelynek célja társadalmi változás elérése, a politikai döntéshozás befolyásolása, illetve általános félelem- és bizonytalanságérzet generálása a társadalom szereplőiben, továbbá amely hatással van a társadalmi integritásra, a vezetőkhöz vetett bizalomra, az információk elérésére, illetve az információs rendszerekre és hálózatokra, kiberterrorizmusnak nevezünk.¹¹³

Noha kevés alkalommal találkoztunk napjainkig a kiberterrorizmus jelenségével, az első példát egy 1999-es eset szolgáltatja. Hegyi-Karabahban hackerek megváltoztatták a helyi kórház adatbázisában jegyzett vércsoportok adatait, így több ezer ember életét sodorták veszélybe elhibázott vérátömlesztésnek vagy orvosi beavatkozásnak lehetőséget adva. Másik példaként Ardit Ferizit kell megemlítenünk, aki 2015 októberében az első emberként vált híressé, akit hivatalosan vád alá helyeztek kiberterrorizmus vádjával. A koszovói állampolgár több mint 1351 szövetségi katona és hivatali személy adatait adta át Junaid Hussain IS-terroristának, beleértve az érintettek e-mail-címeit, jelszavait, lakóhelyüket és telefonszámukat is. Az említett visszaélés nem csupán lehetőséget teremt a zsarolás valamely formájára, közvetlen módon életveszélybe sodorja a szövetség rendfenntartóit, hivatali személyeit. Az eset rendkívül jól példázza, hogy a megfelelő

¹¹² MELHER (2017)

¹¹³ MELHER (2017)

információk felderítése és felhasználása önmagában milyen hatalmat és fölényt jelenthet nyomásgyakorlás esetén.

A szervezett bűnözés és a „sötét internet” létrehozta a világhálón a különböző virtuális valutákat is. A kriptovaluták közül a bitcoin a 6,8 milliárd dolláros piacból 5,5 milliárd dollárt (81%), a ripple 758 millió dollárt (11%), a letecoin 298 millió dollárt (5%), az egyéb kriptovaluták csoportja 222 millió dollárt (4%) tesz ki.¹¹⁴

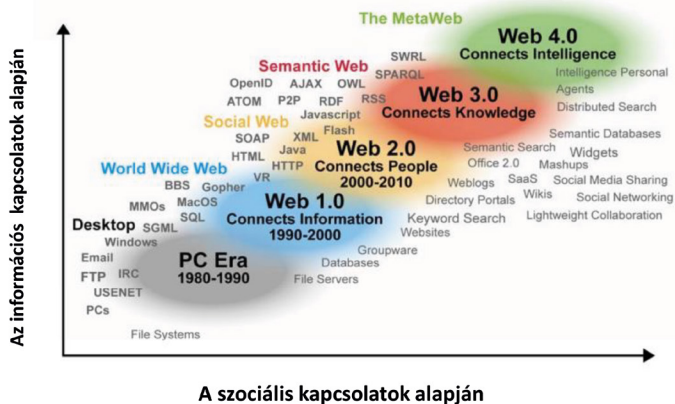
A NATO berkein belül 2008-ban Észtországban¹¹⁵ (a helyszín nem véletlen: a 2007-es, észtek elleni kibertámadás volt eddig az egyik legnagyobb méretű számítógépes akció az ilyen típusú hadviselés történetében) hozták létre a kiberterrorizmus elleni védelmi feladatokra fókuszáló Kibervédelmi Kiválósági Központot, amelynek célja, hogy tapasztalatcserével, oktatással és további kutatásokkal növelje a számítógépes támadások elleni felkészültségi szintet a szövetségen belül. Jelenleg 15 NATO-tagállam vész részt a programban – köztük Magyarország is. 2011 júniusában elfogadták a NATO Kibervédelmi Politikáját is (amely konkrét centralizációt ír elő az ilyen típusú támadások megelőzésére). A katonai szövetség mellett az Európai Unió is tett lépéseket az ügy érdekében, így 2013-ban elfogadta kiberbiztonsági stratégiáját, amely többek között jogi, bel- és igazságügyi, valamint külpolitikai téren fogalmaz meg követendő irányokat a tagállamok számára.

Érdemes megjegyezni, hogy Magyarország sok tekintetben nagyon gyorsan implementálta a szövetségi előírásokat. 2013 márciusában például (tehát az EU stratégiájának kihirdetése után mindösszesen 1 hónappal) már nálunk is elfogadták a nemzeti kiberbiztonsági stratégiát. Ebből a legtöbbször kiemelt terület a kormányzati és nem kormányzati szereplők közti kommunikáció és az incidensek jelzése, mivel ez Magyarországon már jóval 2013 előtt is jól működött, akkor még a Puskás Tivadar Közalapítvány (PTA) irányításával működtetett Nemzeti Hálózatbiztonsági Központ zászlaja alatt. Mára a kibervédelemmel kapcsolatos feladatokat a Kormányzati Eseménykezelő Központ (CERT-Hungary) vette át, így annak kiemelt szerepe van a nemzetgazdaság és az állami működőképesség szempontjából kritikus fontosságú informatikai rendszerek védelmében, ezzel összefüggésben a nemzetközi szervezeteknél Magyarország képviselőjében és a hálózatbiztonsági tudatosításában egyaránt. Nem elfelejtendő még a Terrorrelhárítási Központ (TEK) szerepe sem, amely egyedüli központi rendvédelmi szervként léphet fel a kibertámadásokat megindító személyek ellen. Elméleti téren tehát Magyarország az elmúlt években valóban nagyon sokat tett, hogy megfeleljen az EU- és NATO-elvárásoknak. Valóban úgy tűnik, hogy a fenyegetést nem szabad lebecsülni: Magyarországot 2013 júliusa és 2014 januárja között 200 kibertámadás érte. Másik oldalról pedig érdemes megjegyezni, hogy magyarországi IP-címről indították a kibertámadások 1,4 százalékát (az a 10. helyezés a ranglistán) 2012-ben – ez az érték 2014-re 0,7 százalékra csökkent.¹¹⁶

¹¹⁴ Forrás: *Strategic Trends Programme Global Strategic Trends – Out to 2045*.

¹¹⁵ KOVÁCS (2016)

¹¹⁶ MÉSZÁROS (2014)

33. ábra

A metaweb fejlődése

Forrás: www.stat.berkeley.edu/~aldous/Real-World/gst4_update9_Feb10.pdf

A számítógépes hadviselés jellemzője, hogy a kormányzati számítógépes rendszerek, bankok, állami intézmények elleni támadások kerültek előtérbe. A jelenlegi számítógépes támadások megoszlása azt mutatja, hogy a jelszavak megszerzése, az új típusú vírusok gyártása, valamint a zsarolóprogramok száma erőteljes növekedést mutat.¹¹⁷

6. A világ biztonsági fenyegetései

6.1. A terrorizmus

A legújabb, terrorizmusra vonatkozó adatbázisok a következő helyzetet festik elénk. Az adatok alapján látható, hogy 2008–2016 között a terrorista incidensekben meghaltak száma 286%-kal (8466-ról 32 175-re) emelkedett.¹¹⁸ 2008–2017 között ez a mutató 247% volt.¹¹⁹ A menekültek száma 63,9 millió fő volt, az emberiség a világ GDP-jének 12,6%-át költötte fegyveres konfliktusra és erőszakra. Ez a világ összlakosságának naponta 5,4 dollárjába került. A halálos áldozatok száma 32 175 volt, s ez folyamatos emelkedést mutat az elmúlt 10 évben. A terrorista incidensek száma 2014-ben 13 ezer volt. Az incidensek 80%-a a 2013–2014-es évben történt.¹²⁰ A legtöbb problémát 2017-ben az eddigi adatok szerint a nemzetközi terrorszervezetek

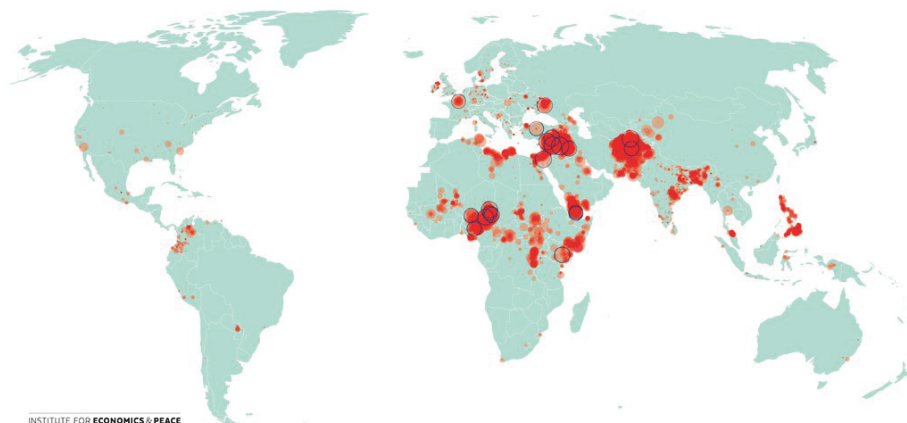
¹¹⁷ A támadások típusai és a bekövetkezés száma: Stuxnet: 300 ezer, Duqu: 50–60 ezer, Wiper: ismeretlen, Gauss: 10 ezer fertőzés. A támadások számítógépes rendszerek ellen 2010 és 2013 között következtek be. Lásd: MÜLLER–ROSTA (2013) 24–29.

¹¹⁸ *Global Peace Index 2017*.

¹¹⁹ *Global Peace Index 2017*.

¹²⁰ *Global Peace Index 2017*.

közül az Iszlám Állam (270 támadás, 1986 halott), a Boko Haram (63 támadás, 317 halott), a tálibok (62 támadás, 764 halott), az al-Shabaab (48 támadás, 318 halott), az al-Káida (31 támadás, 258 halott), a kurd terrorszervezetek (18 támadás, 27 halott) és az egyéb szervezetek (232 támadás, 989 halott) okozták.¹²¹ Az OECD-országokban a terrorizmussal kapcsolatos halálesetek 650%-os növekedést mutatnak 2015-höz képest. A terrorizmus globális hatása 2015-ben 89,6 milliárd dollárra volt tehető.¹²² Annak az esélye, hogy valakit az Egyesült Államokban terrortámadás érjen, a szakértők szerint 1:46 000.¹²³

34. ábra

A terrorista incidensek helyszínei és a támadások száma 2016-ban

Forrás: Global Terrorism Index 2016

2001. szeptember 11-e az emberiség új időszámításának kezdete, egyben a terrorizmus elleni küzdelem egyik fontos mérföldköve. Az Amerikai Egyesült Államokban 1865. április 9-én véget ért a polgárháború,¹²⁴ azóta amerikai földön nem érte ilyen súlyos veszteség az USA-t.¹²⁵ A terrorista cselekmény következtében előtérbe került a terrorizmus, ezen belül a vallási indíttatású terrorizmus, valamint az ellene való küzdelem. Egy terrorista cselekmény fogalmának meghatározása során sokféle változattal találkozhatunk. Netanjahu izraeli miniszterelnök szerint: „A terrorizmus a polgárokon gyakorolt szándékos, módszeres erőszak, amely az általa kiváltott félelmen keresztül politikai célokat kíván megvalósítani.”¹²⁶

¹²¹ Forrás: <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2016/11/Global-Terrorism-Index-2016.2.pdf> (2017. 07. 23.)

¹²² *Global Terrorism Index 2016*.

¹²³ WELLER (2017)

¹²⁴ Lee tábornok 1865. április 9-én, Appomattoxnál letette a fegyvert, katonai szempontból ekkor fejeződött be a háború. 1865. május 29-én Andrew Johnson elnök kihirdette az amnesztiát, hivatalosan ekkor ért véget a polgárháború. DUPUY–DUPUY (1970) 904.

¹²⁵ A New York-i merénylet áldozatainak száma: 2814 halott, 2100 sebesült, valamint 19 587 testrészt még nem azonosítottak. Forrás: www.cnn.com/SPECIALS/2001/memorials/lists1 (2013. 05. 15.) A polgárháború legvéresebb ütközetében, 1863. július 1–3. között, a Pennsylvania állambeli Gettysburgnál a déli haderő körülbelül 28 ezer katonát, az északi hadsereg pedig mintegy 23 ezer embert vesztett. 1941. december 7-én Pearl Harbornál 2403 tengerész, katona és polgári személy esett áldozatul a japánok támadásának. DUPUY–DUPUY (1970) 923.

¹²⁶ NETANJAHU (1995) 20.

Carl von Clausewitz megfogalmazása szerint: „A háború tehát erőszak alkalmazása, hogy ellenfelünket akaratunk teljesítésére kényszerítsük.”¹²⁷ Hasonló analógia alapján a terrorizmus: terroristák (egyének vagy csoportok) által, politikai célok elérése érdekében, főként a polgári lakosságon, erőszakos eszközökkel folytatott tevékenység, abból a célból, hogy akaratukat az ellenfélre kényszerítsék.¹²⁸

A fogalmak közös jellemzőiként említhetjük:

- a politikai, vallási, ideológiai indíttatást;
- az erőszak alkalmazását;
- a félelem kiváltásának szándékát,¹²⁹
- a kormányzat és a társadalom megrendítését.

6.2. A vallási indíttatású terrorizmus

„Bizonyos, hogy nem minden muszlim terrorista, de ugyanannyira igaz az is – és ez az igazán fájdalmas –, hogy majdnem minden terrorista muszlim.”¹³⁰ Abdel Rahman al-Rashed vallástudós szavai ezek, de nemcsak emiatt, hanem az elmúlt évek fanatikus, vallásilag motivált merényletei miatt is meg kell vizsgálnunk a vallási (iszlám) indíttatású terrorizmust. A jelenkor egyik nagy fenyegetését a nemzetközi terrorista hálózat, az Iszlám Állam jelenti. Bár a terrorizmus elleni küzdelemben sok sikert ért el a világ, meg kell állapítani: a hálózat még jelentős tartalékokkal rendelkezik.

6.3. Az Iszlám Állam kialakulása, tevékenysége

A szervezet egyrészt nagyon gyorsan érte el magas létszámát a harcoló katonáit tekintve, másrészt a területi nyeresége Rommel észak-afrikai sikereihez hasonló. Területileg közel 22–25 ezer km²-t tart uralma alatt, és ami nagyon fontos: a lakosság támogatását is élvezzi, hiszen csak Irak lakosságának 9 millió fője tartozik a szunnita irányzathoz, akik nagyon háttérbe szorultak a 2003-as iraki megszállás után.

Az Iszlám Állam létszámának alakulása:

- 2005: 1000 fő,
- 2006: 1100 fő,
- 2011: 1000–2000 fő,
- 2014: 6–10 ezer fő,
- 2014: 11 ezer fő (6000 fő Irakban, 3000–5000 fő Szíriában),
- 2015: 20–31,5 ezer fő.¹³¹

¹²⁷ CLAUSEWITZ (1996) 37.

¹²⁸ RESPERGER (2013)

¹²⁹ KASZNÁR (2012) 17.

¹³⁰ ABDELHADI (2004)

¹³¹ *Country Reports on Terrorism*. 220.; TILGHMAN (2007); *Country Reports on Terrorism 2011.*; ZAHIEH (2014); *The Islamic State of Iraq and Greater Syria.*; YEGINSU (2014)

A Iszlám Állam az al-Káida nemzetközi terrorszervezetből vált ki, az Abu Muszab al-Zarqawi vezette Jama' alTawhid wal-Jihad¹³² nevű szervezethez tartozott, majd a térség vezető szervezetévé, sok más csoportosulás esernyőszervezetévé vált. Mint korábban az al-Káida, az Iszlám Állam is *primus inter pares* ('első az egyenlők között') terrorista szervezetté vált, amelynek minden nagyobb terrorcsoport hűségesküt tett: a nigériai Boko Haram és a szomáliai al-Shabaab 2015 márciusában, a líbiai Iszlám Fiatalok Súra Tanácsa (*Islamic Youth Shura Council*) még 2014-ben, az afganisztáni tálibok 2015-ben.¹³³

35. ábra

Az iszlám vallás főbb törekvési irányjai

Forrás: <http://sictransittecnicamundi.blogspot.hu/2006/10/sunni-and-shia-map-tells-it-all.html> alapján
Resperger István saját szerkesztése

6.3.1. Az Iszlám Állam felépítése

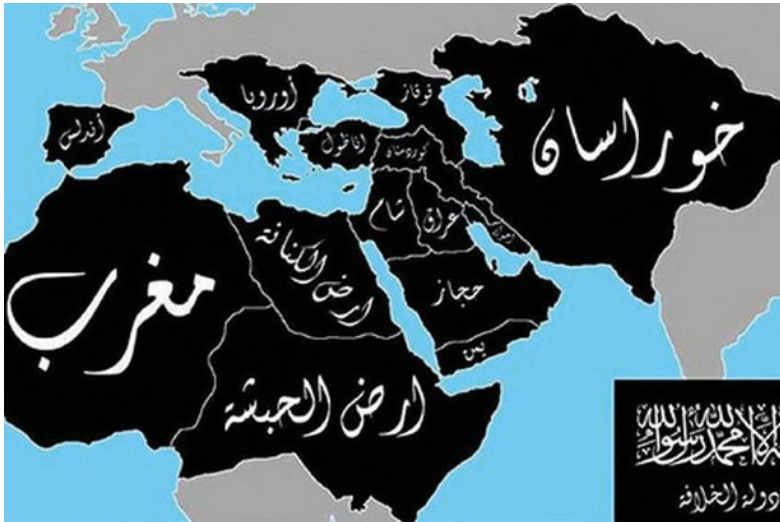
A szervezet feje Abu Bakr al-Bagdadi, aki egy súra tanácsot (13 tagú), egy katonai tanácsot (13 tagú), valamint egy hírszerző és felderítő tanácsot vezet. Emellett a másik pillért a vallási tanács és az alárendelt vallási rendőrség képezi. Ők azok, akik a leghatározottabban megőrzik az iszlám alapjait, az ellene vétkezőket a helyszínen kivégzik. Bagdadi önmagát az állam kalifájának nevezi. Két helyettese van, akik helytartók Irakban és Szíriában, továbbá a megszállt területeken kormányzók irányítják a 13 szíriai és iraki tartományt. Emellett az IÁ-nak közel ezer középvezetője van, ők 300 és 2000 amerikai dollár közötti havi ellátást kapnak a vezetéstől, amely járulékokkal egészül ki, a harcos feleségeinek és gyermekeinek számától függően.¹³⁴

¹³² HASHIM (2015) 2.

¹³³ NEILL

¹³⁴ *Special Report: Islamic State*. 18. Bővebben a terrorszervezetről: BESENYŐ et al. (2016)

Az Iszlám Állam igazi erejét a külföldi harcosok alkotják. A dzsihádisták közel 80 országból érkeztek, létszámuk közel 20 ezer fő. A külföldi harcosok a következő országokból érkeztek: Szaúd-Arábia: 2500, Tunézia: 3000, Marokkó: 1500, Franciaország: 1200, Németország: 600, Jordánia: 1500, Oroszország: 3000, Törökország: 1000 fő.¹³⁵

36. ábra

Az Iszlám Állam kalifátusa mint cél

Forrás: www.vasarnapihitek.hu/friss/ezt_a_filmet_mar_lattuk

Mit kínál az IÁ? Elsősorban az erőszak, a brutalitás kiélésének lehetőségét. Sikert és lehetőséget arra, hogy a sok vereséget, megaláztatást elszenvedett muszlim harcosok győztes szerepben jelenjenek meg, alakítsák a térség sorsát.

6.3.2. Céljaik, terveik

Az Iszlám Állam – nem egyszerű terrorszervezetként, hanem jól működő csoportként – hosszú távra is megtervezi tevékenységét. Tervezési módszereik és szintjeik között megtalálhatjuk a nagy stratégiai tervezést (politikai szint), a katonai stratégiai szint katonai céljait és a harcászati szintű módszereket, alkalmazásokat és eljárásokat is.

Az IÁ a *hard power* eszközeivel a következő politikai célokat¹³⁶ kívánja felső stratégiai (politikai) szinten megvalósítani:

- Irak és Szíria kormányzatainak megdöntése, a politikai hatalom átvétele;
- az iszlám állam megalakítása és a külső veszélyektől való védelme;
- az iszlám állam területének kiterjesztése, a nagy muszlim közösség (*ummah*) kialakítása.

¹³⁵ Forrás: <http://mno.hu/kulfold/nem-ker-az-izlambol-a-britek-tobbsege-1280069> (2015. 09. 26.)

¹³⁶ LEWIS (2014) 9.

A *hard power* alkalmazásán azt értik, hogy támadásaikkal a hitetlenek részleges felmorzsolását valósítják meg, ami egyre jobban elterjed a régióban, a városokban.

Az IÁ nagy stratégiája:¹³⁷

- a már az al-Káida által meghirdetett kalifátus létrehozása, az államhatárok lebontása a térségben;
- megalapítani és stabilizálni az iszlám államot;
- a muszlimok tömegeit ide zarándokoltatni;
- a világban további terjeszkedés.

Az IÁ katonai stratégiája:¹³⁸

- a szunnita területek ellenőrzés alá vonása, a térség városainak és kritikus erőforrásainak ellenőrzése;
- védelmi zóna létrehozása a kurd területek határain a kurd katonai támadások ellen;
- a szíriai kormányerők és az iraki biztonsági erők további pusztítása, védelmi képességeik lebontása, felőrlése;
- az iraki területek elfoglalása, a síita területekről indítható támadások elleni védelem kialakítása;
- a szíriai területen az al-Nuszra szervezet semlegesítése;
- további területek hódítása.

6.3.3. Gazdasági háttere

Az IÁ évi bevétele elérheti a 2,3 milliárd amerikai dollárt évente. A területek megosztása alapján a bevétel 38%-át az olaj, 17%-át a földgáz, 10%-át a foszfát, a cement, 7%-át a gabona, árpa termelése, 2%-át a támogatások teszik ki. Pénzügyi alapját a tartományokban a maffiaszerű hálózati védelmi pénzek is támogatják, ez 2014-ben havi 12 millió dollárt tett ki, a régiségek, műkincsek eladása 2014-ben 18 millió dollárt, a túszejtések 125 millió dollárt hoztak. Saját adóztatási rendszert építettek ki, az élelmiszert szállító autókra 300 dollár, a többire 800 dollár adót vetettek ki. A napi 50 ezer hordó Irakból, napi 20 ezer hordó Szíriából származó olajat – 20 dolláros hordónkénti olajáron – a török feketepiacon értékesítik.¹³⁹ Más ásványkincsekből is jelentős a bevételük. Az olajkitermelés hozama csúcsidőben napi 80–120 ezer hordó volt, ami a légicsapások után 20 ezer hordóra¹⁴⁰ korlátozódott. Ez napi 2–4 millió dollár bevételt eredményezhet. A moszuli bank elfoglalása 425 millió dollárt juttatott a szervezet kezére. Az évi 1 millió tonna foszfát termelése 50 millió dollárt, az évi 3 millió tonna cementé pedig 583 millió dollárt hoz. A terrorista és egyéb kriminális tevékenységekből 70–200 millió dollár bevételre tesznek szert.¹⁴¹

¹³⁷ LEWIS (2014) 10.

¹³⁸ Lewis (2014) 11–12.

¹³⁹ HERRMAN (2015) 24–28.

¹⁴⁰ 1 barell (1 amerikai hordó) = 158,987294928 liter $\approx$ 0,136 tonna nyersolaj.

¹⁴¹ BRISARD–MARTINEZ 6–9.

6.4. A fegyveres konfliktusok, háborúk hatásai

A két szuperhatalom szembenállásának időszakában is jelentős számú konfliktus, kihívás jelentkezett, de a hidegháború évei alatt ezek kevésbé kiélezettek voltak. 1945-től napjainkig a Földön csupán 26 nap telt el háború nélkül. A legújabb adatok szerint a legbékésebb, biztonságos országok: Izland, Dánia, Ausztria, Új-Zéland, Portugália, Csehország, Svájc, Kanada, Japán, Szlovénia, Finnország. A legkevésbé békés országok a következők: Szíria, Dél-Szudán, Irak, Afganisztán, Szomália, Jemen, Közép-afrikai Köztársaság, Ukrajna, Líbia, Szudán, Pakisztán.¹⁴² A fegyveres konfliktusokban az áldozatok száma 19 601-ről, 101 406-ra emelkedett 2008–2016 között.¹⁴³ A 2016-os évben 57 millió menekültet regisztráltak az ENSZ szakosodott szervei.

A konfliktusok mérete, intenzitása, az alkalmazott erők nagysága, területi kiterjedése alapján 1989 és 2016 között az áldozatok száma 2,238 millió fő volt. Az államok közötti harcokban 1,29 millió fő, a nem állami konfliktusokban 160 940 fő, az egyoldalú konfliktusokban 786 620 fő veszítette életét.¹⁴⁴ A fegyveres összeütközések hatásai közé sorolható még a gyermekkatonák részvétele¹⁴⁵ is a harcokban, a környezeti károsodások – akár az öbölháborúban az olaj Arab-öbölbe (Perzsa-öbölbe) történő engedése és a kutak felgyújtása, akár Koszovóban a gyengített uránt tartalmazó lövedékek alkalmazása –, a taposóaknák okozta károk és veszteségek.

6. táblázat

Az államok közötti, az államon belüli és az egyoldalú konfliktusok száma (darab)

Év	Államok közötti konfliktusok száma	Államon belüli konfliktusok száma	Egyoldalú konfliktusok száma	A konfliktusok száma összesen
1973	30	–	–	30
1991	40	27	–	67
2000	49	19	37	105
2005	32	30	35	97
2010	31	28	21	80
2015	42	61	26	129
2016	60	50	21	131

Forrás: <http://ucdp.uu.se/?id=1>

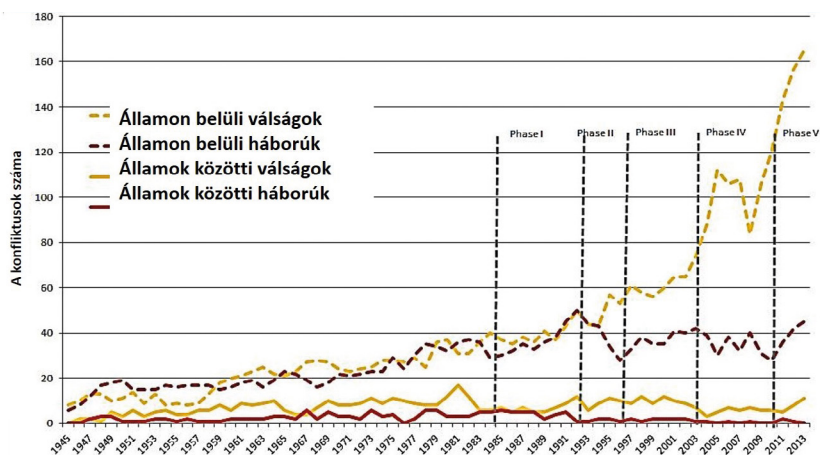
¹⁴² *Global Peace Index 2017.*

¹⁴³ *Global Peace Index 2017.*

¹⁴⁴ Forrás: <http://ucdp.uu.se/#/exploratory> (2017. 07. 29.)

¹⁴⁵ 2000-től 300 ezer 8–14 éves gyermek vett részt fegyveres harcokban. Általában harcosként, kémként, futárként, öngyilkos merénylőként, szakácsként, élő pajzsként, hírvivőként, szexuális áldozatként. Az elmúlt 15 évben szinte minden nagyobb fegyveres konfliktusban, összetűzésben részt vettek gyerekek, sokszor 10 év alattiak. Általában árvák, nagyon szegény környezetből származnak. Forrás: https://childrenandarmedconflict.un.org/publications/WorkingPaper-1_SixGraveViolationsLegalFoundation.pdf (2017. 07. 29.)

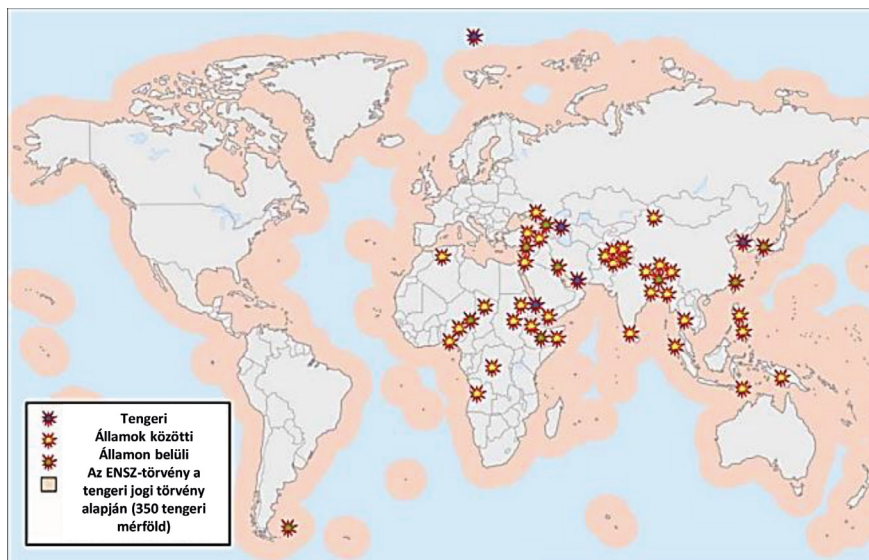
Az eddigi adatok szerint az államon belüli konfliktusok száma 1950 óta folyamatosan emelkedik. Az államok közötti konfliktusok száma jelentős volt, de történelmi léptékkal mérve így is alacsony. Az államok fokozott küzdelmet folytatnak az erőforrásokért, a regionális konfliktusok hatása pedig nem befolyásolja pozitívan a nemzetközi stabilitást, a válságoknak messze régiókon túlmutató hatásai lehetnek.

37. ábra

A konfliktusok és a háborúk fejlődése 1945–2013 között

Forrás: SCHWANK

38. ábra

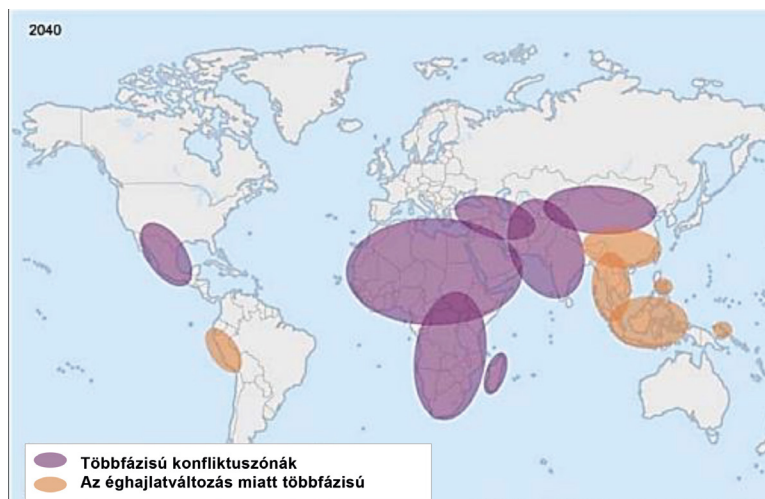
Potenciális konfliktusterületek 2040-ben

Forrás: www.stat.berkeley.edu/~aldous/Real-World/gst4_update9_Feb10.pdf

A válságok mellett a stratégiai sokkok is nehezítik a béke és a biztonság megteremtését. Esetenként az egyszeri események olyan megszakításokat eredményezhetnek, amelyek befolyásolják a meglévő folyamatokat és átalakítják a stratégiai környezetet. Egy ilyen esemény stratégiai sokk. A nagy hatású, alacsony valószínűségű események történelmi példái a következők:

- a 2007–2008-as pénzügyi válság;
- a szeptember 11-i terrortámadások;
- a berlini fal összeomlása.

A stratégiai sokkok kaszkádhatásúak, s több, látszólag összefüggő és előre nem látható változáshoz vezetnek. Átformálják a stratégiai kontextust, megváltoztatják a viselkedést és a tevékenységet. A válság közepes és hosszú távú hatásai bizonytalanok, azonban ennek a stratégiai sokknak a hatásai mégis jelentősek vagy katasztrofálisak lehetnek. Magában foglalhatja a globalizációt is, amely társadalmi, gazdasági, pénzügyi és geopolitikai területeket rendezhet át. A 2040-ig terjedő időszakban a globális kölcsönös függés és a komplex rendszerekre való támaszkodás valószínűleg tovább fog nőni.

39. ábra

Többfázisú konfliktuszónák 2040-ben

Forrás: www.stat.berkeley.edu/~aldous/Real-World/gst4_update9_Feb10.pdf

Egy nagyon érdekes biztonsági helyzetet teremt a nagyhatalmak számára az északi- és a déli-sarki régió. Nemcsak a hajózási útvonalak kezelése, ellenőrzése szempontjából, de a térségekben található fosszilis energiahordozók és stratégiai ásványkincsek miatt is. A Jeges-tenger által a környező államok, különösen Oroszország és Kanada jelentős előnyt élvez majd az energiaforrásokhoz való hozzáférésben.

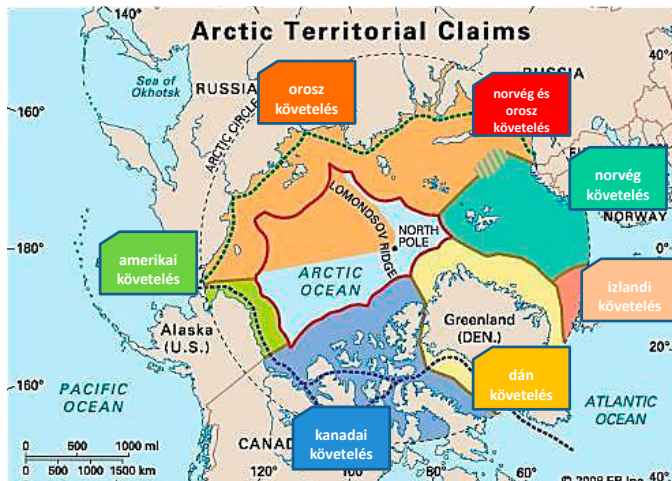
Az Antarktisz-szerződésrendszer, amely a 60. szélességi foktól délre eső területeket érinti, valószínűleg továbbra is fenntartja a környezetvédelmet és megakadályozza a terület katonai alkalmazását. Az Antarktisz területén nagy valószínűséggel a viták kizárhatók, de a déli térségben verseny alakulhat ki az energia és a halászati erőforrások tekintetében, a növekvő és feltörekvő hatalmak pedig kihasználhatják a helyzetet.

40. ábra

Az Antarktisz területi felosztása a hatalmak között, valamint az állandó kutatóállomások

*Forrás: Strategic Trends Programme Global Strategic Trends – Out to 2045
<http://konteo.blogrepublik.eu/2011/02/09/az-antarktisz-osszeeskuves>*

41. ábra

Az északi-sarki területek felosztása

*Forrás: <http://konteo.blogrepublik.eu/2011/02/09/az-antarktisz-osszeeskuves>
www.britannica.com/place/Lomonosov-Ridge*

6.5. A jelenkori hadviselési módok összehasonlítása

6.5.1. Hagyományos hadviselés

A hagyományos műveletek aktorai az államok, amelyek viszonylagos erő- és eszköz-egyensúlyban vannak, stratégiai céljuk az ellenfél védtelenné tétele, akaratunk rákényszerítése, az ellenséges katonai erők megsemmisítése, területének elfoglalása, az ellenséges nép akaratának megtörése. Mindez főként katonai módszerek alkalmazásával történik, a stratégiai dimenziók közül az alapvető elem a katonai erő. Fő jellegzetesség a megsemmisítés. Az ilyen jellegű konfliktusok halott-sebesült aránya 1:3. A vezető szereplő a műveletek kezdetétől a befejezéséig az állam. Ilyen háború például az iraki–iráni háború vagy az USA vezette koalíció Irak ellen.

6.5.2. Aszimmetrikus hadviselés

Az aszimmetrikus hadviselés fogalma: pontosan körvonalazott politikai célok érdekében folytatott, gyakran több szervezet ideológiai, vallási, etnikai közösségén alapuló katonai és nem katonai műveleteket, eljárásokat és módszereket alkalmazó, közvetlen és közvetett hatásokra építő és egymás hatásait felerősítő, a biztonság különböző dimenzióinak területét veszélyeztető harcmodor, főként harcászati eljárás, amellyel rákényszeríthetjük akaratunkat az ellenségre.¹⁴⁶

Az aszimmetrikus műveletek alatt az államok nem állami szereplők elleni tevékenységét értjük. Stratégiai cél az ellenség kifárasztása, akaratunk rákényszerítése, az ellenség akaratának megtörése, a kivéreztetése. Leggyakoribb a gerilla-, felkelő-, terroristamódszerek alkalmazása. Fő jellegzetesség a kifárasztás. A stratégiai dimenziók közül a fő elem az idő. Az ilyen jellegű konfliktusok halott-sebesült aránya 1:6–14. Vezető szerepben a műveletek kezdetétől a befejezéséig a nem reguláris fegyveres szervezetek, a paramilitáris erők és a kisebb létszámú (50 fő alatti) fegyveres csoportok vannak. Ilyen az USA vezette koalíciónak az al-Káida terrorszervezet elleni tevékenysége.

6.5.3. Hibrid hadviselés

Fogalmi megközelítésben a következőket mondhatjuk: „A hibrid hadviselés a hagyományos reguláris (lineáris, konvencionális) és az irreguláris (nem lineáris, nem konvencionális) hadviselés puha, közepes és kemény módszereinek, eljárásainak rugalmas alkalmazása abból a célból, hogy az ellenség államát, fegyveres erőit működésképtelenné, védtelenné tegyük és akaratunkat rákényszeríthessük, legfőképpen azzal a stratégiai céllal, hogy az erőszak szintje a konfliktus folyamán ne haladja meg a háborús szintet.”¹⁴⁷

A hibrid műveletek aktorai az államok és irreguláris szervezetek az állam vagy államok ellen. A döntő erő- és eszközfölényben lévő fél alkalmazza. Stratégiai cél az ellenséges

¹⁴⁶ RESPERGER et al. (2013) 23.

¹⁴⁷ RESPERGER (2017)

állam és fegyveres erők működésképtelenné, védtelenné tétele, akaratunk rákényszerítése úgy, hogy az agresszor a lehető legkisebb nemzetközi ellenállást váltsa ki tevékenységével, a támadott állam/nép akaratának a megtörése, területének elfoglalása, elcsatolása. Fő módszer a reguláris/irreguláris katonai erők és a gerilla-, terrorista szervezetek, diplomáciai képviselők, gazdasági módszerek felváltva történő alkalmazása. Fő jellegzetesség a kifárasztás és a működésképtelenné tétel. A stratégiai dimenziók közül a fő elem a katonai erő és az információ. Az ilyen jellegű konfliktusok halott-sebesült aránya 1:2,5–6. A vezető szereplő a műveletek kezdetétől a befejezéséig az állam. Ilyen háború például Oroszország háborúja Ukrajna ellen.

7. táblázat

A hadviselési módok összehasonlítása

	Hagyományos hadviselés	Aszimmetrikus hadviselés	Hibrid hadviselés
A hadviselés módja	reguláris erők összecsapása	<ul style="list-style-type: none"> • reguláris és irreguláris erők vagy • reguláris erők összecsapása 	reguláris és irreguláris erők a reguláris és/vagy irreguláris erők ellen
Aktorok	állam(ok) – állam(ok)	<ul style="list-style-type: none"> • állam(ok) – nem állami szereplő, • állam(ok) – állam(ok) 	állam(ok), nem állami szereplő(k) – állam(ok)
Alkalmazó fél	hasonló méretű haderők	<ul style="list-style-type: none"> • az egyik fél méretében, mennyiségében, módszereiben eltér, • általában a gyengébb fél alkalmazza 	általában a túlerőben lévő fél alkalmazza
Stratégiai végállapot	az ellenfél védtelenné tétele, akaratunk rákényszerítése	az ellenség kifárasztása, akaratunk rákényszerítése	az ellenséges állam és fegyveres erők működésképtelenné, védtelenné tétele, akaratunk rákényszerítése
Katonai végállapot (győzelem)	<ul style="list-style-type: none"> • az ellenséges katonai erők megsemmisítése, • a terület elfoglalása, • a nép akaratának a megtörése 	<ul style="list-style-type: none"> • kifárasztás, • az ellenség akaratának megtörése, • kivéreztetés 	<ul style="list-style-type: none"> • az állam/nép akaratának a megtörése, • az ellenséges állam/katonai erők működésképtelenné tétele, • a terület elfoglalása, elcsatolása
Módszer	katonai módszerek	gerilla-, felkelő-, terroristamódszerek	<ul style="list-style-type: none"> • reguláris/irreguláris katonai, gerilla-, terroristamódszerek • diplomáciai/gazdasági módszerek
A katonai és polgári módszerek aránya	4:1	3:2	1:4
Fő hadviselési módszer	megsemmisítés	kifárasztás	<ul style="list-style-type: none"> • kifárasztás, • működésképtelenné tétel

	Hagyományos hadviselés	Aszimmetrikus hadviselés	Hibrid hadviselés
Módszer jellege	egymást követő akciók	fokozatosan emelkedő intenzitás és erőszak	rugalmasan, felváltva alakított intenzitás és erőszak
A veszteségek aránya (halott-sebesült)	1:3	1:6–14	1:2,5–6
Fő stratégiai dimenzió	reguláris katonai erő	idő	<ul style="list-style-type: none"> • reguláris és irreguláris katonai erő • információ • diplomácia • gazdaság • média
A „clausewitzi állam, hadsereg, polgár hármas” vezetője a konfliktusban	állam	hadsereg	állam

Forrás: Resperger István saját szerkesztése

Összefoglalva a három hadviselési módot, megállapíthatjuk, hogy a hagyományos hadviselés katonai végállapotának hármas szabálya a hibrid műveletekre megfordult. A régi háborúkban jellemző „megsemmisíteni, elfoglalni, megtörni” elv helyébe az aszimmetrikus műveletekben a „kifárasztani, megtörni, kivéreztetni”, a hibrid műveleteknél a „megtörni, működésképtelenné tenni, elfoglalni” elv lépett, mint az elsődleges siker záloga. Az új típusú konfliktusok szereplőivel kapcsolatban a legfontosabb megállapítás az, hogy nincsenek érvényes szabályok – ez egyrészt az államiság hiányából, másrészt a felkelők, terroristák által követett stratégiából következik.

A jelenkori aszimmetrikus vagy hibrid műveletek egy hatszög alakú sakktablán játszódnak. Az egyik szereplő az IÁ (első sarok) és támogatói (második sarok), a kialakult koalíció (harmadik sarok) és támogatói (negyedik sarok), a nemzetközi szervezetek: ENSZ, EBESZ, EU, Afrikai Unió (ötödik sarok), a nem állami szervezetek (*non-governmental organization – NGO*) (hatodik sarok). A tábla közepén sajnos a belső menekültek és a lakosság található, a nemzetközi média teljes figyelme mellett. A győzelmet az tudja kivívni, aki nemcsak katonai győzelmet arat, hanem az azt követő békét is ki tudja vívni, jobb állapotokat tud biztosítani a hosszú ideje szenvedő lakosságnak és a menekülteknek.

42. ábra

Az aszimmetrikus hadviselés színtere: a hatszög alakú sakktabla

Forrás: Resperger István saját szerkesztése

6.5.4. A veszteségek kérdése

Az USA és szövetségesei Irakban a harccselekmények alatt 157 halottat (az amerikaiak 126 főt, a britek 31 főt), 495 sebesültet és 4 eltűnt személyt regisztráltak. 2012 végére viszont már 4538 halottat és 43 993 sebesültet tudhattak magukénak.¹⁴⁸ Az afganisztáni hadszíntéren új elemként jelentkező, a szövetséges/együttműködő erőktől érkező belső támadások (a „zöld a kéken” és a „zöld a zöldön” – *Green on Blue, Green on Green*) fokozzák a bizonytalanságot és gyengítik a biztonságérzetet. A halálözési arány adatai alapján a megszállt területeken napi 2 halottal és 6–8 sebesülttel kell számolnia a politikai és katonai vezetőknek.¹⁴⁹

8. táblázat

Az Egyesült Államok személyi veszteségei az eddigi háborúkban és bevetésekben

Háború	Időszak	Elesett	Sebesült	Elesett-sebesült arány
I. világháború	1917–1918	53 402	204 002	1:3,82
II. világháború	1941–1945	291 557	670 846	1:2,32

¹⁴⁸ 2012. január 12-i helyzet. Lásd: <http://icasualties.org/Iraq/index.aspx> (2013. 10. 15.)

¹⁴⁹ Lásd: TOWNSEND (2010). A tanulmány szerint az ezer katonára vetített halálözési arány a nagyobb harci akciókban hat fő, 2010-ben, Afganisztánban, a brit csapatoknál 13 fő volt. Egyes időszakokban a britek és amerikai aránya az afganisztáni hadszíntéren 2010-ben 9,9:2,7; 12:3,9; 17,3:8,4 volt.

Háború	Időszak	Elesett	Sebesült	Elesett-sebesült arány
Koreai háború	1950–1953	33 741	103 284	1:3,06
Vietnami háború	1964–1973	47 414	153 303	1:3,23
Kuvait felszabadítása	1991	147	467	1:3,17
Bevetési terület	Időszak	Elesett	Sebesült	Elesett-sebesült arány
Grenada	1983	19	119	1:6,26
Panama	1989	23	324	1:14,08
Szomália	1992–1994	43	153	1:3,55
Haiti	1994–1996	4	3	1:0,75
Afganisztán	2002–	3343	18 675	1:5,58
Irak	2003–2011	4804	32 222	1:6,7

Forrás: www.usatoday.com/news/world/iraq/2003-04-20-cover-usa_x.htm, <http://icasualties.org>, <http://antiwar.com/casualties>

7. Magyarország biztonsági dimenzióinak értékelése

Hazánk biztonsági dimenzióinak értékelésénél fontos levonni a következtetést: a demográfiai mutatók alapján rövid (1–5 év), közép- (5–10 év) és hosszú távon (10–20 év) az ország érdekeire közepes és magas fenyegetést jelent hazánk elöregedése, a „fogyó nemzet” kategória. A migráció tekintetében közepes, a kábítószer elleni küzdelemben alacsony fenyegettségként kell értékelnünk ezt a veszélyforrást. A terrorizmus¹⁵⁰ mint a fenyegetések legmagasabb szintje, középtávon nem, de hosszabb távon (közepes valószínűséggel) magas fenyegetést jelent társadalmunk számára.

¹⁵⁰ Lásd: NBS, 30. pont

9. táblázat
A transznacionális biztonsági dimenziók értékelése

Veszélyforrások	Kialakulás valószínűsége			Hatása az ország érdekeire		
	rövid távon	középtávon	hosszú távon	rövid távon	középtávon	hosszú távon
Demográfiai változások	alacsony	közepes	közepes	közepes	közepes	magas
Migrációs nyomás	közepes	közepes	közepes	közepes	közepes	közepes
Kábítószerkereskedelem	alacsony	alacsony	alacsony	alacsony	alacsony	alacsony
Terrorizmus	alacsony	közepes	közepes	közepes	magas	magas
Energia függőség	közepes	közepes	magas	közepes	közepes	magas

Forrás: Resperger István saját szerkesztése

10. táblázat
A katonai, kiber- és egyéb veszélyek értékelése

Katonai veszélyforrás	Kialakulás valószínűsége			Hatása az ország érdekeire			Megjegyzés
	rövid távon	középtávon	hosszú távon	rövid távon	középtávon	hosszú távon	
Nagyméretű fegyveres konfliktus	alacsony	alacsony	alacsony	magas	magas	magas	NBS 27. pont
Regionális fegyveres konfliktus	alacsony	alacsony	közepes	közepes	közepes	magas	NBS 27. pont
Korlátozott célú, destabilizációs célú támadás	alacsony	alacsony	közepes	közepes	közepes	magas	
Tömegpusztító fegyverek elterjedése	alacsony	közepes	közepes	közepes	magas	magas	NBS 29. pont
Katonai nyomásgyakorlás	alacsony	alacsony	közepes	közepes	közepes	magas	
Extrémista fenyegetés	közepes	közepes	magas	magas	magas	magas	NBS 30. pont
Kibertámadás	közepes	magas	magas	közepes	közepes	közepes	NBS 31. pont
Szélsőséges társadalmi csoportok tevékenysége	alacsony	alacsony	közepes	alacsony	alacsony	közepes	NBS 32. pont

Forrás: Resperger István saját szerkesztése

A további területek megítélésénél a katonai dimenzióban nem számolhatunk közvetlen környezetünkben nagy fegyveres konfliktus¹⁵¹ bekövetkezésével. Közép- és hosszú távon a regionális fegyveres konfliktusok¹⁵² kialakulásának közepes valószínűsége is magas fenyegetést okozhat az ország érdekeinek érvényesítésében. A korlátozott célú destabilizációs agressziót középtávon nem zárhatjuk ki, illetve az ország értékeire és érdekeire gyakorolt fenyegetését magas szintre kell besorolnunk. A tömegpusztító fegyverek elterjedése¹⁵³ akkor jelenthet reális fenyegetést, ha olyan országok kezébe kerül tömegpusztító fegyver és hordozóeszköz, amelyek a mi szövetségi rendszerünkkel (NATO, EU) ellentétbe kerülnek, és ezt nyomásgyakorlásként, reális elrettentő eszközként alkalmazhatják. A katonai nyomásgyakorlás bekövetkezhet, ha a környezetünkben lévő, nagy katonai potenciállal rendelkező ország valamilyen politikai, gazdasági vagy egyéb cél elérése érdekében hazánkra fegyveres, rendvédelmi vagy számítógépes hadviseléssel erő alkalmaz (valós vagy virtuális térben), vagy azt kilátásba helyezi. Egy esetleges extrémista terrorista támadás¹⁵⁴ főként hazánk nemzetközi szerepvállalása kapcsán fenyeget. Kibertámadás¹⁵⁵ a világ bármely pontjáról indítható, az ország infrastruktúráját, vezetési, politikai, illetve bankrendszerét fenyegetheti már rövid távon, magas károkozó képességgel. A szélsőséges társadalmi csoportok tevékenysége¹⁵⁶ az ország demokratikus berendezkedését, államrendjét, a stabilitást, a jólétet fenyegetheti, hosszabb távon közepes nagyságú fenyegetéssel kell számolni érdekeink és értékeink vonatkozásában.

Felhasznált irodalom

- ABDELHADI, Magdi (2004): Arab journalist attacks radical Islam. *BBC News*, 7 September 2004. Elérhető: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3632462.stm (a letöltés időpontja: 2017. 12. 11.)
- ÁGH Attila (1989): *Konfliktusok, háborúk*. Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó.
- ARMSTRONG, Karen (1998): *Mohamed. Az iszlám nyugati szemmel*. Budapest, Európa.
- BARRETT, Richard (2014): *The Islamic State*. New York, TSG. Elérhető: <http://soufangroup.com/wp-content/uploads/2014/10/TSG-The-Islamic-State-Nov14.pdf> (a letöltés időpontja: 2015. 09. 27.)
- BESENYŐ János (2009): Új trend az afrikai békefenntartásban. *Sereg Szemle*, 7. évf. 2. sz. 54–62. https://honvedelem.hu/container/files/attachments/28301/s_sz_2009_2.pdf (a letöltés időpontja: 2017. 05. 23.)
- BESENYŐ János (2013): *Hungarian Military Forces in Africa – Past and Future. Recovering Lost Knowledge, Exploiting Cultural Anthropology Resources, Creating a Comprehensive System of Training and Preparation*. Elérhető: www.scribd.com/doc/161017303/Hungarian-military-forces-in-Africa-%E2%80%93-past-and-future-Recovering-lost-knowledge-exploiting-cultural-anthropology-resources-creating-a-comprehensive (a letöltés időpontja: 2017. 03. 21.)

---

¹⁵¹ NBS, 27. pont

¹⁵² NBS

¹⁵³ NBS, 29. pont

¹⁵⁴ NBS, 30. pont

¹⁵⁵ NBS, 31. pont

¹⁵⁶ NBS, 38. pont

- BESENYŐ János (2016): The Islamic State and its Human Trafficking Practice. *Strategic Impact*, Vol. 60. No. 3. 15–21. http://cssas.unap.ro/en/pdf_periodicals/si60.swf (a letöltés időpontja: 2016. 07. 28.)
- BESENYŐ János (2017): Inferno Terror: Forest Fires as the New Form of Terrorism. *Terrorism and Political Violence*. Elérhető: www.tandfonline.com/eprint/fHaTbH5dyIpwKgr3dGmP/full (a letöltés időpontja: 2017. 07. 28.)
- BESENYŐ János – PRANTNER Zoltán – SPEIDL Bianka – VOGEL Dávid (2016): *Az Iszlám Állam – Terrorizmus 2.0. Történet, ideológia, propaganda*. Budapest, Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely – Kossuth Kiadó.
- BHARDWAJ, Maya (2012): Development of Conflict in Arab Spring Libya and Syria: from Revolution to Civil War. *WUIR*, Vol. 1, Spring. 76–96. Elérhető: http://pages.wustl.edu/files/pages/imce/migration/wuir_spring_2012.pdf#page=76 (a letöltés időpontja: 2015. 09. 27.)
- BODA József (2006): *A rendvédelmi békefenntartás kialakulása, fejlődése, helye és szerepe a XXI. században*. PhD-értekezés. Budapest, ZMNE. Elérhető: http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2007/boda_jozsef.pdf (a letöltés időpontja: 2017. 07. 29.)
- BODA József (2014): A nemzetközi szervezetek válságkezelő tevékenysége. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2. évf. 1. sz. 42–62.
- Book Review on Christianity reborn: the global expansion of Evangelicalism in the twentieth century*. Elérhető: <https://breath35.wordpress.com/2008/02/12/a-book-review-on-christianity-reborn-the-global-expansion-of-evangelicalism-in-the-twentieth-century> (a letöltés időpontja: 2017. 07. 23.)
- BOUTROS-GHALI, Boutros (1992): *An Agenda for Peace*. Budapest, Magyar ENSZ Társaság.
- BRISARD, Jean-Charles – MARTINEZ, Damien (2014): *Islamic State: The Economy-Based Terrorist Funding*. Elérhető: www.gdr-elsj.eu/wp-content/uploads/2015/11/Islamic-State.pdf (a letöltés időpontja: 2015. 09. 27.)
- CLAUSEWITZ, Carl von (2014) [1832–1834]: *A háborúról*. Budapest, Zrínyi Kiadó.
- Country Reports on Terrorism 2005* (2006). Washington, DC, US Department of State. Elérhető: www.state.gov/documents/organization/65462.pdf (a letöltés időpontja: 2013. 10. 15.)
- Country Reports on Terrorism 2011* (2012). Washington, DC, US Department of State, 2012. www.state.gov/j/ct/rls/crt/2011/195553.htm#ig (a letöltés időpontja: 2013. 10. 15.)
- CREVELD, Martin van (2000): *The Art of War: War and Military Thought*. London, Cassell.
- CREVELD, Martin van (2006): *The Changing Face of War: Lessons of Combat, from the Marne to Iraq*. New York, Presidio Press.
- DASSE, Christopher (1999): *Kleine Kriege – Große Wirkung. Wie unkonventionelle Kriegführung die internationale Politik verändert*. Baden-Baden, Nomos.
- DEÁK Péter (1997): A biztonságot fenyegető kihívások, konfliktusok, válságok, háborúk. *Védelmi Tanulmányok*, 1997/3. 3–26.
- DUPUY, R. Ernest – DUPUY, Trevor N. (1970): *The Encyclopedia of Military History*. New York – Evans-ton, Harper and Row Publisher.
- FETTER, Steve (1991): Ballistic Missiles and Weapons of Mass Destruction: What is the Threat? What Should be Done? *International Security*, Vol. 16, No. 1. 5–42.
- FÜLÖP Imre (2011): A biztonságot veszélyeztető tényezők. In GAZDAG Ferenc szerk.: *Biztonságpolitika*. Budapest, ZMNE. 71–93.
- GOURLEY, Scott R. – RIDD, Grayden (2003): Tactical Lessons for Urban Operations. *Janes Intelligence Review*, Vol. 14, No. 7. 38–41.

- HAMMOND, Ralf [s. a.]: *Operation Iraqi Freedom Task Force 2-7 Infantry (Mechanized) Doctrine and Collective Training*. Fort Benning, GA, Combined Arms and Tactics Directorate, Infantry School.
- HASHIM, Ahmed, S. (2014): *From Al-Qaeda Affiliate to the Rise of the Islamic Caliphate: The Evolution of the Islamic State of Iraq and Syria (ISIS)*. Singapore, RSIS Nanyang Technological University.
- HASKOLOGLU, İsa – EKER, A. Alparslan – ADANA, Şaban (2013): A Perspective of Applications of Unmanned Systems in Asymmetric Warfare. *International Journal of Information and Education Technology*, Vol. 3, No. 6. 656–659. Elérhető: www.ijiet.org/papers/356-K3004.pdf (a letöltés időpontja: 2015. 09. 27.)
- HAUGE, Wenche – ELLINGSEN, Tanja (1996): *Environmental Change and Civil War: A Multivariate Approach*. Oslo, Internatoinal Peace Research Institute. (Nem publikált.)
- HERRMAN, Rainer (2015): *Az Iszlám Állam. A világi állam kudarca az arab világban*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- HORNYÁK László (2001): *A szervezett bűnözés mint biztonságot veszélyeztető tényező*. TDK-dolgozat.
- KAISER Ferenc (2011a): A túlnépesedés és globális biztonsági kihívásai I. *Nemzet és Biztonság*, 4. évf. 8. sz. 27–36.
- KAISER Ferenc (2011b): A túlnépesedés és globális biztonsági kihívásai II. *Nemzet és Biztonság*, 4. évf. 9. 15–27.
- KASZNÁR Attila (2012): A bioterrorizmus. (*T*)error & Elhárítás, 1. évf. 2. sz. 4–36.
- KASZNÁR Attila (2015): A biztonság tudatosság nemzeti programban történő megjelenítésének fontossága. (*T*)error & Elhárítás, 4. évf. 2. sz. 4–45.
- KENDE István (1979): *Napjaink százhusz háborúja (1945–1976)*. Budapest, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- KENNEDY, Paul (1997): *A XXI. század küszöbén*. Budapest, Napvilág Kiadó.
- KERTESI Gábor – KÉZDI Gábor (1998): *A cigány népesség Magyarországon*. Budapest, Socio-Typo.
- KOVÁCS László (2016): *Kiberhadviselés*. Elérhető: <http://docplayer.hu/33377051-Kiberhadviseles-kovacs-laszlo-nemze9-kozszolgala9-egyetem-nke-hu.html> (a letöltés időpontja: 2017. 08. 01.)
- KŐSZEGVÁRI Tibor (1993–1996): *A közép-európai térség és Magyarország biztonságát fenyegető veszélyek az 1990-es években*. Budapest, Országos Kiemelésű Társadalomtudományi Kutatások.
- KŐSZEGVÁRI Tibor (1994): A válságkezelés aktuális problémái. *Akadémiai Közlemények*, 202. sz. 24–32.
- KŐSZEGVÁRI Tibor (1999): Hadviselés a XXI. században. *Hadtudomány*, 9. évf. 1. sz. 18–32.
- KŐSZEGVÁRI Tibor – RESPERGER István (2006): *A terrorizmus elleni küzdelem katonai tapasztalatai*. Budapest, ZMNE.
- LEWIS, Jessica D. (2014): *The Islamic State: a Counter-Strategy for a Counter-State*. Washington, DC, Institute for the Study of War (ISW).
- LUND, Michael S. (1996): *Preventing Violent Conflicts. Strategy for Preventive Diplomacy*. Washington, DC, United States Institute of Peace Press.
- MATUS János (1995): Válságkezelés és konfliktusok megelőzése. *Új Honvédségi Szemle*, 5. évf. 10. sz. 46–57.
- MELHER Dóra (2017): A kiberterrorizmus – egy új kihívás a biztonságpolitikában. *Mindset*, 2017. 08. 12. Elérhető: <http://mindset.co.hu/a-kiberterrorizmus-egy-uj-kihivas-a-biztonsagpolitikaban> (a letöltés időpontja: 2017. 12. 11.)

- MÉSZÁROS Tamás (2014): A kiberterrorizmus kérdése hazánkban – Magyarország jobban teljesít? *Diplomaci*, 2014. 09. 29. Elérhető: http://diplomaci.blog.hu/2014/09/29/a_kiberterrorizmus_kerdese_hazankban_magyarorszag_jobban_teljesit (a letöltés időpontja: 2017. 12. 10.)
- MOSELEY, T. Michael (2003): *Operation Iraqi Freedom – By The Numbers*. [s. l.], USAF Assessment and Analysis Division.
- MÜLLER, Claudio – ROSTA Gábor (2013): A legújabb szupervírusok. *Chip*, 2013/5. 24–29.
- MÜLLER, Harald (1993): Konflikt – eine Betrachtung. *Truppendienst*, 1993/1. 25–29.
- MÜNKLER, Herfried (2004): *Die neuen Kriege*. Reinbek, Rowohlt.
- NAPOLEONI, Loretta (2015): *Az iszlamista főnix*. Budapest, HVG Kiadó Zrt.
- NEAMAN, Rachel ed. (1996): *Military Balance 2016*. London, Institute for Strategic Studies.
- NEILL, Hanna Ucko (2015): *African Insurgent Groups Look to ISIS as they Face Increasing Pressure*. IISS Voices, 24 March 2015. Elérhető: www.iiss.org/en/iiss%20voices/blogsections/iiss-voices-2015-dda3/march-a921/african-insurgent-groups-look-to-isis-as-they-face-increasing-pressure-262b (a letöltés időpontja: 2015. 12. 11.)
- NÉMETH György szerk. (1998): *Államéletrajzok*. Budapest, Osiris Kiadó.
- NETANJAHU, Benjamin (1995): *Harc a terrorizmus ellen*. Budapest, Alexandra Kiadó.
- OPITZ, Peter J. (1980): *Weltprobleme*. München, Isar Druch und Verlag.
- PORKOLÁB, Imre (2014): A hadviseléssel kapcsolatos elméletek és elvek változása napjaink konfliktusainak tükrében. *Honvédségi Szemle*, 142. évf. 6. sz. Elérhető: www.honvedelem.hu/container/files/attachments/47524/hsz_2014_6.pdf (a letöltés időpontja: 2016. 07. 28.)
- RÁCZ András (2014): Oroszország hibrid háborúja Ukrajnában. *KKI-Tanulmányok*, T-2014/1. Elérhető: <http://kki.gov.hu/download/2/80/c0000/R%C3%A1cz%20Andr%C3%A1s%20hibrid%20h%C3%A1bor%C3%BA.pdf> (a letöltés időpontja: 2016. 07. 28.)
- RESPERGER István (2000): *Az iszlám világ és hatása a biztonságra*. Budapest, ZMNE.
- RESPERGER István (2002): *A fegyveres erők megváltozott feladatai a katonai jellegű fegyveres válságok kezelése során*. Doktori értekezés. Budapest, ZMNE.
- RESPERGER István (2006): *A terrorizmus elleni küzdelem katonai tapasztalatai*. Budapest, ZMNE.
- RESPERGER István (2013): Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig. *Felderítő Szemle*, 12. évf. 3. sz. 5–36. Elérhető: www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2013-3.pdf (a letöltés időpontja: 2017. 07. 29.)
- RESPERGER István (2016): Stratégiák és fogalmak háborúja, az aszimmetrikus hadviselés hadtudományi megközelítése. *Hadtudomány*, elektronikus lapszám. Elérhető: http://mhht.eu/hadtudomany/2016/2016_elektronikus/4_resperger%20istvan.pdf (a letöltés időpontja: 2016. 07. 28.)
- RESPERGER István (2017): Az aszimmetrikus hadviselésre adható válaszok. *Honvédségi Szemle*, 145. évf. 1. sz. 24–43. Elérhető: www.honvedelem.hu/container/files/attachments/61193/az_aszimmetrikus_hadviselesre_adhato_valaszok.pdf (a letöltés időpontja: 2017. 07. 29.)
- RESPERGER István – KIS Álmos Péter – SOMKUTI Bálint szerk. (2013): *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással*. Budapest, Zrínyi Kiadó.
- ROSTOVÁNYI Zsolt (1998): *Az iszlám a XXI. század küszöbén*. Budapest, Aula.
- SCHRÖFL, Josef – PANKRATZ, Thomas Hrsg. (2004): *Asymmetrische Kriegsführung – ein neues Phänomen der Internationalen Politik?* Baden-Baden, Nomos.
- SCHWANK, Nicolas (2014): Entwicklung innerstaatlicher Kriege und gewaltsamer Konflikte seit dem Ende des Ost-West Konfliktes. *BPB*, 2014. 06. 24. Elérhető: www.bpb.de/internationales/weltweit/innerstaatliche-konflikte/54520/entwicklung-innerstaatlicher-kriege-seit-dem-ende-des-ost-west-konfliktes (a letöltés időpontja: 2017. 12. 10.)

- SHEENAN, John J. (1997): A XXI. század biztonságpolitikája. *Új Honvédségi Szemle*, 1997/5. 1–18.
- SIMON Róbert (1987): *A Korán világa*. Budapest, Helikon Kiadó.
- SMITH, Dan (2000): *Der Fischer Atlas zur Lage der Welt: Fakten Trends Zusammenhänge*. Frankfurt am Main, Fischer Taschenbuch Verlag.
- SMITH, David J. (2009): *If The World Were A Village*. Elérhető: www.slideshare.net/geepatty/if-the-world-were-a-village (a letöltés időpontja: 2017. 07. 23.)
- Special Report: The Islamic State* (2015). Elérhető: <https://clarionproject.org/the-islamic-state-isis-isil> (a letöltés időpontja: 2015. 09. 20.)
- STERLING, Claire (1997): *Pax Maffiosa a szervezett bűnözés nemzetközi hálózatai*. Budapest, Cedit Kft.
- SUBRAHMANIAN, V. S. – OVELGONNE, M. – DUMITRAS, T. – PRAKASH, B. A. (2015): *The Global Cyber-Vulnerability Report*. Cham, Springer.
- SZABÓ József szerk. (1995): *Hadtudományi lexikon A–L*. Budapest, Magyar Hadtudományi Társaság.
- SZABÓ Károly (2015): Gondolatok a katonai elhárításról. *Szakmai Szemle*, 13. évf. 1. sz. 7–15. Elérhető: www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2015_1_szam.pdf (a letöltés időpontja: 2016. 07. 28.)
- SZTERNÁK György (1994): *A válságkezelés, a fegyveres erők megváltozott feladatai*. Budapest, ZMKA.
- TILGHMAN, Andrew (2007): The Myth of AQI. *Washington Monthly*, October 2007. 34–42. Elérhető: www.washingtonmonthly.com/features/2007/0710.tilghman.html (a letöltés időpontja: 2013. 10. 15.)
- TOWNSEND, Mark (2010): Death Rate of UK Soldiers in Afghanistan 'Four Times Higher' than US. *The Guardian*, 2010. 06. 20. Elérhető: www.guardian.co.uk/uk/2010/jun/20/death-rate-uk-soldiers-afghanistan-higher-us (a letöltés időpontja: 2013. 09. 28.)
- WELLER, Chris (2017): Startling Maps Show Every Terrorist Attack Worldwide for the Last 20 years. *Business Insider*, 2017. 11. 01. Elérhető: www.businessinsider.com/global-terrorist-attacks-past-20-years-in-maps-2017-5 (a letöltés időpontja: 2017. 07. 23.)
- WINTER, Charlie (2015a): *The Virtual 'Caliphate': Understanding Islamic State's Propaganda Strategy*. London, Quilliam. Elérhető: www.quilliamfoundation.org/wp/wp-content/uploads/publications/free/the-virtual-caliphate-understanding-islamic-states-propaganda-strategy.pdf (a letöltés időpontja: 2015. 09. 27.)
- WINTER, Charlie (2015b): *Women of the Islamic State. A Manifesto on Women by the Al-Khanssaa Brigade*. London, Quilliam. Elérhető: www.quilliamfoundation.org/wp/wp-content/uploads/publications/free/women-of-the-islamic-state3.pdf (a letöltés időpontja: 2015. 09. 27.)
- YEGINSU, Ceylan (2014): ISIS Draws a Steady Stream of Recruits From Turkey. *The New York Times*, 2014. 09. 15. Elérhető: www.nytimes.com/2014/09/16/world/europe/turkey-is-a-steady-source-of-isis-recruits.html (a letöltés időpontja: 2015. 09. 20.)
- ZAHYIEH, Ehab (2014): How ISIL Became a Major Force with Only a Few Thousand Fighters. *Al Jazeera*, 2014. 06. 19. Elérhető: <http://america.aljazeera.com/articles/2014/6/19/isil-thousands-fighters.html> (a letöltés időpontja: 2013. 10. 15.)
- ZSUGA János (2012): *Magyarország energiabiztonsága*. Előadás az „Energiabiztonság, nemzetbiztonság” konferencián. Budapest, NKE.

Internetes hivatkozások

- 2050-re már közel 10 milliárdan leszünk. www.alon.hu/kitekinto/2017/07/2050-re-mar-kozel-10-milliardan-leszunk (a letöltés időpontja: 2017. 07. 23.)

- A World Perspective on Food Shortages.* www.ft.com/content/9d2b0b36-f784-11e6-9516-2d969e0d3b65 (a letöltés időpontja: 2017. 07. 29.)
- Book Review on Christianity Reborn: The Global Expansion of Evangelicalism in the Twentieth Century.* <https://breath35.wordpress.com/2008/02/12/a-book-review-on-christianity-reborn-the-global-expansion-of-evangelicalism-in-the-twentieth-century> (a letöltés időpontja: 2017. 07. 23.)
- BP Statistical Review of World Energy 2016.* www.bp.com/en/global/corporate/energy-economics/statistical-review-of-world-energy.html (a letöltés időpontja: 2017. 07. 23.)
- DeepResource.* <https://deepresource.wordpress.com/2012/01> (a letöltés időpontja: 2017. 07. 29.)
- Global Nuclear Weapons: Modernization Remains the Priority.* www.sipri.org/media/press-release/2017-global-nuclear-weapons-modernization-remains-priority (a letöltés időpontja: 2017. 07. 23.)
- Global Peace Index 2017.* <http://visionofhumanity.org/indexes/global-peace-index/> (a letöltés időpontja: 2017. 07. 23.)
- Global Report on Food Crisis.* http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/ena/wfp291271.pdf?_ga=2.209470228.76279071.1501791377-624017763.1501791377 (a letöltés időpontja: 2017. 01. 25.)
- Global Terrorism Index 2016.* <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2016/11/Global-Terrorism-Index-2016.2.pdf> (a letöltés időpontja: 2017. 07. 29.)
- Global Trends 2030: Alternative Worlds.* <https://globaltrends2030.files.wordpress.com/2012/11/global-trends-2030-november2012.pdf> (a letöltés időpontja: 2017. 07. 29.)
- <http://drogfokuszpont.hu/szakteruleteink/populacios-vizsgalatok/populacios-vizsgalatok-tenyek-es-szamok/> (a letöltés időpontja: 2017. 01. 25.)
- <http://ucdp.uu.se/?id=1> (a letöltés időpontja: 2017. 07. 23.)
- <http://icasualties.org>, <http://antiwar.com/casualties> (a letöltés időpontja: 2013. 06. 28.)
- <http://kondeo.blogrepublika.eu/2011/02/09/az-antarktis-osszeeskuves> (a letöltés időpontja: 2017. 12. 11.)
- <http://karpatalja.net/magyarok-a-karpat-medenceben> (a letöltés időpontja: 2017. 07. 23.)
- http://mta.hu/tudomany_hirei/az-europaba-iranyulo-es-2015-tol-felgyorsult-migracio-tenyezoi-iranyai-es-kiatasai-106072 (a letöltés időpontja: 2017. 10. 11.)
- <http://mno.hu/kulfold/nem-ker-az-izlambol-a-britek-tobbsege-1280069> (a letöltés időpontja: 2015. 09. 26.)
- <https://avideditor.wordpress.com/2011/01/27/pew-muslims-to-make-up-8-of-europes-population-in-2030> (a letöltés időpontja: 2017. 07. 23.)
- <https://deepresource.wordpress.com/2012/01> (a letöltés időpontja: 2017. 07. 29.)
- International Migration Outlook 2017.* Forrás: www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/e0b99492-hu.pdf?expires=1501682080&id=id&accname=guest&checksum=2097CDA63F190-CABD863CD5532E49C8F (a letöltés időpontja: 2017. 07. 29.)
- Islamic State Weapons in Iraq and Syria.* http://conflictarm.com/wp-content/uploads/2014/09/Dispatch_IS_Iraq_Syria_Weapons.pdf (a letöltés időpontja: 2015. 09. 27.)
- Joint Tactics, Techniques, and Procedures for Antiterrorism.* Joint Pub 3-07.2, Washington, 1998. www.bits.de/NRANEU/others/jp-doctrine/jp3_07_2.pdf (a letöltés időpontja: 2015. 09. 27.)
- Major World Religions.* <http://carrieonadventures.com/inspiration/worldreligions.html> (a letöltés időpontja: 2017. 07. 23.)
- Migration.* <http://monda.eu/de/modules/migration/4> (a letöltés időpontja: 2017. 07. 24.)
- Military Balance 2017.* www.iiss.org/en/publications/military%20balance/issues/the-military-balance-2017-b47 (a letöltés időpontja: 2013. 05. 15.)
- Operation Iraqi Freedom Quick Facts.* www.iwar.org.uk/news-archive/iraq/quick-facts.htm (a letöltés időpontja: 2017. 07. 24.)

- Pew: Muslims to make up 8% of Europe's population in 2030.* <https://avideditor.wordpress.com/2011/01/27/pew-muslims-to-make-up-8-of-europes-population-in-2030> (a letöltés időpontja: 2017. 07. 23.)
- Strategic Trends Programme Global Strategic Trends – Out to 2045.* www.globalsecurity.org/military/library/report/2014/global-strategic-trends-2045_uk-mod.pdf (a letöltés időpontja: 2017. 07. 29.)
- The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010–2050.* www.pewforum.org/2015/04/02/religious-projections-2010-2050 (a letöltés időpontja: 2017. 07. 23.)
- The Islamic State of Iraq and Greater Syria: Two Arab countries fall apart. *The Economist*, 2014. www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21604230-extreme-islamist-group-seeks-create-caliphate-and-spread-jihad-across (a letöltés időpontja: 2017. 07. 23.)
- The Truth about Migration: How it will Reshape Our World.* www.newscientist.com/article/mg23030680-700-the-truth-about-migration-how-it-will-reshape-our-world (a letöltés időpontja: 2017. 07. 24.)
- Túlhasználat. Hét milliárd ember étvágya. <http://fna.hu/vilagfigyelo/tulhasznalat> (a letöltés időpontja: 2017. 07. 29.)
- Uno-Flüchtlingshilfswerk 33 Millionen Menschen in Heimatländern auf der Flucht.* www.spiegel.de/politik/ausland/binnenfluechtlinge-millionen-menschen-in-heimatlaendern-auf-der-flucht-a-969353.html (a letöltés időpontja: 2017. 07. 28.)
- World Drug Report 2016.* www.unodc.org/doc/wdr2016/WORLD_DRUG_REPORT_2016_web.pdf (a letöltés időpontja: 2017. 07. 23.)
- World Drug Report 2017.* www.unodc.org/wdr2017/index.html (a letöltés időpontja: 2017. 07. 29.)
- www.dados-d.org/frieden/grundkurs_2/krieg.htm (a letöltés időpontja: 2013. 10. 15.)
- www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21604230-extreme-islamist-group-seeks-create-caliphate (a letöltés időpontja: 2015. 09. 26.)
- www.nytimes.com/2014/09/16/world/europe/turkey-is-a-steady-source-of-isis-recruits.html (a letöltés időpontja: 2015. 09. 26.)
- www.islamworld.net (a letöltés időpontja: 2013. 10. 15.)
- www.ksh.hu/interaktiv/grafikonok/vilag_nepessege.html (a letöltés időpontja: 2017. 07. 23.)
- www.state.gov/documents/organization/65462.pdf (a letöltés időpontja: 2015. 09. 26.)
- www.terror.gen.tr/english/organisations/html (a letöltés időpontja: 2013. 10. 15.)
- www.unaids.org/en/KnowledgeCentre/HIVData/GlobalReport/2008/2008_Global_report.asp (a letöltés időpontja: 2013. 05. 15.)
- www.washingtonmonthly.com/features/2007/0710.tilghman.html (a letöltés időpontja: 2015. 09. 26.)
- www.state.gov/j/ct/rls/crt/2011/195553.htm#ig (a letöltés időpontja: 2015. 09. 26.)
- www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/graphic/2008/03/25/GR2008032500711.html (a letöltés időpontja: 2013. 10. 15.)
- www.citatum.hu/idezet/90234 (a letöltés időpontja: 2017. 08. 30.)
- www.rsis.edu.sg/wp-content/uploads/2014/12/PR141212_The_Evolution_of_ISIS.pdf (a letöltés időpontja: 2015. 09. 27.)
- www.sipri.org/media/press-release/2017/global-nuclear-weapons-modernization-remains-priority (a letöltés időpontja: 2017. 01. 25.)
- www.stat.berkeley.edu/~aldous/Real-World/gst4_update9_Feb10.pdf (a letöltés időpontja: 2017. 07. 29.)
- www.c3i.osd.mil/new (a letöltés időpontja: 2013. 10. 15.)
- www.cnn.com/us/fatalities (a letöltés időpontja: 2013. 10. 15.)

- www.dodccop.org/NCW/ncw.html (a letöltés időpontja: 2013. 10. 15.)
- www.globalsecurity.org (a letöltés időpontja: 2013. 10. 15.)
- www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_04_2011.pdf (a letöltés időpontja: 2017. 07. 23.)
- www.ksh.hu (a letöltés időpontja: 2013.05.15.)
- www.ksh.hu/apps/shop.lista?p_lang=HU&p_kereses_id=14857 (a letöltés időpontja: 2017. 07. 23.)
- www.piacutatasok.hu/2014/11/ksh-magyar-nyugdijak-vasarloereje-az-eu.html (a letöltés időpontja: 2017. 07. 28.)
- www.stat.berkeley.edu/~aldous/Real-World/gst4_update9_Feb10.pdf (a letöltés időpontja: 2017.07.29.)
- www.USATODAY.com (a letöltés időpontja: 2013.05.15.)
- www.washingtonpost.com/usfatalities (a letöltés időpontja: 2013. 10. 15.)
- www.researchgate.net/figure/311095944_fig2_Figure-3-Mediterranean-Transit-Migration-MTM-i-Map-2014-Map-of-Mixed-Migration (a letöltés időpontja: 2017. 07. 23.)
- www.hirado.hu/2015/10/08/naponta-hatezren-jonnek-magyarorszagra-illegalisan (a letöltés időpontja: 2016. 07. 28.)
- www.gridgit.com/post_organized-crime-chart_552389 (a letöltés időpontja: 2017. 01. 25.)
- www.vasarnapihitek.hu/friss/ezt_a_filmet_mar_lattuk (a letöltés időpontja: 2017. 07. 28.)
- www.usatoday.com/news/world/iraq/2003-04-20-cover-usa_x.htm (a letöltés időpontja: 2013. 06. 28.)

Jogforrások

- Magyarország Alaptörvénye (2011. 04. 25.)
- Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája*. 2012. Elérhető: www.kormany.hu/download/a/40/00000/nemzeti_katonai_strategia.pdf (a letöltés időpontja: 2017. 05. 31.)
- H/11798. számú országgyűlési határozati javaslat a Nemzeti Drogellenes Stratégiáról 2013–2020 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

Vákát oldal

III. A nemzetbiztonsági szolgálatok

1. A nemzetbiztonsági szolgálatok (Dezső Lajos)¹

1.1. Az Információs Hivatal

1.1.1. Az Információs Hivatal rendeltetése, feladat- és hatásköre

A közép-kelet-európai rendszerváltozások nyomán függetlenné vált új demokráciák – köztük hazánk – megfogalmazták biztonság- és védelempolitikai alapelveiket, kialakították nemzeti biztonsági stratégiájukat. A világpolitikai és regionális fejlemények, hagyományos típusú válságok mellett az államoknak azóta olyan globális veszélyekkel is szembe kell nézniük, mint a terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek terjedése vagy a nemzetközi szervezett bűnözés.

Az IH rendeltetését a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (a továbbiakban: Nbtv.) 4. §-ának a) pontja a következőképpen határozza meg:

„Az Információs Hivatal megszerzi, elemzi, értékeli és továbbítja a kormányzati döntésekhez szükséges, a külföldre vonatkozó, illetőleg külföldi eredetű, a nemzet biztonsága érdekében hasznosítható információkat, továbbá Magyarország érdekeinek érvényesítését szolgáló tevékenységet folytat.”

A törvény idézett rendelkezése nem csupán hatásköri-igazgatási szabály, hanem egyrészt a *hírszerzés lényegi rendeltetésére*, valamint *egyreszert egyes alapvető működési mechanizmusaira* is rávilágít. Eszerint a hírszerzés által megszerzendő információk:

- Külföldre vonatkoznak, vagyis magyarországi (bel)politikai, társadalmi, gazdasági stb. viszonyokra vonatkozó belföldi értesülések megszerzése nem képez(het) az IH által folytatott hírszerzés tárgyát.
- Külföldi eredetűek is lehetnek, azaz a külföldről származó értesülések vonatkozhatnak Magyarországra is (pl. külföldi hatalmi tényezők Magyarországgal kapcsolatos politikai, gazdasági és egyéb céljaival, törekvéseivel függenek össze).
- A kormányzati döntésekhez szükségesek, vagyis az információk olyan köréről van szó, amelyek a mindenkori kormány (a végrehajtó hatalom, a közigazgatás legfelső szintje) eredményes működéséhez, a nemzet külső és belső, politikai, gazdasági, pénzügyi biztonságához kapcsolódó döntéseinek megalapozásához szükségesek. A kormány határozza meg tehát azokat a témákat, amelyekről a hírszerzés útján tájékozódni kíván. Az IH kizárólagos feladata, hogy e kormányzati információs igények alapján olyan, külföldre vonatkozó vagy külföldi eredetű adatokat, értesüléseket, dokumentumokat szerezzen, amelyek hivatalos csator-

¹ Átdolgozott változat a 2013-as kiadás alapján.

nákon, más magyar állami szervek által egyáltalán nem, vagy csak igen korlátozottan ismerhetők meg.

- Megszerzése érdekében a törvény speciális eszközrendszert bocsát a hírszerzés rendelkezésére. Az IH feladatai teljesítése érdekében a titkos információgyűjtés eszközeit és módszereit alkalmazhatja, továbbá más állami szervekhez képest jóval kiterjedtebb adatkezelési felhatalmazással rendelkezik.
- Elemzése, értékelése, összevetése a már rendelkezésre álló ismeretekkel az IH törvényben rögzített hatáskörében is szerves egységet képez az információszerezéssel.
- Továbbításának feladatát a törvény külön is nevesíti. Ennek garanciális jelentősége kettős: egyrészt a hírszerző szolgálat által megszerzett, elemzett és értékelt információnak áttétel – és az abból szükségképpen következő torzítás – nélkül, vagyis közvetlenül kell eljutnia ahhoz a kormányzati döntéshozóhoz, akinek arra szüksége van, másrészt pedig csak ilyen módon érvényesülhet teljeskörűen a hírszerzés szakmai felelőssége.

Az Nbtv. 4. §-ának a) pontja szerint az IH a fentiekén kívül Magyarország érdekeinek érvényesítését szolgáló tevékenységet folytat. Ez a félmondat első megközelítésben nehezen értelmezhető, hiszen az egész információszerező tevékenységnek eleve ezt a célt kell szolgálnia. A *továbbá* kötőszó azonban jelzi, hogy itt a kormányzati döntésekhez szükséges információszerező, elemző-értékelő tevékenységet meghaladó feladatról (felhatalmazásról) van szó. Ennek alapján ugyanis a hírszerzés nemcsak továbbítja, hanem a kormányzati célkitűzésekkel szoros összhangban maga is felhasználja az általa megszerzett információkat a nemzeti érdek érvényesítését szolgáló, külföldi irányultságú műveletei során.

Említettük, hogy az Nbtv. idézett 4. §-ának a) pontja nem csupán hatásköri szabály, hanem a hírszerzés lényegi rendeltetését is megfogalmazza. Ennek megfelelően az Nbtv. 4. §-ának a) pontja fényében szükséges értelmezni az IH-nak az Nbtv.-ben rögzített további feladatait is. Az IH konkrét feladatai biztonsági kihívásokból és fenyegetésekből következnek. Hangsúlyozni kell a *hírszerzés szolgáltató jellegét*, vagyis azt, hogy a hírszerzésnek nincs döntéshozó, politikaalakító szerepe, továbbá a feladatkörök nagy része tekintetében (pl. kül- és biztonságpolitika, gazdaságbiztonság, transznacionális fenyegetések elleni küzdelem) eleve nem az IH az elsődleges felelős. Az IH azokat a *védett és bizalmas* adatokat, összefüggéseket tárja fel, amelyek nélkülözhetetlenek megalapozott és hatékony kormányzati döntések és intézkedések megszületéséhez. A hírszerzésnek önálló előrejelző funkciója is van: időben fel kell hívnia a döntéshozók figyelmét a rejtett vagy nehezen észlelhető folyamatokra, a potenciális veszélyfaktorokra. A hírszerzés konkrét feladatai – az Nbtv.-ben meghatározott feladat- és hatásköre alapján – az alábbiak szerint csoportosíthatók, azzal, hogy ez nem fontossági sorrend, mivel a hangsúlyokat a kormányzat mindenkori elvárásai határozzák meg.

1. Kül- és biztonságpolitika

E téren feladat minden olyan fejlemény, esemény, kockázati tényező (előre)jelzése, amely közvetlenül vagy áttételesen hatással van Magyarország biztonságának külső és belső fel-

tételeire. E körbe tartozik a nemzetközi béke és biztonság fenntartását, a demokratikus értékek érvényesülését, az államok közötti és az országokon belüli konfliktusok megelőzését szolgáló, ennek érdekében hasznosítható információk beszerzése, illetve a megoldást veszélyeztető törekvések felderítése és akadályozása. A magyar nemzeti érdekekkel és szövetségi kötelezettségekkel összhangban feladatot jelent továbbá az euroatlanti térség biztonságára kiható fejlemények, események, kockázatok előrejelzése és felderítése is, a nemzetközi béketeremtő és békefenntartó műveletekben történő magyar részvétellel is figyelemmel.

2. A külföldi titkosszolgálatok elleni küzdelem

Az Nbtv. 4. §-ának b) pontja szerint az IH „felderíti a Magyarország függetlenségét, politikai, gazdasági vagy más fontos érdekét sértő vagy veszélyeztető külföldi titkosszolgálati törekvéseket és tevékenységet”. A külföldi titkosszolgálatok elleni küzdelemben a hírszerzés feladata az ország függetlenségét, politikai, gazdasági vagy más fontos érdekeit sértő vagy veszélyeztető információszerző és befolyásoló tevékenységek felderítése, az ország ellen tevékenykedő titkosszolgálatok feltérképezése, valamint a magyar érdekekkel összhangban közreműködés a NATO és az Európai Unió intézményei és tagországai ellen irányuló titkosszolgálati támadások felderítésében és elhárításában.

Az Nbtv. 4. §-ának f) pontja szerint az IH „ellátja a kormányzati tevékenység szempontjából fontos, külföldön lévő magyar szervek (intézmények) és létesítmények biztonsági védelmét”. A kormányzati tevékenység szempontjából fontos, *külföldön lévő magyar szervek (intézmények) és létesítmények* körébe elsősorban Magyarország diplomáciai, konzuli és a nemzetközi szervezetek mellett működő állandó képviselői tartoznak, mivel a minősített adatok is ott koncentrálódnak. Az Nbtv. a hivatal hatáskörébe utalja a külképviseletek *biztonsági védelmét*. A külképviseletek vonatkozásában azonban a Külügyminisztériumnak és az Alkotmányvédelmi Hivatalnak is megvannak a maga feladatai. Az AH hatáskörébe tartozik a hazai külügyminisztériumi objektumok védelme és a külszolgálatot teljesítők nemzetbiztonsági ellenőrzése. Az őrzés-védelem megszervezéséért és ellátásáért a Külügyminisztérium a felelős, beleértve a külképviseletek biztonsági rendjét, a behatolások elleni védekezést, a szükséges biztonságtechnikai eszközök telepítését, a minősített adatok biztonságos kezelését, a külföldi szolgálatra kihelyezett munkatársak biztonsági felkészítését. A hivatal a Külügyminisztériumot e tevékenységében elsősorban sajátos eszközzel támogatja. Az IH hatáskörébe a külképviseletek ellen irányuló leplezett támadások, beépülési kísérletek elhárítása tartozik, így a külképviseletek lehallgatás elleni védelme, idegen országok titkosszolgálati, a terrorista szervezetek, bűnözői csoportok támadásának megelőzése, kiszűrése, továbbá minden olyan cselekmény, szándék felderítése, amely által a külképviselettel összefüggésben a nemzetbiztonságot sértő vagy veszélyeztető helyzet állhat elő. A hivatalnak a külképviseletek védelmében tehát a terrorakciók és az ellenérdekelt titkosszolgálati támadások elhárítása terén vannak alapvető kötelezettségei; a hármas osztatú védelmi feladatrendszeren belül a „közrendvédelmi jellegű” feladatokat a KÜM – a fogadó országgal karöltve – látja el. Mindez a hivatal részéről szoros együttműködést, rendezett kapcsolatokat és feladatmegosztást tesz szükségessé a Külügyminisztériummal és az AH-val.

3. Transznacionális fenyegetések

Az Nbtv. 4. §-ának c) pontja szerint az IH „információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető, külföldi szervezett bűnözésről, különösen a terrorszervezetekről, a jogellenes kábítószer- és fegyverkereskedelemtől, a tömegpusztító fegyverek és alkotóelemeik, illetve az előállításukhoz szükséges anyagok és eszközök jogellenes nemzetközi forgalmáról”; a 4. § e) pontja szerint pedig „közreműködik a nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák jogellenes forgalmának felderítésében és megelőzésében”. A hírszerzésnek fel kell tárnia a transznacionális fenyegetések és kockázatok okait, tendenciáit, lehetséges következményeit, és foglalkoznia kell a kezelésükre vonatkozó elképzelésekkel. Mindezek közös jellemzője, hogy az IH – együttműködve más, elsődleges felelősségű szervezetekkel – részfeladatokat lát el.

A hírszerzés a *terrorizmus elleni küzdelem* terén részt vesz az ország biztonságát fenyegető terrorcselekmények felderítésében és megelőzésében. A hírszerzés e feladatkörében Magyarország és szövetségesei biztonságát, politikai, gazdasági és más érdekeit, külföldi és hazai objektumait, az állampolgárait közvetlenül vagy közvetve veszélyeztető nemzetközi terrorszervezetek és külföldi szélsőséges csoportok struktúrájára, módszereire, tagjaira, tervezett erőszakos cselekményeire, támogatói körére, pénzügyi és logisztikai hátterére vonatkozó információgyűjtést folytat. Információkat gyűjt az egyes államok és a terrorszervezetek közötti összefonódásról, az egyes titkosszolgálatok vagy nem kormányzati szervek és a terrorista szervezetek, szélsőséges politikai és vallási csoportok közötti kapcsolatokról. Figyelemmel kíséri a terrorizmus elleni nemzetközi küzdelem alakulását, az egyes országokban tervezett és bevezetett terrorellenes intézkedéseket is.

A *nemzetközi szervezett bűnözés elleni küzdelem* terén az IH kiegészítő jellegű feladatokat lát el. Ennek keretében hozzájárul a Magyarország érdekeit, a nemzetgazdaság biztonságos működését veszélyeztető nemzetközi bűnözői csoportok, illetőleg e csoportok szándékainak és cselekményeinek felfedéséhez, külföldi hátterük, kapcsolatrendszerük és magyarországi szálaik, valamint a szervezett bűnözéshez kapcsolódó illegális tevékenységek (korrupció, illegális migráció, emberkereskedelem, kábítószer-csempészet, illegális fegyverkereskedelem, pénzmosás, pénz- és okmányhamisítás, jövedéki termékek csempészete és illegális forgalmazása) felderítéséhez. Hírszerzési feladat a magyarországi bűnügyi helyzet alakulására kiható nemzetközi fejlemények előrejelzése. Az *illegális migráció elleni fellépés* terén a várható migrációs hullámok és azok kiváltó okainak előrejelzésére, az ország nemzetbiztonsági érdekeire negatív hatást gyakorló, az unió tagállamait kedvezőtlenül érintő migrációs tendenciák feltárására kell helyezni a munka súlypontját.

A *tömegpusztító fegyverek elterjedésének megakadályozása* terén a hírszerző szolgálatnak figyelmet kell fordítania a tömegpusztító fegyverek elterjedésének ellenőrzésére, a továbbadásuk megakadályozásáról aláírt és a leszerelési szerződésekben vállalt kötelezettségek kijátszására, illetve megsértésére. Érdeklődésre tart számot a tömegpusztító fegyverek és alkotóelemeik, illetve az előállításukhoz szükséges anyagok és eszközök jogellenes nemzetközi forgalma, s a célba juttatásukhoz szükséges eszközök birtoklása. A hírszerzés közreműködik a *nemzetközileg ellenőrzött termékek* és technológiák jogellenes forgalmának felderítésében, megelőzésében és megakadályozásában, a magyar érintettség feltárásában.

4. Gazdaságbiztonság

Az Nbtv. 4. §-ának d) pontja szerint az IH „felderíti az ország gazdasága biztonságának és pénzügyi helyzetének veszélyeztetésére irányuló külföldi szándékokat és cselekményeket”. A hírszerzés gazdasági vonatkozású feladatainak jelentőségét meghatározza, hogy *az ország gazdasági ereje a nemzet biztonságának egyik döntő fontosságú eleme.* A gazdaságpolitikai (pénzügypolitikai) információszerzés célja a kormányzat döntés-előkészítő munkájának támogatása, az ország gazdasági fejlődésének elősegítése, a fejlődését, pénzügyi stabilitását veszélyeztető külföldi szándékok, események időben való felfedése, a mögöttük lévő erők, csoportok, illetve azok céljainak megismerése. Ezzel a hírszerzés hozzájárul a magyar gazdaság versenyképességének erősítéséhez. A hírszerzésnek foglalkoznia kell olyan *globális jelentőségű kérdésekkel*, mint a világgazdasági stratégiák és folyamatok, az új világgazdasági hatalmi pozíciókért folyó harc az állami és nem állami szereplők között, az energia- és nyersanyagforrásokért folyó küzdelem, az esetleges nyersanyaghiány, a környezetvédelem, a technológiai áttörések és mindezek magyarországi hatása.

Kiemelt feladat a Magyarország *energiaellátásának biztonságával* összefüggő külföldi törekvések és tevékenységek – azok hátterének, mozdatórugóinak – felderítése, a magyar energiaipart befolyásoló folyamatok feltérképezése, az energetikai együttműködésekre, szállítási útvonalakra vonatkozó tervek megismerése, a készletek, illetve az energiahordozók világpiacon árára ható tényezők felmérése. Végül gazdaságbiztonsági hírszerzési feladat a Magyarország *ökológiai biztonságát* veszélyeztető tervek, események, technológiákra vonatkozó információk megszerzése is.

5. Egyéb feladatok

Az Nbtv. 4. §-ának g)–j) pontja szerint az IH:

„g) ellátja a hatáskörébe tartozó személyek nemzetbiztonsági védelmének, illetve ellenőrzésének feladatait, valamint objektumai műveleti védelmét;

h) végzi a minősített adatok védelmére használt rejtjelző eljárások, algoritmusok, valamint az országhatáron kívül rejtjelzésre használt eszközök kriptográfiai bevizsgálását és minősítését, továbbá rejtjelkulcsot állít elő;

i) saját állománya tekintetében ellátja a belső biztonsági és bűnmegelőzési célú ellenőrzési feladatokat, továbbá a kifogástalan életvitel ellenőrzését;

j) saját beszerzései tekintetében elvégzi a minősített adatot, az ország alapvető biztonsági, nemzetbiztonsági érdekeit érintő vagy a különleges biztonsági intézkedést igénylő beszerzések sajátos szabályairól szóló kormányrendelet szerinti kiegészítő ellenőrzést.”

Az Nbtv. 4. §-ának a)–f) pontjában foglalt feladatokat *elsődleges hírszerzési feladatoknak* nevezhetjük. Ezekhez képest *másodlagosnak* tűnnek a g), valamint az i)–j) pontban foglaltak: a nemzetbiztonsági védelem és a nemzetbiztonsági ellenőrzés, az objektumok műveleti védelme, valamint a saját személyi állomány tekintetében fennálló különféle belső biztonsági és bűnmegelőzési rendeltetésű ellenőrzési feladatok. A hírszerzés biztonságos működéséhez fűződő speciális követelmények érvényesítése, a hírszerző szolgálat integritásának megőrzése – az Nbtv. szóhasználatával élve: a rendeltetészerű és szakszerű mű-

ködés – szempontjából azonban alapvető, garanciális jelentőséggel bír, hogy az IH ezeket önállóan látja el. Sajátos közigazgatási feladatot fogalmaz meg végül a rejtjeltevékenységgel összefüggésben a h) pont.

1.1.2. A hírszerzés forrásai, az adatkezelés és a titkos információgyűjtés

Feladatai teljesítése érdekében az IH *műveleti tevékenységet* folytat: humán és műszaki tudományos forrásokat hoz létre és működtet, ezekből pedig titkos és bizalmas adatokat ismer meg, emellett nyilvános forrásokat is felhasznál, valamint kiaknázza a nemzetközi titkosszolgálati együttműködésben rejlő lehetőségeket is. A megszerzett információkat elemzi, a már rendelkezésére állókkal összeveti és értékeli, majd *hírszerző jelentéseket* készít, amelyeket a kormányzati döntéshozóknak továbbít.

1. A hírszerzés forrásainak négy típusa

- *HUMINT (Human Intelligence)*

A titkos és bizalmas információk megszerzése érdekében az IH humán forrásokat létesít külföldön, illetve – külföldi irányultsággal – belföldön is. A humán források köre az alkalmi adatszolgáltatóktól a szervezetszerű (külföldi ügynöki) együttműködésig terjed. A hírszerzés titkos kapcsolati köre olyan személyekből áll, akik a külföldi titkok megszerzéséhez már meglévő vagy kialakítható lehetőségekkel rendelkeznek.

- *TECHINT (Technical Intelligence)*

A technikai hírszerzés átfogó megnevezés, amely a hagyományos titkosszolgálati eszközök (pl. lehallgatás) alkalmazásától az elektronikus eszközökkel folytatott felderítésig és tudományos módszerekkel kidolgozott eljárásokig terjed. A technikai információszerzés fogalma a távközlési csatornákból és adatátviteli hálózatokból történő, továbbá a rejtjelző és irodatechnikai berendezések műszaki eszközökkel és módszerekkel való támadásával megvalósuló információszerzést foglalja magában. A távközlési csatornákból történő információszerzés a nemzetközi – elsősorban egyes külföldi kormányzati – távközlési csatornák támadásával valósul meg. A műszaki támadás a rejtjelző és irodatechnikai eszközök működés közben keletkező, illetve azok valamely beavatkozással gerjesztett kísérőjelenségeinek vételére, feldolgozására és a támadott berendezéseken írt nyílt információk visszaállítására irányuló, tudományos módszerek és technikai eszközök kombinált alkalmazásával folytatott tevékenység.

- *OSINT (Open Source Intelligence)*

Az IH figyelemmel kíséri a nyílt információforrásokat is. E körbe tartozik az internet, a sajtókiadványok, a tömegkommunikáció műsorai, különféle nyílt adatbázisok és információs rendszerek. A hírszerzés az így elérhető óriási adathalmazból kiszűri a feladatellátásához szükséges információkat.

- *A nemzetközi titkosszolgálati együttműködés*
Az IH számos ország nemzetbiztonsági szolgálataival, valamint a NATO és az EU biztonsági szerveivel áll kapcsolatban, és részt vesz több európai multilaterális titkosszolgálati együttműködésben is.

A hírszerzési források e négy típusát nemcsak az IH, hanem – természetesen – minden hírszerző szolgálat alkalmazza. Jelentős eltérések lehetnek közöttük azonban – többek között – abban (is), hogy leképezi-e a fentieket valamilyen módon az adott ország jogi szabályozása, ha pedig igen, úgy milyen jogforrási szinten, milyen tartalommal, milyen részletességgel és milyen (jogi) következtetésekkel. A magyar jog (az Nbtv.) nem a hírszerzés forrásait sorolja fel, hanem – ennél jóval mélyebben – két, jogi szempontból kulcsfontosságú területet szabályoz: az *adatkezelést* és a *titkos információgyűjtést*.

Az Alaptörvény garantálja az alapvető jogok és szabadságok érvényesülését. Az alapvető jogok és szabadságok azonban nem minden körülmények között érvényesülnek a maguk teljességében. Meghatározott közösségi, társadalmi célok érdekében, meghatározott feltételek mellett törvényben korlátozhatók, az alapvető jog lényege azonban nem csorbulhat. Az állam szempontjából az alapvető jogok védelme a törvényes rend működtetésének, valamint az ehhez szükséges biztonság fenntartásának csupán a része. Ez az alapja annak, hogy speciális eszközrendszert bocsát a hírszerzés rendelkezésére. Ennek megfelelően az IH feladatai ellátása érdekében a titkos információgyűjtés eszközeit és módszereit alkalmazhatja, továbbá – más állami szervekhez képest – jóval kiterjedtebb adatkezelési felhatalmazással rendelkezik. Nyilvánvaló, hogy ezek a hírszerzés részére szóló felhatalmazások az egyén oldalán az alapvető jogok és szabadságok korlátozását jelentik, mint ahogy az is, hogy nélkülük egyetlen ország hírszerző szolgálata sem lenne képes rendeltetésszerűen működni.

2. A hírszerzés adatkezelése

Az alapvető adatfajtákat az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (Infotv.) határozza meg, a következők szerint.

- *Személyes adatnak* minősül bármely meghatározott (azonosított vagy azonosítható) természetes személlyel (érintettel) kapcsolatba hozható adat, az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés. A személyes adat az adatkezelés során mindaddig megőrzi e minőségét, amíg kapcsolata az érintettel helyreállítható.
- *Különleges adatnak* minősül a faji eredetre, a nemzetiséghez tartozásra, a politikai véleményre vagy pártállásra, a vallásos vagy más világnézeti meggyőződésre, érdekképviselési szervezeti tagságra, továbbá az egészségi állapotra, a kóros szenvedélyre, a szexuális életre vonatkozó adat, valamint a bűnügyi személyes adat.
- *Közérdekű adatnak* minősül az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő, valamint a tevékenységre vonatkozó, a személyes adat fogalma alá nem eső, bármilyen módon vagy formában rögzített információ vagy ismeret, függetlenül kezelésének módjától, önálló vagy gyűjteményes jellegétől.

Az Nbtv. alapján az IH – a többi nemzetbiztonsági szolgálattal megegyezően – az Nbtv.-ben meghatározott feladatainak ellátása érdekében személyes adatot, különleges adatot és bűnügyi személyes adatot, valamint közérdekű adatot és közérdekből nyilvános adatot kezel, és adatot szerezhet be

- a) az érintett önkéntes, illetve e törvényben előírt kötelező adatszolgáltatásával;
- b) nyílt forrásból;
- c) adatkezelést végző szerv adatszolgáltatásából;
- d) titkos információgyűjtéssel.

Az IH feladatai teljesítése érdekében – eltérő törvényi rendelkezés hiányában – bármely adatkezelési rendszerből – az adatkérés céljának megjelölésével – adatokat kérhet, a rendszerekbe és a nyilvántartás alapjául szolgáló iratba betekinthez. Az adatkérést hiányos és töredékadatok tekintetében is teljesíteni kell részére. Az az adatkezelő szerv, amely az IH által kezelt nyilvántartásokból adatszolgáltatást teljesített, adatbetekintést biztosított, mindezek tényéről, tartalmáról, valamint a megtett intézkedésekről az érintettet, illetőleg más személyt vagy szervezetet nem tájékoztathat.

Az Nbtv. 50. §-ának (1) bekezdése alapján az IH az általa felvett személyes adatokat – főszabályként – az adatgyűjtés megszüntetésétől számított *70 évig (!)* kezelheti. A hírszerzés általi adatfelvétel, illetve adatkezelés valamennyi fázisban (felvétel, tárolás, kiigazítás, adattovábbítás, törlés) az érintett tudta nélkül történik, s ez különösen súlyos beavatkozást jelenthet a magánszférába, és természeténél fogva súlyosan korlátozhatja a személyiségi jogokat. Ennek megfelelően mind a szabályozásban, mind pedig a gyakorlatban kiemelt jelentőséggel bír az alábbi *garanciális adatkezelési alapelvek* érvényesülése.

- a) *A törvényi felhatalmazáshoz kötöttség*

Az IH csak az Nbtv.-ben meghatározott hatáskörében, az ott meghatározott feladatai ellátása érdekében kezelhet adatot.

- b) *Az adatkezelés célhoz kötöttségének követelménye és a készletező adatgyűjtés tilalma*

Jogállamban személyes adatot kezelni csak pontosan meghatározott és jogszerű célra szabad (célhoz kötöttség). E célt az IH esetében a hivatal Nbtv.-ben meghatározott feladatainak teljesítése jelenti. A hírszerzés sem gyűjthet és tárolhat tehát személyes adatokat ettől eltérően, vagy akár meghatározott cél nélkül, tetszőleges jövőbeni felhasználásra. A feladatok elvégzéséhez szükségtelen adatokat törölni kell.

- c) *A törvényes adatminőség*

E követelmény szerint az adatok felvételének és kezelésének tisztességesnek és törvényesnek kell lennie, az adatoknak pontosnak, teljesnek, és ha szükséges, időszerűnek kell lenniük, tárolásuk módjának pedig alkalmasnak kell lennie arra, hogy az érintettet csak a tárolás céljához szükséges ideig lehessen azonosítani. Az adatminőség csak akkor törvényes, ha ez az adatkezelés valamennyi szakaszában töretlenül érvényesül. Az Nbtv. 49. §-ának (2) bekezdése alapján az IH köteles rendszeresen ellenőrizni az általa kezelt személyes adatok helyességét. A valóságnak meg nem felelő adatokat helyesbíteni kell, az adatkezelés során a tényeken alapuló adatokat meg kell különböztetni a következtetésen, véleményen vagy becslésen alapuló adatoktól.

d) *Az adatok útjának nyomonkövethetősége*

Több szempontból is kiemelt jelentőséggel bír a felvett és kezelt adatok útjának folyamatos nyomonkövethetősége. Azon túl, hogy a hiányos dokumentálás meg-
hiúsíthatja az adatokhoz fűződő jogok gyakorlásának, érvényesítésének lehetőségét, szakmai megfontolások (az információk ellenőrizhetősége, hatékonyság), valamint a rendeltetésszerű működés követelményei (az eljáró munkatársak felelősségének megállapíthatósága) egyaránt indokolják az alapelv érvényre juttatását. Az Nbtv. 46. §-a ezzel összefüggésben kötelezettséget állapít meg az adattovábbítási nyilván-
tartással, 49. §-ának (1) bekezdése pedig az adatokhoz való jogosulatlan hozzáférés, közlés, megváltoztatás, törlés és megsemmisülés megelőzésével, illetőleg az ille-
téktelen hozzáférést megakadályozó védelemmel (adatbiztonság) kapcsolatban.

3. *A hírszerzés által folytatott titkos információgyűjtés*

A titkos információgyűjtés a hírszerző szolgálat által végzett *adatfelvétel kitüntetett mód-
ja*. A titkos információgyűjtés a törvényben erre felhatalmazott szervnek – jelen esetben a hírszerzésnek – azon tevékenysége, amely során feladatainak ellátása érdekében a magán-
lakás, a magántitok és a levéltitok sérthetlenségéhez, a személyes adatok védelméhez, valamint a birtokvédelemhez fűződő jogok korlátozására alkalmas eszközökkel és mód-
szerekkel, titkosan személyes, köztük különleges és más adatokat vesz fel. Tehát – jogi ér-
telemben – elsődlegesen nem „titkos információk gyűjtéséről”, hanem *titokban (az érintett
tudta nélkül) folytatott információgyűjtésről* van szó, bár az kétségtelen, hogy a tevékenység
végső célját tekintve titkos, bizalmas értesülések megszerzésére irányul.

Az IH információszerzésre és érdekvényesítésre irányuló művelleti tevékenysége a titkos információgyűjtés különféle eszközeinek és módszereinek komplex, tervszerű
alkalmazásán alapuló intézkedéssorozat (akciók) keretében zajlik. *Titkos információ-
gyűjtésre vonatkozó felhatalmazás nélkül ezért nem beszélhetünk hírszerző szolgálatról,
az a hírszerzés fogalmi eleme.*

Az Nbtv. abból indul ki, hogy *titkos információgyűjtés kizárólag kifejezett, egyedi
engedély alapján folytatható*. Ezt alapul véve határozza meg a titkos információgyűjtés fel-
tételit és eszközrendszerét, és a magánszférába történő beavatkozás súlyától, intenzitásától,
az alkalmazott módszer jellegétől függően a titkos információgyűjtő eszközök és módszerek
két kategóriáját különbözteti meg (külső engedélyhez nem kötött, illetve külső engedélyhez
kötött titkos információgyűjtés).

a) *Külső engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés*

A külső engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtő eszközök és módszerek kategó-
riájának megalkotása során a törvényhozó abból indult ki, hogy ezek kisebb súlyú, vagy
legalábbis nem tömeges beavatkozást eredményeznek az érintettek magánszférájába, ezért
elégészes garanciát jelent, ha *konkrét alkalmazásukra a hírszerző szolgálat belső szabály-
zatában meghatározott vezető ad engedélyt*. Az engedélynek mindazonáltal *kifejezettnek
és írásosan dokumentálnak* kell lennie. Az e kategóriába tartozó eszközöket és módszereket

az Nbtv. 54. §-a határozza meg. Eszerint a külső engedélyhez nem kötött információgyűjtés keretében az IH (a többi nemzetbiztonsági szolgálathoz hasonlóan):

- felvilágosítást kérhet;
- a nemzetbiztonsági jelleg leplezésével információt gyűjthet;
- titkos kapcsolatot létesíthet magánszeméllyel;
- az információgyűjtést elősegítő információs rendszereket hozhat létre és alkalmazhat;
- sérülést vagy egészségkárosodást nem okozó csapdát alkalmazhat;
- a saját személyi állománya és a vele együttműködő természetes személyek védelmére, valamint a nemzetbiztonsági jelleg leplezésére fedőokmányt készíthet és használhat fel;
- fedőintézményt hozhat létre és tarthat fenn;
- a feladatai által érintett személyt, valamint a vele kapcsolatba hozható helyiséget, épületet és más objektumot, terep- és útvonalszakaszt, járművet, eseményt megfigyelhet, az észlelteket technikai eszközzel rögzítheti;
- az igazságügyért felelős miniszter engedélyéhez kötötteken kívül beszélgetést lehallgathat, az észlelteket technikai eszközzel rögzítheti;
- hírközlési rendszerekből és egyéb adattároló eszközökből információkat gyűjthet (pl. telefon-kísérőadatok).

b) Külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés

A külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés eszközeinek és módszereinek közös jellemzője, hogy alkalmazásuk minden esetben alapvető jogot korlátoz és intenzív beavatkozást jelent a magánszférába. A törvényhozó ezért az IH általi alkalmazásuk engedélyezését az igazságügyért felelős miniszter kizárólagos hatáskörébe utalta. (Az IH főigazgatója csak halasztást nem tűrő, kivételes esetben, és csak korlátozott időre, az igazságügyért felelős miniszter döntéséig engedélyezheti az alkalmazást.) Az Nbtv. 56–60. §-a a külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés eszközeinek és módszereinek felsorolása mellett meghatározza az alkalmazás engedélyezése iránti kérelem (előterjesztés) alapvető tartalmi követelményeit, valamint az eljárás legfontosabb szabályait is.

A külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés eszközei és módszerei a következők:

- lakás titokban történő átkutatása, az így észlelteket rögzítése technikai eszközökkel;
- a lakásban történtek megfigyelése és rögzítése technikai eszközökkel (lakás alatt mindkét esetben a nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló helyen kívüli minden egyéb helyiséget vagy területet érteni kell);
- postai küldemény, valamint azonosítható személyhez kötött zárt küldemény felbontása, ellenőrzése és tartalmának rögzítése technikai eszközzel;
- elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció (vagyis közlemények, beszélgetések, sms-ek) tartalmának megismerése, az észlelteket rögzítése technikai eszközzel;
- számítástechnikai eszköz vagy rendszer útján továbbított, vagy azon tárolt adatok megismerése és tartalmuk technikai eszközzel történő rögzítése és felhasználása.

A titkos információgyűjtés Magyarország területén történő alkalmazása során az IH jelentős mértékben támaszkodik a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat által az Nbtv. alapján nyújtott szolgáltatásokra.

1.1.3. Az IH irányítása és vezetése

Az irányítás és a vezetés egyaránt valamely szervezet eredményes működtetésére irányul. Az alapvető jogi-igazgatási különbség az, hogy *az irányító a szervezeten kívül (fölötte) áll, a vezető viszont a szervezet csúcán, de azon belül, annak részeként helyezkedik el.* Az irányító az irányított szervezetre alapvető befolyást gyakorol. Az irányítás közjogi jogosítványok alapján folyik, az irányítást az irányító szerv csakis jogszabályban meghatározott hatáskörének keretében gyakorolhatja. Az irányítás és a vezetés elhatárolása tehát az irányított szervezethez való viszonyon és az irányítás, illetve a vezetői aktusok különböző jogi minőségén alapul.

Az Nbtv. 10. §-a (1) bekezdésének a) pontja kimondja, hogy *a kormány* az IH-t a polgári hírszerzési tevékenység irányításáért felelős miniszter útján irányítja. Ugyanezen § (2) bekezdése alapján azonban a kormány az IH-t – a jogalkotó az erre vonatkozó eredeti hatáskörében kiadott kormányrendeleti kijelölése esetén – a miniszterelnök útján is irányíthatja, továbbá rendelkezik arról, hogy ha a kormány az IH-t a miniszterelnök útján irányítja, az Nbtv.-ben említett miniszter alatt – az IH vonatkozásában – a miniszterelnököt is érteni kell. Az idézett § (3) bekezdése szerint, ha a kormány az IH-t a miniszterelnök útján irányítja, az irányítással összefüggő egyes hatásköröket a miniszterelnök a Miniszterelnökség szervezeti és működési szabályzatában a Miniszterelnökséget vezető államtitkárra átruházhatja.

A fentieknek megfelelően az egyes miniszterek, valamint a Miniszterelnökséget vezető államtitkár feladat- és hatásköréről szóló 212/2010. (VII. 1.) Korm. rendelet 1. §-ának (2)–(4) bekezdése a következők szerint rendelkezik:

„(2) A miniszterelnök a Kormány polgári hírszerzési tevékenység irányításáért felelős tagja.

(3) A miniszterelnök – külön jogszabályban foglaltak szerint – irányítja az Információs Hivatalt.

(4) A miniszterelnök az Információs Hivatal és a polgári hírszerzési tevékenység irányításával összefüggő feladatait – a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 10. § (3) bekezdésében meghatározottak szerint – a Miniszterelnökséget vezető államtitkár útján látja el.”

A fentiekből következik tehát, hogy a polgári hírszerzési tevékenység irányításáért felelős miniszter feladat- és hatásköre a miniszterelnököt illeti meg, aki azt a Miniszterelnökséget vezető államtitkár útján látja el. (E jogköröket a továbbiakban „irányítói jogköröknek”, gyakorlójukat pedig – az Nbtv. terminológiáját követve – „miniszternek” nevezzük, annak ellenére, hogy az IH-t ténylegesen nem miniszter, hanem a miniszterelnök irányítja, aki e feladatait a Miniszterelnökséget vezető államtitkár útján látja el.)

Az irányítás konkrét tartalmát az Nbtv. 11. §-a határozza meg. Az ott található felsorolás alapján az irányítói jogkörök hat csoportja különböztethető meg:

1. *Normatív szabályozási jogköröket* gyakorol a miniszter azzal, hogy
  - rendeletek és normatív utasítások által szabályozza az IH tevékenységét és működését;
  - előkészíti az IH működésével, feladataival és hatásköreivel kapcsolatos jogszabályok, valamint egyéb kormányzati döntések tervezeteit, illetőleg részt vesz azok előkészítésében;
  - a főigazgató előterjesztésére jóváhagyja az IH szervezeti és működési szabályzatát és az állománytáblát;
  - a főigazgató előterjesztésére jóváhagyja a titkos információgyűjtés belső eljárási és engedélyezési szabályait.
2. *Feladatmeghatározási jogköre* alapján a miniszter
  - félévente írásban meghatározza a főigazgató számára az IH időszerű feladatait;
  - írásban ad utasítást a kormány tagjaitól érkezett információs igények teljesítésére;
  - törvényen, kormányrendeleten vagy egyéb kormányzati döntésen alapuló feladatok végrehajtására az IH részére feladatot határoz meg, illetve utasítást ad.
3. *Politikai szintű koordinációt igénylő jogköreinek* gyakorlása során a miniszter
  - az IH tekintetében irányítja az állami szervektől származó, az ország nemzetbiztonságára vonatkozó információk elemzését, értékelését, valamint az e tárgyú kormányzati döntés-előkészítést támogató munkát;
  - biztosítja a Magyarország érdekeinek érvényesítésével és védelmével kapcsolatos nemzetbiztonsági feladatok végrehajtását;
  - kapcsolatot tart fenn az IH nemzetközi együttműködésének elősegítése érdekében;
  - a főigazgató előterjesztésére jóváhagyja az IH nemzetközi kapcsolataira vonatkozó javaslatokat.
4. *A költségvetési gazdálkodással kapcsolatos jogkörében* a miniszter
  - javaslatot tesz az IH költségvetésére;
  - az IH költségvetési gazdálkodása tekintetében gyakorolja a fejezetért felelős szerv vezetőjének, valamint a költségvetési szerv felügyeletéért felelős szerv vezetőjének jogszabályokban meghatározott tervezési, előirányzat-módosítási, beszámolási, információszolgáltatási, pénzügyi, valamint ellenőrzési kötelezettségeit és jogait;
  - az IH gazdálkodása tekintetében célszerűségi és eredményességi ellenőrzést végez.
5. *Személyügyi jogkörében* a miniszter
  - a kinevezés és felmentés kivételével gyakorolja a munkáltatói jogokat a főigazgató felett, kinevezi és felmenti helyetteseit, felettük gyakorolja a munkáltatói jogokat;
  - javaslatot tesz a köztársasági elnöknek a tábornoki kinevezésekre;
  - a főigazgató javaslatára kinevezi az ezredeseket;

- jóváhagyja a tábournoki rendfokozattal rendszeresített beosztásokba javasolt személyek kinevezését és az ilyen beosztásban lévő személyek felmentését;
- intézkedik a főigazgatót és helyetteseit érintő belső biztonsági és bűnmegelőzési célú ellenőrzések elvégzéséről.

6. *A törvényes működéssel összefüggő egyéb irányítói jogkörében a miniszter*

- ellenőrzi az IH törvényes és rendeltetésszerű működését, feladatainak végrehajtását;
- kivizsgálja az IH tevékenységével kapcsolatos panaszokat, a vizsgálat eredményéről és a megtett intézkedésekről 30 napon belül tájékoztatja a panaszost – e határidő egy esetben 30 nappal meghosszabbítható;
- gyakorolja a törvényben, kormányrendeletben vagy kormányhatározatban számára biztosított külön jogokat.

Az irányítási jogkörnek az Nbtv.-ben meghatározott két fontos korlátja, hogy a miniszter irányítói jogkörében adott utasításával a főigazgató hatáskörébe tartozó ügyet nem vonhat el, hatásköre gyakorlását nem akadályozhatja, és az IH részére egyedi utasítást csak a főigazgató útján adhat. Ez azonban már a vezetés témakörét érinti. Az Nbtv. 12–13. §-ának rendelkezése szerint az IH élén a főigazgató áll, akit a miniszterelnök nevez ki és ment fel. A főigazgató – az Nbtv., a jogszabályok és a közjogi szervezetszabályozó eszközök által meghatározott keretek között – *önálló felelősséggel vezeti az IH-t*, felelős annak törvényes, rendeltetésszerű és szakszerű működéséért, feladatai végrehajtásáért. Az Nbtv. 13. §-ának (3) bekezdésében felsorolt vezetői jogkörök gyakorlása ennek érvényre juttatását szolgálja.

A főigazgató vezetői jogkörei az alábbiak szerint csoportosíthatók:

1. *Normatív szabályozási jogköröket gyakorol a főigazgató azzal, hogy*

- gondoskodik a szervezeti és működési szabályzat, valamint egyéb belső rendelkezések (pl. normatív utasítások) elkészítéséről, azok összhangjának megteremtéséről és érvényesítéséről;
- meghatározza az adatkezelés belső eljárási szabályait;
- (a miniszter jóváhagyásával) meghatározza a titkos információgyűjtés belső eljárási és engedélyezési szabályait.

2. *Feladatmeghatározási jogköre alapján a főigazgató az IH részére egyedi utasítást ad ki.*

3. *A költségvetési gazdálkodással kapcsolatos jogkörében a főigazgató felelős az IH önálló költségvetési gazdálkodásáért, a könyvvezetési és beszámolási kötelezettség teljesítéséért.*

4. *Személyügyi jogkörében a főigazgató*

- az IH személyi állománya tekintetében – jogszabályban meghatározott kivételekkel – gyakorolja a munkáltatói jogokat;
- javaslatot tesz a miniszternek a főigazgató-helyettes kinevezésére és felmentésére, illetve a tábournoki és ezredesi kinevezésekre;
- jóváhagyásra felterjeszti a tábournoki rendfokozattal rendszeresített beosztásokba történő kinevezést és felmentést.

A főigazgató az IH tevékenységéről szükség szerint (de évente legalább egyszer) – a miniszter útján – köteles jelentést tenni a kormánynak.

A hírszerzés jogállami működtetésének sajátos szabályozási és intézményi feltételei

1. A normatív szabályozás – az Alaptörvény, az Nbtv., a törvéynél alacsonyabb szintű jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök

Az *Alaptörvény* 46. cikke szerint a nemzetbiztonsági szolgálatok – köztük az IH – szervezeti, működésére vonatkozó részletes szabályokat, a titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazásának szabályait, valamint a nemzetbiztonsági tevékenységgel összefüggő szabályokat sarkalatos törvényben kell megállapítani. Az *Nbtv.* ennek megfelelően meghatározza a nemzetbiztonsági szervezetrendszer egészére (az egyes szolgálatok elnevezésére, feladat- és hatáskörére, irányítására, személyi állományára, működésének garanciáira stb.) vonatkozó alapvető jelentőségű rendelkezéseket.

A magyar jogtörténet első nemzetbiztonsági törvénye – figyelemmel garanciáira, részletességére és áttekinthetőségére – nemzetközi összehasonlításban is megállja a helyét. A törvény egyes részletkérdések rendezésére módot nyit *alacsonyabb szintű jogszabályok* (kormány- és miniszteri rendeletek) megalkotásával is. A hírszerzés létének, működésének és tevékenységének részleteit emellett – ugyancsak az *Nbtv.* alapján – számos, a nyilvánosság számára nem hozzáférhető *közjogi szervezetszabályozó eszköz* (kormányhatározat, miniszteri, főigazgatói utasítás) határozza meg (határolja körül). Természetesen ezek nem lehetnek ellentétesek a magasabb szintű jogforrások rendelkezéseivel.

A hírszerzés működésének törvényességét a részletes normatív szabályozásban rögzített, speciális kontrollrendszer szavatolja. Ennek legfontosabb elemei:

- az irányító miniszter (a fentiekben már részletezett) jogkörei;
- a titkos információgyűjtés tekintetében az igazságügyért felelős miniszter részére biztosított (a fentiekben már említett) engedélyezési jogkör;
- a parlamenti ellenőrzés eszközzrendszere.

2. A parlamenti ellenőrzés eszközzrendszere

Az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága (a továbbiakban: Bizottság) által végzett parlamenti ellenőrzés az IH törvényes és rendeltetésszerű működésének alapvető garanciális eleme. Különös jelentőségét az adja, hogy az IH-ra (és általában a nemzetbiztonsági szolgálatokra) – az alaptevékenység jellegzetességeiből adódóan – a közigazgatás egyéb szerveire általánosan vonatkozó külső ellenőrzési, felügyeleti jogok és jogi lehetőségek nem, vagy csak igen korlátozottan alkalmazhatók. Erre tekintettel az *Nbtv.* 14–19. §-ai speciális ellenőrzési jogosítványokkal ruházzák fel a Bizottságot. Ezek alapvetően két csoportba sorolhatók: tájékoztatásra vonatkozó jogosítványokra, illetve a jogszerű és rendeltetésszerű működés szavatolását szolgáló intézkedési jogosítványokra.

a) Tájékoztatásra vonatkozó jogosítványok:

- A Bizottság folyamatosan tájékoztatást kérhet az irányító minisztertől és a főigazgatótól, amely kiterjedhet mind az ország nemzetbiztonsági helyzetére, mind pedig az IH működésére és tevékenységére, továbbá az igazságügyért felelős minisztertől, az irányító minisztertől és a főigazgatótól a külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtések engedélyezési eljárásairól.
- Az irányító miniszter – legalább évente kétszer – hivatalból is köteles az IH általános tevékenységéről a Bizottság számára tájékoztatást adni.
- A Bizottság hivatalból megkapja az IH által készített – a nemzetbiztonság szempontjából fontos – általános értékelő, valamint a kormány számára készített jelentéseket, és jogosult az IH nem egyedi ügyekkel kapcsolatos tájékoztató jelentéseibe is betekinteni.
- A kormány – az irányító miniszter útján – hivatalból köteles tájékoztatni a Bizottságot az IH-val kapcsolatos határozatairól.

b) Intézkedési jogosítványok:

- A Bizottság kivizsgálhatja a hírszerzés jogellenes tevékenységére utaló panaszokat, ha a panaszos az irányító miniszter által lefolytatott vizsgálat eredményét nem fogadja el, és a panasz súlya a bizottsági tagok legalább egyharmadának szavazata szerint a vizsgálatot indokoltá teszi.
- Ha a Bizottság az IH jogszabályellenes vagy nem rendeltetésszerű tevékenységét észleli, vizsgálat lefolytatására kérheti fel az irányító minisztert, vagy felhívhatja őt a szükséges intézkedés megtételére, s kezdeményezheti a felelősség megvizsgálását. Az irányító miniszter e vizsgálat eredményéről tájékoztatni köteles a Bizottságot.
- Az előző két bekezdésben meghatározott esetben a Bizottság maga is lefolytathat ténymegállapító vizsgálatot.
- A Bizottság véleményezi az IH költségvetésének részletes tervezetét, illetve az éves költségvetési törvény végrehajtásáról szóló részletes beszámoló tervezetét, a törvényjavaslatok tárgyalása során az elfogadásra vonatkozóan javaslatot tesz az Országgyűlésnek.
- A főigazgatói tisztségre jelölt személyeket kinevezésük előtt a Bizottság meghallgatja, s alkalmasságukról is állást foglal.

Felhasznált irodalom

1995. évi CXXV. tv. a nemzetbiztonsági szolgálatokról

1.2. A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (*Simon László*)²

E fejezet bemutatja a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (KNBSZ) feladatait, tevékenységét és szervezetét. A KNBSZ a Katonai Felderítő Hivatal (KFH) és a Katonai Biztonsági Hivatal (KBH) összevonásával jött létre. A két katonai elődszervezetet a rendszerváltás után, az 1990. évi X. átmeneti törvény elfogadását követően alapították meg.

Ha visszatekintünk Magyarország történelmére, akkor megállapíthatjuk: az önálló nemzeti katonai hírszerzés és elhárítás a Habsburg Monarchia felbomlása óta létezik. Az önálló magyar katonai hírszerzést és elhárítást folytató szervezetek 1918 óta végzik munkájukat.³ Azóta a szervezetek számos strukturális változáson mentek keresztül. A felderítés a két világháború között a vezérkar VKF-2 osztályaként működött. Szervezetének kialakításakor a monarchia hadserege hasonló rendeltetésű szervének felépítését és szabályait vették alapul.

A rendszerváltást megelőzően az MNVK 2. Csoportfőnöksége volt felelős a katonai hírszerzésért, a BM III/IV. Csoportfőnöksége az elhárításért. Magyarországon 1990-ig nem volt olyan hatályos törvény, amely megfelelő háttérrel, illetve keretet biztosított volna a biztonsági szolgálatok tevékenységéhez. Az 1990. évi X. átmeneti törvény elfogadását követően a Honvéd Vezérkar alárendeltségében megalakult a HVK Katonai Felderítő Hivatal, a Távközlési Kutató és Ellenőrző Intézet, valamint a Katonai Biztonsági Hivatal. 1995 decemberében a Parlament elfogadta a Nemzetbiztonsági Szolgálatokról szóló törvényt, amely rendezte a szolgálatok jogállását és feladatait. A törvény alapján megalakult az MK Katonai Felderítő Hivatala és az MK Katonai Biztonsági Hivatala.

1.2.1. A KNBSZ megalakulása

A KNBSZ létrehozása gyakorlatilag két ütemben valósult meg:

- Az első ütemben 2011. november 15-i, illetve december 1-jei hatállyal, a szolgálatok összevonásának előkészítése érdekében megtörtént a hazai katonai nemzetbiztonsági szolgálatok (Katonai Biztonsági Hivatal és Katonai Felderítő Hivatal) szervezeti és létszám-racionalizálása.
- A második ütemben, 2012. január 1-jével, az integrált szervezet vezetési szintjeinek, a vezető beosztások számának optimalizálásával és a feladatköri párhuzamosságok megszüntetésével, a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásának eredményeként kialakították a katonai felderítő és elhárító tevékenység egységes ellátását, vezetését és koordinációját biztosító, a szakterületeken a leghatékonyabb feladatellátást, valamint a költségvetési források takarékosabb felhasználását biztosító egységes szervezetet.

„Az integráció fő célja a nemzetbiztonsági tevékenység még hatékonyabb és költségtakarékosabb ellátása volt. A honvédelmi tárca elképzelése szerint egy új, összevont szervezetben jobban biztosítható a felderítő és az elhárító tevékenység egységes vezetése és koordinációja,

² Átdolgozott változat. A 2013-as kiadásban a vonatkozó fejezet szerzője Bagi József.

³ Bővebben lásd: SZAKÁLY (2015)

a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar tervező és szervező tevékenységéhez szükséges katonapolitikai, haditechnikai és katonai információk megszerzése, valamint az alapvető katonai elhárítási feladatok egyidejű ellátása.”⁴

1.2.2. A KNBSZ rendeltetése

A KNBSZ a kormány irányítása alatt álló, az ország egész területére kiterjedő illetékességgel rendelkező, önálló gazdálkodást folytató költségvetési szerv, amely a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvényben (Nbtv.-ben) meghatározott – hírszerző, elhárító, védelmi és ellenőrzési – feladatok elvégzésével, a nyílt és a titkos információgyűjtés eszközrendszerével működési területén elősegíti Magyarország nemzetbiztonsági érdekeinek érvényesítését, ezáltal közreműködik az ország függetlenségének és törvényes rendjének védelmében.

A KNBSZ tevékenységének fókuszában a biztonságpolitika katonai elemei, a katonapolitika, a hadiipar, a katonai információk és a katonabiztonság áll. Speciálisan értékeli hazánk mindenkori biztonsági helyzetét, előre jelzi az ország elleni katonai fenyegetést, elemzi a Magyarország közvetlen környezetében elhelyezkedő katonai erőket, felfedi szándékaikat. Kiemelt figyelmet fordít a térségünkben formálódó válságok előrejelzésére, illetve a már kialakult válságkörzetek eseményeire. A hazai nemzetbiztonsági szolgálatokkal együttműködve részt vesz az ország biztonságát veszélyeztető egyéb tényezők – terrorizmus, illegális fegyverkereskedelem, nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák jogellenes forgalma – felderítésében, továbbá ellátja a Honvédelmi Minisztérium (HM) és a Magyar Honvédség (MH) objektumainak, állományának biztonsági védelmét.⁵

A KNBSZ működésének lényeges szabályait az Nbtv. tartalmazza. Éves tevékenységét alapvetően a törvény szerinti, a honvédelemért felelős miniszteri feladatszábas, illetve utasítás határozza meg. Az Nbtv. 11. § (2) b) pontja szerint a miniszter irányító jogkörében félévente írásban meghatározza a főigazgatók számára a szolgálatok időszerű feladatait; írásban ad utasítást a kormány tagjaitól érkezett információs igények teljesítésére. A nemzetbiztonsági törvényben, valamint az irányítással összefüggő dokumentumokban meghatározott fő feladatok végrehajtására a főigazgató intézkedésekben határozza meg a feladatteljesítés szakmai feltételeit, módszereit, erőit, eszközeit. Itt kell megemlíteni annak a jelentőségét, hogy a katonai nemzetbiztonsági szolgálat ugyan nem tartozik az MH szervezeti struktúrájába, de az Nbtv. 13. § (2) értelmében a Honvéd Vezérkar főnöke „a honvédelmi törvényben meghatározott feladatai ellátásához szükséges információ átadását – alá- és fölérendeltség hiányában is – közvetlenül igényelheti a KNBSZ főigazgatójától, aki azt haladéktalanul köteles teljesíteni. A szakmai kapcsolattartás és információszolgáltatás rendjét a honvédelmi miniszter állapítja meg”.

⁴ A KNBSZ története: www.knbsz.gov.hu

⁵ Bővebben lásd: KENEDLI et al. (2016)

1.2.3. A KNBSZ feladatrendszere

A KNBSZ feladatait a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvénynek megfelelően⁶ az alábbi pontokban lehet összefoglalni:

- felfedi a Magyarország ellen irányuló, támadó szándékra utaló törekvéseket;
- felderíti és elhárítja a külföldi titkosszolgálatoknak Magyarország szuverenitását, honvédelmi érdekeit sértő vagy veszélyeztető törekvéseit és tevékenységét;
- megszerzi, elemzi és továbbítja a kormányzati döntésekhez szükséges, a külföldre vonatkozó, illetőleg külföldi eredetű, a biztonságpolitika katonai elemét érintő katonapolitikai, hadiipari és katonai információkat;⁷
- működési területén felderíti és elhárítja Magyarország törvényes rendjének jogellenes eszközökkel történő megváltoztatására vagy megzavarására irányuló leplezett törekvéseket;
- feladatkörét érintően információkat gyűjt a válságkörzetekről, illetve az MH műveleti területen lévő alakulatait és azok állományát veszélyeztető törekvésekről és tevékenységekről, valamint részt vesz az MH műveleti területen alkalmazott erőinek nemzetbiztonsági védelmében, felkészítésében és támogatásában;⁸
- biztosítja a Honvéd Vezérkar hadászati-hadműveleti tervező munkájához szükséges információkat, működteti Magyarország katonai felderítő rendszerét;
- információkat gyűjt a honvédelmi érdeket veszélyeztető kibertevékenységről és szervezetekről, biztosítja a HM és a HVK információvédelmi tervező munkájához szükséges információkat;
- információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető terroriszervezetekről, felderíti és elhárítja a HM és az MH szervezeteinél a külföldi hatalmak, személyek vagy szervezetek terrorcselekmény elkövetésére irányuló törekvéseit;
- információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető jogellenes fegyverkereskedeletről, a HM és az MH biztonságát veszélyeztető szervezett bűnözésről, kiemelten a jogellenes kábítószer- és fegyverkereskedeletről;
- közreműködik a nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák, valamint a haditechnikai eszközök és szolgáltatások jogellenes forgalmának felderítésében, megelőzésében, megakadályozásában és legális forgalmának ellenőrzésében;
- ellátja az illetékességi körébe tartozó katonai szervezetek és létesítmények (intézmények), valamint a kormányzati és katonai vezetési objektumok biztonsági védelmét;
- működési területén a nyomozás elrendeléséig végzi az állam elleni bűncselekmények, az emberiség és az emberiesség elleni bűncselekmények, a háborús bűncselekmények, a külföldre szökés, a zendülés és a harckészültség veszélyeztetése bűncselekmények felderítését;
- működési területén felderíti a terrorcselekményt, a terrorcselekmény feljelentésének elmulasztását és a terrorizmus finanszírozását;

⁶ Az Nbtv. szerint a KNBSZ a 2013. június 30-ig hatályban lévő 1978. évi IV. törvény és az azt követő módosítások szerinti bűncselekményekkel kapcsolatban is végzi feladatait.

⁷ Bővebben lásd: VIDA (2015)

⁸ Bővebben lásd: SIMON (2016)

- információkat szerez a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport tagja elleni erőszak, a visszaélés szigorúan titkos és titkos minősítésű adattal, a közveszély- okozás, a nemzetközi jogi kötelezettség megszegése, a légi jármű, vasúti, vízi, közúti tömegközlekedési vagy tömeges áruszállításra alkalmas jármű hatalomba kerítése, a közösség elleni izgatás, a rémhírterjesztés, a közveszéllyel fenyegetés, a haditechnikai termékkel és szolgáltatással, illetőleg kettős felhasználású termékkel való visszaélés bűncselekményekre, továbbá a közveszély okozása, a nemzetközi gazdasági tilalom megszegése, a nemzetközi gazdasági tilalom megszegése feljelentésének elmulasztása, a közösség elleni uszítás bűncselekményekre vonatkozóan, felderíti továbbá mindazon bűncselekményeket, amelyek veszélyeztetik a HM és az MH törvényes feladatainak végrehajtását;
- ellátja a HM és az MH szervezeteiben folytatott hadiipari kutatással, fejlesztéssel, gyártással és kereskedelemmel összefüggő nemzetbiztonsági feladatokat;
- a Nemzeti Biztonsági Felügyelet megkeresésére elvégzi a hatáskörébe tartozó gazdálkodó szervezetek cégellenőrzését;
- elvégzi a minősített adatot, az ország alapvető biztonsági, nemzetbiztonsági érdekeit érintő vagy a különleges biztonsági intézkedést igénylő beszerzések sajátos szabályairól szóló kormányrendelet szerinti előzetes minősítést, a beszerzési eljáráshoz kötődő minősítést és kiegészítő ellenőrzést;
- ellátja a hatáskörébe tartozó személyek nemzetbiztonsági védelmének, illetve ellenőrzésének feladatait;⁹
- a hatáskörébe tartozó állománya ellátja a belső biztonsági és bűnmegelőzési célú ellenőrzési feladatokat.

Ezen túlmenően a törvényi felhatalmazás alapján a KNBSZ:

- végzi a feladatai teljesítéséhez szükséges technikai rendszerek, eszközök beszerzését, kutatását, fejlesztését és az eszközök alkalmazásával kapcsolatos szakmai felkészítést, mindezek érdekében együttműködik a nemzetbiztonsági társszolgálatokkal és más szervekkel;¹⁰
- ellátja a rendkívüli állapottal és a szükségállapottal összefüggő, külön törvényben meghatározott feladatait;
- az Nbtv. 9. § b) pontja szerint a KNBSZ ellátja a rendkívüli állapottal, a szükségállapottal, a megelőző védelmi helyzettel, a terrorveszélyhelyzettel, a váratlan támadással és a veszélyhelyzettel összefüggő, törvényben meghatározott feladatokat;
- ellátja a nemzetbiztonsági törvény keretei között a kormány, illetve a honvédelmi miniszter által meghatározott feladatokat;
- ellátja a belső biztonsági és bűnmegelőzési célú ellenőrzési feladatokat;
- gondoskodik a hivatásos állományú munkatársak és a közalkalmazottak szakirányú képzéséről.

⁹ Bővebben lásd: SZABÓ (2016)

¹⁰ Bővebben lásd: FÜRJES (2016)

1.2.4. A katonai nemzetbiztonsági szolgálat ellenőrzése

A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok integrációját követően nem történt változás a demokratikus kontroll tekintetében: a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat parlamenti ellenőrzését és törvényességi felügyeletét továbbra is két országgyűlési bizottság, a Nemzetbiztonsági Bizottság, illetve a Honvédelmi és Rendészeti Bizottság látja el. Az Állami Számvevőszék az Országgyűlés legfőbb pénzügyi-gazdasági ellenőrző szerveként ellenőrizheti a KNBSZ pénzügyi és vagyongazdálkodását, a belső kontrollrendszerek kiépítettségét és működését, valamint a Honvédelmi Minisztérium irányító szervei tevékenységét. Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala és a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság az Nbtv. és az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény rendelkezései szerint végzi az Országgyűlés alapvető jogokhoz kötődő ellenőrzését a KNBSZ adatkezelésével,¹¹ illetve a nemzetbiztonsági ellenőrzés körébe tartozó tevékenységével kapcsolatosan.

A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatot a kormány a honvédelemért felelős miniszter útján irányítja. A KNBSZ főigazgatóját a honvédelmi miniszter előterjesztésére a miniszterelnök nevezi ki és menti fel. A törvény keretei között, az előírások betartásával a főigazgató önállóan és egy személyben felelős a szolgálat tevékenységéért. Az irányítást gyakorló honvédelmi miniszter a főigazgató hatáskörébe tartozó ügyet nem vonhat el, hatásköre gyakorlását nem korlátozhatja. A Nbtv.-ben meghatározott, egyes titkosszolgálati eszközök, módszerek alkalmazásához az igazságügyért felelős miniszter, illetve a Fővárosi Törvényszék elnöke által e feladatra kijelölt bíró engedélye¹² szükséges.

1.2.5. A KNBSZ személyi állománya és szervezeti felépítése

A KNBSZ személyi állománya kormánytisztviselőkből, hivatásos szolgálati viszonyban álló személyekből, közalkalmazottakból és önkéntes műveleti tartalékos katonákból áll. A hivatásos és tartalékos állományú katonák a Magyar Honvédség állományába tartoznak. Szolgálati viszonyukra a hivatásos és önkéntes katonák szolgálati viszonyára vonatkozó jogszabályokat kell alkalmazni.¹³ „A KNBSZ utánpótlását alapvetően a Magyar Honvédség és a fegyveres szervek hivatásos állományából, valamint kivételes esetekben megfelelő szakképzéssel rendelkező polgári személyek közül biztosítja. A kiválasztás zárt meghívásos pályázat keretében, a speciális követelmények figyelembevételével történik.”¹⁴

A KNBSZ vezető, műveleti és művelettámogató szervezeti elemekből áll. A KNBSZ élén a főigazgató áll, akinek munkáját a főigazgató helyettesei segítik. A főigazgatót a honvédelmi miniszter előterjesztésére a miniszterelnök, a főigazgató-helyetteseket a honvédelmi miniszter nevezi ki, illetve menti fel. A KNBSZ főigazgatója jóváhagyásra felterjeszti a tábornoki rendfokozattal rendszeresített beosztásokba történő kinevezést és felmentést. Az Nbtv. további rendelkezései szerint¹⁵ a KNBSZ főigazgatója:

¹¹ Bővebben lásd: MAGYAR (2014)

¹² A külső engedélyhez kötött információgyűjtés szabályait az Nbtv. 56–59. §-a tartalmazza.

¹³ Az Nbtv. 20. § (1) és (2) pontja szerint.

¹⁴ A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat személyi állománya. Lásd: www.knbsz.gov.hu

¹⁵ Az Nbtv. 13. § (3) pontja alapján.

- felelős a szolgálat törvényes, rendeltetésszerű és szakszerű működéséért, a szolgálat feladatainak végrehajtásáért;
- a KNBSZ részére utasítást adhat ki;
- felelős a KNBSZ önálló költségvetési gazdálkodásáért, a könyvvizelési és beszámolási kötelezettség teljesítéséért;
- a honvédelmi miniszter jóváhagyásával meghatározza a titkos információgyűjtés belső eljárási és engedélyezési szabályait;
- meghatározza az adatkezelés belső eljárási szabályait;
- gondoskodik a KNBSZ szervezeti és működési szabályzatának, valamint egyéb belső rendelkezések elkészítéséről, azok összhangjának megteremtéséről és érvényesítéséről;
- a nemzetbiztonsági szolgálat személyi állománya tekintetében – jogszabályban meghatározott kivételekkel – gyakorolja a munkáltatói jogokat;
- a KNBSZ tevékenységéről szükség szerint, de évente legalább egyszer a honvédelmi miniszter útján jelentést tesz a kormányknak.

Felhasznált irodalom

1995. évi CXXV. tv. a nemzetbiztonsági szolgálatokról,

FÜRJES János (2016): Rádióelektronikai felderítő- és zavaróeszköz fejlesztésének lehetőségei. *Felderítő Szemle*, 15. évf. 1. sz. 170–191.

KENEDLI Tamás, KIS-BENEDEK József, SZABÓ Károly (2016): A katonai felderítés és elhárítás evolúciója, szervezete és feladatkörei. In FARKAS Ádám, KÁDÁR Pál szerk.: *Magyarország katonai védelmének közjogi alapjai*. Budapest, HM Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Szolgáltató Nonprofit Kft. 95–129.

MAGYAR Sándor (2014): Az adatvédelem általános kérdései. *Felderítő Szemle*, 13. évf. 3. sz. 81–94.

SIMON László (2016): A titok speciális értelmezése az elmúlt 25 év kihívásainak, kockázatainak és fenyegetéseinek tükrében. *Felderítő Szemle*, 15. évf. 1. sz. 67–87.

SZABÓ Károly (2016): A katonai elhárítás és a műveleti biztonság. *Szakmai Szemle*, 13. évf. 1. sz. 108–119.

SZAKÁLY Sándor (2015): *A 2. vkf. osztály. Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéből 1918–1945*. Budapest. Magyar Napló.

VIDA Csaba (2015): A nemzetbiztonsági tevékenység szerepe a társadalomban: Gondolatok arról, hogy miért van szükség nemzetbiztonsági szolgálatokra. *Hadtudomány*, 25. évf. elektronikus szám. Elérhető: www.mhht.eu/hadtudomany/2015/2015_elektronikus/19_VIDA_CSABA.pdf (a letöltés időpontja: 2017. 05. 31.)

<http://knbsz.gov.hu/hu/szemely.html>, (a letöltés időpontja: 2017. 05. 31.)

<http://knbsz.gov.hu/hu/tortenete.html> (a letöltés időpontja: 2017. 05. 31.)

www.nbsz.gov.hu/?mid=25 (a letöltés időpontja: 2017. 05. 31.)

1.3. Az Alkotmányvédelmi Hivatal¹⁶ (Kovács Zoltán András – Regényi Kund)

1.3.1. A Nemzetbiztonsági Hivatalból Alkotmányvédelmi Hivatal (1990–2010)

A Nemzetbiztonsági Hivatal – mint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok egyik meghatározó szervezetét – nem lehet egyetlen, a magyar titkosszolgálatok történetéből ismert intézmény (jogutódjának tekinteni. Mivel 1945 előtt nem léteztek a modern értelemben vett polgári titkosszolgálatok, és az akkori biztonsági intézmények tevékenységét elsősorban a katonai hírszerzés/kémelhárítás határozta meg, a hivatal nem lehet pusztán ezen intézmények utódszerveként kezelni, még akkor sem, ha egyes hagyományos feladatok, módszerek felismerhetők a Nemzetbiztonsági, majd az Alkotmányvédelmi Hivatalban is.

A második világháború utáni magyar állambiztonsági intézményrendszer történetét tekintve fontos hangsúlyozni, hogy a III/III. Csoportfőnökséget az 1990. évi X. törvény értelmében jogutód nélkül szüntették meg, a Nemzetbiztonsági Hivatal így sem *de jure*, sem *de facto* nem tekinthető a szervezet utódjának. (Mivel a médiában gyakran pontatlanul szerepel, ezért érdemes megemlíteni, hogy a csoportfőnökség iratai nem az Alkotmányvédelmi Hivatal, hanem egy külön erre a célra létrehozott testület, az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára őrzésében lelhetők fel.) A III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség egykori feladatai közül az NBH – profiltisztán – a II. (Kémelhárítási) Csoportfőnökség tevékenységét vitte tovább.

1990-ben a teljes magyar társadalmat átható állambiztonsági (elsősorban és a gyakorlatban politikai megbízhatósági) kontroll helyett a nemzet számára meghatározó feladatok, célok védelme került előtérbe, amely a hivatal fennállása során folyamatosan kiegészült a modern világ kihívásaival (informatikai biztonság, proliferáció stb.). A korábbi, ún. „totális elhárítási” tevékenységet a szakmai munkában a törvények – illetve ennek keretein belül a kormányzat – által meghatározott célokhoz kötött elhárító és megelőző tevékenység váltotta fel.

A békés átmenetet előkészítő folyamat során már az 1980-as évek végén felmerült az igény a Belügyminisztérium állambiztonsági szerveinek átalakítására, amely folyamatot az ún. Dunagate-ügy gyorsította fel. Az eset során – máig tisztázatlan körülmények között – a főcsoportfőnökség egyik tisztje ügyeletesi szolgálata alatt bevitte az akkori egyik legismertebb független dokumentumfilmes csoport, az ún. Pesty Fekete Doboz forgatócsoportját a szolgálat székházába, és eredeti iratokkal igazolta számukra, hogy a szervezet továbbra is – tehát már a formálódó többpártrendszer keretei között – ellenőrzés alatt tartja a politikai szervezeteket, és a megszerzett ismeretekről a korábbi rendnek megfelelően ad tájékoztatást, meglehetősen egyoldalú előnyöket biztosítva ezáltal a korábbi állampártnak. A magyar titkosszolgálatok egyik legnagyobb botrányaként elhíresült ügy – közvetve – jelentős szerepet játszott a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok mai szervezetrendszerének kialakításában.

A belső elhárítási csoportfőnökséget megszüntető 1990. évi X. törvény módosította az 1974. évi 17. törvényerejű rendeletet is, elkülönítve az „állam belső rendjével” összefüggő feladatokat a Belügyminisztériumtól és a rendőrségtől, és ezek ellátását a Minisztertanács

¹⁶ Átdolgozott változat a 2013-as kiadás alapján

elnökének felügyelete alá helyezett nemzetbiztonsági szolgálatokra bízta. A kormányzati stabilitás biztosítása érdekében később az Országgyűlés – az 1990. évi LI. törvénnyel – a katonai szolgálatokat a honvédelmi miniszter, a polgári szolgálatokat pedig a kijelölt tárca nélküli miniszter felügyelete alá helyezte. Szintén az 1990. évi X. törvény hatalmazta fel a kormányt, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatait és működését külön nemzetbiztonsági törvény megalkotásáig rendeletben szabályozza. A Minisztertanács e felhatalmazásnak a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról szóló 26/1990. (II. 14.) MT rendelettel tett eleget, amelyben meghatározta a nemzetbiztonsági szolgálatok struktúráját, az egyes szolgálatok feladatait.

Mindezek alapján 1990. március 1-jével két polgári és két katonai szolgálat kezdte meg a működését: egyfelől a polgári hírszerzést végző Információs Hivatal (IH), illetve az alkotmányvédelmi, kémelhárítási, terrorelhárítási, valamint gazdaságbiztonsági feladatokat végző Nemzetbiztonsági Hivatal (NBH), másfelől a feladatát már a nevében is hordozó Katonai Felderítő Hivatal (KFH) és Katonai Biztonsági Hivatal (KBH). A szolgálatok feladatrendszerében a különbséget elsősorban az illetékesség jelentette. Nagyjából azonos elhárítási/felderítési területeken – azaz közel azonos hatáskörrel – dolgoztak és dolgoznak, azaz míg az IH és a KFH elsősorban az országhatáron kívül, addig az NBH és a KBH elsősorban az országhatáron belül rendelkezett, illetve rendelkezik illetékességgel.

Az intézkedés gyakorlatilag azt jelentette, hogy a kormány a BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség egykori csoportfőnökségeit – azaz a III/I. (Hírszerzés), III/II. (Kémelhárítás), III/IV. (Katonai Elhárítás), valamint a honvéd vezérkar egykori 2. (Katonai Hírszerzés) Csoportfőnökségét – önálló szolgálatok formájában szervezte újjá. A BM III/V. (Operatív Technikai) Csoportfőnökséget a főcsoportfőnökség szintén operatív technikai feladatokat ellátó más, önálló osztályaival együtt (átmenetileg) betagolták a Nemzetbiztonsági Hivatal szervezetrendszerébe.

A magyar titkosszolgálati intézményrendszer működtetésében és felépítésében jelentős változást hozott a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (Nbtv.), amely a korábbi átmeneti szabályozást váltva megteremtette a szolgálatok működésének alkotmányos feltételrendszerét. A magyar nemzetbiztonsági közösség ötödik tagjaként a Nemzetbiztonsági Hivatalból kiváltak a titkos információgyűjtés technikai feladatait végrehajtó szervezeti egységek: létrejött a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat (NBSZ). Az 1996 márciusában hatályba lépett Nbtv. részletesen szabályozza az öt nemzetbiztonsági szolgálat kormányzati irányítását és ellenőrzését, valamint parlamenti kontrollját. A szolgálatok – mint országos hatáskörű, önálló gazdálkodást folytató költségvetési szervek – a kormány irányítása alatt állnak. A három polgári nemzetbiztonsági szolgálat kormányzati irányítását és ellenőrzését 1990 és 1996 márciusa között a szolgálatokat felügyelő, majd azt követően (az Nbtv. rendelkezése szerint) a szolgálatokat irányító tárca nélküli miniszter látta el.

Már az Nbtv. megalkotása során vita tárgyát képezte, hogy – tekintettel az ország méreteire, adottságaira és a biztonsági környezetre – szükség van-e öt nemzetbiztonsági szolgálatra Magyarországon. Két elképzelés született a szervezetrendszer racionalizálására, közös bennük, hogy az egyedi magyar modellnek tekinthető, szolgáltató feladatokat ellátó Nemzetbiztonsági Szakszolgálatot érintetlenül hagyták. Az összevonási elképzelések egyik iránya alapvetően az illetékesség (külföld vs. belföld, azaz IH + KFH és NBH + KBH), míg a másik a hatáskör (polgári, azaz IH + NBH vs. katonai, azaz KFH + KBH) oldaláról közelítette meg a problémát.

A 2002 májusában megalakult kormány a szolgálatok irányítását is érintő strukturális változásokat vezetett be a magyar kormányzati rendszerben. Megszűnt a tárca nélküli miniszteri státusz, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok – egy közreműködő államtitkár személyén keresztül – a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter irányítása alá kerültek. Ez a gyakorlat csaknem öt évig tartott. 2007. július 1-je után a szolgálatok irányítása ismét tárca nélküli miniszteri hatáskörbe került, akinek munkáját egy államtitkár támogatta. A napi szintű irányítási, ellenőrzési és tájékoztatási feladatokat az államtitkár kis létszámú apparátuson, az ún. Nemzetbiztonsági Irodán keresztül látta el.

2010-ben német mintára megváltozott a hivatal elnevezése, egyúttal – alapvetően a brit gyakorlatot követve – jelentős változások történtek a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok kormányzati irányításában is. Az Alkotmányvédelmi Hivatal és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat a belügyminiszter, míg az Információs Hivatal a külügyminiszter irányítása alá került. 2012-ben további változást jelentett a katonai szolgálatok összevonása (ezzel lényegében eldőlt, hogy a jelzett összevonási koncepciók közül melyik valósulhat meg), valamint a polgári hírszerzés közvetlen miniszterelnökségi alárendelése.

Hangsúlyozni kell, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok, így az AH sem légüres térben tevékenykednek, ellenkezőleg: szakmai működésüket és gazdálkodásukat – a „fékek és ellensúlyok” elvének megfelelően – többszörösen ellenőrzik. Az ellenőrzésre hivatott testületek közül a legfontosabb az országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága, élén mindig a mindenkori ellenzék soraiból kikerülő bizottsági elnökkel.

Ugyancsak érdemes utalni arra, hogy a még mindig meglehetősen szegmentált nemzetbiztonsági közösség összefogására is több kezdeményezés született (ideértve a részben nemzetbiztonsági jellegű feladatokat ellátó rendőri erőket is). A tevékenység egészét érintő kérdésekben az állásfoglalás és feladatmeghatározás jelenleg kormányzati szinten a Nemzetbiztonsági Kabinet (benne a miniszterelnökkel és az érintett miniszterekkel) és az azt támogató Nemzetbiztonsági Munkacsoport (benne az érintett szervezetek főigazgatóival) révén történik meg.

1.3.2. Az Alkotmányvédelmi Hivatal tevékenységi körei

Az AH tevékenységi köreit az 1995. évi CXXV. tv. 5. §-a fejt ki. A hivatal ennek megfelelően felderíti és elhárítja:

1. Az ellenérdekelt titkosszolgálati törekvéseket

A hidegháború vége, a szoros gazdasági együttműködés, a jó szomszédság jól megfér az ellenérdekelt titkosszolgálati tevékenységgel, amely nem feltétlenül államtitkok megszerzésére irányul. Ugyancsak nem állja meg a helyét az a vélekedés sem, miszerint „kis ország vagyunk, nincsenek titkaink, nincs mit innen ellopni”. Függetlenségünk, szuverenitásunk, önrendelkezésünk tudniillik nincs összefüggésben méretünkkel, a közösség titkainak megőrzése pedig szintén kötelességünk. A kül- és a biztonságpolitikán kívül a közösségi politika, a nemzetiségi politika, mindenekelőtt pedig a gazdaságpolitika sorolható az ellenérdekelt hírszerző szolgálatok érdeklődési körébe. Különösen fontos, hogy ellenfeleink nem

elégednek meg a folyamatok és a szándékok megismerésével: azok alakítására, befolyásolására is törekszenek, veszélyeztetve ezzel szuverenitásunkat és demokráciánkat.

2. A szélsőséges törekvéseket

Alkotmányosságunk értékeken alapszik, garantálja mindenki számára a szabad véleménynyilvánítást politikai téren, ugyanakkor meg is határozza ezen vélemények kinyilvánításának, alakításának kereteit és módját. Míg az említett értékek és keretek tiszteletben tartása mellett történő véleményformálást az állam minden szerve kötelességszerűen támogatja, addig ennek az ellenkezője igaz minden olyan tevékenységre, amely szemben áll ezen értékekkel, és elutasítja az ott megfogalmazott kereteket. A szélsőséges jobb- vagy szélsőséges baloldal, a vallási alapú extrémizmus egyaránt alkotmányosságunk, államiságunk létét fenyegeti, így azok felderítése és elhárítása a demokratikus állam jogos önvédelme.

3. A gazdaság biztonságát veszélyeztető törekvéseket

A gazdaság virágzása és növekedése kézenfekvő nemzeti érdek. Éppen ezért – különösen egy nyitott gazdaságban – fontos, hogy a verseny tisztaságát, az állam szabályozó szerepét senki ne próbálja meg saját javára alakítani, befolyásolni, ne szerezhessen „bennfentes információk” alapján tisztességtelen hasznot. Kézenfekvő területe a gazdaságbiztonságnak a különféle, nemzeti és közösségi támogatások tisztességes felhasználása, az innováció és a piac védelme, a pénzügyi biztonság illetve az energiapolitika.

4. A szervezett bűnözés tevékenységét, törekvéseit

A szervezett bűnelkövetés egyik lényegi sajátossága, hogy a megszerzett, jelentős hasznot igyekszik átemelni a gazdaság legális szektorába, ennek során törekszik megnyerni, korrumpálni az államigazgatás gyakorlatilag minden szegmensét és szereplőjét, saját érdekeinek megfelelően alakítani, formálni a döntéshozatalt. Ezzel párhuzamosan lehetnek olyan bűnöző csoportosulások is, akik bűnelkövetésük jellege, szokásszerűsége, annak egyéb állandó paraméterei miatt szintén kihívást jelentenek a közösség egészére nézve.

5. A tömeges és illegális migrációt

A határok virtualizálódása, az anyagi javak egyenlőtlen eloszlása, a természeti, gazdasági és társadalmi környezet igen gyors változása, a népesség korösszetételében, az ahhoz hozzárendelő szociális juttatásokban megmutatkozó igen jelentős különbségek együttesen igen magas és növekvő migrációs nyomást eredményeznek: mind többen és többen próbálnak legálisan vagy illegálisan bejutni Európába, ezen belül Magyarországra. Maga a szándék önmagában nem elítélhető, sőt megfelelő formában hazánk érdekeivel is összhangban állhat. Ezzel ellentétben a bűnszervezetek által fenntartott, kanalizált és gerjesztett be- (újabbán

ki-) vándorlás, a hatóságok korrumpálása, ellenőrizhetetlen személyazonosságú és háttérű emberek beáramlása, a menedékjogi státussal való visszaélés nyilvánvalóan ellentétes az állam és a nemzet érdekeivel, céljaival.

A bemutatott kihívások közös sajátossága, hogy ember által generált kihívások, amelyek leplezett formában jelentkeznek. (A hírszerzők tisztességes diplomataknak, a szélsőségesek igaz hazafiaknak, a szervezett bűnözők becsületes vállalkozóknak jelenítik meg magukat.) Ebből következik, hogy az ellenük való fellépés is leghatékonyabban a titkos információgyűjtés eszközeivel és módszereivel valósítható meg. Ennek során az AH illetékessége és hatásköre a nem katonai, Magyarországon vagy Magyarországra irányulóan kifejtett ellenérdekelt tevékenységre terjed ki. (A katonai összefüggésben értelmezhető ismereteket az AH a katonai nemzetbiztonsági közösséggel együttműködésben szerzi meg, illetve nekik adja át azokat, külföldön csak ritka kivételként tevékenykedik.)

Újabb lényegi sajátosság, hogy a bemutatott leplezett törekvések roppant veszélyesek az állam (illetve a nemzet) egészére nézve, megjelenési formájuk pedig nem feltétlenül bűncselekmény. (Egy szélsőséges szekta által menedzselte oktatásban való részvétel természetesen nem büntetendő, ugyanakkor ugyancsak előmozdíthatja annak tevékenységét, terjedését.)

Ebből adódik, hogy:

- az AH-nak felderítő munkájával nem kell megvárnia, míg az ellenérdekelt tevékenység konkrét bűncselekmény vagy annak előkészülete formájában testet ölt, ellenkezőleg, azt már a prekriminális szakban megkezdheti, sőt meg is kell kezdenie;
- szakmai munkájának alapelve a megelőzés;
- a személyre irányulóan folytatott titkos információgyűjtés célja mindig az ellenérdekelt tevékenységre vonatkozó alapinformáció megerősítése vagy cáfolása (nem pedig a bűnösség bizonyítása, bizonyítékok gyűjtése a büntetőeljárás számára).

Felhasznált irodalom

1995. évi CXXV. tv. a nemzetbiztonsági szolgálatokról

DEZSŐ Lajos – HAJAS Gábor (2000): *A nemzetbiztonsági tevékenységre vonatkozó jogszabályok*. Budapest, HVG-ORAC.

RÉVÉSZ Béla (2011): „Itt tudás- és ismeretzavar van.” – Pallagi Ferenc meghallgatása az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottságának 1990. július 19-i ülésén. *Betekintő*, 5. évf. 1. sz. Elérhető: http://epa.oszk.hu/01200/01268/00017/pdf/EPA01268_betekinto_2011_1_revesz_0.pdf (a letöltés időpontja: 2018. 02. 12.)

1.4. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat (Dobák Imre)¹⁷

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat országos hatáskörű, polgári nemzetbiztonsági szolgálat, amelynek létrehozására a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény hatálybalépésével került sor. Egyedülálló szerepkörrel rendelkezik a titkos információgyűjtés törvényben meghatározott eszközei és módszerei kapcsán, nem sorolható sem a hírszerző, sem az elhárító típusú nemzetbiztonsági szolgálatok közé, továbbá – a többi hazai nemzetbiztonsági szolgálattal azonos módon – nem rendelkezik nyomozati jogkörrel sem. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat kormányzati tájékoztató tevékenységet nem folytathat. Feladatrendszere három fő pilléren nyugszik: a titkos információgyűjtéshez kapcsolódó szolgáltatói szerepkörön, a széles körű szakértői tevékenységeken, valamint szervezetében kaptak helyet az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságával kapcsolatos (kiberbiztonsági) feladatok is.

1.4.1. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat megalakulása

1990-ben a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról szóló 26/1990. (II. 14.) MT rendelettel került sor a demokratikus, jogállami normáknak megfelelően működő új magyar nemzetbiztonsági struktúra létrehozására. A rendelet értelmében a döntéshozók két polgári és két katonai szolgálatot hoztak létre, amellyel párhuzamosan a korábbi BM III/V. (Operatív Technikai) Csoportfőnökség technikai bázisát és az egyéb operatív technikai feladatokat ellátó önálló osztályokat beillesztették a Nemzetbiztonsági Hivatal szervezetébe.¹⁸ Az így létrejövő NBH Szakszolgálati Operatív Technikai Igazgatóság egészen a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény megalkotásáig látta el az ún. szakszolgálati feladatokat, amikor is ötödik nemzetbiztonsági szolgálatként – a törvényesség egyik garanciájaként önálló, országos hatáskörrel működő szervezetként¹⁹ – létrejött a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat.

1.4.2. A szakszolgálat irányítási, felügyeleti rendszere

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat kormányzati irányítását 2010-től a belügyminiszter (mint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszter) gyakorolja. Ezt megelőzően a kormányzati irányítást – hasonlóan a polgári hírszerzés és elhárítás egyéb hazai szervezeteihez – 1996 és 2002, valamint 2007 és 2010 között tárca nélküli miniszter, 2002 és 2007 között pedig a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter látta el. A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok – így a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat – parlamenti ellenőrzését az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága végzi. További ellenőrzési jogkörökkel az Állami Számvevőszék, a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hivatal, valamint az Alapvető Jogok Biztosa is rendelkezik.

¹⁷ Átdolgozott változat. A 2013-as kiadásban a vonatkozó fejezet szerzője Boda József.

¹⁸ KOVÁCS–DOBÁK (2017) 201.

¹⁹ http://nbsz.hu/akadalymentes/files_15/15_eves_az_nbsz.pdf (2017. 02. 01.)

1.4.3. Az NBSZ törvényben meghatározott feladatai

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat feladatait a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény a következők szerint határozza meg:

„8. § (1) A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat

a) a jogszabályok keretei között a titkos információgyűjtés, illetve a titkos adatszerzés eszközeivel és módszereivel – írásbeli megkeresésre – szolgáltatást végez a titkos információgyűjtésre, illetve a titkos adatszerzésre feljogosított szervek titkos információgyűjtő, valamint titkos adatszerző tevékenységéhez,

b) törvény által titkos információgyűjtésre, valamint titkos adatszerzésre feljogosított szervek igényei alapján biztosítja az e tevékenységhez szükséges különleges technikai eszközöket és anyagokat,

c) speciális távközlési összeköttetést biztosít a Kormány által meghatározott felhasználók részére,

d) ellátja a biztonsági okmányok védelmével összefüggő hatósági felügyeletet,

e) szakértői, illetve – külön jogszabály rendelkezései szerint – igazságügyi szakértői tevékenységet végez,

f) ellátja az objektumai művelési védelmének és személyi állománya, valamint a hatáskörébe tartozó más személyek nemzetbiztonsági ellenőrzésének feladatait,

g) elvégezheti a saját minősített beszerzései tekintetében a minősített adatot, az ország alapvető biztonsági, nemzetbiztonsági érdekeit érintő vagy a különleges biztonsági intézkedést igénylő beszerzések szabályairól szóló kormányrendelet szerinti kiegészítő ellenőrzést,

h) törvény által titkos adatszerzésre, titkos információgyűjtésre jogosult szervek erre vonatkozó megkeresésére – az adatkezelő megjelölésével – segítséget nyújthat a titkos adatszerzésre, titkos információgyűjtésre jogosult adatkezelő szervtől történő, az adatkérő által jogszerűen kezelhető adat igényléséhez,

i) jogszabály rendelkezései szerint ellátja az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságával kapcsolatos információbiztonsági feladatokat.”²⁰

A törvényi szabályozásban jól látható a szakszolgálat három fő feladatköre, így a titkos információgyűjtéshez kapcsolódó szolgáltatói, támogatói tevékenységek,²¹ a szakértői feladatok,²² valamint a kibertérből érkező aktuális kihívásokra reagáló kiberbiztonsági feladatok.²³ Utóbbi két feladatkör ellátására a szervezeti struktúra részeként az NBSZ-nél Szakértő Intézet és Nemzeti Kibervédelmi Intézet működik.

1.4.4. Az NBSZ vezetése és szervezeti felépítése, feladatai

Az NBSZ felépítése igazodik a nemzetbiztonsági törvényben meghatározott feladatokhoz, a megrendelői igényekhez és a jogszabályi környezethez. A szolgálat élén főigazgató áll, akit a miniszter előterjesztésére a miniszterelnök nevez ki. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat

²⁰ 1995. évi CXXV. törvény, 8. § (1) bek.

²¹ 1995. évi CXXV. törvény, 8. § (1) bek. a) és b)

²² 1995. évi CXXV. törvény, 8. § (1) bek. e)

²³ 1995. évi CXXV. törvény, 8. § (1) bek. i)

esetében – a szervezet hazai nemzetbiztonsági, rendvédelmi struktúrában betöltött egyedi szerepköre miatt – az előterjesztést a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszter a honvédelemért felelős miniszterrel és a rendészetért felelős miniszterrel egyetértésben teszi meg.²⁴

A főigazgató közvetlen alárendeltségében az Ellenőrzési Osztály, a gazdasági vezető, valamint a Főigazgatói Kabinet található. A főigazgató általános helyettesének irányítása és felügyelete mellett működik: a Biztonsági Főosztály, a Koordinációs és Műveleti, az Információfeldolgozó, a Technikai Felderítő, valamint a Műveleti Felderítő Igazgatóság, továbbá a Szakértői Intézet. A főigazgató technikai és támogató helyettesének irányítása és felügyelete mellett működik: a Jogi és a Személyzeti Igazgatási Főosztály, a Fejlesztési és Informatikai Igazgatóság, a Létesítménygazdálkodási Igazgatóság, valamint a Nemzeti Kibervédelmi Intézet.

1.4.5. Az igazgatóságok főbb feladatai²⁵

Nemzeti Kibervédelmi Intézet:

- a Nemzeti Elektronikus Információbiztonsági Hatóság feladata az ügyfelek és rendszerek nyilvántartása, a biztonsági osztályba és szintbe sorolás ellenőrzése, a sérülékenységvizsgálat elrendelése, a javaslatétel létfontosságú rendszer kijelölésére, valamint információbiztonsági felügyelő kirendelésére;
- a Kormányzati Eseménykezelő Központ főbb feladatai közé tartozik a biztonsági események kezelése, az ügyeleti szolgálat, az elemzés/értékelés, a kibervédelmi gyakorlat, képzés, tudatosítás, a sérülékenységvizsgálat;
- a biztonságrányítási és sérülékenységvizsgálati területhez tartozik a sérülékenységvizsgálat és a biztonsági események kivizsgálása, valamint az EMIR/FAIR rendszerekkel kapcsolatos informatikai biztonsági feladatok ellátása.

Jogi Főosztály:

- jogi, igazgatási eszközökkel biztosítja az NBSZ rendeltetésszerű működését, ennek keretében koordinálja és végzi az NBSZ tárcaközi jogszabályalkotó tevékenységét, a belső szabályozók kodifikációját;
- ellátja az NBSZ jogi képviselőtét a peres, illetve peren kívüli eljárásokban, biztosítja az NBSZ polgári jogi igényeinek érvényesítését, érdekvédelmét;
- ellátja az NBSZ-hez érkező panaszok és közérdekű bejelentések fogadásával és megválaszolásával kapcsolatos feladatokat;
- végzi a fegyelmi és kártérítési tevékenység szakirányítását, koordinálását és felügyeletét;
- szervezi és koordinálja a közösségi és nemzeti pályázatok előkészítésével, benyújtásával és végrehajtásával összefüggő feladatokat;

²⁴ Nbtv. 12. § (1), (2)

²⁵ Forrás: a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat hivatalos weboldala (www.nbsz.gov.hu), www.nbsz.gov.hu/?mid=28 (2017. 02. 01.)

- ellátja az NBSZ külső-belső levelezésével, ügyiratkezelésével kapcsolatos feladatokat;
- ellátja a minősített adat védelmével összefüggő jogszabályokban meghatározott felügyeleti feladatokat.

Személyzeti Igazgatási Főosztály:

- a hivatásos és közalkalmazotti állomány személy- és munkaügyi kérdéseivel kapcsolatos feladatok ellátása, a kapcsolódó nyilvántartások vezetése;
- a személyi állomány iskolarendszerű és iskolarendszeren kívüli képzésével, továbbképzésével összefüggő feladatok ellátása;
- a hivatásos és közalkalmazotti állomány illetményének és egyéb járandóságainak, valamint a megbízási jogviszonyban foglalkoztatottak járandóságainak számfejtése;
- szociális és kegyeleti tevékenység ellátása;
- az NBSZ személyi állománya egészségügyi alapellátásának, továbbá alkalmassági és szűrővizsgálatainak biztosítása;
- munka- és tűzvédelmi feladatok tervezése, koordinálása, ellátása;
- az NBSZ nyugállományú tagjaival való kapcsolattartás.

Gazdasági vezető:

- a költségvetési törvényben meghatározott előirányzati keret alapján az NBSZ – mint önálló gazdálkodást folytató költségvetési szerv – önálló költségvetési gazdálkodásának biztosítása, a könyvviteli és beszámolási kötelezettség teljesítése;
- az alaptevékenység ellátásához szükséges költségvetési és pénzügyi, valamint infrastrukturális háttérfeltételek biztosítása, (köz)beszerzési eljárások lefolytatása.

Szakértői Intézet:

- a biztonsági okmányok előállításával, védelmével összefüggő hatósági jogkör gyakorlása;
- a közösségi, illetve nemzeti fejlesztésű okmányok fejlesztésével, bevezetésével összefüggő szakmai döntés-előkészítésben történő részvétel;
- szakértői tevékenység (okmány-, írás-, nyelvész, vegyész, hang-, fotó-videó-, informatikai és hírközlési szakértői tevékenység);
- akkreditált szakértői laboratóriumok működtetése robbanóanyag-analitikai, okmányszakértői és írásszakértői területen.

Koordinációs és Műveleti Igazgatóság:

- kapcsolattartás külső szervezetekkel;
- tájékoztatósi feladatok;
- megkeresésekkel, szolgáltató tevékenységgel kapcsolatos nyilvántartások vezetése;
- adatszolgáltatási feladatok teljesítése;
- feladatok végrehajtását befolyásoló folyamatok elemzése, értékelése;

- műveleti szolgáltatások (fedőokmányok biztosítása, postai küldemény-ellenőrzés);
- 24 órás elérhetőség és rendelkezésre állás biztosítása;
- együttműködés a nemzetközi partnerszolgálatokkal;
- protokollfeladatok ellátása;
- együttműködés kialakítása a vonatkozó jogszabályok és a megkötött megállapodások alapján természetes és jogi személyekkel vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekkel;
- háttértámogató tevékenység folytatása.

Információfeldolgozó Igazgatóság:

- az elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció tartalmának ellenőrzése, feldolgozása, továbbá a lakásban történtek technikai eszközök segítségével való megfigyelése és rögzítése során keletkezett adatok, információk feldolgozása;
- adatszolgáltatási feladatok teljesítése.

Technikai Felderítő Igazgatóság:

- a lakásban történtek technikai eszközök segítségével történő megfigyelése és rögzítése;
- titkos kutatás támogatása;
- hírközlő hálózaton folytatott kommunikáció tartalmának, valamint számítástechnikai eszköz vagy rendszer útján továbbított vagy azon tárolt adatoknak a megismerése és rögzítése;
- technikai elhárítás;
- az NBSZ Rejtjelfelügyeletének működtetése.

Műveleti Felderítő Igazgatóság:

- az érintett személy, valamint a vele kapcsolatba hozható helyiség, épület és más objektum, terep- és útvonalszakasz, tárgy, esemény megfigyelése, az észlelt technikai eszközökkel való rögzítése;
- mobil kommunikációs hálózaton folytatott kommunikációs eszközök azonosító adatainak megállapítása;
- a nemzetbiztonsági jelleg leplezésével történő információgyűjtés.

Fejlesztési és Informatikai Igazgatóság:

- az NBSZ feladatainak teljesítéséhez szükséges technikai rendszerek, eszközök beszerzése, kutatása, fejlesztése;
- az eszközök alkalmazásával kapcsolatos szakmai felkészítés;
- fentiek érdekében együttműködés a nemzetbiztonsági szolgálatokkal és más szervekkel;
- az NBSZ informatikai hardver- és szoftvereszközparkjának fenntartása, üzemeltetése.

Létesítménygazdálkodási Igazgatóság:

- végzi az NBSZ kezelésében és használatában lévő ingatlanokkal kapcsolatos üzemeltetési, valamint fejlesztési feladatokat;
- közreműködik az NBSZ gépjárműveinek beszerzésében, biztosítja azok üzemeltetését;
- biztosítja az NBSZ vagyonezelésében lévő egyes objektumok őrzését.

1.4.6. A titkos információgyűjtés eszközei, módszerei, folyamata, alkalmazásuk módja az NBSZ-nél

A szakszolgálat a jogszabályok keretei között a titkos információgyűjtés, illetve a titkos adatszerzés különleges eszközeivel és módszereivel – írásbeli megkeresésre – szolgáltatást végez a törvény által erre feljogosított szervezetek titkos információgyűjtő, illetve titkos adatszerző tevékenységéhez,²⁶ továbbá a törvény által feljogosított szervezetek igényei alapján biztosítja a titkos információgyűjtő, illetve a titkos adatszerző tevékenységhez szükséges különleges technikai eszközöket és anyagokat.²⁷ Ebben a tekintetben feladatrendszere egyedülálló a hazai nemzetbiztonsági és rendvédelmi struktúrában, hiszen az irányába megrendelőként fellépő szervezeteket azonos színvonalon, költséghatékonyan képes a nála koncentráltan rendelkezésre álló titkos információgyűjtő eszközök és módszerek széles spektrumával kiszolgálni. Az általa nyújtott szolgáltatási lehetőségek (többek között hírközlés-, rádiókommunikáció-, postaküldemény-ellenőrzés, helyiséglehallgatás, figyelés és környezettanulmányozás) biztosítják, hogy a megrendelő szervezeteknek nem kell külön-külön működtetniük a sajátos szakmaiságot, személyi, technikai és infrastrukturális háttérrel igénylő területeket.²⁸

Az NBSZ feladatai mentén fontos kitétel, hogy saját elhatározásából nem hajthat végre külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtési feladatokat,²⁹ eszközeit és módszereit csak a titkos információgyűjtésre, illetve a titkos adatszerzésre felhatalmazott szervek megrendeléseinek kiszolgálása érdekében használhatja. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat megrendelői köre 8 szervezetet ölel fel a maguk szakmai és jogszabályi háttérének sajátosságaival együtt. Szolgáltató szerepkörét mind a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, valamint a katonai nemzetbiztonsági szolgálat, mind a titkos információgyűjtő és adatszerző tevékenységre jogszabályokban meghatározott egyéb szervek irányába ellátja. A „megrendelőként” jelentkező, az NBSZ „szolgáltatásait” igénylő szervek: az Alkotmányvédelmi Hivatal, az Információs Hivatal, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, a Nemzeti Védelmi Szolgálat, a rendőrség, a Terrorelhárítási Központ, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, valamint az ügyészség.³⁰

²⁶ Nbtv. 8. § (1) a)

²⁷ Nbtv. 8. § (1) b)

²⁸ BODA (2012) 124.

²⁹ A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. tv. 8. § (1) f) pontjában (objektumok műveleti védelme és személyi állománya, valamint a hatáskörébe tartozó más személyek nemzetbiztonsági ellenőrzése) meghatározott feladatok ellátásának kivételével.

³⁰ A 2016-ban létrehozott TIBEK (Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ) nem jogosult titkos információgyűjtést folytatni.

A titkos információgyűjtés³¹ eszközeit és módszereit az érintett szervezetek csak akkor használhatják, ha a törvényben meghatározott feladatok ellátásához szükséges adatok más módon nem szerezhetők meg. Mindezen túl a titkos információgyűjtés tevékenységét érintően a nemzetbiztonsági törvény külső engedélyhez kötött, illetve külső engedélyhez nem kötött kategóriákat definiál, ahol a külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés engedélyezésére³² kijelölt bíró vagy az igazságügyért felelős miniszter jogosult.³³ A nemzetbiztonsági szolgálatok által végzett, külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés engedélyezésére a jogosult nemzetbiztonsági szolgálatok főigazgatói előterjesztést nyújthatnak be az igazságügyért felelős miniszterhez, illetve a kijelölt bíróhoz.³⁴

Az NBSZ a törvényben meghatározott titkos információgyűjtési tevékenységét³⁵ a megrendelő szervezetek írásbeli megrendelésére (térítésmentesen) biztosítja. A megrendelésre napjainkban már elektronikus megoldás áll rendelkezésre, hiszen a 2013-as év elejétől a megrendelők a titkos információgyűjtéssel kapcsolatos szolgálati jegyeiket elektronikus formában, védett kommunikációs vonalon küldik meg, s ez nagyban felgyorsítja az információ átfutási idejét.³⁶

A megrendelők és a szolgáltatást végző NBSZ viszonyában jól elkülöníthető munkamegosztás látható, hiszen a titkos információgyűjtésre irányuló megrendelés esetén a szükséges engedélyek beszerzése az adott alkalmazást megrendelő szervezet feladata, a szakszolgálatra pedig a titkos információgyűjtés szakszerű végrehajtása hárul. Általános alapelv, hogy az alkalmazás jogszerűségéért a megrendelő szerv, a végrehajtásért a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat felel. A szolgáltatás munkafolyamatának valamennyi fázisában a törvényesség mellett az NBSZ részéről a szakszerűség, a folyamatosság, valamint a dokumentáltság kritériuma is kiemelkedő jelentőséggel bír.³⁷

Az NBSZ a szolgáltatói feladata keretében alkalmazott titkos információgyűjtés, illetve titkos adatszerzés során szerzett valamennyi adatot átadja a megrendelő szerv számára, és egyúttal törli a saját nyilvántartásából. A megszerzett információkat írásban vagy más típusú adathordozón adja át a jogosult megrendelőnek, és szolgáltatói feladataival kapcsolatosan csak az alábbi adatokat tárolja nyilvántartásában:

- a) a megrendelő szervezet írásbeli megkeresését a szükséges engedéllyel,
- b) a megkeresésben megjelölt személyek azonosításához szükséges személyes adatokat,

³¹ 1995. évi CXXV. tv. a nemzetbiztonsági szolgálatokról, 53. § (2) bekezdés

³² 1995. évi CXXV. tv., 5. § b), d), h)–j), valamint a 6. § d), i), l)–n) pontjában meghatározott nemzetbiztonsági feladatok ellátása során az 56. §-ban felsorolt titkos információgyűjtés.

³³ A titkos információgyűjtésre jogosult egyéb, nem nemzetbiztonsági szervezeteknél alapvetően a bírói engedélyhez kötött, illetve nem kötött titkos információgyűjtés jelenik meg mint felosztás.

³⁴ 1995. évi CXXV. tv., 5. § b), d), h)–j), valamint a 6. § d), i), l)–n) pontjában meghatározott nemzetbiztonsági feladatok ellátása során a külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtést a Fővárosi Törvényszék elnöke által kijelölt bíró engedélyezi, a többi – az 58. § (1) bekezdés hatálya alá nem tartozó – nemzetbiztonsági feladat ellátása során a külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtést az igazságügyért felelős miniszter engedélyezi.

³⁵ 1995. évi CXXV. tv., 54. és 56. §

³⁶ BODA (2013) 219.

³⁷ BODA (2012) 124.

- c) az adott ügyben alkalmazott titkos információgyűjtés, illetve titkos adatszerzés eszközeinek és módszereinek leírását, valamint a személyes adatnak nem minősülő, műveleti értékkel bíró információkat, technikai adatokat,
- d) a megrendelő szervezet részére továbbított adathordozók jegyzékét.

1.4.7. Az NBSZ külső környezete

Az NBSZ feladatrendszerét tekintve rendkívül összetett tevékenységi kört ölel fel, amely kapcsán a szolgáltatásai folyamatos működését biztosító jogszabályi környezet, valamint együttműködési felület is széles körű. Feladatai eredményes végrehajtása érdekében a titkos információgyűjtésre, valamint titkos adatszerzésre jogosult hazai szervezeteken túl szakmai kapcsolatokat tart fenn egyéb együttműködő szervekkel, valamint külföldi partnerszolgálatokkal. Mindezek mellett az NBSZ hatósági, valamint szakértői tevékenységéhez kapcsolódóan együttműködik más intézetekkel és szervezetekkel is. A szakszolgálat működési hatékonyságának fontos összetevője a szervezet technikai képessége és annak színvonala. Az elmúlt több mint 20 évben a szolgálat lecserélte elavult rendszereit és eszközeit, a környezethez és szakmai elvárásokhoz igazodva újradefiniálta egyes szakterületeinek szerepét és jelentőségét, valamint új szakterületeket hozott létre.

Feladatainak magas szintű, folyamatos ellátása érdekében kiemelt jelentőséget tulajdonít az állandó fejlődésnek. Ennek megfelelően az állam nemzetbiztonsági, bűnüldözési és igazságszolgáltatási funkcióit támogató szolgálatként szolgáltatásainak bővítésével és színvonalának folyamatos növelésével törekszik a biztonsági és technikai környezet változásaiból adódó kihívásoknak megfelelni. Az NBSZ – mint jövőképében 2011-ben megfogalmazta – tevékenysége során kiemelten kezeli a megrendelő szervek irányából érkező elvárásokat, többek között a megfelelő reagálóképesség, kapacitás és folyamatos rendelkezésre állás fenntartását, a megrendelő szervek szakmai igényéhez igazodó fejlesztéseket, valamint a rugalmasság, a szakszerűség és a konspiráció követelményeit.

Felhasznált irodalom

1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról

BODA József (2012): A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat helye és szerepe a rendvédelemben. *Pécsi Határőr Közlemények*, XIII. sz. Elérhető: www.pecshor.hu/periodika/XIII/boda.pdf (a letöltés időpontja: 2017. 02. 01.)

KOVÁCS Zoltán András – DOBÁK Imre (2017): Korszakváltás a magyar nemzetbiztonsági intézményrendszerben. In FINSZTER Géza – SABJANICS István szerk.: *Biztonsági kihívások a 21. században*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 175–218.

Nemzetbiztonsági Szakszolgálat hivatalos weboldala. www.nbsz.gov.hu/?mid=28 (a letöltés időpontja: 2017. 02. 01.)

15 éves a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat (2011). Elérhető: http://nbsz.hu/akadalymentes/files_15/15_eves_az_nbsz.pdf (letöltve: 2017.02.01.)

1.5. A Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ

(Bálint László)³⁸

1.5.1. Megalakulásának előzményei

A hazánkat érő nemzetbiztonsági kihívásokra adott hatékony válaszokhoz elengedhetetlen, hogy a döntéshozó hatalom a belső biztonsági helyzetről is átfogó, folyamatos és naprakész információkkal rendelkezzen, ennek érdekében Magyarország nemzetbiztonsági stratégiája elsőbbséget biztosít ennek a feladatnak.³⁹ A jelenleg hatályos nemzetbiztonsági stratégia elsőbbséget biztosít:

- a bűnüldöző szervek, a rendvédelmi szervek, az igazságszolgáltatás és a nemzetbiztonsági szolgálatok szoros együttműködésének;
- a bűnöző csoportok vagyoni hátterének felderítésére, pénzeszközök legalizálásának megakadályozására az adóellenőrzés és a korrupció elleni fellépés erősítésének;
- az EU tagállamaival és illetékes hatóságaival történő együttműködés javításának;
- az államigazgatásban, a bűnüldözésben, igazságszolgáltatásban, a rendvédelmi szerveknél és a nemzetbiztonsági szolgálatoknál dolgozók szervezett bűnözés általi befolyásolástól való védelmének.

A nemzetbiztonsági stratégia végrehajtása körében elrendeli, hogy minden kormányzati intézmény saját szakterületén folyamatosan értékelje a nemzeti és nemzetközi biztonsági fenyegetettség elemeit, és tegye meg a szükséges lépéseket azok kezelésére és elhárítására.⁴⁰ Ugyanígy jövőbeni feladatként határozza meg, hogy a feltérképezett kihívások kezelése érdekében az információértékelés minőségét javítani, rendszerét továbbfejleszteni már a közeljövőben szükséges.⁴¹ E feladat megvalósításában a jövőben kiemelkedő szerepe legyen a szervezett bűnözés elleni fellépés stratégiai irányait meghatározó nemzeti SOCTA-értékelésnek és a megállapításokon alapuló, éves rendszerességgel elkészítendő műveleti terveknek.

Éppen az ezen stratégia által megkívánt eredmények miatt vált szükségessé egy új, feladatkörében és lehetőségeiben megváltozott (helyzetbe hozott) szolgálat kialakítása. Európa – és így Magyarország – biztonsági környezete is gyökeresen megváltozott, beleértve az európaiak és magyarok biztonságérzetét is. A világon egy olyan új típusú biztonsági kihívás jelent meg, amely új választ is igényel Európa határainál. A világban ma aszimmetrikus háború zajlik – ez azt jelenti, hogy nem lehet tudni, ki, mikor és milyen eszközzel támad. A jelenségre teljes mértékben felkészülni nem lehet, ugyanakkor a rendvédelmi és terrorelhárítási szervek védekezési képességének erősítésével az ország és állampolgárainak biztonságát, biztonságérzetét erősíteni szükséges.

A terrorizmus, a hozzá szorosan kötődő súlyos és szervezett bűnözés, valamint az illegális migrációs tevékenység elhárításához, felderítéséhez, felszámolásához, megelőzéséhez megfelelő információk szükségesek, amelyek teljes mértékben és a kellő időben rendelkezé-

³⁸ Átdolgozott változat a 2013-as kiadás alapján

³⁹ 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról, 35. pont

⁴⁰ NBS, 43. pont. 1386.

⁴¹ NBS, 49. pont. 1387.

sére állnak a döntéshozók számára. Ki kell alakítani egy olyan információfúziós rendszert, amely megfelelő információkkal, tudással, taktikai képességgel egyszerre biztosít hatékony fellépést a nemzetközi és a hazai terrorizmus, illetve az annak bázisát jelentő szervezett bűnözés, valamint az egyre növekvő erőszakosságot mutató bűncselekmények elkövetőivel szemben. Emellett alkalmas arra is, hogy információfúziós központként elemző, értékelő és koordinatív munkája által hatékonyan és *real time* kormánytájékoztatót is nyújtson.

Az ország új képességének alkalmasnak kell lennie arra, hogy a többi felderítési, elhárítási, rendészeti, idegenrendészeti szolgálattól és hatóságtól beérkező adatokat feldolgozza, majd elemezze, és a legátfogóbb képet állítsa össze hazánk terror-, illetve esetleges más fenyegetettségéről, belső biztonsági helyzetéről és a közbiztonság állapotáról. A rendszer nem ismeretlen a nagyobb veszélyeztetettségű államokban, így Amerikában és Nagy-Britanniában sem, ahol ilyen, ún. *fúziós integrált rendszereket* hoztak létre. A hazai képesség szolgálatba állításával a mindenkori magyar kormány jobban ellenőrzött és pontosabb információkat fog majd kapni, a nemzeti biztonsági stratégia szempontjából pedig a preferált, a terrortámadásokat megelőző tevékenységeken van a hangsúly, hiszen a terror irányába mutató jelenségek és mozgások detektálása és jelzése jelenik meg fő profilként.

A TIBEK megalakulásáig Magyarországon a szervezett bűnözés elleni rendészeti és nemzetbiztonsági koordinációs feladatok letéteményese a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ (SZBKK) volt. Működésének törvényi alapját az ezredfordulón megalkotott törvénycsomag, a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvény tartalmazta. Magyarországon a szervezett bűnelkövetés problémája az 1980-as években kapott nyilvánosságot. Habár a bűnszervezetszerű elkövetés mint módszer ezt megelőzően sem volt ismeretlen jelenség, e korai bűnözési célú csoportosulásokat nem lehet összevetni napjaink szervezett bűnöző csoportjaival. Az 1989-től bekövetkezett mélyreható politikai, társadalmi és gazdasági változások egyik kedvezőtlen következményeként a bűnözés terjedelmében és belső struktúrájában robbanásszerű átrendeződés következett be, amely a szervezett bűnözés elleni fellépésben is lépéskényszerbe hozta a jogalkotást és jogalkalmazást. A demokratizálódó, a piacgazdaságnak mind gyorsabban teret engedni kívánó állam szerepe az élet szinte minden területén gyorsan és látványosan visszaszorult.

A társadalmi, gazdasági változások okozta bűnözésátstrukturálódás pedig kondicionálta a szervezett bűnözésnek addig csupán csíráiban felismerhető ismérveit. A politikai, társadalmi és gazdasági változások átrendezték a bűnözés súlypontjait. Amíg a kilencvenes éveket megelőzően a szervezett bűnözés ismérveit legpregnansabban a betöréses lopások viselték, addig a kilencvenes években már a gépjárműlopás, a kábítószer-bűnözés, a prostitúció, az embercsempészás, a csempészet és vámorgazdaság és a gazdaság szféráját érintő területeken koncentráálódtak e jellemzők, s egyúttal a vagyoni elleni ún. „drasztikus bűnözés” (főként a rablások, a zsarolások) számszerű növekedése már rendkívül erőteljes és markáns szervezettséggel is párosult.

A korai szervezett bűnözői csoportok a rendszerváltozás első pillanataitól rugalmasan alkalmazkodtak a megváltozott társadalmi, gazdasági körülményekhez és teljes mértékben kiaknázták a vállalkozás szabadságát. A szervezetszerű bűnelkövetésben tapasztalt, a bűnözésből életvitelszerűen élő egyes feltörekvő csoportok vezetői számára a „feltőkésítéshez” vezető utat végül a többféle bűnelkövetési módszer egyfajta gyűjtőfogalmaként hírhedtté

vált, ún. „olajbűnözés” szolgáltatta. E kriminális jelenség egyszerre foglalta magában a kőolajszármazékok színezékanyagának manipulálását, az eltérő célú olajszármazékok tüzemanyagként való értékesítését, valamint egy, a korszak Európájában elismert gazdaságélénkítő módszer, az ún. halasztott vámfizetéssel való visszaélést. Az „olajozás” eredményeként egyes magyar bűnszervezetek illegális vagyonukat rendkívül rövid idő alatt, korábban elképzelhetetlen mértékűre növelték. Ezzel egy időben megkezdődött a hazai bűnözési piacok újrafelosztása, amelyet közterületi leszámolások, robbantásos merényletek, kivégzés jellegű bérgyilkosságok kísértek, és amely az 1990-es évek végére lezajlott.

A büntető jogszabályokat érintő, a rendszerváltozást követően bekövetkezett módosítások, másrészt a közbiztonság javítását szolgáló egyes kormányzati intézkedések nem bizonyultak elégséges lépésnek a szervezett bűnözés elleni küzdelemben, így többek között szükségessé vált olyan intézmény létrehozása, amely hatékonyan fuzionálja a rendészeti és nemzetbiztonsági szerveknek a szervezett bűnözéssel kapcsolatban rendelkezésre álló információit, majd ezen információkat – elemzést követően – megosztja az eredményes befejezéshez hatáskörrel rendelkező szervekkel. A felismerés megfogalmazásakor az islamista terrorizmus jelentette fenyegetettség is erősödőben volt, s erre reagálva több NATO-országban – esetenként a terrorizmus mellett a szervezett bűnözést is kezelő – fúziós központok alakultak.

A Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ létrehozásának indokai:

- a magyarországi bűnszervezetek megerősödése,
- a területszerző és megtartó erőszakos cselekmények felerősödése (robbantások, leszámolások),
- a szervezett bűnözés behatolása a gazdasági szférába és érdekérvényesítő célú törekvések az állam- és közigazgatás, illetve a politika irányába,
- a szervezett bűnözés és terrorizmus által generált fenyegetés alkotja az aktuális és hosszabb távú biztonsági kockázatok súlypontját,
- szervezett bűnözés elleni törvénycsomag (1999).

A Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ az információkat centralizáltan kezelő, elemző-értékelő és koordinációs központ volt. Nyomozási jogköre nem volt, de kezdeményezhette az eljárások egyes szervek általi hatáskörbe vonását, bár mivel nem szakirányító, javaslatai nem voltak kötelezőek. A megküldött adatokat feldolgozta, elemzésekkel támogatva az operatív műveleteket, koordinált és értékelésekkel segítette a stratégiai szintű döntéshozatalt, valamint a szervezett bűnözés megelőzését. Bonyolult, több szervet is érintő feldolgozások/eljárások esetén munkacsoport felállítását kezdeményezhette, ez esetben általában koordinálta is a munkacsoport tevékenységét.

Főbb feladatai az alábbiakban összegezhetők:

- az együttműködő szervek adatainak központosítása,
- a párhuzamos felderítések, összefüggések észlelése, koordináció,
- konkrét nyomozások, felderítések támogatása elemzés-értékeléssel,
- a bűnszervezetek helyzetének monitorozása,
- a szervezett bűnözés éves helyzetértékelése,
- a szervezett bűnözés elleni stratégiai döntéshozatal támogatása.

Az SZBKK a törvény alapján nem csupán partnerszervek vonatkozásában horizontálisan, hanem a felügyeletet ellátó minisztérium irányában is feladatokkal bírt, emellett koordinatív szerepköre okán különböző bizottsági tagsági feladatai is voltak.

a) A Terrorellenes Koordinációs Bizottságban betöltött tagság

A Terrorellenes Koordinációs Bizottságot (TKB) a 2239/2005. (X. 28.) Korm. határozat hozta létre. A Nemzetbiztonsági Kabinet munkáját – testületként – a Terrorellenes Koordinációs Bizottság (TKB) segíti, amely a Magyar Köztársaság nemzetközi terrorizmus elleni fellépésben vállalt kötelezettségei teljesítésének előmozdítása érdekében összehangolja az ország érdekeit esetlegesen fenyegető terrorcselekmény felderítését, illetve megelőzését. Ennek a testületnek állandó tagja a központ, amely elsősorban adatbázisában tárolt információk rendelkezésre bocsátásával támogatja a TKB munkáját.

b) A Nemzetbiztonsági Kabinet munkacsoportjában betöltött tagság

A kormány 1308/2011. (IX. 6.) Korm. határozattal létrehozta a Nemzetbiztonsági Kabinetet. A kabinet működésének célja a kormány döntéseinek előkészítése.

1.5.2. A központ szervezeti felépítése

A központ a belügyminiszter irányítása alatt működő központi hivatal és önállóan gazdálkodó költségvetési szerv volt. A miniszter irányítási jogköre átfogta a költségvetési és az országos hatáskörű szervekkel kapcsolatos irányítási jogosultságokat, illetve azok egy részét. Az irányító miniszter általános jellegű irányítási jogkörének korlátját jelentette, hogy a miniszter a központ tevékenységével kapcsolatban utasítást nem adhatott, csak a törvény keretei között határozhatott meg feladatot számára. A központot a főigazgató vezette, aki a miniszter irányítása mellett önálló felelősséggel bírt. A központ állománya az együttműködő szervektől határozatlan időre – illetve a főigazgató és az együttműködő szerv vezetőjének külön megállapodása alapján határozott időre – vezényelt, hivatásos állományú munkatársakból és köztisztviselőkből állt.

1.5.3. Problémák a központ működése során

A központ több mint 15 éves fennállása alatt összegyűjtött tapasztalat, hogy a szervezett bűnözés elleni fellépés és koordináció minimumfeltétele a teljes körű adatátadás, az adatok minél gyorsabb továbbítása, amelynek nem lehetett minden esetben megfelelni. A hatékony koordináció és fellépés feltételei az együttműködő partnerszervek és a központ vonatkozásában:

- teljes körű és időszerű adatátadás,
- konkrét kérések, hírigény megfogalmazása a központ felé,
- a technikai feltételrendszer folyamatos javítása, teljesebb körű adatbázis-struktúra kialakítása,

- az együttműködő szerv együttműködési készsége,
- a hatékony munkavégzésnek megfelelő optimális jogi keretrendszer,
- felkészült, szakmai tapasztalatokkal és elemző, koordinációs képességgel rendelkező állomány.

A fenti feltételek sajnálatos módon főként jogi, illetve technikai akadályok miatt nem valósulhattak meg teljes mértékben, hiszen a törvény melléklete nem volt teljes, nem fedte le a bünszervezetek Btk.-ba ütköző tevékenységét. Másrészről az együttműködő partnerek sem mindig teljes adatokat adtak át. A kormány 2011-ben az SZBKK jelentős fejlesztését tűzte ki célul. Célja az volt, hogy kialakuljon egy, a politika és a nemzetbiztonsági szolgálatok közötti interakciót biztosító önálló szervezet. Feladata a kormányzati igényeket közvetíteni a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező szolgálat(ok) irányába, ehhez egyúttal nemzeti szinten felhasználhatja az elérhető (rendvédelmi) adatanyagot, gondoskodik a kormányzati tájékoztatási feladatok ellátásáról. A fúziós központ alkalmas lett volna arra, hogy ütközőfelületet teremtsen a nemzetbiztonsági szolgálatok és a politika között.

A Parlament 2011 decemberében nem fogadta el a Nemzeti Információs és Bünyügyi Elemző Központról szóló BM-előterjesztést. Az akkori fejlesztési irányokat vizsgálva megállapítható, hogy bár a szervezet nem jött létre, a feszítő problémák és a megoldási javaslatok is szinte ugyanazok voltak, mint az öt évvel később létrejövő TIBEK esetén. Elég csak a törvény indoklását megvizsgálni, amelyet az SZBKK javaslatait is figyelembe véve alkotott meg a minisztérium. A NIBEK olyan információs központ lett volna, amely az együttműködő szervek bármelyike által kezelt adatállományból közvetlen elektronikus adatkapcsolat útján szerezhette volna be adatokat. A NIBEK, illetve az adott együttműködő szerv adatállományait tartalmazó informatikai eszközök között dokumentált adatátadással történt volna az adatok NIBEK általi beszerzése. A közvetlen elektronikus adatkapcsolat útján bármely okból nem hozzáférhető adatokat is elsősorban elektronikus úton, az együttműködő szerv által történő továbbítással kaphatta volna meg.

1.5.4. A TIBEK megalakulása

A NIBEK-törvény előterjesztésének el nem fogadásával a központ működésével kapcsolatos jogi és szervezési defektusokat tovább görgették, így a problémák megoldásának igénye is többször felmerült 2011-et követően. A nemzetbiztonsági stratégia kialakításakor, illetőleg az azt követő időszakban is több javaslat, intézkedés született az SZBKK feladatkörének és szerepének újragondolására. Alapvető kérdést jelentett a kormányzati szinten intézményesített koordináció, különös tekintettel a szolgálatok számára történő feladatszabás, illetve a keletkezett információk döntés-előkészítési, döntéshozatali folyamatban történő hasznosulása.

A kormányzati szinten összpontosított elemző-értékelő és tájékoztató feladatok hatékony végrehajtása elé már a rendszerváltást követően érezhető korlátokat állított, hogy a „beszállító” szolgálatok a legértékesebb értesüléseikkel szívesebben jelentek meg a döntéshozók asztalán közvetlenül és önállóan, ennek megfelelően általában korlátozták az elemzőközpontnak az átadott értesülések számát. A Belügyminisztérium felismerte, hogy miután Magyarország rendvédelmi és nemzetbiztonsági struktúrája megváltozott,

tagoltabbá vált, szükség van olyan intézményekre, amelyek egyrészt folyamatosan biztosítják a kormányzat részéről a feladatok közvetítését, másrészt egyúttal ellensúlyozzák a sokszínű biztonsági rendszerben rejlő esetleges koordinációs zavarokat. A BM ezért egyrészt restaurálta/átformálta a Nemzetbiztonsági Kabinetet, másrészt javaslatot tett egy ún. fúziós központ létrehozására.

A fúziós központ létrehozásának indokoltságát érdekes módon egyetlen rendészeti/titkosszolgálati szerv sem kérdőjelezte meg, hiszen a napi szintű gyakorlati együttműködések hiányosságai az egységes kormányzati tájékoztatás megteremtését és a nemzeti szintű rendvédelmi/nemzetbiztonsági koordináció fejlesztését régóta igényelték és a szervek ezt az igényt különböző fórumokon hangoztatták is. A létrehozás igénye tehát tulajdonképpen mindvégig megvolt a tárcán belül és kívül is, amelyet szakmai indokok támasztottak alá. Azonban a központ megalakulását a sajnálatos francia és belga események gyorsították fel 2016 év elején. Ekkor döntött a Belügyminisztérium vezetése egy terrortörvénycsomag összeállításáról, amelynek egyik fő eleme a TIBEK létrehozása volt.

Egyrészt a megújult kormánytájékoztatási feladatok integrálása történt meg a központban, ahol a korábbi BM Rendészeti Információs Iroda által kitaposott út és megszerzett tapasztalat segíti a rendszer zökkenőmentes kiépülését és működtetését, másrészt terror-, migráció- és nemzetbiztonsági kockázati faktorokkal kibővült koordinációs, elemző-értékelő feladattal bővült a központ. Mindkét feladat hatékony végrehajtása érdekében a törvény az adatok elérése miatt közvetlen elektronikus adatkapcsolatot biztosít a társszervek felé, mely rendszernek 2017. január 1-jétől működnie kell, illetve a nemzetbiztonsági szolgálat jellegéből fakadóan minden olyan nyilvántartási és adatbázis-kapcsolat kiépítésére lehetőséget kapott a központ, amely más szolgálat rendelkezésére is áll.

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény módosításával megalakult a Terrorinformációs és Bűnügyi Elemző Központ. Ennek alapján Magyarország nemzetbiztonsági szolgálatai:

- az Információs Hivatal,
- az Alkotmányvédelmi Hivatal,
- a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat,
- a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, valamint
- a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ.

1.5.5. Jogutódlás

A Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ általános jogutódja, s ez azt is jelenti, hogy mindazok a folyamatban lévő elemzések, működő munkacsoportok, amelyek az SZBKK megszűnésekor is folyamatosan működtek, a továbbiakban is teljes felhatalmazással végzik a feladataikat, az SZBKK által felhalmozott információs bázis továbbra is rendelkezésre áll. A szervezet az ország egész területére kiterjedő illetékességgel látja el elemző-értékelő, koordinációs és kormányzati tájékoztató tevékenységhez kapcsolódó feladatait. A szabályozás lényeges eleme, s így az együttműködő partnerszervekkel történő kapcsolattartás során indokolt hangsúlyozni, hogy a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ titkos információgyűjtést nem folytat.

1.5.6. A TIBEK feladatai

A Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ feladatait a 8/A. § taglalja, ez alapján hármas tagozódás figyelhető meg: az általános, a kormányzati tájékoztató tevékenységhez kapcsolódó, valamint az elemző-értékelő, koordinációs tevékenységhez köthető feladatok.

1. Általános feladatok:

- a rendelkezésre álló valamennyi adat felhasználásával Magyarország nemzetbiztonsági, bűnügyi és terrorfenyegetettségi helyzetének folyamatos elemzése és figyelemmel kísérése;
- közvetlen terrorhelyzet esetén, illetve a fokozott kockázatot jelentő biztonsági kérdésekben koordinációs tevékenység ellátása az érintett szervek bevonásával;
- Magyarország biztonsági és bűnügyi helyzetét érintő új jelenségekről elemzések, tanulmányok készítése;
- utasadat-információs feladatok ellátása;
- nyílt információgyűjtést és feldolgozást végző szolgáltató és támogató szerv működtetése.

2. Szakirányú feladatok a kormányzati tájékoztató tevékenység során:

- javaslattétel a nemzetbiztonsági szolgálatokat irányító miniszterek részére az időszzerű feladatok meghatározására;
- kormányzati tájékoztató és döntéstámogató, valamint biztonságpolitikai és bűnügyi stratégiai elemző tevékenység folytatása, ennek érdekében az együttműködő szervek számára információs igények meghatározása;
- javaslattétel a terrorfenyegetettség szintjének meghatározására, Magyarország terrorhelyzetére vonatkozó információk értékelése alapján;
- a kormány által megfogalmazott, a döntései meghozatalához szükséges eseti és időszakos hírigények összeállítása, folyamatos aktualizálása, majd az együttműködő szervek irányába való közvetítése.

3. Az elemző-értékelő területhez kapcsolódó főbb feladatok:

- elemző, tájékoztató és koordinációs tevékenység ellátása az együttműködő szervek hatáskörébe és illetékességébe utalt információk felhasználásával;
- az ország nemzetbiztonsági, terrorfenyegetettségi és bűnügyi helyzetével, ezek meghatározott elemeivel, konkrét kockázatokkal vagy bűncselekményekkel kapcsolatos tájékoztató jelentések, háttér- és kockázatelemzések készítése;
- koordinációs feladatának elvégzése érdekében, valamint elemzési feladatainak végrehajtásához, továbbá az együttműködő szervek támogatása érdekében adatbázisok kezelése;
- bűncselekmény gyanúja, illetve titkos információgyűjtés elrendelésének szükségessége esetén az erre hatáskörrel rendelkező együttműködő partnerénél a szükséges büntetőeljárás intézkedések megtételének kezdeményezése;
- az együttműködő szerveknél bünszervezetek és terrorszervezetek, valamint a szervezett bűnözői és terrorista csoportok tevékenységének figyelemmel kísé-

rése, az ilyen szervezetek és csoportok egymáshoz való viszonya, kapcsolatai, jogsértő módon szerzett vagyonuk, illetve az ilyen vagyon jogsértő módon való eredetének leplezésére irányuló törekvései, és az ilyen célt szolgáló vállalkozásai elemzésével segítség nyújtása az ellenük való fellépéshez;

- elemzések készítésével információs támogatás nyújtása a kormány, valamint a kormány nemzetbiztonsági döntéseit előkészítő szervezet számára, valamint az annak munkáját segítő munkacsoport tájékoztatása.

A Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központba az együttműködő szerveknél hivatásos szolgálati viszonyban állók vezényelhetők, a kormánytisztviselők kirendelhetők. A meghatározott rendvédelmi feladatokat ellátó szervnél hivatásos szolgálati viszonyban állók, valamint a KNBSZ-hez vezényelt állomány tagjának szolgálatteljesítési helyeül a TIBEK kijelölhető.

Együttműködő szervek:

- rendőrség,
- Nemzeti Védelmi Szolgálat,
- Terrorelhárítási Központ,
- Nemzeti Adó- és Vámhivatal,
- Alkotmányvédelmi Hivatal,
- Információs Hivatal,
- Nemzetbiztonsági Szakszolgálat,
- Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat,
- Idegenrendészeti Hatóság,
- Menekültügyi Hatóság,
- az állampolgári ügyekben eljáró szerv,
- a büntetés-végrehajtás központi szerve,
- bűnügyi nyilvántartó szerv,
- a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve,
- a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartását kezelő központi szerv.

A központ működésével kapcsolatban a törvény számos újítást tartalmaz, többek között olyan új fogalmakat vezet be, amelyek közül a legfontosabbakat egységesen kell értelmezni:

- *utasadat*: a légi közlekedésről szóló törvényben meghatározott, az utastól vagy megbízottjától, illetve a személyszállítást végző légi fuvarozó megbízásából jegyértékesítést végző szolgáltatótól származó adat;
- *az utasadat szolgáltatója*: a terrorizmus és a szervezett bűnözés megelőzésének, megszakításának, felderítésének elősegítése céljából a törvény szerint adatot átadó, személyszállítást végző légi fuvarozó;
- *közvetlen elektronikus adatkapcsolat*: a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ által meghatározott műszaki követelményeknek megfelelő számítástechnikai alkalmazás, amely az együttműködő szerv által kiépített felületen keresztül a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ és az együttműködő szerv közötti dokumentált adatátadást tesz lehetővé;

- *jelzés*: a nemzetbiztonsági szolgálatok által a feladataik végrehajtásához kapcsolódóan az adatkezelési rendszerekben kezelt adataira vonatkozóan elrendelt értesítési meghagyás, amely biztosítja a jelzéssel ellátott adatot érintő eseményről – így különösen az adatváltozásról, az adatot érintő intézkedésről, az adataira vonatkozó megkeresésről – az elrendelő nemzetbiztonsági szolgálat tudomásszerzését.

Az együttműködés további lényeges eleme az adatbázisokhoz történő hozzáférés. A törvény a TIBEK számára kifejezett lehetőséget biztosít az adatbázis-kapcsolaton túl jelzés elhelyezésére a partnerszerv adatbázisában. Ez a jelzésselhelyezés a kiépítés után egyfajta „figyelőlistaként” működhet. Azonnali információval látja el a központot a terror-, illetve más adatbázisaiban elhelyezett, és a fenti úton figyelőztetett entitásokkal kapcsolatosan (entitás alatt értjük: név, cím, telefonszám, e-mail-cím, rendszám stb.). A TIBEK megalakulásával – nemzetbiztonsági szolgálatként – a törvény kifejezetten többletfeladatot ró a TIBEK-re egy általános nemzetbiztonsági szervhez képest.

A szervezett bűnözésben és terrorizmusban érintett személyek utazási szokásai alapján bizonyos minták azonosíthatók, amelyeknek a *Passenger Name Record* (utasnyilvántartás, a továbbiakban: PNR) adatokkal való összevetése révén rendkívül hasznos, elsősorban a határon átnyúló jelleget öltő, vagy az elkövetők mobilitását jellemzőként magukban hordozó, súlyos bűncselekményekhez köthető operatív információk nyerhetők ki, elkövetők vagy előkészületi cselekmények deríthetők fel, sőt akár a levegőben megvalósuló terrortámadások is megelőzhetők. Ezért egyre nagyobb – globális szinten is – az érdeklődés az ilyen kereskedelmi célból gyűjtött utasadatok rendszeti célú felhasználására. A PNR az adott utazóra vonatkozó és általa szolgáltatott ellenőrizetlen információ, amelyet a fuvarozók helyfoglalási és járatindítási rendszerei gyűjtenek össze és tárolnak a saját kereskedelmi érdekeikre tekintettel. A fogalom több különböző típusú információt takar, például az utazás időpontját és útvonalát, a repülőjegyre vonatkozó információkat, az elérhetőséget, a járatfoglalást intéző utazási irodával és a használt fizetési móddal kapcsolatos információkat, az ülőhely számát és a poggyással kapcsolatos információkat.

A PNR-adatok felhasználásának lehetséges módjai:

- *Visszaható*: az adatok bűncselekmény utáni kivizsgálásnál, büntetőeljárás alá vonásnál, hálózatok leleplezésénél történő felhasználása. Annak érdekében, hogy a bűnüldöző hatóságok kellőképpen régi eseményeket is vizsgálhassanak, a bűnüldöző hatóságok számára arányos adatmegőrzési időt célszerű biztosítani.
- *Valós idejű*: az adatok bűncselekmények megelőzése céljából, bűncselekmény elkövetése előtt vagy elkövetése miatt, bizonyos személyek ellenőrzésére vagy letartóztatására történő felhasználása az utasok megérkezése vagy elutazása előtt. Ilyen esetekben a PNR-adatok ahhoz szükségesek, hogy korábban „ismeretlen” gyanúsítottak azonosítása érdekében előre meghatározott értékelési kritériumokkal, ezenkívül általában a körözött személyeket és tárgyakat tartalmazó különböző adatbázisokkal vessék össze azokat.
- *Előreható*: az adatok olyan értékelési kritériumok elemzése és létrehozatala céljából történő felhasználása, amelyek később az utasok érkezés előtti és elutazás előtti értékelése során használhatók fel. Annak érdekében, hogy a terrorista bűncselekmények és súlyos bűncselekmények megelőzése, felderítése, kivizsgálása és büntetőeljárás alá vonása céljából elvégezhető legyen az adatok relevanciá-

jának ilyen jellegű elemzése, fontos, hogy a bűnüldöző hatóságok arányos ideig megőrizhessék az adatokat.

A PNR-adatok elemzése utalhat például arra, hogy melyek az ember- és a kábítószer-kereskedelem leggyakrabban használt útvonalai, s ez ezt követően az értékelési kritériumok részévé válhat. Ezen túlmenően a PNR-adatok részét képező hitelkártya-információk lehetővé tehetik a bűnüldöző hatóságok számára, hogy azonosítsák és bebizonyítsák, hogy egy személy és egy ismert bűnöző vagy bűnözői csoport között kapcsolat áll fenn. Így tehát az egyes újonnan feltárt módszerek újabb és újabb értékelési szempontként jelenhetnek meg a PNR-adatok elemzése során.⁴² A PNR-adatok megérkezés előtti használata lehetővé teszi a bűnüldöző hatóságok számára, hogy csak azon személyek tekintetében folytassanak le értékelést és szigorúbb vizsgálatot, akik az objektív értékelési kritériumok és a korábbi tapasztalatok alapján biztonsági kockázatot jelentenek. Ez elősegíti az összes többi utas zavartalan utazását, és csökkenti annak a kockázatát, hogy az EU területére való beutazásukkor jogellenes kritériumok alapján vizsgálják át az utasokat.

1.5.7. OSINT: Open Source INTelligence – információgyűjtés nyílt forrású ismeretek alapján

A naponta újratermelődő hatalmas adatmennyiség olyan szűrési és elemzési módszerek alkalmazását teszi elkerülhetetlenné, amely az emberi kreativitást és a számítógépek hardvereit egyaránt komoly erőpróba elé állítja. A növekvő adatmennyiséggel együtt jelentősen nőtt a manipulatív, dezinformációs publikációk aránya. Ezek kiszűrése nemzetbiztonsági kockázati kérdés, amely csak koncentrált képességek – például többoldalú információ-ellenőrzés, adattári ütköztetés – mellett mehet végbe.

Az OSINT az amerikai titkosszolgálatok által kifejlesztett módszer, amely az internet terjedésével általánossá vált nemcsak a titkosszolgálatoknál, hanem az üzleti élettől a kormányzati tevékenységig széles spektrumon. Az interneten keresztül az elmúlt évtizedekben olyan mennyiségű adat halmozódott fel, hogy követése, kutatása már csak célirányos eszközökkel és módszerekkel lehetséges. Míg korábban a nyilvános információk gyűjtése a titkosszolgálatok másodlagos feladatai közé tartozott, az információs forradalom terjedésével a tv-műsorok, webújságok, rádiók, blogok és közösségiportál-bejegyzések mind olyan hírforrássá alakultak, amelyeket megfelelő és módszeres szűrés segítségével hasznos adattá lehet formálni.

OSINT-eszközök:

- innovatív adatbányászati és adatelemzési módszerek,
- intelligens nyelvészeti alapokra épülő keresési módszer,
- intelligens keresőmotorok,
- tematikus leválogató rendszer (pl. RSS-csatornák figyelésének automatizálása),

⁴² Egy tagállam által szolgáltatott példa szerint számos európai célállomásra hoztak be kábítószerrel a kartellek harmadik országokból. A bűnözők olyan személyeket használtak fel, akik lenyelték a kábítószerrel, és akik maguk is emberkereskedelem útján jutottak be az országba. A PNR-adatok segítségével történő azonosításukra azon az alapon került sor, hogy a jegyet lopott hitelkártyákkal vásárolták. Ennek eredményeként a tagállamban letartóztatások történtek. Ezen az alapon alakították ki az értékelési kritériumot, amely önmagában számos további letartóztatáshoz vezetett más tagállamokban és harmadik országokban.

- közösségi oldalak figyelése (pl. *flash mobok* azonnali kockázati értékelése),
- honlapok forráskódjának értékelése, rejtett tartalmak megjelenítése,
- *domain search, whois tools* (a honlap domain-előfizetőjéhez kapcsolható adatok kinyerése),
- magyar és nemzetközi sajtófigyelés.

Fontosabb OSINT-területek:

- internetes hírek,
- szürke irodalom,
- közösségi háló,
- hagyományos média,
- nyílt adattárak,
- nyilvántartások (pl. Céginfo, Takarnet).

1.5.8. Az OSINT egyes alkalmazási lehetőségei

A bűnelkövetés – különös tekintettel a bünszervezetekre – egyre jellemzőbb színhelye lett az online tér. Idesorolható például az online felületek felhasználása toborzásra mint bűnelkövetési forma (ez a terrorcselekmények végrehajtásától kezdve a hamis gyógyszerek forgalmazásáig nagyon széles spektrumon megnyilvánulhat), de ilyen lehet a bűncselekmények elkövetéséhez szükséges szakismeretek online felületen történő megszerzése is (akár terrorcselekményhez, akár egyéb, a szervezett bűnözéshez kapcsolódó bűncselekményhez való előkészület).

A hazai és külföldi blogok, hírforrások figyelése, értékelése és elemzése révén a központi OSINT képes kiszűrni például:

- A legújabb dizájner drogok fejlesztésének várható irányait (kockázatos vegyületek), a terjesztői online hálózatokat, a célközöveget, a terjesztés lehetséges online vagy valós helyszíneit (chat, blog).
- A radikalizálódás folyamatában a kockázati szintekben történő változásokat, csoportképződési kezdeményezéseket.
- Vagyonvisszaszerző tevékenység során olyan, már látókörbe került szervezett bűnözői csoportok vagyoni helyzetének változását, amelyek kivonni igyekeznek a bűnös profitot a hatóságok látóköréből.
- A hazai és külföldi bünszervezetek közötti kapcsolatokat, a bűnelkövetésből származó pénzek mozgását.

A központi OSINT egyik feladata a külföldi törvényhozás azon szegmensét érintő változások figyelése, amely hatással van a magyar társadalmat veszélyeztető bűncselekmények megjelenésére. Ebben az esetben az OSINT az értékelő elemzéssel időben adhat jelzést a rendvédelmi és titkosszolgálati szerveknek a hatékonyabb megelőzés érdekében. Hozzájárulhat továbbá a rendészeti oktatási intézmények kutatásaihoz, a tanszékeken folyó tudományos munkához, oktatáshoz, a bűnmegelőzési terület munkájához.

1.5.9. Bűnelemzés a központ gyakorlatában

Az operatív (taktikai) és stratégiai bűnelemzés elmélete és gyakorlata az alkalmazott bűnügyi tudományok körében már az 1960-as években megjelent a transznacionális szervezett bűnözés elleni fellépésben vezető szerepet vállaló Interpol szakmai tevékenységében. Ugyanezen szervezet közvetítésével vált mindez a magyar kriminalisztika részévé az 1980-as évek végén. Ebben az időszakban az Országos Rendőr-főkapitányság bűnügyi szakmai irányító tevékenysége és az integrált bűnügyi adatkezelések modernizálása iránti igény hívott életre olyan központi információcentralizáló egységet, amely működésének centrumában a konkrét bűnüldöző munkát támogató bűnelemzés állt, amely az ezt követő közel két évtizedben számos változtatáson ment keresztül. A központ bűnelemzői jelenleg a legmodernebb informatikai eszközökkel és legfejlettebb alkalmazásokkal végzik tevékenységüket.

A bűnelemzés az elemzés általános feltevéseiből indul ki. Eszerint az elemzés az emberi gondolkodás egy folyamata, amely arra törekszik, hogy tények megismerése alapján, helyes következtetésre jutva az egyén képes legyen érdekeinknek megfelelő döntést hozni. Az elemzés és értékelés szükségessége a kritikai gondolkodáson alapuló problémamegoldás iránti igényből fakad. A bűnelemzés jelentőségét napjainkban a modern bűnüldözésben is nélkülözhetetlen kritikus gondolkodás (*critical thinking*) és a problémamegoldó kreativitás létjogosultsága hangsúlyozza.

A bűnelemzés – széles körben elterjedt fogalma szerint – azonos a bűnügyi és más, potenciálisan érdemleges adatok, vagyis a bűnügyileg releváns információk közötti kapcsolat felismerésére, azonosítására és azok értékelésére irányuló, rendszeres, célirányos és összehangolt tevékenységgel. Alkalmazása az elmúlt évtizedekben új távlatokat nyitott a bűnüldözésben, és különösen hasznosnak bizonyult a szervezett bűnözés, különösen a transznacionális bünszervezetek elleni fellépésben. A bűnelemzés alkalmazási területei közül a központ mindennapi tevékenységében különösen a konkrét bűncselekmények felderítésének támogatása, a sorozatjellegű elkövetés megállapítása, a potenciális információforrások azonosítása és speciális adatbázisok létrehozása, a bűnmegelőzési stratégiák megalapozása, valamint a stratégiai döntéshozatal információs háttértámogatása jelentős.

Az operatív bűnelemzés nemzetközileg alkalmazott speciális módszerei és standardjai közül a központ az ügyelemzés (*case analysis* – a konkrét büntetőeljárás információinak feldolgozása), az összehasonlító ügyelemzés (*comparative case analysis* – több ügy hasonlóságainak feltárása a sorozatjellegű felfedése érdekében) és az elkövetői csoportelemzés (*offender group analysis* – egy konkrét bünszervezetre vonatkozó információk elemzése) alkalmazásával segíti az együttműködőket. A stratégiai bűnelemzés eszköztárából a központ jellemzően a bűncselekményi mintaelemzést (*crime pattern analysis*), a fenyegetettségértékelést (*threat assessment*) és a kockázatelemzést (*risk assessment*) alkalmazza.

A súlyos és szervezett bűnözés elleni fellépés európai uniós és hazai szakpolitikai döntéshozatalában kiemelkedő szerephez jut a fenyegetettségértékelés bűnelemzési módszere. A súlyos és szervezett bűnözést átfogóan megközelítő, jövőbe mutató, a veszélyeket és fejlődési tendenciákat előrejelző szerepe miatt e technika a bünszervezetek elleni jogalkalmazói fellépés nélkülözhetetlen eleme. A fenyegetettségértékelés nem különíthető el az aktuális politikai, gazdasági, társadalmi, technológiai, fejlődési tendenciáktól. Ennek megfelelően a fenyegetettségértékelés során ezeket a változásokat kell szisztematikus elemzés alá vonni

és a rendészeti, biztonsági szakmai szervek által szolgáltatott műveleti és eljárási információkat elemezni és értékelni. Az értékelés eredménye általában jogszabályi vagy szervezeti módosításokat generál.

A kockázatelemzés a potenciális bűnügyi, nemzetbiztonsági veszélyhelyzetek feltárására irányul, az operatív eljárások rizikófaktorainak észlelésével és a megoldási javaslatok kidolgozásával azonos. Az élet minden területén általánosan elfogadott (pl. pénzügyi szektor, gazdaságbiztonsági területek), így természetesen a rendészeti és nemzetbiztonsági területen is célszerű az ilyen típusú elemzések adta előnyöket ki- és felhasználni. A bűnelkövetéssel potenciálisan érintett társadalmi, gazdasági területek azonosítása során általában behatárolható egy adott bűncselekménytípus elkövetői köre, elkövetési magatartásuk, elkövetési helyük és az esetleges gyenge pontok meghatározásával elősegíthető az ellenstratégiák kidolgozása. A kockázatelemzés ügytámogató vagy másként taktikai típusú értékelési módszer. A kockázatelemzés nemcsak a bűnügyi felderítésben, illetve feldolgozásban alkalmazható, hanem a nemzetbiztonsági tevékenységben is, ahol a vezetői, parancsnoki munka során hasznos.

A központ elemző-értékelő tevékenysége hatásköréből következően alapvetően a bűnszervezetek, terrorszervezetek, nemzetbiztonsági kockázattal bíró más entitások elleni műveleti fellépés során keletkező minősített adatok, információk feldolgozásán alapul. Az együttműködő szervek elemzői és koordinátorai a legmagasabb szintű nemzetbiztonsági ellenőrzés birtokában, teljes körű szakmai felkészítés és az ezt követően megszerzett többéves bünelemzői gyakorlat alapján vezényelhetők a központhoz. Az elemző-értékelő és koordinációs munka minőségét a nemzetközileg elfogadott bünelemzési standardok következetes alkalmazása és a magas szintű technológiai támogatottság mellett a projekt-szemléletű munkaszervezés folyamatos ellenőrzése garantálja.

A központ bünelemző és koordinációs tevékenységének kimeneti termékei a legfejlettebb adatkezelési és informatikai alkalmazások, speciális elemző programok támogatásával összeállított, ún. bünelemzési termékek. Ezek a témától függően az egy-két oldalas eseti értékelő jelentésektől a rövidebb ügyelemzéseken keresztül az akár több száz oldal terjedelmű stratégiai értékelő jelentésekig terjedhetnek.

Felhasznált irodalom

1995. évi CXXV. tv. a nemzetbiztonsági szolgálatokról

Vákát oldal

IV. A titkos információgyűjtést folytató egyéb szervezetek

1. Egyéb titkos információgyűjtést folytató szervezetek

1.1. Terrorelhárítási Központ¹ (*Kasznár Attila*)

A fúziós központ szerepét ellátó Terrorelhárítási Központ (a továbbiakban: TEK) 2010. szeptember 1-jei megalakulásával egy, az európai rendvédelmi struktúrában korábban nem megszokott intézményi keretek között működő szolgálat jött létre. Az elmúlt évek tapasztalata alapján kijelenthető, hogy a kezdeményezés sikeres volt, az új szervezeti forma minden korábbinál – illetve az egyéb európai struktúráknál – eredményesebbnek bizonyult, és valószínűsíthető, hogy a jövőben követendő szisztémaként szolgálhat a nemzetközi partnerszervek számára is.

1.1.1. Terrorcselekmények Magyarországon

A terrorizmus hazai történetét kutató szakirodalomban megoszlanak a vélemények arról, hogy mely esemény tekinthető az első magyarországi terrorcselekménynek. Jelen tanulmány az első hazai terrortámadásnak az 1973 januárjában, Balassagyarmaton elkövetett túszejtést jelöli meg. A nógrádi városban a kerületi határőr-parancsnok politikai helyettesének két fia, a Pintye fivérek apjuk szolgálati fegyverét megszerezve ejtették fogságba a helyi Geisler Eta Középiskolás Leánykollégium hallgatóit. Az ötnapos túszzdráma – a sikertelen tárgyalásokat követően – az idősebb testvér halálával végződött, akit a mesterlövészek lőttek agyon.²

A Magyarországot érintő következő terrorcselekmény jellegű eseményre 1987-ben került sor. Ennek során Kolumbia budapesti nagykövete ellen követtek el merényletet. Enrique Parejo González nagykövet annak ellenére felépült sérüléseiből, hogy a testét öt lövés is érte. A korábbi kolumbiai igazságügy-miniszter elleni merényletet a rettegett drogbaró, Pablo Escobar rendelte meg. 1991-ben rálöttek Törökország Budapesten akkreditált nagykövetére. Ezt követően került sor a ferihegyi gyorsforgalmi úton a megszűnő félben lévő Szovjetunióból Magyarországon keresztül Izraelbe kivándorló zsidók ellen elkövetett robbantásos merényletre. A halálos áldozatot nem eredményező támadást a német szélsőbaloldali szervezet, a Vörös Hadsereg Frakció³ vállalta magára.

¹ Jelen alfejezet a *Nemzetbiztonsági ismeretek* című tananyag *Terrorelhárítási Központ* című fejezetének felhasználásával készült. Lásd: BÁLINT et al. (2011)

² A fiatalabbik testvér a bátyja halálát követően megadta magát.

³ *Rote Armee Fraktion (RAF)*.

1.1.2. A magyarországi terrorelhárítási szolgálatok története

A fentebb említett balassagyarmati események felkészületlenül érték a magyar rendvédelmi szolgálatokat és a politikai vezetőket is. Ezt detektálva született meg a döntés egy olyan magas színvonalon működő, központosított rendőri szervezet létrehozásáról, amely eredményesen képes fellépni az esetleges hasonló fenyegetésekkel szemben. Az új, különleges egységek az ún. akciószakaszok lettek, amelyek a Budapesti Forradalmi (Készenléti) Rendőri Ezrednél alakultak.⁴ 1976-ra került a részkötelezettségek közé a terrorelhárítási feladatokra való felkészülés.⁵ Az 1980-tól zajló átalakítások⁶ eredményeként 1987-re létrejött a rendőrség keretein belül működő Komondor Terrorelhárító Szolgálat.⁷ A rendszerváltás éveiben a rendőrséget, valamint a titkosszolgálatokat is átszervezték, s ennek eredményeként a terrorizmussal kapcsolatos felderítő tevékenységet a Nemzetbiztonsági Hivatal (a továbbiakban: NBH), míg a fizikai felszámolást a rendőrség speciális alegységei végezték. A széttagoltság számos, az eredményes elhárító tevékenységet akadályozó következménnyel járt.

1991-ben a Terrorelhárítási Önálló Osztály⁸ és a Komondor Szolgálat összeolvadásából létrejött a terrorelhárítási alapfeladatokkal felruházott Rendőrség Különleges Szolgálata (a továbbiakban: RKSZ), amely a korábbi szervezeteknél hatékonyabb terrorellenes fellépést tudott megvalósítani. Ezt követően 1992-ben alakították meg a megyei rendőr-főkapitányságok keretében az ún. megyei beavatkozó alosztályokat, valamint a Tárcaközi Koordinációs Bizottságot, amelynek a különböző szervezeti egységek és a szolgálatok tevékenységét kellett összehangolnia az egyéb állami intézmények tevékenységével. Az RKSZ-t 1998-ban átszervezték, és Terrorelhárító Szolgálat (a továbbiakban: TESZ) néven a Készenléti Rendőrség szervezetébe integrálták, majd 2004-től Rendészeti Biztonsági Szolgálat Különleges Szolgálatok Igazgatósága Terrorelhárítási Szolgálata (a továbbiakban: REBISZ KSZI TESZ) néven működött tovább.⁹

1.1.3. A TEK megalakulása és története napjainkig

A terrorizmus mind jelentősebb biztonsági kihívásként való jelentkezését detektálva Magyarország kormánya 2010-ben meghirdette a szabadság, a biztonság és a rend térségének megteremtését mint programot, amelynek részét képezte az állam hatékony védelmi funkciójának kiépítése és működtetése. A döntés értelmében a cél az volt, hogy egy koherens, a szükséges információkkal, tudással, képességgel rendelkező szervezet az állampolgári jogok tiszteletben tartása mellett biztosítsa a hatékony fellépést:

⁴ FORRÓ (2011) 43.

⁵ FORRÓ (2011) 43–44.

⁶ A rendvédelmi szakemberek folyamatosan figyelemmel kísérték a globális terrorereseményeket, és ezek elemzésének eredményeként alakították a szervezeti formákat az újonnan megfogalmazódott kihívásokhoz.

⁷ Ennek a feladatai közé tartozott a terrorcselekmények megszakítása, légi jármű hatalomba kerítése esetén a fellépés, az emberrablással járó bűncselekmények megszakítása, illetve megelőzése, továbbá a felfegyverezett vagy fegyveres személyek elfogása.

⁸ A szervezeti egységet egy évvel korábban hozták létre a terrorelhárítási feladatok professzionálisabbá tétele érdekében.

⁹ A 2001. szeptember 11-ei terrortámadások, illetve Magyarország Európai Unióhoz történő csatlakozását követően számos egyéb strukturális változás is zajlott a magyar terrorelhárítás rendszerében.

- a nemzetközi és hazai terrorizmussal, valamint a szervezett bűnözéssel szemben,
- a fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett bűncselekmények elkövetőivel szemben,
- a védett személyek biztonsága érdekében.

A szakmai indokok egyértelművé tették, hogy a személyi, a tárgyi és a költségvetési források centralizált, ezáltal hatékonyabb felhasználása érdekében egy olyan fúziós központ létrehozása szükséges, amely egy intézmény keretein belül, hatékonyan képes ellátni a fent jelölt feladatokat, valamint elvégezni a szükséges terrorelhárítási koordinációs tevékenységet. A nemzetközi követelményeknek megfelelő, az egész ország területén illetékességgel rendelkező központi rendőrségi szerv¹⁰ létrehozásával kapcsolatos tervezési, döntés-előkészítési, egyeztetési feladatok ellátására, valamint irányításának és koordinálásának végrehajtására 2010. június 21-től miniszteri biztосként Hajdu János kapott kinevezést.¹¹ Az új, jogelőd nélküli, budapesti központra és vidéki kirendeltségekre tagozódó strukturális egység¹² a Terrorelhárítási Központról szóló 232/2010. (VIII. 19.) Korm. rendelet (a továbbiakban: alapító rendelet) alapján végül 2010. szeptember 1-jén kezdte meg működését.

A TEK elemzi és értékeli Magyarország terrorfenyegetettségét, illetve koordinálja a megelőzésben és elhárításban illetékes intézmények tevékenységét, egyben a főigazgatója a Terrorellenes Koordinációs Bizottság vezetője, nemzetközi viszonylatban pedig kapcsolatot tart más államok titkosszolgálateival és terrorelhárító szerveivel is. A TEK működését az egyes rendészeti tárgyú és az azokkal összefüggő törvények módosításáról szóló 2010. évi CXLVII. törvény 2011. január 1-jei hatálybalépését követően törvényi szinten a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) szabályozza, ennek értelmében a központ – mint terrorizmust elhárító szerv¹³ – az egyik alapvető rendőrségi szervezeti egység lett. Mint ilyen, a TEK országos illetékességű, önállóan működő és gazdálkodó költségvetési szerv, amelynek főigazgatóját¹⁴ a belügyminiszter javaslatára a miniszterelnök nevezi ki.

Az Rtv. 2011-es módosításának¹⁵ értelmében a TEK feladatrendszerét kiterjesztették hazánk határain kívülre is.¹⁶ Az alapító rendeletet 2012 januárjában és februárjában is mó-

¹⁰ Amelynek munkatársai rendkívüli esetekben külföldön is bevetethetők.

¹¹ A miniszteri biztos kinevezéséről szóló 4/2010. (VII. 8.) BM utasítás

¹² A TEK számos, korábban az Alkotmányvédelmi Hivatal, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, az ORFK, illetve a Köztársasági Őrezred hatáskörébe tartozó feladatot (a kiemelt személyvédelmi feladatok, a terrorcselekmények felderítése és megszakítása, a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható fegyveres személyek elfogása, a személy elleni erőszakos bűncselekmények megszakítása, valamint az ön- vagy közveszélyes állapotban lévő személyek elfogása) integrált, azonban jogutódként nem lett megjelölve.

¹³ Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott és a belső bűnmegelőzési és büntelődési feladatokat ellátó szerv mellett.

¹⁴ Az alapító rendelet értelmében a TEK-et a főigazgató vezeti, akit általános hatáskörrel helyettesít a főigazgató-helyettes. A főigazgató felelősségi körébe tartozik az eredményes feladatellátás, a törvényes működés, az adatvédelmi követelmények teljesülésének, az adatállomány fizikai sérülés és megsemmisülés elleni védelmének, az adatkezelési eljárások és az adatállományok biztonságának, valamint az illetéktelen hozzáférés elleni védelemének biztosításáról való gondoskodás.

¹⁵ 2011. évi CCVI. törvény, 8. § (hatályos: 2012. január 5-től)

¹⁶ A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a külföldön vészhelyzetbe került magyar állampolgárok evakuálását, illetve a kormányzati tevékenység szempontjából fontos, külföldön lévő magyar intézmények és létesítmények személy- és létesítményvédelmével kapcsolatos feladatköröket is a TEK látja el.

dosították,¹⁷ így a TEK feladatrendszere többek között a BM és a kormányügyeleti rendszer működtetésével is kibővült.¹⁸ Hasonlóan átalakult, változott a feladatkör a személyvédelem terén, miután a módosítások eredményeként a rendészetért felelős miniszter által ideiglenesen, eseti jelleggel a hatáskörébe utalt egyéb személyvédelmi feladatok előkészítése és végrehajtása is a TEK hatáskörébe került a védett személyek és a kijelölt létesítmények védelméről szóló kormányrendeletben meghatározottak szerint.¹⁹

A 2013. január 1-jei kormányrendelet-módosítással²⁰ bővült a TEK kirendeltségeinek köre. A korábban üzemelő miskolci, győri és paksi osztályok mellett Debrecenben, Békéscsabán, Pécsen, Szombathelyen és Budapesten, a Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtéren is alakultak műveleti osztályok, míg a korábbi Győrben, Miskolcon, Pécsen, Nyíregyházán és Szegeden működő felderítési egységek mellett új iroda létrehozására került sor Budapesten, a Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtéren. A 2014-ben bevezetett változtatás²¹ során a TEK-et a rendészetért felelős miniszter irányítása alá tartozó központi költségvetési szervnek nyilvánították, valamint rögzítették, hogy a hatáskörébe tartozó feladatokat az egész ország területére érvényes illetékességgel látja el. 2015. április 1-jétől²² a köztársasági elnök személyvédelmének feladata a Készenléti Rendőrséghez került, ugyanakkor a legfőbb ügyész állandó védelme bekerült a TEK feladatrendszerébe. A legutóbbi, 2016. július 15-éi strukturális módosítás létszám-bővítéssel, valamint új szervezeti elemek létrejöttével járt.

1.1.4. A TEK alaptevékenységéhez csatolandó feladatkörök

Az Rtv. 1. § (1) bekezdése alapján a rendőrség feladatai között jelenik meg a terrorizmus elleni fellépés, amelynek során megtörténik a Magyarország területén tevékenykedő terror-szervezetek feltárása, illetve ezen szervezetek által tervezett bűncselekmények elkövetésének megakadályozása, valamint annak akadályozása, hogy az ország területéről bármilyen szervezet vagy magánszemély terrorszervezet működését anyagi források biztosításával vagy bármely más módon elősegítse.²³

A feladatkörök felosztása:

1. felderítési feladatkör,²⁴
2. személyvédelmi feladatkör,²⁵
3. műveleti feladatkör:

¹⁷ A kormányrendelet hivatkozott módosításai: 374/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet; 376/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet

¹⁸ A jelzett módosítások pontosították továbbá a TEK kötelezően végrehajtandó és opcionális feladatait, valamint meghatározták a TEK szerepét a harmadik országbeli állampolgárok hatósági kísérettel történő kiutasításának végrehajtásában, továbbá a tűzszervezeti tevékenység ellátásában.

¹⁹ A védett személyek és a kijelölt létesítmények védelméről szóló 160/1996. (XI. 5.) Korm. rendelet

²⁰ A hivatkozott módosítás: 416/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet

²¹ A hivatkozott módosítás: 221/2014. (IX. 4.) Korm. rendelet

²² A hivatkozott módosítás: 85/2015. (III. 31.) Korm. rendelet

²³ Ennek alapján a TEK *feladatait és hatáskörét* az Rtv. 1. § (2) bekezdése és a 7/E. § (1) bekezdése határozza meg, amely szerint ellátja az Rtv. 15. pontjában meghatározott feladatot.

²⁴ Magyarország nemzetbiztonsági érdekeinek érvényesítése érdekében megelőzi, felderíti és elhárítja azokat a törekvéseket, amelyek Magyarországon területén terrorcselekmény elkövetésére irányulnak.

²⁵ Kiemelt védett vezetők esetén.

- kizárólagos hatáskörbe tartozó bűncselekmények²⁶ felszámolása és megszakítása, illetve az elkövetők elfogása,
  - felkérés alapján egyes veszélyes személyek elfogása,
4. külföldi feladatkör:
- a külföldön bajba²⁷ jutott magyar állampolgárok evakuálása,
  - a kormányzati tevékenység szempontjából fontos, külföldön lévő magyar szervek (intézmények) és létesítmények személy- és létesítményvédelme.

A TEK nem gyakorol nyomozó hatósági jogkört,²⁸ ugyanakkor feladatellátása során titokban információt gyűjthet. A TEK kettős jogosultságát a titkos információgyűjtésben²⁹ az Rtv. 7/E. § (2) és (3) bekezdése határozza meg, vagyis a terrorizmust elhárító szerv szabályozott módon³⁰ titokban információt gyűjthet.

A kormányrendelet 3. § (1) bekezdése alapján a TEK az Rtv. 7/E. § (1) bekezdés a) és c) pontjában, valamint (2)–(4) bekezdésében meghatározott feladatok ellátása érdekében:

- a) elemzi és értékeli Magyarország terrorfenyegetettségének helyzetét,
- b) szervezi és koordinálja a terrorcselekmények megelőzését és elhárítását végző szervek – kivéve a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok és az Információs Hivatal – tevékenységét, ellátja a Terrorellenes Koordinációs Bizottság működésével kapcsolatos előkészítő, végrehajtó és adminisztrációs feladatokat,
- c) részt vesz a kritikus infrastruktúrák védelmére vonatkozó nemzeti program kidolgozásában, a veszélyeztetettség értékelésében és biztonsági intézkedési tervek kidolgozásában, továbbá külön szerződés alapján ellátja a terrorveszélyeztetettség szempontjából jelentős, kritikus infrastruktúrák védelmét,
- d) végzi a védett személyek és a kijelölt létesítmények védelméről szóló kormányrendeletben meghatározottak szerint a legfőbb ügyész és a miniszterelnök védelmét, valamint a rendészetért felelős miniszter által ideiglenesen, eseti jelleggel a hatáskörébe utalt egyéb személyvédelmi feladatokat, ennek keretében
  - személy-, valamint létesítményvédelmi feladatainak ellátása során irányítja a feladatok előkészítését és végrehajtását, valamint az általános rendőrségi feladatokat ellátó szerv tűzszerész szolgálati ágának szakegységeivel együttműködve végzi a személy- és létesítményvédelmi feladatkörében felmerülő tűzszerészeti feladatokat, a robbantással fenyegetett helyszínek átvizsgálását,
  - végzi a Magyarország érdekei szempontjából jelentős – különösen a miniszterelnök részvételével megtartott, valamint a rendészetért felelős miniszter által ideiglenesen hatáskörébe utalt egyéb személyvédelmi feladatokkal összefüggő – rendezvények biztosításához kapcsolódó feladatok előkészítését és végrehajtását,

²⁶ Terrorcselekmény vagy légi jármű hatalomba kerítése.

²⁷ Háborús cselekmények, fegyveres konfliktusok, valamint terrorista és túszejtő akciók.

²⁸ Amennyiben tevékenysége során bűncselekmény elkövetésének gyanúját észleli, feljelentést tesz a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nyomozó hatóságnál vagy ügyésznél, és átadja az általa összegyűjtött adatokat. Ugyanakkor a TEK nem köteles átadni azokat az ügyeket, amelyekben a nyomozás veszélyeztethetné a terrorcselekmények felderítését és elhárítását.

²⁹ Egyfelől büntelferdítési célú titkos információgyűjtés, másfelől az igazságügyért felelős miniszter engedélyével nemzetbiztonsági célú, külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtő tevékenység.

³⁰ Az 1995. évi CXXV. törvény (a továbbiakban: Nbtv.) 53–60. §-ában foglaltaknak megfelelően.

- együttműködik a személy- és létesítményvédelmi feladatok biztosításban érdekelt és a biztosítás végrehajtásában közvetlenül érintett hazai, valamint külföldi szervekkel és szervezetekkel,
  - nemzeti kapcsolattartó szervként – a Készenléti Rendőrséget érintő feladat esetén a Készenléti Rendőrség bevonásával – ellátja a közéleti személyiségek védelmére szolgáló Európai Hálózat tevékenységével kapcsolatos feladatokat,
- e) személyvédelmi feladatai körében együttműködik az általános rendőrségi feladatokat ellátó szerv személyvédelmi feladatokat ellátó szerveivel, ennek végrehajtása során szakmailag koordinálja az ezzel kapcsolatos feladatok előkészítését és végrehajtását,
- f) felkérésre végrehajthatja a kiadási és átadási letartóztatásban lévő személyek államhatárig vagy külföldről Magyarországra történő kísérésével, valamint az elítélt személyek Magyarországon keresztül történő átszállításával kapcsolatos rendvédelmi feladatokat,
- g) törvény, az Európai Unió kötelező jogi aktusa, nemzetközi szerződés vagy viszonosság alapján együttműködik külföldi terrorizmust elhárító szervvel, külföldi és nemzetközi rendvédelmi szervvel,
- h) a nemzetközi kötelezettségek végrehajtása érdekében együttműködik a külpolitikáért felelős miniszter által vezetett minisztériummal, ennek keretében koordinálja az e kötelezettségvállalásokból eredő gyakorlati feladatok teljesítését, különösen a magyarországi helyszíni elfogó gyakorlatok megszervezését,
- i) feladatkörében eljárva közreműködik – az Európai Unió különleges intervenciók segítségével való együttműködés keretében – a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló törvényben, valamint az Európai Unió tagállamaival folytatott bünyügyi együttműködéséről szóló törvényben meghatározott segítségnyújtás végrehajtásában,
- j) ellátja a kormányügyeleti rendszer működési rendjéből fakadó feladatokat, valamint a Belügyminisztérium ügyeleti tevékenységét,
- k) ellátja – indokolt esetben az általános rendőrségi feladatokat ellátó szerv tűzszerezés szolgálati ágának szakegységeivel együttműködve – a felderítési és felszámolási feladatkörében felmerülő tűzszerezési tevékenységet, ennek keretében végzi különösen
- a fegyver- és robbanóanyagok felkutatásával összefüggő feladatok tűzszerezési biztosítását,
  - az objektumok, járművek és a robbantással fenyegetett művelési helyszínek átvizsgálását, szakmai biztosítását,
  - az intézkedések megtételét akadályozó tárgyak eltávolítását, a behatolási pontok robbanó- vagy pirotechnikai eszközzel történő nyitását, valamint
  - az előtálat robbanásveszélyes, robbantásos cselekmények végrehajtására utaló, valamint gyanús tárgyak vizsgálatát, hatástalanítását, továbbá – indokolt esetben – elszállítását és megsemmisítését.

A TEK a kormányrendelet 3. § (2) bekezdése értelmében, az Rtv. 7/E. § (1) bekezdés b) pontja alapján a rendvédelmi szervek részére kizárólagos hatáskörrel, míg a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, valamint az ügyészség esetében felkérésre végzi:

- a) a szándékos bűncselekmény elkövetésén tetten ért személyek elfogását és előállítását, amennyiben a rendelkezésre álló információk alapján az elkövetésre fegyveresen kerül sor,
- b) a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható fegyveres személyek elfogását és

- c) az ön- vagy közveszélyes állapotban lévő személy megfékezését, amennyiben a személy a vele szemben fogatosított intézkedés során fegyveresen vagy felfegyverkezve áll ellen.

A TEK a kormányrendelet 3. § (3) bekezdése értelmében a nyomozó hatóságok, a rendvédelmi szervek, továbbá az ügyészség felkérésére végrehajthatja különösen:

- a) a (2) bekezdés b) pontjába nem sorolható, személy elleni erőszakos bűncselekmények megszakítását, az elkövetők elfogását,
- b) a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható felfegyverkezett személyek elfogását,
- c) a (2) bekezdés c) pontjában meghatározott eseteken kívül az ön- vagy közveszélyes állapotban lévő személyek elfogását,
- d) a fogvatartott személy kísérését, ha a kísért személy veszélyessége vagy a kísérés körülményei azt indokolják és
- e) a hatósági eljárás során lefoglalt, a közbiztonságra különösen veszélyes anyagok, valamint különösen nagy vagy különösen jelentős értékű kábítószer szállítását.

A TEK az Rtv. szerinti rendőrségi feladatok ellátása során közreműködhet a harmadik országbeli állampolgárok hatósági kíséréssel történő kiutasításának végrehajtásában.

1.1.5. Szervezeti, vezetési és irányítási kérdések

A TEK személyi állománya állhat:

- hivatásos állományból,
- kormánytisztviselőkből,
- valamint közalkalmazottakból.

A TEK a feladatai ellátása érdekében szakmai szempontok alapján önálló szervezeti egységekre, azaz igazgatóságokra, valamint a Társadalmi Kapcsolatok Osztályára és Ellenőrzési Osztályra tagozódik. A szakmai feladatok végrehajtását a Felderítési, a Műveleti, a Személyvédelmi, az Ügyelet- és Objektumvédelmi, valamint az Operatív Technikai és Informatikai Igazgatóság végzi, míg a törvényes, szakszerű és gazdaságos működéséért, valamint az adminisztratív igazgatásért a Gazdasági és a HR Igazgatóság, valamint a Jogi és Adminisztratív Igazgatóság felel. Az egyes igazgatóságok struktúráját és rendszeresített létszámát a TEK szervezeti állománytáblázata határozza meg. Szakmai feladataik alapján az igazgatóságok nem önálló szervezeti egységekre, hanem főosztályokra, osztályokra, irodákra és csoportokra tagozódnak.

Műveleti Igazgatóság

A Műveleti Igazgatóság a terrorelhárítási feladatkörében eljárva – kizárólagos hatáskörben – végrehajtja a terrorcselekmények megszakítását.³¹ Részt vesz a létfontosságú rendszerek és létesít-

³¹ A terrorcselekmények felszámolásának végrehajtása érdekében koordinálja a rendőri szervek egymás közötti, a Magyar Honvédséggel és a polgári titkosszolgálatokkal történő együttműködését, valamint szervezi és koordinálja a terrorcselekmények elhárítását végző szervek tevékenységét.

mények védelmére vonatkozó nemzeti program kidolgozásában, a veszélyeztetettség értékelésében, illetve a biztonsági intézkedési tervek kidolgozásában, továbbá külön szerződés alapján ellátja a terrorveszélyeztetettség szempontjából jelentős, kritikus infrastruktúrák védelmét. Külön utasítás alapján részt vesz a jogszabályban meghatározott védett vezetőkkel kapcsolatos biztosítási feladatok végrehajtásában, a közvetlen terrorfenyegetettség, terrorveszélyeztetettség esetén közreműködik a kiemelten védett személyek és objektumok biztosításában. A terrorcselekmények felszámolásának végrehajtása érdekében koordinálja a rendőri szervek egymás közötti, a Magyar Honvédséggel és a polgári titkosszolgálatokkal történő együttműködését, valamint szervezi és koordinálja a terrorcselekmények elhárítását végző szervek tevékenységét.

A bűnügyi vonatkozású feladatok ellátása során – a nyomozó hatóságok, az ügyészség, továbbá a fegyveres és rendvédelmi szervek felkérésére – elvégzi a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható fegyveres vagy felfegyverkezett személyek elfogását, az egyéb személy elleni erőszakos bűncselekmények megszakítását. Felkérésre végrehajtja a kiadatási és átadási letartóztatásban lévő személyek államhatárig vagy külföldről Magyarországra történő kíséréseivel, valamint az elítélt személyek Magyarországon keresztüli szállításával kapcsolatos rendvédelmi feladatokat.

A tömeges méretű migráció és a konfliktushelyzet kezelése érdekében a TEK felkészült a Magyarország határait esetlegesen átlépő fegyveres bűnözői, valamint terrorista csoportok tevékenységének megszakítására, az elkövetők elfogására. Ennek érdekében segítséget nyújt az általános rendőri feladatokat ellátó szervek részére a speciális felkészültséget, felszerelést igénylő feladatok végrehajtásakor.

Az igazgatóság a közbiztonsági és egészségügyi vonatkozású feladatainak ellátása során fogatosítja az ön- vagy közveszélyes állapotban lévő személyekkel szembeni biztonsági intézkedéseket. Külön utasításra végrehajtja – az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvényben meghatározott – közvetlen veszélyeztető magatartást tanúsító személy megfékezését, amennyiben a személy a vele szemben fogatosított intézkedés során fegyveresen vagy felfegyverkezve áll ellen, továbbá amennyiben a fegyveresen vagy felfegyverkezve tanúsított ellenálláson túl közveszélyt okoz, közveszéllyel fenyeget vagy más személyt fogva tart. Az igazgatóság állandó 24 órás készséget tart fenn, vagyis a tárgyalóval kiegészített műveleti egységek a nap 24 órájában a jelzést követő öt percen belül kötelesek elhelyezési körleteikből az adott műveleti helyszínre megindulni és ott feladataikat végrehajtani.

Személyvédelmi Igazgatóság

A TEK a személyvédelmi szakmai feladatait az Rtv., a kormányrendelet, valamint a védett személyek és kijelölt létesítmények védelméről szóló 160/1996. (XI. 5.) Korm. rendelet alapján látja el. Ennek keretében megszervezi és végrehajtja a miniszterelnök és a legfőbb ügyész állandó védelmét, s ez kiterjed a védett személy:

- életének, testi épségének megóvására,
- munkahelye, lakása vagy egyéb tartózkodási helye őrszeméllyel, illetve technikai eszközzel biztosított védelmére,
- indokolt esetben közlekedési útvonalára,
- a részvételével lebonyolított hivatalos programok helyszínére,
- belföldi utazására,

- a hivatalos programja során szükséges egészségügyi ellátás biztosítására,
- állandó szálláshelyének (rezidencia), illetve ideiglenes szállásának őrszemélyzettel történő biztosítására,
- külföldi utazására,
- belföldi utazása során – veszélyeztetettségének megfelelően – közúton oszlopvezető és utánfutó gépjármű, vasúton előfutó mozdony, vízi úton kísérő rendőrségi vízi jármű alkalmazására.

A személyvédelmi munka során alkalmazott biztonsági intézkedések a következők lehetnek:

- Személybiztosítás: a védett személy közvetlen fizikai védelme, életének, testi épségének megóvása.
- Lakásbiztosítás: a védett személyek lakásának, rezidenciájának védelme biztonságtechnikai eszközökkel, valamint hivatásos állományú lakásbiztosítók szolgálatba állításával.
- Munkahely biztosítása.
- Helyszínbiztosítás.
- Híradó biztosítás és biztonságtechnikai védelem.
- Megelőző védelem: a védett személyek élete és testi épsége ellen irányuló bármely cselekményt elkövetni szándékozó személyek és csoportok terveinek, szándékainak előzetes felderítése.
- Tűzszerészbiztosítás.
- Technikai biztosítás.
- Utazásbiztosítás: a védett személyek utazásainak biztonsági gépjárművekkel, útvonal-ellenőrzéssel és a védelmi fokozatnak megfelelő rendőri biztosítással történő végrehajtása.
- Egészségügyi biztosítás.

Felderítési Igazgatóság

A Felderítési Igazgatóság a magyarországi kötődésű, az Európában és azon kívül működő, illetőleg a vallási alapon szerveződött nemzetközi terrorszervezetek felderítését és tevékenységük felszámolását végzi. Közreműködik továbbá a kritikus infrastruktúrákkal kapcsolatos tevékenységek koordinálásában és a nemzetközi társhatóságok által küldött megkeresések végrehajtásában.

Ennek érdekében:

- Felderíti a Magyarország területén tevékenykedő terrorszervezeteket, megakadályozza, hogy e szervezetek bűncselekményeket kövessenek el. Ezek tárgya nemcsak a Btk. 314. §-ába ütköző terrorcselekmények, hanem ezen szervezetek egyéb bűnös tevékenységének felderítésére is kiterjed.³²

³² A működésükhöz nélkülözhetetlen anyagi forrást biztosító bűncselekmények, például rablások, kábítószerkereskedelem, emberrablások stb.

- Felderíti és megakadályozza, hogy Magyarország területéről bármilyen szervezet vagy magánszemély bármilyen terrorcsoport működését anyagi források biztosításával vagy bármely más módon elősegítse.
- Elemzi és értékeli Magyarország terrorfenyegetettségének helyzetét, összegzi a hazai terrorszervezetekkel kapcsolatos információkat, ezáltal a megfelelő stratégiák kidolgozásával hatékonyabbá teszi a felderítői munkát.
- Részt vesz a kritikus infrastruktúrák védelmére vonatkozó nemzeti program kidolgozásában, a veszélyeztetettség értékelésében és a biztonsági intézkedési tervek kidolgozásában.
- Szervezi és koordinálja a terrorcselekmények megelőzését és elhárítását végző szervek – kivéve a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok és az Információs Hivatal – tevékenységét. Ellátja továbbá a Terrorellenes Koordinációs Bizottság működésével kapcsolatos előkészítő, végrehajtó és adminisztrációs feladatokat.
- Végzi a Magyarország érdekei szempontjából jelentős – elsősorban a kiemelten védett vezetők részvételével zajló, illetve fokozott biztonsági kockázatot magukban hordozó – rendezvények biztosításához kapcsolódó feladatok előkészítését.
- Az Európai Unió kötelező jogi aktusa, nemzetközi szerződés vagy viszonyosság alapján együttműködik a külföldi terrorizmust elhárító, külföldi és nemzetközi rendvédelmi szervekkel.

Az Ügyeleti és Objektumvédelmi Igazgatóság

Az Ügyeleti és Objektumvédelmi Igazgatóság a TEK és a BM ügyeleti, valamint a TEK objektumvédelmi feladatait ellátó szervezeti egysége, amely ellátja a vonatkozó kormányrendelet 3. § (1) bekezdés j) pontjában, valamint a Belügyminisztérium és a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek ügyeleti szolgálatait által teljesítendő tájékoztatási kötelezettség rendjéről, továbbá a kormányügyeletről szóló 33/2011. (XII. 2.) BM utasításban meghatározott feladatokat.

A fentiek alapján folyamatos tájékoztató tevékenységet hajt végre, valamint BM Ügyeletként koordinálja az egyes minisztériumok biztonsági ügyelete útján jelentett információkat. Ellátja továbbá a TEK objektumainak őrzését és védelmét, valamint az őrszolgálat szervezésével kapcsolatos feladatokat, lefolytatja a beléptetési rendhez kapcsolódó engedélyezési eljárást. Ehhez csatolódóan végzi a TEK objektumaiba érkező személyek és gépjárművek be- és kiléptetését, a belépő személyek biztonságtechnikai átvizsgálását, a beszállított csomagok, valamint egyéb küldemények felbontás nélküli ellenőrzését, továbbá az áruk, anyagok be- és kiszállításának ellenőrzését.

Az igazgatóság továbbá koordinálja, összehangolja és végrehajtja a TEK állományának riasztását. Külön utasítás alapján részt vesz a kiemelt fontosságú helyszínek, események, rendezvények biztosítási feladataiban. A védett személyek lakásriasztásainak esetén intézkedik az azonnali eljárások lefolytatásáról. A TEK feladataihoz kapcsolódóan az ügyeleti úton érkező jelzés esetén intézkedik az azonnali eljárások lefolytatásáról. A fentiekben túl ellátja a TEK szolgálati gépjárműveinek telephelyi tárolásával összefüggő speciális kiszolgáló feladatokat.

Az Operatív Technikai és Informatikai Igazgatóság

Az igazgatóság feladatköre két fő részre osztható:

- operatív technikával és
- informatikával kapcsolatos feladatok.

Az operatív technikai egység a jogszabályi keretek között különleges eszközök és módszerek biztosításán keresztül végez támogatást a művelési, a felderítési és a személyvédelmi tevékenységhez. Az informatikai egység a TEK informatikai infrastruktúrájának kiépítését, valamint annak üzemeltetését végzi.

A Gazdasági Igazgatóság

Irányítja a TEK költségvetés-tervezési, előirányzat-felhasználási és -módosítási, üzemeltetési, fenntartási, működtetési, beruházási, vagyonhasználati és -hasznosítási, készpénzkezelési, könyvvezetési, beszámolási és adatszolgáltatási, valamint nemzetközi, uniós és hazai pályázatkezelési tevékenységét, továbbá az ehhez szükséges nyilvántartási rendszerek működtetését. A fentiek teljesülése érdekében kidolgozza a TEK gazdálkodásának koncepcióját, a tárgyidőszakra vonatkozó gazdálkodási terveit, elkészíti a szakmai döntésekhez szükséges gazdasági számításokat és értékeléseket. Tervezi és biztosítja a TEK szakmai feladatainak végrehajtásához szükséges anyagi és technikai feltételeket, gondoskodik a szükséges eszközök, berendezések beszerzéséről és célszerű, gazdaságos üzemeltetéséről, a javítási, karbantartási, tárolási feladatok ellátásáról, továbbá – a rendszeresítési eljárás hatálya alá tartozó kényszerítő eszköznek minősülő tárgyi eszközök kivételével – a használatból történő kivonásukról. Ellátja a fegyverzeti-műszaki szakanyag-gazdálkodással kapcsolatos feladatokat, valamint a jogszabályban, közjogi szervezetszabályozó eszközben előírtak szerint a rendszeresítési eljárásokkal összefüggő feladatokat. Ellátja a szolgálati gépjárművekkel kapcsolatos, jogszabály, közjogi szervezetszabályozó eszköz által a TEK hatáskörébe utalt feladatokat.

A Humán Erőforrás Igazgatóság

Az igazgatóság két nagy szervezeti elemre bontható, amelyek közül a Humánigazgatási Főosztály ellátja a TEK munkaügyi, személyzeti, fegyelmi, szervezési, oktatási, humán erőforrás-gazdálkodási, szociális és kegyeleti feladatait, segíti a főigazgató személyügyi igazgatással kapcsolatos feladatainak végrehajtását, illetve előkészíti és végrehajtja a rendészetért felelős miniszter hatáskörébe tartozó személyzeti, munkaügyi, szervezési, fegyelmi, kitüntetési és elismerési döntéseket. Továbbá az igazgató jogállású vezetőkkel együttműködve kidolgozza a szervezet korszerűsítésére és létszámgazdálkodására vonatkozó javaslatokat, illetve elkészíti a TEK állománytáblázatát, annak kivonatait, létszámkimutatásait, gondoskodik azok naprakészen tartásáról. Ezen túlmenően tervezi, előkészíti, illetve szervezi és irányítja a személyi állomány előmenetelét, utánpótlását, képzését, ki-, át- és továbbképzését, a szakmai jellegű, valamint a rendészetért felelős miniszter által vezetett minisztérium szervezésében lebonyolított képzések, ki-, át- és továbbképzések kivételével. Ehhez

kapcsolódóan kezeli és naprakész állapotban tartja az állomány tagjainak személyi anyagát, az erre vonatkozó nyilvántartásokat. A TEK hivatásos állományánál lefolytatja a kártérítési eljárásokat, végzi a fegyelmi ügyek kivizsgálását. Továbbá a munkavédelmi felügyelő útján gondoskodik a TEK feladatkörébe tartozó munkavédelmi, illetve tűz- és sugárvédelmi feladatok ellátásáról. A másik szervezeti egység az Egészségügyi Szolgálat, amely a TEK egészségügyi, pszichológiai és munkahigiénés tevékenységét valósítja meg.

Jogi és Adminisztratív Igazgatóság

Az igazgatóság kiterjedt és szerteágazó feladatrendszer ellátásáért felelős, amelynek főbb elemei az alábbiak:

- a rendészetért felelős miniszter által vezetett minisztérium megkeresése alapján gondoskodik az Országgyűlés tevékenységével összefüggésben a TEK-et érintő interpellációkra, kérdésekre adandó választervezetek előkészítéséről,
- közreműködik a TEK szervezeti egységei által folytatott tevékenység összehangolásában, valamint végrehajtja az érdekképviselői szervekkel történő együttműködéssel, kapcsolattartással összefüggő feladatokat,
- felügyeli a rendészetért felelős miniszter által meghatározott feladatok határidőre történő végrehajtását, intézi a főigazgató kiadmányozási jogkörébe tartozó ügyeket, figyelemmel kíséri az ezzel kapcsolatos határidőket,
- előkészíti a TEK intézményi stratégiáját és intézményi munkatervét, valamint az éves értékelő jelentést,
- ellátja a TEK jogi képviseletét peres és nem peres ügyekben a bíróságok és más hatóságok előtt, gondoskodik a sajtó-helyreigazítási jog érvényesítéséről,
- részt vesz a jogszabályok, közjogi szervezetszabályozó eszközök, együttműködési megállapodások és nemzetközi szerződések előkészítésében, koordinációjában, időszakonkénti felülvizsgálatában, továbbá a deregulációra vonatkozó javaslatok kidolgozásában,
- végzi a közérdekű bejelentések, panaszok, kérelmek ügyintézését, részt vesz az alapvető jogok biztosa és helyettesei, valamint a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság tevékenységével összefüggő feladatok ellátásában,
- jogi álláspont kialakításával közreműködik a TEK működését, feladat- és hatáskörét érintő ügyekben a vezetői döntések meghozatalában, valamint elvégzi a főigazgatói döntési javaslatok, tervezetek jogi véleményezését, jogi kérdésekben állásfoglalások adásával segíti a szervezeti egységek tevékenységét,
- működteti a TEK irattárát, ellátja az ügykezelést, irányítja és felügyeli a szervezeti egységek ügykezelési munkáját,³³
- ellátja a személyi állomány nemzetbiztonsági ellenőrzéséhez kapcsolódó feladatokat.

A biztonsági vezető a Jogi és Adminisztratív Igazgatóság alárendeltségében, a főigazgató átruházott hatáskörében eljárva – utasításadási joggal – gyakorolja a főigazgatónak a mi-

³³ A fentiekhez kapcsolódóan együttműködik a Magyar Nemzeti Levéltárral, az illetékes szaklevéltárral, valamint a köziratok kezelésének szakmai irányításáért felelős miniszterrel.

nősített adat védelmével kapcsolatos jogosítványait, egyben eljár a TEK belső adatvédelmi felelőseként. A Jogi és Adminisztratív Igazgatóság állományába tartozó védelmi tiszt felelős a különleges jogrend bevezetése miatt indokolt belső normák, tervek elkészítéséért és naprakész állapotban tartásáért; tervezi és szervezi a készenlétké helyezéssel és a különleges jogrendben történő továbbműködéssel összefüggő feladatokat, továbbá gondoskodik egyes honvédelmi, országmozgósítási, katasztrófavédelmi feladatok ellátásáról, intézkedik a kijelölt személyi állomány tartózkodási helyének, illetve elérhetőségének folyamatos pontosításáról.

A Társadalmi Kapcsolatok Osztálya

Vezetője a főigazgató közvetlen irányítása mellett

- szervezi és összehangolja a TEK sajtótevékenységét, ellátja a TEK sajtóképviselőt, valamint végzi a TEK kommunikációs tevékenységét;
- sajtófigyelő alapján jelenti a főigazgató részére a kivizsgálást vagy intézkedést igénylő fontosabb ügyeket;
- fogadja és nyilvántartja az írott és elektronikus sajtó részéről érkező megkereséseket, az érintett szervezeti egység bevonásával gondoskodik azok megválaszolásáról;
- szervezi, összehangolja és kidolgozza a TEK,³⁴ a főigazgató és a főigazgató-helyettes hazai és nemzetközi médiamegjelenéseit, exkluzív interjúit, kommunikációs javaslatait;
- kapcsolatot tart a médiával, az Országgyűlés és a kormány kommunikációs szerveivel, a minisztériumok és az önálló belügyi szervek kommunikációs vezetőivel és szóvivőivel.

Ellenőrzési Osztály

Az osztály ellátja a TEK államháztartási belső ellenőrzésével és szakmai ellenőrzésével kapcsolatos feladatokat, illetve ellenőrzi a szervezeti elemeket és a vezetői állományt.

Felhasznált irodalom

Az 1978. évi IV. törvény, Büntető törvénykönyv (korábbi Btk.)

A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény

A nemzetközi bűnügyi jogsegélyről szóló 1996. évi XXXVIII. törvény

A 2012. évi C. törvény, Büntető törvénykönyv (hatályos Btk.)

A szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvény

A bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló 2002. évi LIV. törvény

³⁴ A feladat- és hatáskörébe tartozó ügyben interjú – a főigazgató vagy a főigazgató-helyettes eltérő döntése hiányában – csak a Társadalmi Kapcsolatok Osztályának szervezésében lehet adni, amelyet a főigazgatóval vagy a főigazgató-helyetessel kell egyeztetni.

- A 2007. évi CXXXVI. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról
- A terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól szóló 295/2010. (XII. 22.) kormányrendelet
- A Terrorelhárítási Központ Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 1/2010. (IX. 1.) TEK utasítás
- A TEK alapító okirata

1.2. ORFK Bűnügyi Szolgálat³⁵ (Takács Tibor)

1.2.1. Az általános rendőri feladatokat ellátó rendőrség titkos információgyűjtő tevékenységet folytató szervezeti egységeinek felépítése

A titkos információgyűjtő tevékenységet folytató szervek követik a rendőrség általános szervezeti felépítését. A bűnügyi felderítő tevékenységet helyi, területi és országos jogállású szervezetek egyaránt folytathatják. Magyarországon jelenleg 153 rendőrkapitányság, 21 határrendészeti kirendeltség és 3 vízi rendészeti kapitányság jelenti a helyi szintű szerveket. Ezek közül a bűncselekményi kategóriákat figyelembe véve a rendőrkapitányságok és a határrendészeti kirendeltségek folytatnak titkos információgyűjtést. Tekintettel az itt dolgozó állomány jelentős leterheltségére, nem mindenhol tudnak munkatársat függetleníteni a titkos információgyűjtő tevékenységre. Ebből következően az erőket, eszközöket és módszereket általában korlátozottan használják, az ügyszámuk nem számottevő.

Területi jogállású szervek a megyei rendőr-főkapitányságok, a Repülőtéri Rendőri Igazgatóság és a KR Nemzeti Nyomozó Iroda. Az itt működő felderítő, bűnügyi, gazdaságvédelmi és migrációs osztályok már e tevékenység végzésére szakosodott munkatársakkal a titkos információgyűjtő tevékenység lehetőségeit széleskörűen kihasználva folytatják a bűnügyi felderítést. Az Országos Rendőr-főkapitányságon belül a központi nyomozati hatáskörrel bíró Bűnügyi Főosztály Felderítő Osztálya és a Kiemelt Életellenes Ügyeket Felderítő Főosztály végezhet titkos információgyűjtő tevékenységet. Ezenfelül az ORFK Bűnügyi Főosztály Felderítő Osztálya az 51/2007. ORFK utasításnak megfelelően országos hatáskörűen végzi a titkos információgyűjtő tevékenység szakirányítását.

A szakirányítás célja, hogy biztosítsa – az akadályozó körülmények, valamint a téves gyakorlat feltárása és megszüntetése útján – a bűnügyi tevékenység valamennyi részterületén a magas színvonalú munkavégzést annak érdekében, hogy megvalósuljon a bűncselekmények gyors és hatékony felderítése, a nyomozások eredményes és törvényes lefolytatása. A bűnügyi szakirányító szerv feladatkörében eljárva általános felügyeletet gyakorol az alsóbb szintű bűnügyi szervek tevékenysége felett. Ennek keretében jogosult és köteles általános és egyedi ügyekben a bűnügyi tevékenységet törvényességi és szakmai szempontok szerint ellenőrizni, az esetleges hiányosságokra az érintett szervek vezetőinek figyelmét felhívni. Emellett végzi a titkos információgyűjtő tevékenység során beszerzett bizonyítékok nyíltá tételével, a titoktartás alóli felmentés megadásával, illetve egyéb, a hatáskörébe utalt egyedi ügyekkel kapcsolatos véleményezési, engedélyezési feladatokat.

³⁵ Átdolgozás a 2013-as kiadás alapján.

1.2.2. A titkos információgyűjtő tevékenység alapvető szabályai – önállóan végzett titkos információgyűjtés

Kik végezhetik?

A rendőrség külön jogszabályban meghatározott nyomozó hatóságai és szervei – ezen belül helyi, területi és országos hatáskörrel rendelkező szervek egyaránt – végezhetnek titkos információgyűjtő tevékenységet (a továbbiakban: tigy). Így különösen a felderítő osztályok, alosztályok és az erre (is) feljogosított szervezeti egységek (bűnügy, gazdaságvédelem, migráció, vizsgálat), valamint a Készenléti Rendőrség (KR) Személyi és Objektumvédelmi Igazgatóságának Megelőző Védelmi Osztálya, az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) Bűnügyi Főigazgatóságának Bűnügyi Ellátó Igazgatósága és a KR Tanúvédelmi Szolgálat. Itt nem térünk ki a Nemzeti Védelmi Szolgálat, a Terrorrelhárító Központ, az ügyészségek, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, valamint a nemzetbiztonsági szolgálatok által végzett titkos információgyűjtő munkára.

Szabályozás

A tigy elsődleges szabályozását a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) VII. fejezete tartalmazza.

„A rendőrség bűncselekmény elkövetésének megelőzése, felderítése, megszakítása, az elkövető kilétének megállapítása, elfogása, körözött személy felkutatása, tartózkodási helyének megállapítása, bizonyítékok megszerzése, valamint a büntetőeljárásban részt vevők és az eljárást folytató hatóság tagjainak, az igazságszolgáltatással együttműködő személyek védelme, valamint az e törvényben meghatározott költségvetési szervek bűnmegelőzési, bűnfelderítési célú ellenőrzése érdekében – törvény keretei között – titokban információt gyűjthet.”³⁶

Ebből következően a titkos információgyűjtés olyan, a jogszabályokban meghatározott bűnüldözési és bűnfelderítési célok elérése érdekében folytatott titkos vagy leplezett tevékenység, amelyet a múltban történt vagy a jelenben zajló, illetőleg a jövőre tervezett bűnügyi szempontból releváns tény, esemény vagy körülmény megismerése céljából végeznek.

A titkos információgyűjtés alapelvei:

- törvényesség,
- titkosság,
- célhoz kötöttség,
- célszerűség,
- arányosság,
- az észszerűtlen kockázatvállalás tilalma.

Az Rtv. általános jelleggel szabályozza a tigy keretében alkalmazható erőket, eszközöket, módszereket, ezek igénybevételének főbb szabályait, valamint a titkos információgyűjtéssel kapcsolatos sajátos gazdálkodási szabályokat.

³⁶ 1994. évi XXXIV. törvény, 63. § (1)

A B2/2013. (I. 31.) BM utasítás (minősített norma) tartalmazza a napi munkához nélkülözhetetlen részletes szabályokat, ezt tekinthetjük a bűnügyi hírszerzés legfontosabb, nem törvényi szintű szabályozásának. A Be. 206/A. §-ának előírásai a titkos információgyűjtő tevékenység során beszerzett adatok, információk, azaz a tigy eredményének felhasználását szabályozzák. Ezen előírások betartása fontos törvényi garanciát jelent a büntetőeljárásban bizonyítékként történő hasznosítás érdekében.

Az egyéb jogi normák közül megemlíthető még a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvény-módosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvény, a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló 2002. évi LIV. törvény és az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény. A 24/2006. BM utasítás (minősített norma) a fedett nyomozók és fedő intézmények alkalmazását, igénybevételét szabályozza.

Iratkezelési és biztonsági szabályokat az alábbi jogszabályok és normák rögzítik:

- 2009. évi CLV. törvény a minősített adat védelméről,
- 90/2010. (III. 26.) Korm. rendelet a Nemzeti Biztonsági Felügyelet működésének, valamint a minősített adat kezelésének rendjéről,
- 38/2011. (XI. 3.) BM rendelet a Belügyminisztérium és a belügyminiszter irányítása, illetve felügyelete alá tartozó szervek fontos és bizalmas munkaköreiről és a nemzetbiztonsági ellenőrzés szintjének megállapításáról szóló 3/2010. (X. 21.) BM rendelet módosításáról,
- 23/2013. (V. 17.) ORFK utasítás a belső adatvédelmi és adatbiztonsági szabályzatról,
- 59/2008. (OT 31.) ORFK utasítás a Rendőrség Iratkezelési Szabályzatáról,
- 26/2011. (XII. 30.) ORFK utasítás a minősítői jogkör átruházásáról, a szakmai irányítási feladatok és a minősített adatok kezelése során irányadó egységes szabályokról.

A végrehajtás formái, erői, eszközök, módszerek

A titkos információgyűjtés formái: a titkos információ-ellenőrzés és a titkos nyomozás, amelyek keretében alkalmazzuk a következő eszközöket, módszereket és erőket. Ezek felsorolását az Rtv.-ben, részletes szabályait a B2/2013. BM utasításban találhatjuk.

Külső engedély nélkül végezhető titkos információgyűjtés:

- informátor, bizalmi személy vagy a rendőrséggel titkosan együttműködő más személy,
- fedett nyomozó,
- fedőokirat, fedőintézmény,
- megfigyelés, adatrögzítés,
- csapda, mintavásárlás, együttműködési megállapodás,
- sértetti szerepkör eljátszása,
- használó kérelmére történő telefonlehallgatás.

Bizonyos egyéb módszerek alkalmazását a B2/2013. BM utasítás tartalmazza.

Ügyészi engedélyhez kötött titkos információgyűjtés:

- a feljelentés elutasításának vagy a nyomozás megszüntetésének kilátásba helyezése,

- bizonyos feltételekhez kötött adatkérések külső adatkezelő szervektől,
- meghatározott esetekben fedett nyomozó bevetése.

Bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés:

- magánlakást titokban átkutathat, az észlelteket technikai eszközökkel rögzítheti,
- a magánlakásban történeteket technikai eszközök segítségével megfigyelheti és rögzítheti,
- postai küldeményt, valamint azonosítható személyhez kötött zárt küldeményt felbonthat, ellenőrizhet, és tartalmát technikai eszközzel rögzítheti,
- elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció tartalmát megismerheti, az észlelteket technikai eszközzel rögzítheti, valamint
- számítástechnikai eszköz vagy rendszer útján továbbított vagy azon tárolt adatokat megismerheti, rögzítheti és felhasználhatja.

1.2.3. Nyílt büntetőeljárás mellett, azzal párhuzamosan végzett titkos információgyűjtő tevékenység

Egyéb adatszerzés

A rendőrség gyűjthet titkosan információkat a nyílt büntetőeljárás megindulása után is, vagy azzal párhuzamosan elrendelve.

178. § (2) A nyomozó hatóság az adatszerző tevékenysége során az ügyész engedélyével a nyomozó hatóság olyan tagját is igénybe veheti, aki e minőségét leplezi (fedett nyomozó), valamint a reá irányadó törvény szerint más, bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtést is végezhet.

Abban az esetben, amikor egy önálló hatáskörben indult titkos nyomozás folytatása alatt ugyanazon bűncselekmény miatt elindul a nyílt büntetőeljárás, a nyomozó hatóságnak nem kell befejeznie az adatok, információk gyűjtését, csak ennek elnevezése és részben módja változik. Ezt a Be. a nyomozó hatóság egyéb adatszerző tevékenységének nevezi. Ebben az esetben a nyomozó hatóság átiratban értesíti az ügyészt, hogy a nyílt ügy támogatása, annak eredményes befejezése érdekében a korábban megkezdett titkos információgyűjtő munkát egyéb adatszerzésként folytatja tovább. Amennyiben pedig a nyílt eljárás megindításával egy időben vagy azt követően kezdődik a titkos információgyűjtő munka, akkor azt eleve a Be. 178. § (2) bekezdésére hivatkozva kezdik meg és folytatják le.

A két legfontosabb különbség a tigy és az egyéb adatszerzés között az, hogy az egyéb adatszerzés folyamán nem alkalmazható bírói engedélyköteles különleges eszköz, másrészt megváltozik az elért eredmény felhasználásának, nyílttá tételének módja. Az első különbség sem jelenti azonban azt, hogy tiltva lennének bizonyos módszerek, csak azok elrendelésének módja változik. Ezt a Be. a következő módon szabályozza.

Titkos adatszerzés

200. § (1) Az ügyész és a nyomozó hatóság bírói engedély alapján az elkövető kilétének, tartózkodási helyének megállapítása, elfogása, valamint bizonyítási eszköz felderítése érdekében a nyomozás elrendelésétől a nyomozás iratainak ismertetéséig az érintett tudta nélkül

- a) a magánlakásban történeteket technikai eszközzel megfigyelheti és rögzítheti,
- b) postai küldeményt, beazonosítható személyhez kötött zárt küldeményt felbonthat, ellenőrizhet, és azok tartalmát technikai eszközzel rögzítheti, valamint elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció tartalmát megismerheti, az észlelteket technikai eszközzel rögzítheti,
- c) számítástechnikai eszköz vagy rendszer útján továbbított, vagy azon tárolt adatokat megismerheti, rögzítheti és felhasználhatja (a továbbiakban titkos adatszerzés).

(2) Az ügyész és a nyomozó hatóság a nyomozás elrendelését követően a bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzést e törvény alapján végzi.

A titkos adatszerzés (a továbbiakban: tasz) elrendélésekor a törvényi garancia nem változik, mert mind a tigy, mind a tasz keretében bírói engedélyhez kötött a különleges eszköz alkalmazása. A különbség az, hogy a tigyben a rendőrség, a tasznál az ügyész kéri meg a bírói engedélyt. Abban az esetben, ha egy tigy során bírói engedélyköteles különleges eszköz használata folyamatban van, és közben elrendelik az ügyben a nyílt büntetőeljárást, az eszköz használatát azonnal be kell fejezni. Ez azonban most sem jelenti azt, hogy az eszközt nem lehet többé használni, csak annak engedélyezése és az eredmény felhasználásának szabályozása változik.

200. § (4) Ha a nyomozás elrendelését megelőzően külön törvény alapján a bíró, illetőleg az igazságügyért felelős miniszter által engedélyezett titkos információgyűjtés végrehajtása során az ügyben a nyomozást elrendelik, a titkos információgyűjtést a továbbiakban csak e törvény szerint mint titkos adatszerzést lehet folytatni.

A tigy során bírói engedély szükséges a magánlakás titokban történő átkutatásához is, amely eszközt nem találjuk meg a tasznál. Ezt azonban kiváltja nyílt nyomozás során a Be. szabályai szerint végezhető házkutatás.

A beszerzett adatok, információk felhasználása

Az egyéb adatszerzés során beszerzett adatok, információk felhasználásáról a Be. a következőket mondja ki.

„Ha az ügyész a nyomozó hatóság adatszerző tevékenységének eredményét bizonyítékként kívánja felhasználni, az arról készített jelentést csatolja a nyomozás irataihoz. A nyomozó hatóság adatszerző tevékenységéről készített jelentés a nyomozás irataihoz történő csatolást követően az okiratra (116. §) vonatkozó szabályok szerint használható fel bizonyítékként.”³⁷

A tasz esetében az alábbiak szerint rendelkezik.

206. § (1) Ha az ügyész a titkos adatszerzés eredményét a büntetőeljárásban bizonyítékként kívánja felhasználni, a titkos adatszerzés engedélyezése iránti indítványt, a bíróság határozatát és a titkos adatszerzés végrehajtásáról készített jelentést csatolja a nyomozás irataihoz.

³⁷ Be., 178. § (4)

Ha az iratok csatolása a nyomozás iratainak megismerése (193. §) után történt, a gyanúsítottat és a védőt erről értesíteni kell, és lehetőséget kell adni a csatolt iratok megismerésére.

(2) A titkos adatszerzés végrehajtásáról készített jelentés a nyomozás irataihoz történő csatolást követően az okiratra (116. §) vonatkozó szabályok szerint használható fel bizonyítékként.

1.3. A Készenléti Rendőrség és a Nemzeti Nyomozó Iroda (*Bucsek Gábor*)

A Nemzeti Nyomozó Iroda (a továbbiakban: NNI) a Készenléti Rendőrség (a továbbiakban: KR) parancsnokának közvetlen irányítása alá tartozó, országos illetékességű, igazgatóság jogállású, bünyügyi feladatokat ellátó szervezeti egység, amely a jogszabályokban és a közjogi szervezetszabályozó eszközökben meghatározottak szerint működve, a közbiztonság és a belső rend védelme érdekében ellátja a hatáskörébe utalt feladatokat. Irányítását, vezetését a KR NNI igazgatója látja el.

Az NNI szervezeti elemei:

- Nyomozó Főosztály,
- Felderítő Főosztály,
- Nemzetközi Bűnözés Elleni Főosztály,
- Korrupció és Gazdasági Bűnözés Elleni Főosztály,
- Elemző-Értékelő Osztály,
- Kiberbűnözés Elleni Főosztály.

A szervezeti elemek tevékenységüket a rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről szóló jogszabályban meghatározott feladatkörben látják el.

Nyomozó Főosztály

A Nyomozó Főosztály (a továbbiakban: NYFO) szervezeti elemei és nyomozó szervei:

- Erőszakos Bűncselekmények Elleni Osztály,
- Vagyonvédelmi Osztály,
- Életvédelmi Osztály.

Az Erőszakos Bűncselekmények Elleni Osztály (Nyomozó Alosztály, FBI NNI Nemzetközi Egység) a kiemelt erőszakos bűncselekmények felderítését végzi, tevékenységébe tartozik a közbiztonság elleni, a nemi erkölcs elleni, a szabadság, emberi méltóság elleni, az élet, testi épség elleni, az állam elleni bűncselekmények, valamint a fegyveres rablás kiemelt eseteinek nyomozása.

Feladatai közé a következők tartoznak:

- A tevékenysége során – a külön szabályzatban foglaltak alapján – a titkos információgyűjtésnél bevont erők, eszközök, módszerek alkalmazása.
- A bűnszervezetek által elkövetett bűncselekmények felderítése titkos információgyűjtő tevékenység keretében és az elkövetők felelősségre vonásának érdekében büntetőeljárás lefolytatása.

- Eljárás lefolytatása a Magyar Köztársaság kormánya és az Amerikai Egyesült Államok kormánya között, a szervezett bűnözés megelőzésére és visszaszorítására vonatkozó információk cseréjéről aláírt egyetértési nyilatkozat alapján, elsősorban az ún. eurázsiai vonatkozású bűnügyekben, az Amerikai Egyesült Államok Szövetségi Nyomozó Irodája (FBI) magyarországi képviselőivel történő szoros együttműködésben.
- A hazánkban és más állam területén együttműködésben tevékenykedő szervezett bűnözői csoportok, illetve tagjaik által elkövetett bűncselekmények nyomozása, vizsgálata.
- A bűnszervezetekhez kapcsolódó emberölések nyomozásának figyelemmel kísérése, ilyen bűncselekmények esetén egyedi döntés függvényében a nyílt és a titkos nyomozás teljesítése.
- A nyomozások lefolytatása, amennyiben szükséges, más országok illetékes nyomozó szerveivel együttműködésben, nemzeti, illetve nemzetközi nyomozó csoportokban való részvétel.
- A meghatározott feladatok ellátása során együttműködés a rendőri és rendészeti társszervekkel, a polgári titkosszolgálatokkal, ügyészségekkel, valamint az állami ellenőrző és felügyeleti szervekkel.

A *Vagyonvédelmi Osztály* (Nyomozó Alosztály, Műkincsvédelmi Alosztály) elsődleges feladata a kiemelt vagyon elleni bűncselekmények felderítése és a büntetőeljárás lefolytatása, különös tekintettel a nemzetközi érintettségű ügyekre.

A következő feladatokat látja el:

- Fellép a nemzeti örökség kiemelkedő jelentőségű kulturális javait érintő és a szervezett bűnözéssel is összefüggő bűncselekmények kapcsán. A titkos információgyűjtés erőinek, eszközeinek, módszereinek alkalmazásával bűnügyi felderítő tevékenységet végez a kulturális javak körébe tartozó, jogellenesen megszerzett műtárgyakkal kapcsolatos bűncselekmények utólagos felderítésére és a bűncselekmények során eltűnt kulturális javak felkutatására.
- A Belügyminisztérium és a Kulturális Örökségek Minisztériuma által megkötött együttműködési megállapodás értelmében közvetlenül kapcsolatot tart az illetékes szervekkel és eleget tesz az együttműködési megállapodás alapján a rendőrséget érintő kötelezettségeknek. Szükség esetén koordinálja és szakmailag irányítja a területi rendőri szervek vagyon elleni bűncselekményekkel és kulturális javakkal kapcsolatos nyomozásait és titkos információgyűjtő tevékenységét. Szükség esetén kezdeményezi a kiemelt kulturális javak körébe tartozó műtárgyakkal kapcsolatos ügyek, valamint más vagyon elleni ügyek hatáskörbe történő utalását.
- A hatáskörébe tartozó vagy utalt sorozatjellegű vagyon és élet elleni vagy egyéb bűncselekményekkel kapcsolatos ügyekben, továbbá az illegális műkincs-kereskedelem és a kulturális javakkal kapcsolatos szervezett bűnözői tevékenység visszaszorítására, valamint az eltulajdonított kulturális javak felkutatására irányuló bűnügyi felderítő tevékenység során a vonatkozó rendelkezéseknek megfelelően közös felderítést végez és kapcsolatot tart más országok bűnügyi nyomozó szerveivel.

- A nyomozásokat – amennyiben szükséges – más országok nyomozó szerveivel együttműködve teljesíti, nemzeti, illetve nemzetközi nyomozó csoportokban vesz részt.

Az *Életvédelmi Osztály* (Nyomozó Alosztály, Célkörözési Alosztály) fő profilja a társadalomra kiemelten veszélyes, bűnszervezetekkel kapcsolatba hozható, valamint a nagy közérdeklődésre számot tartó emberölések nyomozása.

Tevékenysége során az alábbi feladatokat látja el:

- Eljár a kiemelt ügyekben elfogatóparanccsal körözött személyek felkutatása és elfogása, valamint a külföldről e tárgyban érkező megkeresések teljesítése érdekében.
- Az országos rendőrfőkapitány vagy a bűnügyi főigazgató kijelölése alapján, kiemelt jelentőségű élet elleni ügyekben titkos információgyűjtést és nyílt nyomozást folytat.
- Utólagos felderítést végez azokban a megszüntetett életellenes, eltűnéses ügyekben, amelyeknél reális esély van az ismeretlen elkövető, illetve az eltűnt személy felderítésére. Az utólagos felderítés során kiemelt hangsúlyt fektet a szervezett bűnözői csoportok tagjai által a múltban elkövetett olyan életellenes bűncselekményekre, amelyek felderítése korábban nem járt eredménnyel.
- A nyomozásokat – amennyiben szükséges – más országok nyomozó szerveivel együttműködve teljesíti, nemzeti, illetve nemzetközi nyomozó csoportokban vesz részt.

Felderítő Főosztály

A Felderítő Főosztály (a továbbiakban: FFO) szervezeti elemei és nyomozó szervei:

- Bűnszervezetek Elleni Osztály,
- Pénz- és Bankkártya-hamisítás Elleni Osztály,
- Humán Hírszerzési Osztály.

A *Bűnszervezetek Elleni Osztály* (Felderítő Alosztály, Emberkereskedelem Elleni Alosztály) feladata a több megyét, illetve nemzetközi dimenziókat érintő súlyos bűncselekményeket elkövető szervezett bűnözői csoportok feltérképezése, bomlasztása, felszámolása, így a szervezett bűnözői csoport vezetői és tagjai által elkövetett bűncselekmények megelőzése, felderítése, megszakítása, és ezen személyekkel szembeni büntetőeljárások eredményes lefolytatása. Nagy súlyt fektet a nemzetközi kapcsolatok fenntartására, fejlesztésére, illetve új kapcsolatok létesítésére. Külön kiemelendő a fegyverek és robbanóanyagok illegális kereskedelmének felszámolása érdekében folytatott tevékenysége. Ezenfelül a nemzetközi vonatkozású emberkereskedelem, kerítés és a kitarottság, valamint az emberi test tiltott felhasználása tényállásokkal összefüggő bűncselekmények tekintetében folytat titkos információgyűjtést és büntetőeljárásokat, valamint ezen tárgykörök kapcsán képviseli Magyarországot az uniós és nemzetközi bűnüldözési szervezetekben.

A *Pénz- és Bankkártya-hamisítás Elleni Osztály* a pénzhamisítás vonatkozásában az euró és a dollár bankjegyek hamisításának felderítésével, nyomozásával foglalkozik, azonban a törvényes hazai fizetőeszköz védelmére is nagy hangsúlyt fektet. Itt elsősorban

a nagy darabszámban előforduló, vagy a hamisítás jellege, annak kifinomultsága miatt jelentős veszélyt hordozó hamisítványtípusok készítőinek felderítésére, elfogására fókuszál. Az osztály szoros kapcsolatot tart fenn a Magyar Nemzeti Bank ezen területen dolgozó munkatársaival, akiken keresztül naprakész információkkal rendelkezik a bankjegy-hamisítás aktuális helyzetéről. A készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel való visszaélés bűncselekményének vonatkozásában elsősorban azon ügyekre helyezi a hangsúlyt, ahol az elkövetők az ügyfelek bankkártyaadatait megszerelve hamis bankkártyát készítenek. Ezeket a visszaéléseket jellemző módon szervezett bűnözői csoportok követik el, s Magyarország elsősorban az adatszerzés helyeként jön számításba, míg a konkrét készpénzfelvétel az amerikai kontinensen realizálódik.

A *Humán Hírszerzési Osztály* (Hírszerzési Alosztály, Börtön- és Fogdafelderítési Alosztály) vonatkozásában érdemes tudni, hogy a rendszerváltás óta a büntetőeljárásokkal párhuzamosan, illetve azt megelőzően tömegesen alkalmazott felderítő módszerek (pl. telefonlehallgatás) az elmúlt évek tapasztalatait figyelembe véve egyre jobban veszítettek eredményességükből. Az elkövetők – főként azok, akik életvitelszerűen folytatják ezen tevékenységüket – a büntetőeljárásban alkalmazott technikai hírszerzés tekintetében egyre képzetebbek lettek, valamint egyre inkább tisztában vannak a felderítés és bizonyítás nehézségeivel vagy korlátaival, és ezen tapasztalataik birtokában rendre megkísérik meghiúsítani a büntetőeljárások megindítását vagy eredményes befejezését. Azokban az esetekben, ahol kombináltan – már az alapinformációktól kezdve – humán hírforrást is alkalmazott az eljáró felderítő szerv, a felderítési hatékonyság és a váderedményesség ugrásszerűen megnőtt. Az elrendelt nyomozásokban az elkövetők védekezési stratégiáját is könnyebben le lehetett bontani, s ez további bűncselekmények felderítéséhez vezetett.

A hírszerző egység felállításával és hatékony alkalmazásával a tervek szerint elő lehet segíteni az NNI egységeinél folyamatban lévő bűnügyek felderítését, az ismeretlen helyen tartózkodó terheltek felkutatását, elfogását, továbbá dezinformáció útján az összekovácsolódott bűnözői körök bomlasztását, valamint a bűnmegelőzést is. Az osztály feladatkörébe tartozik a sokrétű és speciális (lásd pl. terrorizmus és extrémizmus, emberkereskedelem, környezeti bűnözés stb.) területeket felölelő bűnügyi hírszerzés, amellyel hozzájárul az NNI által folytatott büntetőeljárások, titkos információgyűjtések és a KR feladatkörébe tartozó közbiztonsági feladatok szakszerű, eredményes végrehajtásához és támogatásához. E tevékenységét a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet Nagy Ignác utcai, Venyige utcai, a Tiszalöki és a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben folytatja. A két alosztály feladatköre, stratégiája a megkeresések, illetve a saját titkos információgyűjtő tevékenység alapján szervesen kapcsolódik a KR NNI által folytatott nyílt és titkos eljárásokhoz, illeszkedve a Humán Hírszerzési Osztály fentebb említett profiljába.

Nemzetközi Bűnözés Elleni Főosztály

A Nemzetközi Bűnözés Elleni Főosztály (a továbbiakban: NBEF) szervezeti elemei és nyomozó szervei:

- Kábítószer Bűnözés Elleni Osztály,
- Illegális Migráció Elleni Osztály,
- Bűnüldözési Osztály (Székesfehérvár),

- II. Bűnüldözési Osztály (Pécs),
- III. Bűnüldözési Osztály (Győr),
- IV. Bűnüldözési Osztály (Szeged),
- V. Bűnüldözési Osztály (Debrecen),
- VI. Bűnüldözési Osztály (Miskolc).

A *Kábítószer Bűnözés Elleni Osztály* jogkörébe utalt, a kábítószer-bűnözés köré szerveződött, továbbá az államhatárhoz kapcsolódó egyes bűncselekmények kapcsán különösen a kábítószerrel, kábítószer-prekurzorral való visszaélés büntette és az ehhez kapcsolódó bűncselekmények miatt végez titkos információgyűjtést, illetőleg folytatja le a büntetőeljárást. Generális szabályként lefolytatja az eljárást akkor is, ha a bűncselekmény bünszervezetben történő elkövetésének gyanúja esetén a nyomozás alapjául szolgáló bűncselekménynek – a 2006. évi CI. törvénnyel kihirdetett, az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni egyezmény 3. cikk (2) bekezdésében meghatározott – nemzetközi jellege van (a továbbiakban: nemzetközi jelleg), kivéve a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hatáskörébe tartozó bűncselekményeket.

Ezenfelül:

- együttműködik és kapcsolatot tart a hatáskörébe tartozó ügyekben állami, társadalmi és civil szervezetekkel,
- a vonatkozó jogszabályok szerint nemzetközi bűnügyi együttműködést végez a kábítószer-bűnözés és a köré szerveződött bűnözés tárgykörét érintő ügyekben,
- részt vesz az Európai Unió és más nemzetközi fórumok által kezdeményezett projektekben,
- a jogkörébe tartozó ügyekben saját kezdeményezésre, illetve megkeresésre nemzetközi akciókban vesz részt, megszervezi és koordinálja a határon átnyúló műveleteket.

Az *Illegális Migráció Elleni Osztály* a jogkörébe utalt, az illegális migráció köré szerveződött, továbbá az államhatárhoz kapcsolódó egyes bűncselekmények kapcsán, különösen az embercsempészés büntette és az ehhez kapcsolódó bűncselekmények miatt végez titkos információgyűjtést, illetőleg folytatja le a büntetőeljárást.

A tevékenysége során a külön szabályzatban foglaltak alapján:

- Alkalmazza a titkos információgyűjtésnél bevont erőket, eszközöket, módszereket.
- Együttműködik és kapcsolatot tart a hatáskörébe tartozó ügyekben állami, társadalmi és civil szervezetekkel.
- Részt vesz az Európai Unió és más egyéb nemzetközi fórum által kezdeményezett projektekben.
- Az EU Rendőri Vezetők Munkacsoportja által kezdeményezett, illegális migráció elleni specializált bűnügyi egységeket tömörítő projektekben vesz részt, nemzetközi kötelezettségvállalás alapján ezeket irányítja, ennek során megszervezi és elnököli a műveleti üléseket, szervezi és koordinálja a csoport műveleti tevékenységét, biztosítja az információáramlást és teljesíti a megkereséseket.
- A jogkörébe tartozó ügyekben saját kezdeményezésre, illetve megkeresésre nemzetközi akciókban vesz részt, megszervezi és koordinálja a határon átnyúló műveleteket.

A *bűnüldözési osztályok* tevékenységük során a külön szabályzatban foglaltak alapján:

- alkalmazzák a titkos információgyűjtésnél bevont erőket, eszközöket, módszereket;
- együttműködnek és kapcsolatot tartanak a hatáskörükbe tartozó ügyekben az állami, társadalmi és civil szervezetekkel;
- a vonatkozó jogszabályok szerint nemzetközi bűnügyi együttműködést végeznek a kábítószer-bűnözés és a köré szerveződött bűnözés tárgykörét érintő ügyekben;
- részt vesznek az Európai Unió és más nemzetközi fórumok által kezdeményezett projekteknél;
- a jogkörükbe tartozó ügyekben saját kezdeményezésre, illetve megkeresésre nemzetközi akciókban vesznek részt, megszervezik és koordinálják a határon átnyúló műveleteket;
- javaslatokat tesznek a hatáskörükbe tartozó bűncselekmények megelőzését célzó tevékenységekre, intézkedésekre, segítik a megelőzési szakterület ez irányú munkáját;
- részt vesznek a feladatuk ellátásához szükséges információk gyűjtésében, elemzésében, értékelésében és kezdeményezik a szükséges intézkedések megtételét.

Korrupció és Gazdasági Bűnözés Elleni Főosztály

A Korrupció és Gazdasági Bűnözés Elleni Főosztály (a továbbiakban: KGBEF) szervezeti egységei és nyomozó szervei:

- Kiemelt Ügyek Osztálya,
- Korrupciós Bűnözés Elleni Osztály,
- Csúcstechnológiai Bűnözés Elleni Osztály.

A *Kiemelt Ügyek Osztálya* a hatáskörébe tartozó vagy oda utalt ügyekben nyomozást folytat a gazdálkodással összefüggő, 5 évi vagy azt meghaladó szabadságvesztés-büntetéssel fenyegetett, illetve az ezekhez kapcsolódó gazdasági és vagyon elleni bűncselekmények vonatkozásában.

A következő feladatokat látja el:

- Titkos adatszerzést és titkos információgyűjtést folytat a gazdálkodással és a pénzügyekkel összefüggő gazdasági és pénzügyi, valamint az ezek felderítése során felmerült egyéb bűncselekmények, illetve az azokhoz kapcsolódó gazdasági és vagyon elleni bűncselekmények vagy az illetékes vezető által hatáskörébe utalt cselekmények vonatkozásában.
- Meghatározott feladatok ellátása során együttműködik a rendőri és rendészeti társszervekkel, a polgári titkosszolgálatokkal, ügyészségekkel, valamint az állami ellenőrző és felügyeleti szervekkel, a pénzügyekkel, továbbá a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletével és a Magyar Bankszövetséggel, továbbá a feladata ellátása során együttműködik a jogszabályokban és külön kétoldalú megállapodásokban meghatározott szervekkel.
- Közös felderítést végez és közvetlen kapcsolatot tart más országok gazdaságvédelemmel foglalkozó bűnügyi, nyomozó szerveivel, részt vesz a nemzetközi kapcsolatokból, együttműködésből adódó feladatok végrehajtásában (pl. a SECI-, Europol-, Interpol-, IMPEL-tagságból adódó adatszolgáltatási és tájékoztatási kötelezettség, jogsegély).

- A környezet és természet sérelmére megvalósított bűncselekmények felderítése terén a titkos információgyűjtésnél bevont erőket, eszközöket és módszereket alkalmazza. Feladatainak ellátása során együttműködik a rendőri és rendészeti társszervekkel, ügyészségekkel, a titkosszolgálatokkal, valamint az állami ellenőrző és felügyeleti szervekkel, hatóságokkal, így különösen a minisztériumok témafelelős osztályaival, az OKTVF-fel, a regionális környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőségekkel, a nemzeti park-igazgatóságokkal, a regionális mezőgazdasági és vidékfejlesztési hivatalokkal, a Nemzeti Közlekedési Hatósággal, a helyi önkormányzatokkal, az Országos Tisztiorvosi Szolgálattal és a kamarákkal.
- Nyomozást kezdeményez a kiemelkedő tárgyi súlyú, határon átnyúló, újszerű jogalkalmazási gyakorlat kidolgozását igénylő elkövetési magatartásokat tartalmazó, illetve szervezett bűnelkövetői jegyeket mutató környezet- és természetkárosító bűncselekmények felderítésében, és ellátja az ezekkel kapcsolatos koordinációs feladatokat.
- Végrehajtja a kiemelkedő tárgyi súlyú, élelmiszer-biztonsággal (génmódosított élelmiszerekkel történő visszaélések, a hulladékgazdálkodás rendjének megsértésével előállított, rossz minőségű fogyasztási cikkek), valamint nemzetbiztonsági kockázatot is hordozó veszélyes hulladékokkal (vegyi, biológiai és radioaktív) kapcsolatos visszaélésekkel szembeni nyílt és titkos nyomozati cselekményeket.

A *Korrupciós Bűnözés Elleni Osztály* a korrupciós ügyek felderítése terén feladatainak ellátása során együttműködik a rendőri és rendészeti társszervekkel, a polgári titkosszolgálatokkal, ügyészségekkel, különösen a Központi Nyomozó Főügyészséggel, valamint az állami ellenőrző és felügyeleti szervekkel.

Munkavégzése során:

- Nyomozást kezdeményez az állami szubvenciókkal való visszaélések, a vissza nem térítendő vagy kedvezményes állami pénzeszközök korrupciós magatartással történő megszerzése esetében.
- Eljárást kezdeményez a fontos és bizalmas munkakört betöltő személyek által, a szervezett bűnözéssel összefüggésben elkövetett korrupciós bűncselekmények felderítésére (az 1995. évi CXXXV. törvény 2. számú melléklete alapján).
- Nyomozást folytat a gazdálkodással összefüggő, 5 évi vagy azt meghaladó szabadságvesztés-büntetéssel fenyegetett, illetve az ezekhez kapcsolódó – és a korrupciós bűncselekményeket érintő – egyéb bűncselekmények vonatkozásában, amennyiben azt az országos rendőrfőkapitány vagy az ORFK bünyügyi főigazgatója hatáskörébe utalja, illetve vonja. Az általa lefolytatott titkos információszerzés és titkos nyomozás befejezésének eredményeként nyílt nyomozást kezdeményezhet a bűncselekmények elkövetőivel szemben a személyi megalapozott gyanú megállapításáig.
- Ellátja a korrupcióellenes nemzetközi szervezetek vonatkozásában a kapcsolattartói ponti mivoltából eredő feladatokat.

A *Csúcstechnológiai Bűnözés Elleni Osztály* a következő feladatokat végzi:

- A csúcstechnológiai eszközökkel, különösen a számítógéppel vagy számítógépes hálózaton, illetve annak felhasználásával elkövetett, kiemelt jelentőségű bűncselekmények ügyében titkos információgyűjtést és nyílt nyomozást folytat.

- Szükség esetén koordinálja a területi rendőri szervek által a számítógéppel vagy számítógépes hálózaton, illetve annak felhasználásával elkövetett bűncselekményekben folytatott nyomozást az esetleges sorozatok, illetve az azonos elkövetők felderítése érdekében.
- A nyomozásokat – amennyiben szükséges – más országok nyomozó szerveivel együttműködve teljesíti, nemzeti, illetve nemzetközi nyomozó csoportokban vesz részt.

Elemző-Értékelő Osztály

Az Elemző-Értékelő Osztály az alábbi tevékenységeket végzi:

- A szervezeti elemek által szolgáltatott adatok, valamint az ügyfeldolgozó rendszerekből történő lekérdezések eredményei alapján, havi rendszerességgel vagy eseti jelleggel összefoglaló jelentéseket készít az NNI bűnügyi tevékenységéről, a folyamatban lévő nyomozásokról, az egyes bűnügyi relációkkal kapcsolatos bűnügyi helyzetről.
- A vonatkozó jogszabályok szerint kezeli és feldolgozza a titkos információgyűjtő tevékenység során összegyűjtött adatokat a Bűnügyi Információs Nyilvántartásban, a feldolgozott adatokat összeveti az országos TIAR adataival, és az összevetés eredményéről írásban tájékoztatja a kapcsolattartó szervezetet.
- A szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól szóló törvény végrehajtása érdekében, a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központról szóló rendeletben foglaltak alapján adatszolgáltatást teljesít a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ felé.
- A bűnelemzés korszerű tudományos eszközeit és módszereit felhasználva, az NNI titkos és nyílt nyomozásaiban keletkezett adataiból végzi az operatív bűnelemzés tárgykörébe tartozó elemzéseket (a specifikus profilelemzés kivételével).
- Az NNI-nél a titkos információgyűjtő tevékenység során keletkezett információkat feldolgozza, majd összeveti a TIAR országos adatbázisának adataival, valamint az Országos Koordinációs Nyilvántartásban (OKNY) kezelt adatokkal.
- Az egységes nyomozó hatósági és ügyészségi bűnügyi statisztikai rendszer üzemeltetése érdekében ellátja a Robotzaru statisztikusi jogosultsági rendszerének feladatait.
- A főosztályok által szolgáltatott adatokat megküldi az ORFK NEBEK Europol Nemzeti Irodának, az Europol információs rendszerébe történő rögzítés céljából.
- A nyomozó szervek megkeresése alapján, a büntetőeljárások keretében a Vodafone online rendszerén keresztül távközlési adatokat szerez be.
- A nyomozó szervek megkeresése alapján, a büntetőeljárások és a titkos információgyűjtések keretében ingatlan-nyilvántartási adatokat szerez be a TakarNet rendszeren keresztül.
- A nyomozó szervek által igényelt létszámban közvetlenül részt vesz egy adott ügy felderítésére létrehozott nyomozócsoport munkájában.
- Elvégzi az NNI nyomozó szervei megkeresésére a büntetőeljárások és titkos információgyűjtések során beszerzett híváslisták elemzését és értékelését.

Igazgatóság

Ellátja a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló, valamint az Európai Unió tagállamaival folytatott bünyügyi együttműködésről szóló törvények szerinti, a bűncselekményből származó jövedelmek és a bűncselekményekhez kapcsolódó más vagyon felkutatásának és azonosításának elősegítése érdekében megvalósuló együttműködéssel kapcsolatos feladatokat, valamint teljeskörűen képviseli a rendőrséget az ARO Platform és a CARIN-hálózat tevékenységében. Koordinálja a nemzetközi kapcsolattartásból fakadó feladatokat, figyelemmel kíséri a hazai és a nemzetközi támogatási források kiírását, ennek érdekében kapcsolatot tart az EU intézményeivel és a hazai szervezetekkel. Külön megbízás alapján ellátja az NNI képviseletét hazai és nemzetközi fórumokon.

Felhasznált irodalom

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. 1995. évi CXXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

346/2010. (XII. 28.) Korm. rendelet a kormányzati célú hálózatokról

1.4. A Nemzeti Védelmi Szolgálat *(Papné Kovács Judit)*

1.4.1. A Nemzeti Védelmi Szolgálat megalakulásának előzményei, filozófiája

Az államirányítást meghatározó fontos elvek közül kiemelkedik a törvények tisztelete, az állami szervek szakszerű, átlátható működésének követelménye és ezekkel összhangban a tiszta, korrupciómentes közélet megteremtése. A kormányzati döntések érvényesülésének fontos, garanciális eleme, hogy a közpénzek és a közvagyon védelmére, a korrupció elleni fellépésre hivatott rendvédelmi szervek maguk is mentesek legyenek e káros jelenségtől. Az államrendtől, kormányformától, társadalmi berendezkedéstől függetlenül a fegyveres erők és testületek, a rendvédelmi szervek közös jellemzője, hogy valamilyen formában mindig gondoskodtak személyi állományuk biztonságáról, védelméről, a belső bűnmegelőzésről, bűnfelderítésről.

1971 előtt a BM II/1. csoportja, majd az 1971-es nagy belügyi átszervezést követően a BM Belbiztonsági Osztálya, kicsit később (1990-től) a BM Biztonsági Osztálya, s végül a belügyminisztériumi, állambiztonsági és rendőrségi hatáskörök szétválasztását követően az ORFK Biztonsági Főosztálya végezte a rendőrség vonatkozásában ezeket a feladatokat. Megfigyelhető, hogy korábban az elnevezésekben közös a *biztonsági, belbiztonsági* jelző. Ez nem véletlen, hiszen a rendvédelmi szervek belső védelmi szolgálatait szerte a világon hasonlóan nevezik. A jogállamban az állampolgárnak tudnia kell, hogy a rendvédelmi szervek milyen törvényes eszközzel vigyáznak arra, hogy tagjaik erkölcsileg makulátlanok legyenek, ezzel szemben a korábbi rendszerben az 1971-ben létrehozott BM Belbiztonsági Osztály hatáskörét és feladatait – az állambiztonsági szervezeteket jellemzően – egy szigorúan titkos miniszteri parancs szabályozta. 1991. április 15-én megjelent az ORFK Bizton-

sági Főosztály ügyrendje, amelyet szintén a belügyminiszter hagyott jóvá, és az előzőhöz képest már csak titkos minősítéssel rendelkezett.

Az alapvető változást a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.), majd ezt követően a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatát létrehozó 49/1995. (V. 4.) Korm. rendelet jelentette, amely nyilvánosságával, megjelenésével (*Magyar Közöny*) minden érdeklődő számára hozzáférhető és közérthető módon szabályozta a szervezet alaptevékenységét és hatáskörét, mind személyi, mind cselekményi értelemben, valamint az alkalmazható módszereket is tartalmazta. Az Rtv. kiadásakor hatályos 5. § (1) bekezdés b) pontja szerint a belügyminiszter irányító jogkörében meghatározza a rendőrség irányításában és felügyeletében közreműködő szervezet tevékenységét, a vezetője felett munkáltatói jogkört gyakorol, és e szervezet útján gondoskodik a rendőrség belső bűnmegelőzési ellenőrzéséről, a bűncselekmények felderítéséről. E rendelkezés gyakorlati megvalósítására azonban csak később került sor, amikor a már idézett 49/1995. (V. 4.) Korm. rendelettel, 1995. július 1-jei hatállyal létrehozták a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatát (a továbbiakban: RSZVSZ). A megalakulástól eltelt másfél évtized alatt az RSZVSZ is több szervezeti változáson, hatáskör-módosításon ment keresztül, működésének jogszabályi hátterét többször próbálták meg törvényi szintre emelni, amelyre végül csak a Nemzeti Védelmi Szolgálat megalakulásával került sor.

A rendészeti szervek, elsősorban a rendőrség és a titkosszolgálatok közötti kapcsolatok normalizálása érdekében égető szükség volt egy olyan modern, hatékony, a szakmai kihívásoknak megfelelő átlátható központi védelmi szervezet létrehozására, amely tevékenységével jelentősen változtathat a kialakult negatív helyzeten. Nagyon fontos szempont volt a központi védelmi szervezet létrehozásánál az egységes irányítás, az azonos célok és elvek, a tiszta felelősségi viszonyok megteremtése. Ki kellett dolgozni ennek a szervezetnek a filozófiáját, amelynek lényege a tevékenység védelmi jellegének hangsúlyozása, az elfogadtatás a védett szervek és a lakosság felé egyaránt.

Az Rtv. 2011. január 1-jei hatályú módosításával, összhangban a kormányzat átfogó államigazgatási reformjával, módosult a rendőrség szervezete. Kialakult a hárompillérű rendőrség:

1. Az általános rendőri feladatokat ellátó szerv: az Országos Rendőr-főkapitányság.
2. A terrorizmust elhárító szerv: a Terrorelhárítási Központ.
3. A belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv: a Nemzeti Védelmi Szolgálat.

Ennek megfelelően a 293/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet 2011. január 1-jei hatállyal létrehozta a Nemzeti Védelmi Szolgálatot, amely szervnek a legfontosabb célja a kormányzati munkavállalók felügyelete, végső soron a kormányzati önkontroll. A társadalmi elvárásokkal összhangban a Nemzeti Védelmi Szolgálat (a továbbiakban: NVSZ) jogosítványt kapott arra, hogy egyes állami apparátusoknál védelmi funkciót lásson el, és ennek keretein belül a törvényszegőket felderítse, a bűnözést megelőzze, a megbízhatóságot és a kifogástalan életvitelt vizsgálja és ellenőrizze.

Az NVSZ megalakulásával a korábbi párhuzamos ellenőrzési rendszerek koncentrálódtak, és jelenleg egységesen látja el a polgári titkosszolgálatok, a rendvédelmi és a jogszabályban meghatározott közigazgatási szervek állományának védelmét, a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat, valamint meghatározott körben a megbízhatósági vizsgálatok lefolytatását és a kifogástalan életvitel ellenőrzését. A Nemzeti Védelmi Szolgálat létrehozásával egy időben a döntéshozó kialakította az új védelmi rendszer filozófiáját, amely az alábbi négy pilléren alapul.

1. A védelmi jelleg dominanciája, kiterjesztése

Véleményünk szerint könnyebb a bajt megelőzni, mint orvosolni, ezért alapvető cél a védett szerveknél a munkájukat becsületesen végzők védelme, egyrészt a külső bűnelkövetők részéről történő kapcsolatépítés, illegális előnszerzés megakadályozása terén, másrészt a szervezeten belüli, megvesztegethető, korrupt, bűncselekményt elkövető, tisztességtelen dolgozóktól. A munkájukat becsületesen végzőkkel szemben jogtalanul fellépők támadásait fel kell deríteni, el kell hárítani és felelősségre kell vonni ezeket a személyeket. Adott esetben a védelmi funkció a védett állomány tagjának közeli hozzátartozóira és a vele kapcsolatban álló más személyekre is kiterjedhet.

2. Nyitottság a védett szervek és az állampolgárok felé

Fontosnak tartjuk, hogy mindenki tisztában legyen azzal, hogy létezik a Nemzeti Védelmi Szolgálat, mi a feladata, miben tud segítséget nyújtani.

3. Erőteljes, hatékony fellépés a korrupció, a belső bűnözés ellen

Célunk, hogy az NVSZ által védett szervek tagjait támadó bűnelkövetők és a velük tudatosan, szándékosan együttműködő dolgozók szigorú felelősségre vonása ne maradjon el.

4. A törvényi garanciáknak történő maradéktalan megfelelés

Kiemelten kezeljük, hogy a munkájukat becsületesen végző rendvédelmi, közszolgálati kollégáknak ne kelljen tartaniuk az NVSZ által végzett ellenőrzésektől. Az NVSZ feladatait bárki megismerheti a nyilvános jogszabályokból, tevékenységét ügyészi felügyelettel, jóváhagyással, valamint bírói engedélyek alapján végzi. Az ellenőrzésben érintettek számára a jogorvoslati lehetőségek nyitva állnak.³⁸

Ezen alapelvek és tevékenységünk célja a védett szervek és állományuk védelme, a velük szembeni bizalom helyreállítása, vagyis az, hogy csak azok lehessenek e szervezetek tagjai, akik arra érdemesek, becsületesek, tisztességesek.

1.4.2. A Nemzeti Védelmi Szolgálat irányítása, szervezete

A Nemzeti Védelmi Szolgálat – mint a rendőrséget alkotó szervek egyike (amely a belső bűnmegelőzési és bünfelderítési feladatokat látja el) – állami, fegyveres rendvédelmi szerv. Személyi állománya hivatásos állományú rendőrökből, kormánytisztviselőkből és közalkalmazottakból áll. A hivatásos állományban dolgozó rendőröket a rendészetért felelős miniszter (a továbbiakban: miniszter) vezényli munkavégzésre az általános rendőrségi

³⁸ Lásd: www.nvsz.hu (2013. 06. 13.)

feladatok ellátására létrehozott szervtől. Az Rtv. 5. § b) pontjában meghatározottak szerint az NVSZ-t a rendészetért felelős miniszter irányítja, aki:

- kinevezi és felmenti az NVSZ vezetőjét és helyetteseit;
- jóváhagyja az NVSZ szervezeti és működési szabályzatát;
- törvényességi, szakszerűségi, pénzügyi és hatékonysági szempontból ellenőrzést gyakorol a szervezet tevékenysége felett;
- törvény eltérő rendelkezése hiányában egyedi utasítást adhat ki feladat elvégzésére vagy mulasztás pótlására;
- az NVSZ vezetőjét jelentéstételre vagy beszámolóra kötelezheti;
- gondoskodik az Rtv.-ben meghatározott bűnmegelőzési, bűnfelderítési célú ellenőrzésről;
- dönt a három, rendőrséget alkotó szerv közötti hatásköri összeütközés esetén.

A Nemzeti Védelmi Szolgálat főigazgatója:

- az NVSZ számára kötelező utasítást adhat ki;
- javaslatot tesz helyettesei kinevezésére, illetve felmentésére;
- a miniszter jóváhagyását követően kiadja a szervezeti és működési szabályzatot;
- gyakorolja a külön jogszabályban hatáskörébe utalt személyügyi és munkáltatói jogokat;
- irányítja a közvetlen alárendeltségébe tartozó vezetők tevékenységét;
- a kinevezés és a felmentés kivételével gyakorolja a közvetlen alárendeltségébe tartozó vezetői felett a munkáltatói jogokat;
- képviseli az NVSZ-t;
- a miniszter kijelölése alapján két- vagy többoldalú nemzetközi egyezményen alapuló nemzetközi kapcsolatban képviseli a rendőrséget.

Az NVSZ – hasonlóan a többi közigazgatási, rendvédelmi szervhez – funkcionális és szakmai szervezeti egységekből épül fel. A főigazgató közvetlenül irányítja a szakmai igazgatóságok vezetőit, a Gazdasági és Humán Igazgatóság, valamint a Hivatal, az Elemző és Értékelő Osztály, az Ellenőrzési Osztály vezetőjének tevékenységét. Az NVSZ székhelye Budapest, azonban feladatait országos illetékességgel látja el.

Az RSZVSZ Igazgatóság Kelet- és Nyugat-magyarországi Főosztálya regionális osztályszerkezettel épül fel (Nyíregyháza, Szeged, Miskolc, Győr, Veszprém és Pécs központtal), azonban a többi szakmai igazgatóságnak is vannak nem budapesti székhellyel dolgozó munkatársai.

Az RSZVSZ Igazgatóság négy főosztályból épül fel:

- Központi Főosztály (4 osztályra tagozódik),
- Nyugat-magyarországi Főosztály (3 osztályra tagozódik),
- Kelet-magyarországi Főosztály (3 osztályra tagozódik),
- Büntetés-végrehajtási Főosztály (2 osztályra tagozódik).

E szervezeti keretek között az RSZVSZ Igazgatóság ellátja a rendőrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, valamint a rendészeti szakközépiskolák állománya vonatkozásában az NVSZ törvényben meghatározott feladatait.

A Polgári Titkosszolgálatok Védelmi Szolgálat (a továbbiakban: PTVSZ) Igazgatóság három főosztállyal látja el feladatait, valamint az Igazgatóság szervezeti keretei között működik a Műveleti Főosztály, amely támogató funkciókat lát el az NVSZ feladatainak végrehajtása során.

A PTVSZ Igazgatóság felépítése:

- Alkotmányvédelmi Hivatal Főosztály,
- Nemzetbiztonsági Szakszolgálat Főosztály,
- Központi Szervek Védelmi Főosztály,
- Műveleti Főosztály (3 osztályra tagozódik).

A PTVSZ Igazgatóság ellátja az Alkotmányvédelmi Hivatal, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, az Országgyűlési Őrség, a Terrorelhárítási Központ, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, valamint a Nemzeti Biztonsági Felügyelet hivatásos, kormánytisztviselői, köztisztviselői, közalkalmazotti jogviszonyban álló tagjai, a külszolgálat idejére a védett szervektől külszolgálatot teljesítők vonatkozásában az NVSZ törvényben meghatározott feladatait. A felsoroltakon kívül a védett állományi körbe tartoznak az NVSZ által védett szervek irányítását ellátó minisztériumok védett szervek irányításával, ellenőrzésével kapcsolatos szervezeti egységeinek kormánytisztviselői, köztisztviselői és közalkalmazottai, valamint a kormány által a központi államigazgatási szervekről, valamint a kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló törvény alapján nemzetbiztonsági célból létrehozott kabinet, valamint az annak munkáját segítő testület – politikai vezetőnek nem minősülő – tagjai, továbbá a tagok helyettesítésére jogosult és a titkársági feladatokat ellátó személyek. Tevékenységi körébe tartozik továbbá az NVSZ műveleti tevékenysége során jelentkező feladatok végrehajtásának támogatása és a titkos információgyűjtő tevékenységéhez szükséges anyagi, pénzügyi és egyéb logisztikai feltételek biztosítása.

A Közigazgatási Szervek Védelmi Szolgálat (a továbbiakban: KSZVSZ) Igazgatóság jelenleg négy főosztállyal látja el a hatáskörébe utalt feladatokat:

- Nemzeti Adó- és Vámhivatal Főosztály (2 osztályra tagozódik),
- Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal Főosztály,
- Katasztrófavédelmi Szervek Főosztály,
- Korruptió Elleni Főosztály (2 osztályra tagozódik).

A KSZVSZ Igazgatóság védett szervei közé a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal, valamint a katasztrófavédelmi szervezet érintett személyi állománya tartozik, továbbá a közszolgálati tisztviselőkről szóló törvény, valamint az állami tisztviselőkről szóló törvény szerinti, a rendőrségről szóló törvényben meghatározott feladatkörrel rendelkező kormányzati szolgálati jogviszonyban álló kormánytisztviselők, kormányzati ügykezelők és állami tisztviselők körében látja el feladatait.

1.4.3. A Nemzeti Védelmi Szolgálat feladatai

A Nemzeti Védelmi Szolgálat az Rtv.-ben meghatározott belső bűnmegelőzés és bűnfelderítés keretében:

- ellátja a hivatásos állományba jelentkezők, valamint a hivatásos állományba tartozók vonatkozásában a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvényben (a továbbiakban: Hszt.) meghatározott kifogástalan életvitel ellenőrzését;
- az Rtv. 7. § (1) bekezdés b) pontjában meghatározott személyi kör vonatkozásában elvégzi a megbízhatósági vizsgálatokat;
- felderíti a védett szerveknél a jogszabályban megjelölt bűncselekményeket.

2014. szeptember 5-től a kormányrendelet 5/A. §-a alapján az NVSZ közreműködik a korrupcióellenes tevékenységgel összefüggő kormányzati feladatokban.

Védett személyi állomány:

1. a rendőrség, az Országgyűlési Őrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, az Alkotmányvédelmi Hivatal, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat hivatásos állományú tagjai;
2. a Hszt. hatálya alá tartozó hivatásos állománynak a Nemzeti Biztonsági Felügyelethez, illetve a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központhoz vezényelt tagjai;
3. az 1–2. pontban felsorolt szervek, továbbá az idegenrendészeti hatóság, a menekültügyi hatóság, az állampolgársági ügyekben eljáró szerv, valamint a kormány által rendeletben meghatározott befogadóállomás kormánytisztviselői, köztisztviselői, állami tisztviselői, valamint közalkalmazottai;
4. az 1–3. pontban felsorolt szervek – a Nemzeti Biztonsági Felügyelet kivételével – irányítását ellátó minisztériumok, az ezen szervek irányításával, ellenőrzésével kapcsolatos szervezeti egységek, továbbá a Nemzeti Biztonsági Felügyelet kivételével ezen szervek bűnüldözési és államigazgatási adatkezelését, pénzügyi és gazdasági ellátását, kiképzését és oktatását végző egységek rendeltetésszerű működése körében eljáró kormánytisztviselői, köztisztviselői, állami tisztviselői és közalkalmazottai;
5. a kormány által a központi államigazgatási szervekről, valamint a kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló törvény alapján nemzetbiztonsági célból létrehozott kabinet, valamint az annak munkáját segítő testület – politikai vezetőnek nem minősülő – tagjai, továbbá a tagok helyettesítésére jogosult és a titkársági feladatokat ellátó személyek;
6. a közszolgálati tisztviselőkről szóló, valamint az állami tisztviselőkről szóló törvény szerinti, kormányzati szolgálati jogviszonyban álló kormánytisztviselők és kormányzati ügykezelők, továbbá állami tisztviselők, akik döntés előkészítésére, döntésre vagy ellenőrzésre jogosultak
  - a) állampolgársági, menekültügyi, idegenrendészeti, szabálysértési, koncessziós, kisajátítási, építésügyi hatósági, munkavédelmi hatósági és ingatlan-nyilvántartási hatósági eljárással, valamint munkaügyi ellenőrzéssel összefüggő ügyben,
  - b) közbeszerzési eljárás során,
  - c) feladatai ellátása során költségvetési vagy egyéb pénzeszközök felett, továbbá az állami vagyonnal való gazdálkodás, valamint elkülönített állami pénzalapok, fejezeti kezelésű előirányzatok tekintetében,

- d) egyedi állami támogatásról való döntésre irányuló eljárás lefolytatása során, továbbá
- e) állami támogatások felhasználásának vizsgálata vagy a felhasználással való elszámoltatás során.

A kifogástalan életvitel ellenőrzése

A Hszt. 33. § (1) bekezdés d) pontja alapján hivatásos szolgálati viszony – a többi feltétel megléte esetén – azzal létesíthető, akinek életvitele nem kifogásolható, és hozzájárul annak a szolgálati viszony létesítése előtti, valamint a szolgálati viszony fennállása alatti ellenőrzéséhez. Az Rtv. 7. §-ában, valamint a Hszt. 42–43. §-ában meghatározottak szerint a kifogástalan életvitel ellenőrzését az NVSZ végzi el a hivatásos állományba jelentkezők és a már hivatásos állományú tagok tekintetében, annak érdekében, hogy a hivatásos szolgálatra méltatlan, kifogásolható életvitelű személyek ne kerülhessenek, illetve ne tartozzanak a védett szervek hivatásos állományába.

Mivel maga a hivatásos szolgálat is az átlagostól eltérő, így a hivatásos szolgálati jogviszony alatt állóknak is folyamatosan minőségileg szigorúbb feltételeknek kell megfelelniük. A mindenkire nézve kötelező jogi és társadalmi normák a hivatásos állományúak számára fokozott követelményként jelentkeznek: például a magán-, illetve családi életben, a társadalmi érintkezés különböző formáiban, illetve a szakmai munkavégzésben, a munkakapcsolatokban felelősségteljes, kulturált és példamutató viselkedést kell tanúsítaniuk. Az ismerősi és baráti kapcsolataikat gondosan, a kompromittálás lehetőségét kizáróan kell megválogatniuk, és rendezett anyagi helyzet biztosítására kell törekedniük. A társadalmi és politikai életben való részvételük csak a vonatkozó szabályok (Alaptörvény, Hszt.) biztosította keretek között történhet.

Ha megnézzük a védett szervek mottóit („Szolgálunk és védünk”, „A haza minden előtt”), kiderül, hogy ezek nem egyszerű foglalkozások, hanem sokkal többet jelentenek: ezek hivatások. Ezért fontos az, hogy csak olyanok kerülhessenek be a védett szervek tagjai közé, akik maximálisan megfelelnek ezeknek a feltételeknek. Nem jelenthetnek veszélyt az állományra, ezért nem elegendő, ha csak a felvételizőknél vizsgálják a kifogástalan életvitelt, hanem a hivatásos jogviszony alatt is folyamatosan meg kell felelni ezeknek a feltételeknek.³⁹

A Hszt. 42. § (1) bekezdése szerint a hivatásos állományba jelentkező életvitelét a hivatásos állományba vétel előtt, a rendvédelmi oktatási intézmény ösztöndíjas hallgatójának, valamint tanulójának életvitelét a hallgatói, tanulói jogviszony létesítése előtt, továbbá a hivatásos állomány tagjának, az ösztöndíjas hallgatónak, valamint a tanulóknak az életvitelét a miniszter által meghatározott gyakorisággal, de legfeljebb évente egy alkalommal, a jogviszony fennállása alatt ellenőrizni kell. A jogviszony fennállása alatt akkor kell intézkedni a kifogástalan életvitel ellenőrzéséről, ha a kezdeményezésre jogosult tudomására jutott adatokból a kifogásolható életvitelre alapos okkal lehet következtetni.

A kifogástalan életvitel ellenőrzésének kezdeményezésére jogosult:

- az állományilletékes parancsnok;

³⁹ Lásd: www.nvsz.hu (2013. 06. 13.)

- a miniszter kinevezési, valamint munkáltatói jogkörébe tartozó hivatásos állományúak esetében az illetékes miniszter;
- a Hszt. alapján a rendvédelmi szerven kívül szolgálatot teljesítők esetén, ha a hivatásos szolgálati viszonyral kapcsolatos munkáltatói jogok nem a miniszter hatáskörébe tartoznak, a védett szerv vezetője;
- a rendvédelmi oktatási intézménybe jelentkező, valamint az ösztöndíjas hallgató vagy tanuló esetében az ösztöndíjas hallgatói vagy tanulói szerződést kötő rendvédelmi feladatokat ellátó szerv országos parancsnoka.

Az NVSZ az ellenőrzés során az érintettől és a vele közös háztartásban élő hozzátartozójáról a bünyügyi nyilvántartó szerv valamennyi bünyügyi nyilvántartásából, továbbá a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek nyilvántartásaiból adatot igényelhet, e szerveknél folyamatban lévő vagy befejezett fegyelmi eljárások irataiba betekinhet, valamint az érintettől lakóhelyén, tartózkodási helyén, munkahelyén – nyíltan vagy a rendőri jelleg leplezésével – környezettanulmányt készíthet.

A kifogástalan életvitel ellenőrzését az elrendeléstől számított 30 napon belül be kell fejezni. E határidőt az elrendelő indokolt esetben egy alkalommal 30 nappal meghosszabbíthatja. Az ellenőrzés felfüggeszthető, ha a kifogástalan életvitel megállapítása bíróság vagy más hatóság hatáskörébe tartozó döntéstől függ. Természetesen a felfüggesztés időtartama nem számít bele a jogszabály alapján az eljárás lefolytatására nyitva álló határidőbe.

Meg kell szüntetni az ellenőrzést:

- ha a jelentkező eláll a hivatásos állományba vagy a rendvédelmi oktatási intézménybe történő jelentkezéstől;
- ha a hivatásos állományba vagy a rendvédelmi oktatási intézménybe jelentkező a hivatásos szolgálatra egészségi, pszichikai vagy fizikai okból alkalmatlan;
- ha a hivatásos állomány tagjának hivatásos szolgálati viszonya megszűnik;
- a rendvédelmi oktatási intézmény ösztöndíjas hallgatójának vagy tanulójának ösztöndíjszerződése megszűnik;
- az ellenőrzés kezdeményezésére jogosult a kérelmét visszavonja.

Az NVSZ az ellenőrzést kétfajta határozattal fejezheti be: egyszerűsített határozat készül, ha nem állapítható meg kifogásolható életvitel, míg indoklással ellátott határozat születik, amennyiben az NVSZ a kifogásolható életvitel megállapítására tesz javaslatot. A határozatot az ellenőrzés kezdeményezőjének küldik meg. A hivatásos állomány tagját az ellenőrzés megkezdéséről és befejezéséről nem kell tájékoztatni, az elvégzett vizsgálat eredményét azonban közölni kell vele.

Az NVSZ által elvégzett ellenőrzés alapján azt, hogy a kifogástalan életvitelt megalapozó, a Hszt. 42. § (4) bekezdésében meghatározott feltételek fennállnak-e:

- a hivatásos állomány tagja esetében az állományilletékes parancsnok,
- az ösztöndíjas hallgató, valamint a tanuló esetében az ösztöndíjas hallgatói vagy tanulói szerződést kötő rendvédelmi szerv országos parancsnoka,
- a hivatásos állományba vagy a rendvédelmi oktatási intézménybe jelentkező esetében az NVSZ állapítja meg.

Amennyiben a vizsgálat arra az eredményre jut, hogy az érintett életvitele kifogásolható, akkor az állományilletékes parancsnok a döntés meghozatala előtt köteles az érintettet tájékoztatni az életvitel kifogásolhatóságát megalapozó körülményekről, az azt alátámasztó tényekről és megállapításokról, továbbá ezzel kapcsolatban köteles az érintettet meghallgatni. Az állományilletékes parancsnok e meghallgatás, a rendvédelmi feladatokat ellátó szerv érdekei, valamint az elvégzett vizsgálat eredménye alapján dönt arról, hogy az érintett életvitele kifogásolható-e vagy sem, vagyis a végső döntést az állományilletékes parancsnok hozza meg.

Akire vonatkozóan az életvitel kifogásolhatóságát állapítják meg, az alábbi következményekkel néz szembe:

- hallgató esetében felbontják az ösztöndíjszerződést;
- a jelentkező nem kerülhet hivatásos állományba, illetve nem veszik fel az oktatási intézménybe;
- a hivatásos állományba tartozók esetében a szolgálati viszony a Hszt. 86. § (2) bekezdésének b) pontja alapján felmentéssel, felmentési idő és végkielégítés nélkül szűnik meg.

Megbízhatósági vizsgálat⁴⁰

A megbízhatósági vizsgálat, mint új védelmi eszköz, a közszolgálat és a hivatásos szolgálat ellátásának szabályszerűségét, jogszerűségét, a feladatellátás során tanúsított magatartást, az intézkedési és munkaköri kötelezettség teljesülését vizsgálja. A megbízhatósági vizsgálattal a közélet tisztasága szempontjából kifogásolható magatartásformák feltárására törekszünk, a korrupciót, a hivatali visszaéléseket kívánjuk drasztikusan csökkenteni. Fontos kiemelni, hogy a megbízhatósági vizsgálat nem a munkájukat becsületesen végzők ellen irányul, hiszen ezzel éppen a becsületesen dolgozókat védjük. Azoknak az ellenőrzése a cél, akik miatt a közszféra társadalmi megbecsülése csökkent.

Az Rtv. 7/A. §-ának (1) bekezdése szerint a megbízhatósági vizsgálat célja annak megállapítása, hogy a védett állomány tagjai eleget tesznek-e a jogszabályban előírt hivatali kötelezettségüknek. Ennek érdekében az NVSZ a munkakör ellátása során a valóságban is előforduló vagy feltételezhető élethelyzeteket hoz létre mesterségesen. Fontos szabály, hogy a megbízhatósági vizsgálat során feltárt jogsértés alapján nem indítható fegyelmi vagy szabálysértési eljárás. Az Rtv. pontosan meghatározza azokat a lehetőségeket, amelyekkel az NVSZ munkatársa élhet, illetve azokat is felsorolja, amelyeket nem követhet el.

A megbízhatósági vizsgálat esetén az érintett szolgálati feladatának ellátása során tanúsított magatartását, különösképpen azt kell vizsgálni, hogy az ellenőrzés alá vont személy eleget tesz-e intézkedési kötelezettségének, nem tanúsít-e olyan magatartást, amely jogszabályba ütközik. A vizsgálat folyamata mindvégig ügyészi felügyelet mellett zajlik, az ügyész által jóváhagyott eszközzel lehet a megbízhatósági vizsgálatot lefolytatni, és a határozatok is csak az ügyész engedélyével lesznek érvényesek. A megbízhatósági vizsgálat érdekében kialakítandó helyzetnek (tényállás, helyszín) olyannak kell lennie, hogy az a vizsgálat alá vont személy intézkedési, eljárási kötelezettségét vonja maga után.

⁴⁰ Lásd: www.nvsz.hu (2013. 06. 13.)

A kialakítandó helyzet nem korlátozhatja a védett személy döntési szabadságát az intézkedés módjának, az eljárás rendjének megválasztásában. A megbízhatósági vizsgálat helyszínének és módszerének megválasztása nem akadályozhatja a védett személy kötelezettségének, feladatainak teljesítését.

A megbízhatósági vizsgálatban részt vevők tevékenysége nem járhat mások életének, testi épségének és vagyonának veszélyeztetésével. Valós bűncselekmény helyszíne a vizsgálat céljára nem használható fel. A megbízhatósági vizsgálat módja nem járhat a vizsgálat alá vont személy megalázásával, becsületének, jó hírnevének sérelmével. A védett szerv ugyanazon tagjával szemben megbízhatósági vizsgálatot egy évben maximum háromszor lehet elrendelni. A megbízhatósági vizsgálat időtartama 15 nap. A vizsgálatot nem lehet megalázó módon végrehajtani, az emberi jogokat tiszteletben kell tartani, ezt a törvénybe épített garanciák biztosítják. A megbízhatósági vizsgálatlal érintettet a vizsgálat megindításáról nem kell tájékoztatni, a befejezéséről viszont – akár találunk valamit, akár nem – három munkanapon belül értesíteni kell. Aki úgy érzi, hogy méltatlan az eljárás, panasszal élhet.

Nagyon fontos, így nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a döntés minden esetben az ellenőrzött személy kezében van. Mindig van választási lehetősége, hogy a munkáját tisztességesen, becsületesen, feddhetetlenül végzi-e, vagy becsstelenné, tisztességtelenné, korrupttá válik.

Bűnmegelőzés és bűnfelderítés

Az NVSZ az Rtv. 7. § (1) bekezdésének c) pontjában foglaltak alapján felderíti a jogszabály által a hatáskörébe utalt bűncselekményeket. Az Rtv. 7. §-ának (2) bekezdése ugyanakkor kimondja, hogy az NVSZ nyomozó hatósági jogkört nem gyakorol, bűnfelderítő tevékenységét a nyomozás elrendeléséhez szükséges alapos gyanú megállapításáig vagy kizárásáig folytatja. Amennyiben bűncselekmény elkövetésének gyanúját észleli, haladéktalanul feljelentést tesz a nyomozás teljesítésére hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nyomozó hatóságnál vagy az ügyészségnél, és átadja az általa összegyűjtött adatokat. Fontos rendelkezés azonban, hogy az Rtv. 7. §-ának (4) bekezdésében biztosított lehetőség esetén az NVSZ az általa tett feljelentés miatt indított büntetőeljárás során felkérésre – a rendelkezésére álló erővel és eszközökkel – közreműködik a bíró által engedélyezett, a nyomozás teljesítésére hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nyomozó hatóság vagy az ügyész által végzett titkos adatszerzésben. E rendelkezés végrehajtása érdekében született a Hszt.-ben az a jogszabályi lehetőség, amely szerint a legfőbb ügyész felkérése alapján az NVSZ hivatásos állománya az ügyészséghez vezényelhető.

A 293/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet 6. §-ának (2) bekezdése alapján az NVSZ a következő – három nagy körbe sorolható – bűncselekmények vonatkozásában folytat felderítést:

1. A védett állomány tagja által elkövetett:
  - hivatali bűncselekmények,
  - vesztegetés, vesztegetés elfogadása,
  - hivatali vesztegetés, hivatali vesztegetés elfogadása,
  - vesztegetés bírósági vagy hatósági eljárásban, vesztegetés elfogadása bírósági vagy hatósági eljárásban,
  - személyes adattal való visszaélés,

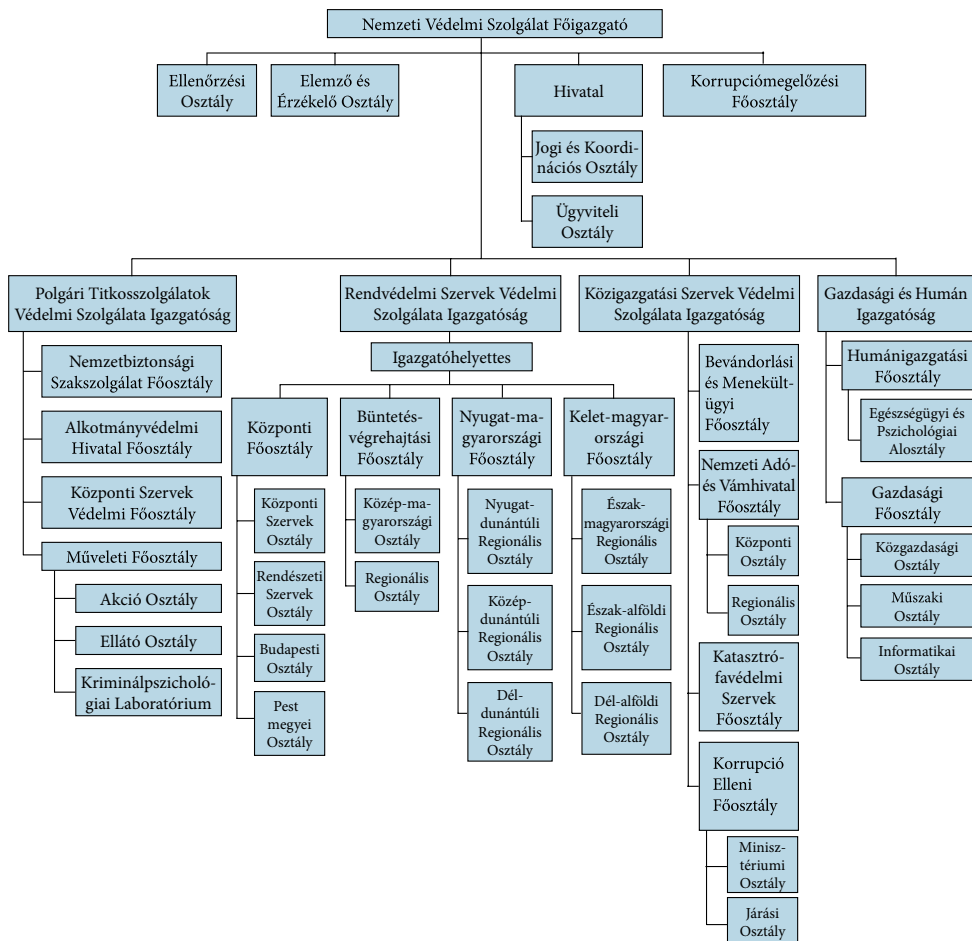
- bűnpártolás,
  - közokirat-hamisítás,
  - zsarolás,
  - szolgálati helyen vagy hivatali tevékenységgel összefüggésben elkövetett más bűncselekmények (ha e bűncselekmények felderítése nem tartozik más szerv hatáskörébe),
  - katonai bűncselekmények (kivéve a szökést, a zendülést és a harcászultság veszélyeztetését, illetve a készenlét fokozásának veszélyeztetését).
2. A védett állományba nem tartozó személy által elkövetett, a fent felsorolt bűncselekmények, ha azt a védett állományba nem tartozó személy a védett állományba tartozó személlyel közösen vagy a segítségével követi el.
3. A védett állomány tagjával szemben hivatali kötelességének teljesítése miatt vagy rá való tekintettel elkövetett bűncselekmények, továbbá a védett állomány közeli hozzátartozójával vagy a védett állomány tagjával kapcsolatban álló más személlyel szemben elkövetett:
- emberölés,
  - kényszerítés,
  - személyi szabadság megsértése,
  - emberrablás vagy zsarolás felderítése, feltéve, hogy e bűncselekményeket a védett állomány tagjának hivatali kötelessége teljesítése miatt vagy rá való tekintettel követték el.⁴¹

Az NVSZ a bűncselekmények felderítését az Rtv.-ben rögzített keretek között, különösen a VII. fejezetben meghatározott titkos információgyűjtés erőivel, eszközeivel és módszereivel végzi.

---

⁴¹ Lásd: www.nvsz.hu (2013. 06. 13.)

1. ábra

Az NVSZ szervezeti felépítése

Forrás: Saját szerkesztés

Felhasznált irodalom

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

1995. évi CXXV. tv. a nemzetbiztonsági szolgálatokról

A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény

1.5. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (*Sors László*⁴²)

A magyar adó- és vámigazgatási rendszer történetének vonatkozásában jelentős szerkezeti változás 2011-ben történt, amikor az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal, valamint a Vám- és Pénzügyőrség helyét a két államigazgatási szerv integrációjának eredményeként – azok jogutódjaként – létrejött Nemzeti Adó- és Vámhivatal vette át. A Magyar Köztársaság Országgyűlésének 2010. november 16-i ülésnapján elfogadott, a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 2011. január 1-jei hatállyal az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal, valamint a Vám- és Pénzügyőrség összevonásával létrehozta a Nemzeti Adó- és Vámhivalt (a továbbiakban: NAV).

Az adó- és a vámigazgatás 2011. január 1-jével megvalósult szervezeti integrációját a központi költségvetés bevételi előirányzatainak hatékonyabb és gazdaságosabb teljesítése, az államháztartási érdekek fokozottabb érvényesítése, az állami adó- és adójellegű bevételek teljes körű kontrolljának és védelmének megteremtése indokolta. Az egységes irányítás alatt működő adóztatási és vámszervek, valamint a nyomozó szolgálat szorosan együttműködve, közösen lépnek fel a költségvetést súlyosan károsító, büntetőjogi eszközökkel szankcionálható adózói magatartási formák feltárása, valamint visszaszorítása érdekében.

1.5.1. A NAV jogállása, szervezete, működése

A NAV jogállására, szervezeteire, működésére vonatkozó alapvető jogszabályok:

- A központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2010. évi XLIII. törvény (a továbbiakban: Ksztv.).
- A Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény (a továbbiakban: NAV tv.).
- A Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezetéről és egyes szervek kijelöléséről szóló 273/2010. (XII. 9.) Korm. rendelet.

Figyelemmel a Ksztv. 1. § (2) bekezdésének f) pontjában, valamint 1. § (4) bekezdésének f) pontjában foglaltakra, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal központi államigazgatási szervnek minősülő kormányhivatal. A Ksztv. 70. §-ának (1) bekezdése deklarálja, hogy a kormányhivatal

- törvény által létrehozott,
- a kormány irányítása alatt működő,
- központi államigazgatási szerv, amely

a törvényben meghatározottak szerint fegyveres rendvédelmi feladatokat is elláthat.

A NAV tv. 1. §-ának (1) bekezdése kimondja, hogy a NAV államigazgatási és fegyveres rendvédelmi feladatokat is ellátó kormányhivatal.

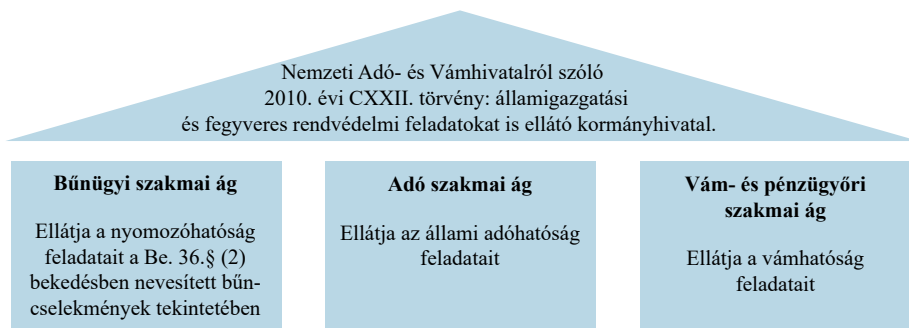
A NAV tehát a Kormány irányítása és a kormányhivatalokat felügyelő miniszterek kijelöléséről szóló 5/2010. (XII. 23.) ME rendelet 1. § e) pontja alapján az adópolitikáért felelős miniszter felügyelete alatt álló kormányhivatal. Államigazgatási és fegyveres rendvédelmi feladatokat is ellátó – önállóan működő és gazdálkodó –, valamint önálló jogi személyiség-

⁴² Átdolgozott változat a 2013-as kiadás alapján. Az átdolgozást végezte: Nagy Henriett.

gel rendelkező költségvetési szerv, amely a központi költségvetésben önálló fejezetet képez. A NAV tv. tartalmazza a NAV jogállásával, szervezetével, feladataival és tevékenységével kapcsolatos alapvető szabályokat.

1.5.2. A NAV felépítése, szervezete

A NAV olyan hierarchikus felépítésű, hármass tagozódású szervezet, amely feladatait központi, közép- és alsófokú szervei útján látja el. A közép- és alsófokú szervek a Ksztv. szerinti területi szervek. A NAV ellátja az állami adóhatóság, a vámhatóság és a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényben (a továbbiakban: Be.) meghatározott büncselekmények vonatkozásában a nyomozó hatóság feladatait (lásd: 2. ábra). Az állami adóhatósági feladatokat az adóztatási szervek, a vámhatósági feladatokat a vámszervek, a nyomozó hatósági feladatokat a Bünyügyi Főigazgatóság és annak középfokú szervei, a regionális bünyügyi igazgatóságok látják el. A bűnüldözési és nyomozó hatósági feladatokhoz kapcsolódóan meg kell említeni a Bünyügyi Főigazgatóság alsófokú szervét, az Áru- és Bűnjelkezelő Hivatalt, amely ellátja a NAV rendelkezése alá került – lefoglalt, az állam javára felajánlott stb. – dolgok kezelésével, valamint az elkobzott árukkal kapcsolatos, jogszabályban meghatározott feladatokat (lásd: 3. és 4. ábra).

2. ábra
A NAV szakterületei

Forrás: Saját szerkesztés

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezetéről és az egyes szervek kijelöléséről szóló 273/2010. (XII. 9.) Korm. rendelet szabályozza részletesen a NAV szervezeti felépítését, hierarchiáját.

1.5.3. A NAV szervezeti hierarchiájának áttekintése

A NAV központi szervei:

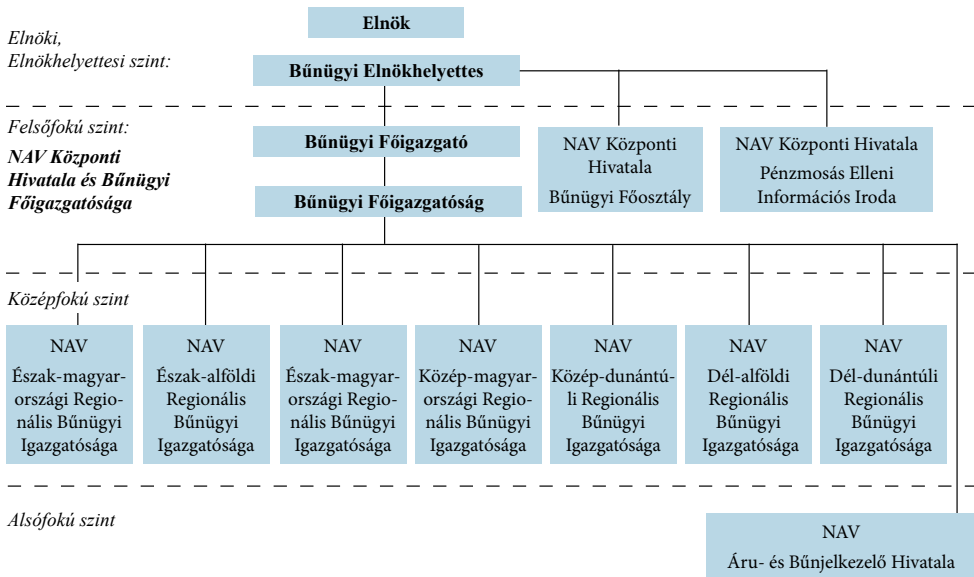
1. a Központi Hivatal,
2. a Bünyügyi Főigazgatóság,
3. az Informatikai Intézet,
4. a Képzési, Egészségügyi és Kulturális Intézet.

A NAV középfokú szervei:

1. A NAV középfokú adóztatási szervei:
  - regionális adó-főigazgatóságok.
2. A NAV középfokú vámszervei:
  - regionális vám- és pénzügyőri főigazgatóságok,
  - Repülőtéri Főigazgatóság,
  - Bevetési Főigazgatóság,
  - Szakértői Intézet.
3. A NAV középfokú adó- és vámszerve:
  - Kiemelt Adó- és Vám Főigazgatóság (a továbbiakban: KAVFIG).
4. A NAV középfokú bünyügyi szervei:
  - regionális bünyügyi igazgatóságok.

A NAV alsófokú szervei:

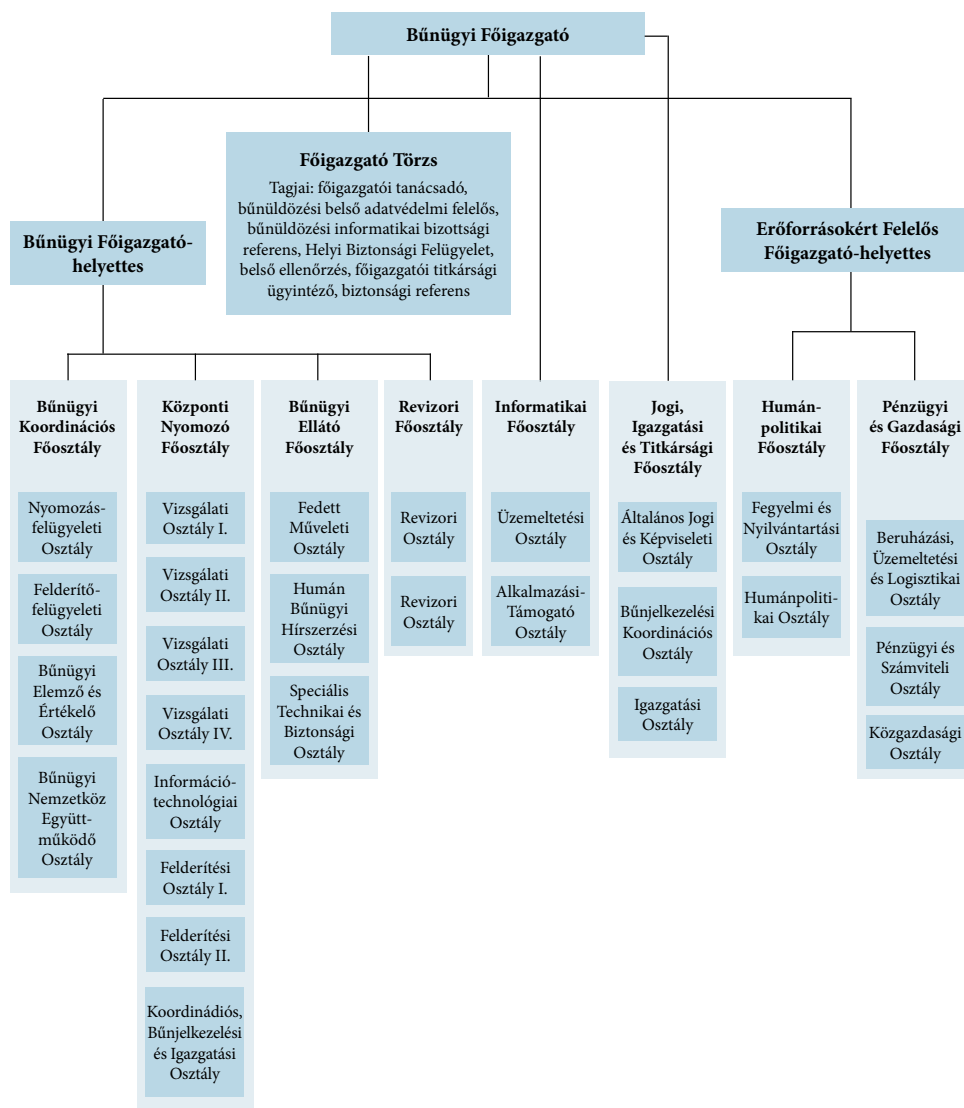
1. A NAV alsófokú adóztatási szervei:
  - megyei (fővárosi) adóigazgatóságok,
  - Kiemelt Adózók Adóigazgatósága (a továbbiakban: KAIG).
2. A NAV alsófokú vámszervei:
  - megyei (fővárosi) vám- és pénzügyőri igazgatóságok,
  - Kiemelt Ügyek és Adózók Vám- és Pénzügyőri Igazgatósága (a továbbiakban: KAVIG),
    - 1. számú Repülőtéri Igazgatóság,
    - 2. számú Repülőtéri Igazgatóság,
    - Őrzésvédelmi és Támogató Igazgatóság.
3. A NAV Bünyügyi Főigazgatóság alsófokú szerve:
  - Áru- és Bűnjelkezelő Hivatal.

3. ábra

A NAV bűnügyi szakterületének szervezeti ábrája

Forrás: Saját szerkesztés

4. ábra

A NAV Bűnügyi Főigazgatóságának szervezeti felépítése

Forrás: Saját szerkesztés

1.5.4. A NAV gazdálkodása

A NAV gazdálkodási jogköre alapján önállóan működő és gazdálkodó központi költségvetési szerv, amely a központi költségvetésben önálló fejezetet képez. A NAV Bűnügyi Főigazgatósága a NAV fejezetén belül önállóan működő és gazdálkodó költségvetési szerv. Magyarország 2013. évi központi költségvetéséről szóló 2012. évi CCIV. törvény szerint 2013-ban a NAV kiadási előirányzata 142062,3 millió Ft, bevételi előirányzata pedig 2575,7 millió Ft, a NAV Bűnügyi Főigazgatóságának kiadási előirányzata 7745,8 millió Ft, bevételi előirányzata pedig 20 millió Ft. A NAV engedélyezett létszáma 22 482 fő, a NAV Bűnügyi Főigazgatóságának és szerveinek engedélyezett létszáma pedig 1249 fő.

1.5.5. A NAV szerveinek irányítása és felügyelete

Az alsófokú adóztatási, valamint vámszervek felettes szervei a középfokú adóztatási, illetve vámszervek. A NAV Bűnügyi Főigazgatósága a regionális bűnügyi igazgatóságok, valamint az Áru- és Bűnjelkezelő Hivatal vonatkozásában minősül felettes szervnek. A középfokú adóztatási és vámszervek, valamint a NAV Bűnügyi Főigazgatóságának, illetve a NAV Központi Hivatalának felettese a NAV elnöke. A NAV elnöke a NAV Bűnügyi Főigazgatósága felett szervezetiirányítási és felügyeleti jogkörét közvetlenül vagy közvetve a NAV Központi Hivatalán keresztül – bűnügyi szakmai felügyeleti jogkörét a bűnügyi elnökhelyettes útján – gyakorolja.

A Központi Hivatal irányítása alatt áll az Informatikai Intézet, a Képzési, Egészségügyi és Kulturális Intézet. A regionális adó főigazgatóságok az illetékességi területükön működő megyei (fővárosi) adóigazgatóságok felettes szervei. A KAVFIG a KAIG és a KAVIG felettes szerve. A regionális vám- és pénzügyőri főigazgatóságok az illetékességi területükön működő megyei (fővárosi) vám- és pénzügyőri igazgatóságok felettes szervei. A Repülőtéri Főigazgatóság az 1. számú Repülőtéri Igazgatóság, valamint a 2. számú Repülőtéri Igazgatóság felettes szerve. A Bevetési Főigazgatóság az Őrzésvédelmi és Támogató Igazgatóság felettes szerve.

1.5.6. A NAV elnöke

A NAV élén az elnök áll, akit határozatlan időtartamra a kijelölt miniszter javaslatára a miniszterelnök nevez ki és ment fel. A NAV elnökévé jogi vagy közgazdasági felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkező magyar állampolgár nevezhető ki.

1.5.7. A NAV feladatai

1. A NAV általános feladatai

A NAV állami adóhatósági, vámhatósági, valamint nyomozó hatósági tevékenysége során kiemelt figyelmet fordít a vám- és jövedéki, az adó- és pénzügyi ellenőrzési tevékenységre, a bűnüldözői munka hatásfokának növelésére, illetve az adózók színvonalas, naprakész

tájékoztatására, továbbá a gyors, korszerű és ügyfélbarát szolgáltatások révén megvalósuló, az adózással kapcsolatos jogkövető magatartás elősegítésére. A NAV alapvető feladata a központi költségvetés, a Nyugdíjbiztosítási Alap, az Egészségbiztosítási Alap vagy az elkülönített állami pénzalapok javára teljesítendő kötelező befizetés, a központi költségvetés, az elkülönített állami pénzalap terhére juttatott támogatás, adó-visszaigénylés vagy adó-visszatérítés, illetve a közösségi vámjog végrehajtásáról szóló törvény hatálya alá tartozó kötelező befizetések megállapítása, beszedése, nyilvántartása, végrehajtása, visszatérítése, kiutalása és ellenőrzése, feltéve, ha törvény vagy kormányrendelet eltérően nem rendelkezik.

A NAV – az alapvető feladatának teljesítése céljából – adó-, vám- és pénzforgalmi adatokat ellenőriz, azokból megállapításokat von le, az így nyert adatokat feldolgozza, s azok eredményéről a szükséges mértékben tájékoztatja a kormányzati gazdaságpolitikában részt vevő állami szerveket, illetve az adópolitikáért felelős minisztert. A NAV a törvényben meghatározott adatszolgáltatási kötelezettsége mellett az intézményközi együttműködés fokozása érdekében az egyes állami szervekkel, hatóságokkal (pl. Országos Rendőr-főkapitányság, Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete, Gazdasági Versenyhivatal stb.) külön megállapodásokat is köthet.

A NAV kiemelt figyelmet fordít a közösségi és nemzeti jogszabályokban meghatározott nemzetközi együttműködésből adódó feladatok maradéktalan végrehajtására, ideértve a hatóságok közötti kölcsönös adminisztratív segítségnyújtást is. A NAV részt vesz két-, illetve többoldalú megállapodások előkészítésében, jogszabályi felhatalmazás alapján ellátja Magyarország képviseletét a NAV szakterületét érintő ügyekkel foglalkozó uniós és nemzetközi szervezetekben. A nemzetközi bűnügyi együttműködés terén említést érdemel a NAV-nak az Európai Rendőrségi Hivatallal (az Europollal) fennálló szoros kapcsolata is a két szervezet közti információcsere során, amelynek biztosítása érdekében a NAV (valamint a jogelőd Vám- és Pénzügyőrség) összekötő tisztet delegált Hágába, az Europol Magyar Összekötő Irodához.

2. A NAV adóigazgatási feladatai

A NAV adóigazgatási jogkörében eljárva ellátja az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény (a továbbiakban: Art.) alapján az állami adóhatóság feladatait. Az adóhatóság az adóigazgatási eljárásban az adózó jogait, kötelezettségeit állapítja meg, ellenőrzi az adókötelezettségek teljesítését, a joggyakorlás törvényességét, az adózást érintő tényekről, adatokról, körülményekről nyilvántartást vezet, valamint adatot igazol. Az adóhatóság egyik legfontosabb feladata az adóbevétel csökkentésének, valamint a költségvetési támogatás, adó-visszaigénylés jogosulatlan igénybevételének megakadályozása érdekében történő ellenőrzés végzése. Az adóellenőrzésre vonatkozó általános rendelkezéseket az Art. tartalmazza.

3. A NAV vámigazgatási feladatai

A NAV vámigazgatási jogkörében – a közösségi vámjog végrehajtásáról szóló 2003. évi CXXVI. törvény (a továbbiakban: Vámtv.) alapján – végzi az áruk vámeljárás alá vonását, illetve a vámhatáron át lebonyolódó áru- és utasforgalom vámellenőrzését, a vámtartozá-

sok és a vámjáráshoz kapcsolódó nem közösségi adók és díjak kiszabását és beszedését. A NAV vámszerve végzi továbbá a vámokmányok, illetve a vámjáráások adatainak vám- és statisztikai célú ellenőrzését, javíttatását, nyilvántartását, összesítését, feldolgozását és átadását, a vám-, az adó- és egyéb jogszabályokban meghatározott adóztatási, ellenőrzési és utólagos ellenőrzési feladatokat, valamint az Európai Mezőgazdasági Garanciaalapból (EMGA) finanszírozott kifizetésekhez kapcsolódó utólagos ellenőrzéseket is.

4. A NAV jövedéki igazgatási feladatai

A NAV jövedéki igazgatási jogkörében végzi a jövedéki jogszabályokban – elsősorban a jövedéki adóról és a jövedéki termékek forgalmazásának különös szabályairól szóló 2003. évi CXXVII. törvényben – meghatározott jövedéki adóztatással, ellenőrzéssel, valamint a jövedéki ügyekkel kapcsolatos feladatokat.

5. A NAV bűnüldözési és nyomozó hatósági feladatai

A NAV nyomozó hatósága – azaz a Bűnügyi Főigazgatóság és a regionális bűnügyi igazgatóságok – végzi a Be. 36. § (2) bekezdése által hatáskörébe utalt bűncselekmények (pl. költségvetési csalás, a számvitel rendjének megsértése, csődbűncselekmény stb.) megelőzését, felderítését és nyomozását.

A NAV Bűnügyi Főigazgatóságának hatáskörébe tartozik az országos illetékességgel a Be. által a NAV hatáskörébe utalt bűncselekmények tekintetében:

- a) az 500 millió forintot meghaladó értékre üzletszerűen vagy bünszövetségben elkövetett bűncselekmények nyomozása,
- b) a bünszervezet tagjaként elkövetett bűncselekmények nyomozása,
- c) az a) és a b) pontba nem tartozó olyan bűncselekmények nyomozása, amelyeket az elkövető személye vagy az elkövetés körülményei, illetve a bűncselekmény társadalomra való veszélyességének kiemelkedő foka miatt a Bűnügyi Főigazgatóság főigazgatója vagy a NAV elnöke a Bűnügyi Főigazgatóság hatáskörébe von, illetve utal.

A NAV hatáskörébe utalt bűncselekmények nyomozását szervezetileg a NAV Bűnügyi Főigazgatósága Központi Nyomozó Főosztályának, valamint a regionális bűnügyi igazgatóságok vizsgálati osztályai végzik. A NAV Bűnügyi Főigazgatósága Központi Nyomozó Főosztályának Információtechnológiai Osztálya végzi az internetes bűnözéssel kapcsolatos, speciális informatikai szakmai felkészültséget igényelő nyomozásokat (pl. illegális szerverek stb.).

A NAV Bűnügyi Főigazgatósága és a regionális bűnügyi igazgatóságok (a továbbiakban: felhatalmazott szervek) titokban információt gyűjthetnek a NAV nyomozó hatósági hatáskörébe utalt bűncselekmény elkövetésének megelőzése, felderítése, megszakítása, az elkövető kilétének megállapítása, elfogása, tartózkodási helyének megállapítása, bizonyítékok megszerzése, valamint a büntetőeljárásban részt vevők és az eljárást folytató hatóság tagjainak, az igazságszolgáltatással együttműködő személyek védelme érdekében. A NAV felhatalmazott szervei speciális információszerző tevékenységük keretében a NAV. tv. 51. §-ában meghatározottak szerint jogosultak a titkos információgyűjtő tevé-

kenységre. A titkos információgyűjtésen belül megkülönböztetünk bírói engedélyhez nem kötött,⁴³ illetve bírói engedélyhez kötött⁴⁴ erőket, eszközöket, módszereket. Titkos információgyűjtési tevékenységet szervezetileg a NAV Bűnügyi Főigazgatóságának Bűnügyi Ellátó Főosztálya, a Központi Nyomozó Főosztálya, valamint a regionális bűnügyi igazgatóságok felderítési osztályai végzik.

A NAV Bűnügyi Főigazgatóságának Revizori Főosztálya speciális szakmai, közgazdasági ismeretekkel segíti a bűncselekmény elkövetési értékének, illetve a bűncselekménnyel okozott vagyoni hátránynak a megállapítását. A NAV nyomozó hatósága fokozott figyelmet fordít a bűncselekmény elkövetéséből eredő, a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett vagyon elvonásának biztosítására.

A NAV nem nyomozó hatósági jogkörben, de a bűnüldözési feladatok ellátása során:

- végzi a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvény (a továbbiakban: Pmt.) által a hatáskörébe utalt feladatokat, ennek keretében ellátja a pénzügyi információs egység feladatait, valamint a törvényben meghatározott szolgáltatók vonatkozásában a hatósági felügyeleti tevékenységet;
- elvégzi az Európai Unió által elrendelt pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedések végrehajtásáról, valamint ehhez kapcsolódóan az egyes törvények módosításáról szóló 2007. évi CLXXX. törvény (a továbbiakban: Kit.) alapján a pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedés foganatosításáért felelős szerv feladatait.

A fenti két feladatért a Központi Hivatalon belül működő Pénzmosás Elleni Információs Iroda felelős.

6. A NAV rendészeti és igazgatási feladatai

A NAV – rendészeti és igazgatási jogkörében – végzi a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: Szabs. tv.) által a hatáskörébe utalt szabálysértések felderítését és elbírálását, biztosítja a NAV nyomozó hatósága által elrendelt személyi védelmet, illetve végzi az elfogott, előállított, őrizetbe vett, valamint fogva tartott személyek őrzését, kísérését is. A jogszabályban meghatározott ellenőrzési kötelezettségeinek és jogosultságainak végrehajtása egyik formájaként a NAV mozgó egységekkel végzi Magyarország területén – az EU külső határán működő határátkelőhelyek kivételével – a mélységi ellenőrzési tevékenységet, amelynek keretében a vámszervek közterületeken – pl. piacok, közút stb. – is jogosultak a NAV hatáskörébe utalt ellenőrzési tevékenység ellátására.

⁴³ NAV tv., 53. § (1) bek.

⁴⁴ NAV tv., 63. § (1) bek.

7. A NAV egyéb feladatai

A NAV a fent felsorolt, részletesen ismertetett feladatokon túl végzi:

- a külön jogszabályban meghatározott, nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák forgalmának ellenőrzését,
- a nemesfémforgalommal és fémjelzéssel kapcsolatos ellenőrzési feladatokat,
- a fémkereskedelmi hatósági feladatokat,
- az energiaadóval, a környezetvédelmi termékdíjjal, a regisztrációs adóval kapcsolatos adóztatási és ellenőrzési feladatokat,
- a szerencsejáték-szervezéssel, valamint a játékautomatával és ajándéksorsolással kapcsolatos engedélyezési és nyilvántartási feladatokat.

1.5.8. A NAV személyi állománya

A NAV személyi állománya kormánytisztviselőkből, hivatásos szolgálati jogviszonyban álló, hivatásos állományú tagokból (pénzügyőr), kormányzati ügykezelőkből és munkavállalókból áll.

1.5.9. A NAV hivatásos állományú tagjainak intézkedési jogosultsága, valamint kényszerítő eszközök alkalmazása

A NAV nem rendvédelmi szerv (ellentétben a jogelőd Vám- és Pénzügyőrséggel), hanem rendvédelmi feladatokat is ellátó kormányhivatal. A NAV rendvédelmi feladatainak ellátása céljából azok eredményessége, valamint hatékony ellátása érdekében a határátkelőhelyeken végzett feladatait ellátó, a bűnüldözési, bűnmegelőzési, felderítési és nyomozási, a szabálysértési, a vám- és jövedéki ellenőrzési, mélységi ellenőrzési, az őrzésvédelmi, a hatósági, a végrehajtási eljárási feladatai ellátását végző, valamint mindezen tevékenységek irányítását, felügyeletét és ellenőrzését ellátó pénzügyőröket a jogalkotó intézkedési jogosultsággal ruházta fel.⁴⁵

A pénzügyőrt intézkedése, a kényszerítő eszközök alkalmazása során az egyenruhája és az azonosító jelvénye vagy a szolgálati igazolványa igazolja.

A pénzügyőr intézkedési jogkörében jogosult:⁴⁶

- igazoltatni;
- áruk, jövedéki termékek biztosítását szolgáló záratokat és jeleket ellenőrizni, a közösségi és a harmadik országból érkező áruk vámkezelésének megtörténtét ellenőrizni;
- a jövedéki termék szállítását végző személyeket igazoltatni, továbbá a jövedéki termék szállítását végző járműveket megállítani, átvizsgálni;
- a személyszállító közforgalmú közlekedési eszközökön utazók csomagját átvizsgálni;

⁴⁵ NAV tv., 36. § (1) bek.

⁴⁶ NAV tv., 36. §

- belépni olyan helyiségbe és ott ellenőrzést folytatni, ahol valószínűsíthetően a jogszabályok megsértésével árut, jövedéki terméket tartanak, tárolnak, illetve állítanak elő, vagy fémkereskedelmi engedélyköteles anyagot engedély nélkül tárolnak annak felderítése céljából;
- a jogszabályok megsértésének észlelése, gyanúja esetén a jogsértés megszüntetése, mértékének felderítése és a bizonyítékok biztosítása érdekében a szükséges intézkedéseket megtenni;
- a jogszabálysértés elkövetésével érintett személyt és tanúkat meghallgathatja, a bizonyítékul szolgáló vagy elkobzás alá eső dolgokat visszatarthatja, illetve lefoglalhatja;
- a jogszabályok megsértésének észlelése, gyanúja esetén elrendelni az ellenőrzés tárgyát képező áru hivatalos helyre történő azonnali beszállítását;
- bűncselekmény gyanúja esetén lefoglalás foganatosítására és a nyomozó hatóság felé a szükséges intézkedések megtételére;
- további intézkedés megtétele, illetve eljárási cselekmény foganatosítása céljából elfogni és előállítani a bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésén tetten ért, illetve annak elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyt, valamint azt a személyt, akinek őrizetbe vételét rendelték el;
- ön- és közveszély okozására alkalmas tárgy vagy tárgyi bizonyíték előtalálása érdekében átvizsgálni azon személy ruházatát, akivel szemben személyi szabadságot korlátozó intézkedést foganatosítanak;
- kábítószer vagy kábítószernek minősülő anyag az ellenőrzés alá vont személy testében, testüregében történő szállításának gyanúja esetén a pénzügyőr jogosult az illető beleegyezésével vizeletvétel és orvosi vizsgálat elrendelésére (a beleegyezés megtagadása esetén csak az ügyész felhatalmazásával rendelhető el a vizeletvétel és az orvosi vizsgálat).

A pénzügyőrök jogszerű intézkedéseik elleni tetteleges ellenszegülés megtörésére – a NAV tv. 40–50. §-ában meghatározottak szerint – kényszerítő eszközöket alkalmazhatnak. *Tetteleges ellenszegülés* alatt olyan célzatos, fizikai erőfelfejtéssel járó tevékenységet kell érteni, amely a pénzügyőrt jogszerű intézkedésének megkezdésében, folytatásában vagy befejezésében akadályozza, így különösen, ha valaki élet, testi épség elleni fenyegetéssel vagy fizikai erőszakkal akadályozza, hogy a pénzügyőr valahová belépjen, valahol tartózkodjon, valahonnan távozzon, valakit személyes szabadságában korlátozzon, illetőleg valakivel szemben intézkedést foganatosítson. A kényszerítő eszközök közül azt kell alkalmazni, amely az eredmény biztosítása mellett az érintettre a legkisebb személyi korlátozással, sérelméssel vagy károkozással jár. A kényszerítő eszközök alkalmazása miatt a NAV tv.-ben meghatározottak szerint panasznak van helye.

Az alkalmazható *kényszerítő eszközök* az alábbiak:

- testi kényszer,
- vegyi eszközök, elektromos sokkoló eszköz, rendőrbot, illetve más eszköz alkalmazása,
- szolgálati kutya,

- útzár telepítése, megállásra kényszerítés,
- bilincs,
- lőfegyverhasználat.

1.5.10. A NAV adatkezelési tevékenységére vonatkozó szabályok

A törvény a NAV feladatköréhez kapcsolódóan határozza meg a NAV által kezelt adatok körét és főszabályként kimondja, hogy az egyes feladatokhoz kapcsolódó adatokat – a bűnüldözési adatokat is – elkülönítetten kell kezelni, és törvény eltérő rendelkezése hiányában kizárólag a kezelésük alapjául szolgáló célra lehet felhasználni. A NAV tv. a főszabály alóli kivételként említi, hogy a NAV adóztatási szerve által kezelt adatokat a NAV vámszerve, illetve a NAV vámszerve által kezelt adatokat a NAV adóztatási szerve a feladatkörében eljárva megismerheti, felhasználhatja, ideértve a megismert adatnak az ellenőrzésre történő kiválasztás során való felhasználását is. A NAV által bűnüldözési célból gyűjtött és tárolt adatokat – ha törvény eltérően nem rendelkezik – csak bűnüldözési célra lehet felhasználni. A NAV bűnüldözési feladatainak ellátásához szükséges bűnüldözési adatokat a NAV nyomozó hatósága kezeli.

Felhasznált irodalom

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

1995. évi CXXV. tv. a nemzetbiztonsági szolgálatokról

A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény

2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról

1.6. Magyarország Ügyészsége (Eperjes Krisztián – Fazekas Géza⁴⁷)

Az ügyészség fő feladatait Magyarország Alaptörvénye XXIX. cikkének (1) és (2) bekezdése határozza meg. Eszerint a legfőbb ügyész és az ügyészség az igazságszolgáltatás közreműködőjeként – mint közvádló – az állam büntetőigényének kizárólagos érvényesítője. Az ügyészség üldözi a bűncselekményeket, fellép más jogsértő cselekményekkel és mulasztásokkal szemben, valamint elősegíti a jogellenes cselekmények megelőzését. Az Alaptörvény által az ügyészség számára meghatározott feladatokat elsődlegesen az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény (a továbbiakban: Ütv.) és – a büntető szakterület súlyponti tevékenysége okán – a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) részletezi.

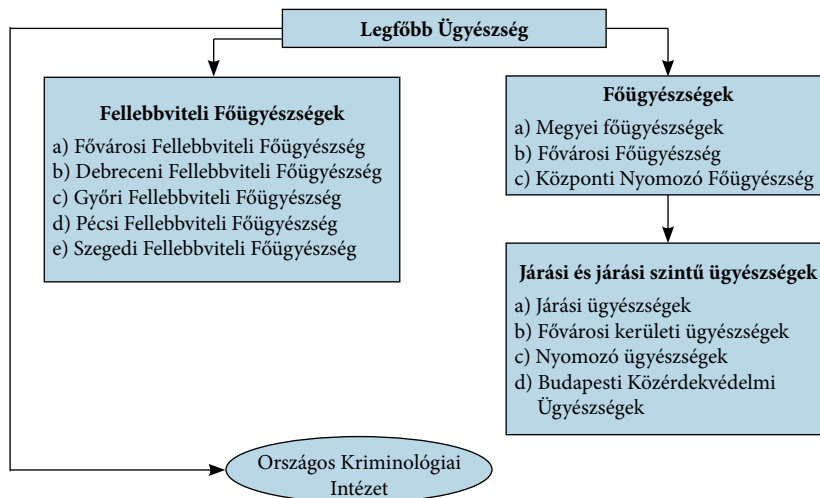
Az ügyész:

- a büntetőeljárásban a vádemelés feltételeinek megállapítása érdekében nyomozást végeztet, nyomoz vagy a nyomozó hatóság nyomozása felett felügyeletet gyakorol,
- közvádlóként képviseli a vádat a bírósági eljárásban,

⁴⁷ Átdolgozott változat a 2013-as kiadás alapján. Az átdolgozást végezte: Belovics Ervin.

- felügyeletet lát el a büntetés-végrehajtás törvényessége felett,
- a közérdek védelmezőjeként az Alaptörvény vagy törvény által meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol.

Az ügyészi szervezet felépítése ezen feladatokhoz igazodva, azok hatékony végrehajtása érdekében a Legfőbb Ügyészségre, a fellebbviteli főügyészségekre, a főügyészségekre, illetve a járási ügyészségekre tagozódik (lásd: 5. ábra).

5. ábra

Az ügyészi szervezet felépítése

Forrás: www.mklu.hu

Az ügyészi szervezetet a legfőbb ügyész vezeti és irányítja.

Az Ütv. szerint a legfőbb ügyész:

- tanácskozási joggal részt vehet az Országgyűlés ülésein, valamint a Kúria teljes ülésein;
- bűncselekmény nyomozását bármely nyomozó hatóságtól az ügyészség hatáskörébe vonhatja;
- a büntetőügyekben hozott jogerős határozatok ellen felülvizsgálati indítványt vagy a törvényesség érdekében jogorvoslatot nyújthat be a Kúriához;
- jogegységi eljárást kezdeményezhet a Kúria előtt;
- indítványozza közvédas bűncselekmény vagy szabálysértés miatt a mentelmi jog felfüggesztését;
- jogszabály tervezetére – kivéve az önkormányzati rendelet tervezetét – véleményt nyilváníthat;
- jogszabály, illetve közjogi szervezetszabályzó eszköz alkotását, módosítását vagy hatályon kívül helyezését javasolhatja;

- az Alkotmánybírósághoz fordulhat az ügyész részvételével lefolytatott egyedi ügyben alkalmazott jogszabály Alaptörvényben biztosított jogok sérelmét okozó alaptörvény-ellenességének vizsgálata érdekében;
- kezdeményezheti az Alkotmánybíróságnál jogszabály nemzetközi szerződésbe ütközésének vizsgálatát;
- a Kúria előtti eljárásban a bíróságok ítélezési gyakorlatának egységesítése érdekében jogkérdésben, a közérdeket képviselve, saját kezdeményezésére vagy bármely fél kérelmére kifejezheti, a Kúria felhívására kifejti szakmai véleményét.

Az ügyészek a legfőbb ügyésznek alárendelten működnek, számukra utasítást csak a legfőbb ügyész és a felettes ügyész adhat.

Az ügyészi szervek közül

- a Legfőbb Ügyészség a fellebbviteli főügyészségeket és a főügyészségeket,
- a főügyészség a járási és a járási szintű ügyészségeket

irányítja.

A felettes ügyészség

- a Legfőbb Ügyészség az összes ügyészi szerv,
- a főügyészség a megye (főváros) területén működő járási ügyészségek tekintetében.

A felettes ügyész az alárendelt ügyészeket utasíthatja, tőlük bármely ügy elintézését saját hatáskörébe vonhatja, illetve az ügy elintézésére más – alárendelt – ügyészt jelölhet ki. Az ügyészségi struktúra speciális eleme, az ügyészi szervezet tudományos és kutató intézménye az Országos Kriminológiai Intézet, amely a bűnözés kutatása, a kriminológia, a kriminalisztika és a büntető jogtudományok elméletének és gyakorlatának fejlesztése céljából működik.

1.6.1. Büntetőjog

A nyomozás felügyeleti és vádelőkészítési tevékenység. Az ügyész – az Ütv. 17. §-ának, illetve a Be. 28. §-ának rendelkezései szerint – a vádemelés feltételeinek megállapítása végett nyomozást végeztet, felügyeli a nyomozó hatóság önálló nyomozását, illetve a büntetőeljárás törvényben meghatározott esetekben a nyomozást maga végzi. A nyomozás során az ügyész a büntetőeljárás hatékony és a lehető leggyorsabb lefolytatása érdekében rendelkezik az ügyről, a nyomozás elvégzendő feladatairól. A nyomozásra vonatkozó intézkedéseiért, az általa elvégzett eljárás cselekmények, az általa tett intézkedések és meghozott határozatok megalapozottságáért, jogszerűségéért felelős. A nyomozás feletti felügyelet keretében az ügyész a törvényben meghatározott jogkörei felhasználásával minden szükséges intézkedést megtesz annak érdekében, hogy a nyomozó hatóság az önálló nyomozását törvényesen, az emberi jogok tiszteletben tartásával, a vádemelés kérdésében történő döntésre alkalmas módon teljesítse. Az ügyész gondoskodik arról, hogy a nyomozás során a büntetőeljárás résztvevőinek jogai érvényesüljenek.

Így különösen:

- megvizsgálhatja és megváltoztathatja a nyomozó hatóság határozatait és a nyomozás során tett intézkedéseit, az esetleges jogsértés kiküszöbölése érdekében haladéktalanul intézkedik;
- a nyomozó hatóságot a nyomozással kapcsolatban utasíthatja, az utasításának végrehajtását ellenőrzi;
- elbírálja a nyomozás során előterjesztett, a feladatkörébe tartozó jogorvoslati kérelmeket.

A nyomozás arra szolgál, hogy tisztázza, van-e a vádemelésnek oka, megvannak-e a feltételei, vagy azok időlegesen vagy véglegesen hiányoznak. A Be. értelmében a nyomozás a vádat előkészítő eljárásá vált, a nyomozás ura ezért az ügyész lett. A nyomozó hatóság (a rendőrség, meghatározott ügyekben a Nemzeti Adó- és Vámhivatal) a nyomozást az ügyész rendelkezése alapján vagy önállóan végzi. Utóbbi esetben az ügyész a rendelkezési jogát a nyomozás feletti törvényességi felügyelet eszközeivel gyakorolja. Az ügyész utasításokkal irányítja a nyomozást, amelyek bármely – s akár valamennyi – eljárási cselekményre és az érdemi befejezés módjára is kiterjedhetnek. Az ügyész betekinthez a nyomozó hatóság irataiba, nyilvántartásaiba, a nyilvántartások adatait felhasználhatja. A nyomozó hatóságtól az ügy nyomozását az ügyész bármikor magához vonhatja.

Az ügyész és a nyomozó hatóság kapcsolatának az ügyek kisebb hányadára kiterjedő speciális esete, amikor a nyomozó hatóság önállóan nyomoz, s az ügyész ennek valamennyi lényeges mozzanatát figyelemmel kíséri (fokozott ügyészi felügyelet). A Be. 29. §-ában meghatározottak szerint kizárólag az ügyészség nyomoz az olyan bűncselekmények miatt indult ügyekben, amelyekben – az állami szervek törvényes működése, az Országgyűlés által megválasztott tisztségviselők, az országgyűlési képviselők, valamint az igazságszolgáltatás hitelébe vetett bizalom megóvása és erősítése, a sértettek vagy az elkövetők személye miatt – garanciális okból alapvető követelmény a nyomozást végző szerv függetlensége. A büntetőeljárás törvényben egyre bővül az a bűncselekményi kör, amely esetében a nyomozás kizárólagos ügyészi hatáskörbe tartozik. Az ügyész nyomozáson belüli súlya, szerepe így ebből adódóan is felértékelődik.

A minden főügyészségen belül működő ügyészségi nyomozásért felelős járási szintű ügyészségek illetékessége az adott főügyészség teljes területére kiterjed. Az ügyészségi nyomozás speciális, kiemelt szerve a Központi Nyomozó Főügyészség, amelynek illetékessége az ország egész területére kiterjed, hatáskörét pedig a Be. ügyészségi nyomozásra irányadó rendelkezéseinek keretei között a legfőbb ügyész – törvényi felhatalmazás alapján kiadott – utasítása (a 11/2003. LÜ utasítás 49. §-a) szabályozza.

A hivatali bűncselekmények és a korrupció elleni eredményesebb fellépés érdekében létrehozott főügyészség elsősorban az országgyűlési képviselők, a nemzetközi jogon alapuló mentességet élvező személyek, a bírúk, az ügyészek, az ügyészségi nyomozók, valamint a rendvédelmi szervek magasabb beosztású tagjai által elkövetett – nem katonai büntetőeljárásra tartozó – bűncselekmények, a felsoroltak sérelmére vagy működésükkel kapcsolatban ellenük elkövetett bűncselekmények, a nemzetközileg védett személy, illetve a külföldi hivatalos személy elleni erőszak, továbbá a nemzetközi közélet tisztasága ellen elkövetett bűncselekmények miatt nyomoz.

Külön kiemelt érdemel a Központi Nyomozó Főügyészség 2011 áprilisában létrehozott Korrupció Elleni Ügyek Osztálya. A Korrupció Elleni Ügyek Osztálya hatáskörébe tartozik a mentességet élvező személy, a külföldi hivatalos személy és a vezető beosztású

hivatalos személy által elkövetett, ügyészségi nyomozás kizárólagos hatáskörébe tartozó *korrupciós bűncselekmények* nyomozása, a mentességet élvező személy vonatkozásában elkövetett hivatali vesztegetés, vesztegetés feljelentésének elmulasztása, befolyás vásárlása és befolyással üzérkedés, valamint a kiemelt jelentőségű, illetve az olyan, az ügyészségi nyomozás kizárólagos hatáskörébe tartozó más korrupciós bűncselekmények miatt kezdett ügy, amely titkos információgyűjtéssel indult, illetőleg titkos adatszerzést igényel. Az osztály megalakítása óta több kiemelt korrupciós ügyben sikerült eredményt elérni, illetve több olyan eljárási cselekmény, nyomozati lépés történt, amely egyedi vagy újszerű megoldásokat tartalmazott. Ilyen volt például azon nemzetközi fogadási csalássorozat felgöngyölítése, amely nyomozás kapcsán közös (nemzetközi) nyomozócsoporthoz alakult.

A korábbi területi katonai ügyészségek 2012. január 1-jével a Központi Nyomozó Fő-ügyészség öt regionális osztályaként működnek, s a katonai ügyek mellett az adott régióban felmerülő közélet tisztasága elleni bűncselekmények nyomozását is segítik. A közzévaló üldözendő bűncselekmények terén az ügyészség vádemelési monopóliummal rendelkezik. A bíróság csak annak a büntetőjogi felelősségéről dönthet, aki ellen a vádemelésre jogosult vádat emelt. Az ügyész a törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén emel vádat, vagy dönt a vádemelés elhalasztásáról, annak részbeni mellőzéséről, illetőleg az ügy közvetítői eljárásra utalásáról. Ha a vádemelés feltételei időlegesen hiányoznak, az ügyész a nyomozást felfüggeszti, ha pedig véglegesen, akkor megszünteti azt.

1.6.2. Büntetőbírósági szakterület

A nyomozás során beszerzett bizonyítékok értékelése alapján, ha az ügyész arra a meggyőződésre jut, hogy az ügy terheltje által elkövetett bűncselekmény miatt a bíróságnak kell joghátrányt alkalmaznia, vádat emel. Ekkor a bíróságnak döntenie kell a vádlott bűnösségéről, de csak abban a tekintetben, amelyet a vád tartalmaz. Az ügyész bíróság előtti tevékenységét a Be., valamint a büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenységről szóló 12/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás szabályozza. Az ügyész bíróság előtti tevékenységét, a vád képviselőt alapvetően az határozza meg, hogy a vád bizonyítása őt terheli. Ha a bizonyítási eljárás során úgy ítéli meg az ügyész, hogy a vádlott további bűncselekményben is bűnös, a vádat módosíthatja és kiterjesztheti. A vád képviselője során az ügyészt indítványtételi jog illeti meg az ügyben felmerült minden olyan kérdésben, amelyben a bíróság dönt.

Az ügyész a bizonyítási eljárás befejezését követően perbeszédet tart. Ebben részletesen elemzi a bizonyítás anyagát, egyenként és összefüggésükben értékeli a bizonyítékokat, részletesen foglalkozik a vádlott védekezését támogató és cáfoló adatokkal is. Indokolt indítványt terjeszt elő valamennyi olyan kérdésben, amelyben a bíróságnak döntenie kell, különös figyelmet fordítva a bűnösség kérdésére, a bűncselekmény jogi minősítésére, valamint az alkalmazandó büntetésre, intézkedésre. A védő ezt követően megtartott perbeszédére viszonválasszal élhet.

Az ügyésznek az egész büntetőeljárás során figyelembe kell vennie a vádlottat terhelő és mentő, valamint a büntetőjogi felelősségét súlyosító és enyhítő körülményeket. Erre is figyelemmel, ha a bizonyítás eredménye alapján azt állapítja meg, hogy a vád tárgyává tett cselekmény nem bűncselekmény, vagy a bűncselekményt nem a vádlott követte el, illetve a bűncselekmény nem közzévaló, hanem magánvádra üldözendő, a vádat elejti. A törvény a vád elejtése esetén lehetőséget biztosít a sértett részére az eljárás folytatásá-

ra. Abban az esetben ugyanis, ha a sértett vállalja, hogy kötelező jogi képviselő mellett pótmagánvádlóként lép fel, a bíróság azon a címen, hogy az ügyész a vádat elejtette, nem szüntetheti meg az eljárást. A pótmagánvád az ügyészi vádmonopólium alóli kivételt jelent. A bűnüldözői, illetve ügyészi értékeléssel szemben ad korrekciós lehetőséget a sértettnek a Be. 53. §-ának (1) bekezdése szerinti körben a bíróság előtti jogérvényesítésre.

A bizonyítás eredményeként az ügyész arra a meggyőződésre is juthat, hogy nem bizonyított a bűncselekmény elkövetése, illetve hogy a bűncselekményt nem a megvádolt személy követte el. Ilyen esetben a vádlott felmentésére tesz indítványt. Az ilyen tartalmú indítvány előterjesztésével az ügyész – szemben a vádelejtéssel – nem akadályozza meg a bíróságot abban, hogy a bizonyítékok eltérő értékelésével megállapítsa a vádlott büntetőjogi felelősségét. Amennyiben a törvény másképp nem rendelkezik, fellebbezéssel élhet a bíróság határozatai ellen. Az ügyész a vádlott terhére és javára egyaránt fellebbezhet.

Másod- és harmadfokú eljárásban az ügyész már nem vádképviselőt lát el, hanem a fellebbezéssel támadott bírósági határozatra vonatkozó álláspontjának kifejtésével közreműködik abban, hogy a fellebbviteli bíróság megalapozott és törvényes ügydöntő határozatot hozzon. A másod-, illetve harmadfokú bíróság mellett működő ügyész az eljárása során a vádlott terhére és javára egyaránt tehet indítványt. A büntetőeljárás törvény jogokat biztosít az ügyésznek a rendkívüli perorvoslati eljárásokban történő közreműködésre.

1.6.3. Büntetés-végrehajtási szakterület

A büntetés-végrehajtás ügyészi törvényességi felügyelete elősegíti, hogy a fő- és mellék-büntetéseket, intézkedéseket, a kényszerintézkedéseket, az utógondozást, a bűnügyi nyilvántartást, az ezekhez tartozó járulékos feladatokat, valamint a büntetés-végrehajtással foglalkozó szervek által foganatosított jogkorlátozásokat a törvények és más jogszabályok előírásainak megfelelően hajtsák végre. A büntetés-végrehajtást övező garanciarendszerhez tartozóan a fogva tartó intézetek legalább havonta kétszer történő ellenőrzésével, az ott végzett vizsgálataival az ügyész hozzájárul – az állam büntetőhatalmi igényének törvényes keretek között tartását segítve – a fogvatartottak jogi helyzetének védelméhez.

1.6.4. Közérdekvédelem

Az Alaptörvénnyel összhangban az Ütv. 1. §-ának (2) bekezdése alapján az ügyészség a közérdek védelme értelmében közreműködik annak biztosításában, hogy mindenki betartsa a törvényeket. A jogszabályok megsértése esetén a törvényben meghatározott esetekben és módon fellép a törvényesség érdekében. Ha a törvény másképp nem rendelkezik, az ügyész fellépésre akkor köteles, ha a törvénysértés megszüntetésére hivatott szerv az Alaptörvényben, valamint törvényben és más jogszabályban vagy közjogi szervezetszabályozó eszközben meghatározott kötelezettsége ellenére a szükséges intézkedést nem teszi meg, vagy az ebből eredő jogsérelem elhárítása érdekében azonnali ügyészi intézkedésre van szükség. Az ügyész elbírálja a hatósági határozat, intézkedés, jogszabálysértő mulasztás ellen hozzá intézett kérelmeket, közérdekű bejelentéseket, jogsértésre utaló jelzéseket.

Az ügyész a közérdek védelme és a törvényesség helyreállítása érdekében akkor lép fel, ha súlyos törvénysértést tár fel. Ennek eszköze lehet:

- bírósági peres és nem peres eljárás megindítása,
- hatósági eljárások kezdeményezése,
- jogorvoslat előterjesztése.

A közérdekvédelmi tevékenység kiemelt területei:

- egyes hatósági eljárásokhoz és intézkedésekhez kapcsolódó ügyészi feladatok ellátása,
- környezetvédelem,
- fogyasztóvédelem,
- szabálysértési ügyek,
- egyes jogi személyekkel és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekkel kapcsolatos ügyészi feladatok ellátása,
- a polgári bíróság előtti ügyészi tevékenység.

1.6.5. Titkos információgyűjtés, titkos adatszerzés

A nemzetbiztonsági, bűnüldözői illetve igazságügyi feladatot ellátó szervek (nemzetbiztonsági szolgálatok, rendőrség, Nemzeti Adó- és Vámhivatal, ügyészség) tevékenységük ellátásához széles felhatalmazással és jogkörrel rendelkeznek. Ez kiterjed a legkülönbözőbb adatok kezeléséig. A spektrum gyakorlatilag az általános adattárakból pl. személyi-, lakcím-, gépjármű nyilvántartásból történő adatigényléstől a külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtésig vagy titkos adatszerzésig terjed.

Magyarország Alaptörvényének VI. cikke alapján:

„(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolat-tartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák.

(2) Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez.

(3) A személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok megismeréséhez való jog érvényesülését sarkalatos törvénnyel létrehozott, független hatóság ellenőrzi.”⁴⁸

Az I. cikk (3) bekezdése szerint pedig:

„Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”⁴⁹

E két jogszabályhelyből látható, hogy a személyek privát életének, otthonának, személyes adatainak védelme olyan alapvető jog, amelyet mindenkinek tiszteletben kell tartania. Nyilvánvaló, hogy a nemzet biztonságához, az egyes bűncselekmények megelőzéséhez, felderítéséhez az elkövető büntetőeljárásban történő felelősségre vonásához fűződő társadalmi érdek már olyan súlyú kívánalom, közérdek, amely lehetővé teszi, hogy a fent jelölt alapvető

⁴⁸ Magyarország Alaptörvénye, VI. cikk, (1)–(3) bek.

⁴⁹ Magyarország Alaptörvénye, I. cikk, (3) bek.

jogokat korlátozzák, és az így eljáró szervek hozzájuthassanak az adatokhoz. Ennek az adatkezelésnek két alapvető feltétele van. Az első, hogy a feladat ellátásával megbízott szerv felhatalmazása, feladatainak meghatározása, szabályozása törvényben történjen – ez a fenti I. cikkből is kitűnik –, illetve ezzel szoros összefüggésben az, hogy a korlátozás kizárólag szükséges mértékű és arányos lehet. A második alapfeltétel az ún. célhoz kötöttség, vagyis a feladattal felruházott szervnek a kívánt adatokat kizárólag a törvényben meghatározott feladatának ellátása érdekében és a törvényben előírt keretek között szabad kezelnie. Pontosan a már említett széles felhatalmazás az, amely indokolja, hogy a meghatározott feladatkörrel rendelkező szervezetek ne végezhesenek önhatalmúlag adatkezelést, hanem az egyes adatszerzési módokat egy független kontrollszerv engedélyezhesse számukra. A külső (igazságügyi) engedély előírása talán a legfontosabb garanciális elem ezen a területen.

1.6.6. Titkos információgyűjtés

A titkos információgyűjtésre felhatalmazott szervek: a rendőrség (az Rtv. alapján), a nemzetbiztonsági szolgálatok (az Nbtv. alapján), a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (a NAV tv. alapján), valamint az ügyészség (az Ütv. alapján). A hivatkozott törvények pontosan meghatározzák azokat a feladatokat, amelyek érdekében a jelölt szervek titkos információgyűjtést végezhetnek, illetve azt is, hogy az egyes eszközöket milyen engedély alapján végezhetik (belső vagy külső). Ilyen felhatalmazást tartalmaz az Rtv. 63–75. §-a, az Nbtv. 53–66. §-a, a NAV tv. 51–65. §-a, illetve az Ütv. 18. §-a.

A titkos információgyűjtés eszközei a teljesség igénye nélkül: informátor, bizalmi személy alkalmazása, puhatolás, fedőokirat használata, lepezett megfigyelés, csapdaalkalmazás, mintavásárlás, felvilágosításkérés, információgyűjtés hírközlési rendszerekből, álvásárlás stb. Fontos kiemelni, hogy a titkos információgyűjtés eredménye kizárólag szigorú eljárásjogi korlátok (Be. 206/A. §) mellett, és csak akkor vehető bizonyítékként figyelembe, ha más módon a bizonyíték beszerzése kilátástalan vagy aránytalanul nagy nehézséggel jár. Természetesen büntetőeljárás során is alkalmazhatók a fentiekkel lényegében azonos speciális nyomozati módszerek, amelyek segítik az elkövető felderítését és az anyagi igazság megállapítását, ám ezek szabályait már a büntetőeljárás törvény szabályozza titkos adatszerzésként és egyéb adatszerző tevékenységként. A titkos információgyűjtés esetén gyakorlatilag úgy lehet megkülönböztetni a belső vagy külső engedélyhez kötött eszközöket, hogy azok a személyek privát szférájába mennyire hatolnak be, mennyire beavatkozó jellegűek.

Nyilvánvaló, hogy minél jobban korlátozza egy eszköz az érintett privát szféráját, annál magasabb szintű garanciákkal találkozunk az engedélyezésnél. Alapvetően három külső engedélyező szint található: az ügyész, a miniszter, illetve a bíró (a Fővárosi Törvényszék elnöke által e feladatra kijelölt bíró). Ügyész által engedélyezett például az Rtv.-ben jelölt álvásárlás, bizalmi vásárlás, bünszervezetbe való beépülés vagy az ellenőrzött szállítás érdekében fedett nyomozó alkalmazása. Szintén ügyészi engedélyhez kötött az Nbtv.-ben szabályozott előírás, amely szerint a nemzetbiztonsági szolgálatok a legfőbb ügyész által kijelölt ügyész jóváhagyásával a nyomozás megtagadását vagy megszüntetését helyezhetik kilátásba információs szolgáltatásért cserébe olyan személy esetében, aki bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható, de cselekménye miatt a büntetőjogi igény érvényesítéséhez fűződő érdek jelentéktelenebb, mint a nemzetbiztonsági érdek. Megjegyzendő, hogy életet szándékosan kioltó személlyel ilyen

megállapodás nem köthető. A külső engedély alapján végzett információgyűjtések közül azoknál, amelyek leginkább érintik a privát szférát, minden esetben miniszteri vagy bírói engedély szükséges. Ilyen például a lakás titokban történő átkutatása és az észlelteknél technikai eszközzel történő rögzítése, a lakásban történtek technikai eszközzel való rögzítése, megfigyelése, postai küldemény, illetve egyéb meghatározott személyhez kötött zárt küldemény felbontása, megtekintése, annak rögzítése, elektronikus hírközlő útján továbbított kommunikáció tartalmának megismerése, rögzítése (telefonlehallgatás) vagy a számítástechnikai eszköz vagy rendszer által továbbított, tárolt adatok rögzítése, felhasználása (pl. e-mailek ellenőrzése).

Nagy általánosságban elmondható: a miniszter vagy a bírói engedélye attól függ, hogy – leegyszerűsítve – büntetőeljárás megelőző, azt megalapozó tevékenységet végeznek-e a szervezetek vagy sem. Ez alatt természetesen nem az értendő, hogy az adott tevékenység következtében lesz-e büntetőügy vagy sem, hanem az, hogy már az elrendeléskor olyan jellegű tevékenységet folytatnak, amely már egyértelműen arra mutat. Példákkal élve: az Nbtv. 5. §-ának h) pontjában felsorolt bűncselekmények felderítése érdekében a nyomozás elrendeléséig az Alkotmányvédelmi Hivatal bírói engedély alapján jár el, vagy az Rtv. 69. §-ának alapján bűnüldözési célból, súlyos bűncselekmény esetén a nyomozati szakig szintén bírói engedélyes a titkos információgyűjtés, míg például az Nbtv. 6. §-a alapján a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat a Magyarország ellen irányuló, támadó törekvések felderítéséhez már az igazságügyért felelős miniszter engedélye alapján jár el. Összefoglalóan: a bűnüldözési célzatú titkos információgyűjtés során külső, igazságügyi engedély szükséges, amely a törvény rendelkezése szerint lehet ügyészi vagy bírói engedély.

A titkos információgyűjtésnél megjegyzendő – amint már jeleztük –, hogy amikor az ügyész végzi a titkos információgyűjtést az Ütv. szerint, akkor az ügyészi engedélyhez kötött információgyűjtést az ügyész engedélyezi (nem az eljárást folytató, hanem a felettes ügyészi szerv, így a külső kontroll megfelelően érvényesül). Az Ütv. rendelkezése egy új rendelkezés. Az ügyésznek 2012. január 1-jétől van lehetősége a titkos információgyűjtés végzésére, ám ezt kizárólag az ügyészi nyomozás (olyan eljárások, amikor maga az ügyész nyomoz, nem a nyomozó hatóság) elrendeléséig alkalmazhatja úgy, hogy a titkos információgyűjtésre az Rtv. rendelkezései az irányadóak. Megjegyzendő, hogy amennyiben a nemzetbiztonsági szolgálatok valamely tagját érintően kerül sor titkos információgyűjtés elrendelésére, úgy erről az adott szolgálat főigazgatóját tájékoztatni kell, és ez esetben lehetőség van arra is, hogy az információgyűjtés elvégzésére ezt a szervezetet kérje fel az ügyész.

Titkos információgyűjtést még egy külön nevesített esetben lehet alkalmazni: a fontos és bizalmas munkakört betöltő személyek nemzetbiztonsági ellenőrzésénél. E folyamatnak a sajátossága vagy éppen érdekessége az, hogy ilyenkor az érintett tudja, hogy vele szemben alkalmazhatnak titkos információgyűjtést, hiszen ehhez előzetesen hozzájárult. Az ezen kívüli titkos információgyűjtéseknél az érintett nem tud az információgyűjtésről.

1.6.7. Titkos adatszerzés

A fentiekből kitűnik, hogy a titkos adatszerzés a büntetőeljárás eszköze. A Be. 200–206/A. §-a tartalmazza a titkos adatszerzés szabályait, illetve a titkos információgyűjtés eredményének a büntetőeljárásban történő felhasználására vonatkozó rendelkezéseket.

„(1) Az ügyész és a nyomozó hatóság bírói engedély alapján az elkövető kilétének, tartózkodási helyének megállapítása, elfogása, valamint bizonyítási eszköz felderítése érdekében a nyomozás elrendelésétől a nyomozás iratainak ismertetéséig az érintett tudta nélkül

a) a magánlakásban történeteket technikai eszközzel megfigyelheti és rögzítheti,

b) postai küldeményt, beazonosítható személyhez kötött zárt küldeményt felbonthat, ellenőrizhet, és azok tartalmát technikai eszközzel rögzítheti, valamint elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció tartalmát megismerheti, az észlelteket technikai eszközzel rögzítheti,

c) számítástechnikai eszköz vagy rendszer útján továbbított, vagy azon tárolt adatokat megismerheti, rögzítheti és felhasználhatja (a továbbiakban titkos adatszerzés).

(2) Az ügyész és a nyomozó hatóság a nyomozás elrendelését követően a bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzést e törvény alapján végzi.”⁵⁰

A Be. tehát pontosan meghatározza azt, hogy mi miatt, és milyen adatszerző tevékenységeket lehet folytatni a büntetőeljárás során titkos adatszerzéseként. A Be. ugyanakkor a büntetőeljárásban történő titkos adatszerzés lehetséges körét már szűkebben szabja meg, mint azt a büntetőeljáráson kívüli titkos információgyűjtés esetén megismertük. A büntetőeljárás során titkos adatszerzésre csak akkor van lehetőség, amennyiben:

„a) öt évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény,

b) üzletszerűen vagy bűnszövetségben elkövetett, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény,

c) a lelkiismereti és vallásszabadság megsértése, a kitartottság, a hivatali visszaélés bűncselekménye,

d) az emberkereskedelem, a tiltott pornográf felvétellel visszaélés, a kerítés, az embercsempészás, a bűnpártolás, a vesztegetés, a vesztegetés nemzetközi kapcsolatban, a környezetkárosítás, a természetkárosítás, a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett alakzata,

e) a visszaélés minősített adattal cím alá tartozó bűncselekmények,

f) az a)–e) pontban meghatározott bűncselekmény kísérlete, valamint – ha az előkészületet a törvény büntetni rendeli – előkészülete esetében van helye.”⁵¹

Ezen túlmenően más személlyel szemben csak akkor alkalmazható titkos adatszerzés, amennyiben az előbb jelölt személlyel meglévő bűnös kapcsolatára adat merült fel, vagy az ilyen kapcsolat megalapozottan feltehető:

„a) a közjogi tisztség betöltésén alapuló mentességet élvező személy, a nemzetközi jogon alapuló mentességet élvező személy sérelmére elkövetett hivatalos személy elleni erőszak, továbbá a nemzetközileg védett személy elleni erőszakkal fenyegetés,

b) a bíró, az ügyész, a bírósági titkár, az alügyész, a bírósági és ügyészségi fogalmazó, az ügyészségi megbízott és a bírósági ügyintéző, az ügyészségi nyomozó, az önálló és a törvényszéki végrehajtó és végrehajtó-helyettes, a közjegyző és a közjegyzőhelyettes, a rendőrség hivatásos állományú tagja sérelmére elkövetett hivatalos személy elleni erőszak,

⁵⁰ Be., 200. § (1)–(2) bek.

⁵¹ Be., 201. § (1) bek.

valamint a felsoroltak, továbbá a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagja, továbbá a nem hivatásos állományú pénzügyi nyomozó vonatkozásában elkövetett, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő közélet tisztasága elleni bűncselekmények,

c) a b) pontban felsoroltak vonatkozásában elkövetett vesztegetés feljelentésének elmulasztása és a befolyással üzérkedés,

d) a 29. § f) pontjában meghatározott igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények, kivéve a hatóság félrevezetését,

e) a külföldi hivatalos személy ellen elkövetett bűncselekmények, valamint a nemzetközi közélet tisztasága ellen elkövetett bűncselekmények,

f) a katonai büntetőeljárásra tartozó, az a)–e) pontban felsorolt bűncselekmények.”⁵²

Titkos adatszerzést – ahogy a Be. fogalmaz – elsősorban a gyanúsítottal, vagy azzal a személlyel szemben lehet alkalmazni, aki ugyan még nem gyanúsított, de a nyomozás adatai alapján a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható. Ezen túlmenően más személlyel szemben csak akkor, amennyiben valakinél az előbb jelölt személlyel meglévő bűnös kapcsolatára adat merült fel, vagy az megalapozottan feltehető. A hivatkozott szakaszok tehát két fontos feltételt támasztanak. Egyrészt visszaköszön az alkotmányos alapelv, amely az arányosságra, szükségességre és célhoz kötöttségre utal, másrészt látható, hogy a titkos adatszerzésre kizárólag a nyomozati szakban van lehetőség, azt követően már nincs.

A Be. két esetet nevesít, amelyeknél csak különleges feltételek fennállta esetén van lehetőség titkos adatszerzésre. Ez a két eset az ügyben eljáró ügyvédhez kapcsolódik. A védelemhez való jog a büntetőeljárás olyan alapelve, amelyet nem lehet korlátozni. Ebből adódóan a védő és a védenc közötti kapcsolat, valamint a védő védői fellépése nem ellenőrizhető és nem akadályozható. Ez alól az egyetlen kivétel, ha a védővel szemben az adott ügygel kapcsolatos tevékenysége vonatkozásában bűncselekmény megalapozott gyanúja merül fel. Ebben az esetben bírói engedély alapján lehetséges az ügyvéd irodájának vagy magánlakásának átkutatása, telefonja vagy egyéb hírközlési, számítástechnikai rendszerek, levelezésének ellenőrzése, illetve lehetőség van a büntetés-végrehajtási intézetben vagy rendőri fogdában lévő ún. ügyvédi beszélő helyiségben történő titkos adatszerzésre is.

A titkos adatszerzésre vonatkozó indítványt az ügyész terjeszti bíró elé, amelynek tartalmi elemeit a Be. 203. §-a pontosan meghatározza. A bíró az indítványról 72 órán belül határoz, az engedélyt legfeljebb 90 napra adhatja, amely egyszeri alkalommal újabb 90 nappal meghosszabbítható. Kezdő időpontja az engedély kibocsátásának időpontja. Létezik az ún. halaszthatatlan elrendelés, amely szerint az ügyész legfeljebb 72 órára engedélyezheti a titkos adatszerzést akkor, ha az engedély kérése olyan késedelmet okozna, amely veszélyeztetné a titkos adatszerzés sikerét. Ez esetben a halaszthatatlan elrendeléssel egyidejűleg kell előterjesztenie a bíró felé az indítványt. Természetesen, ha a bíró nem adja meg az engedélyt, a halaszthatatlan elrendelés ideje alatt szerzett információk nem használhatóak fel, illetve ugyanolyan ténybeli alapon újabb előterjesztésnek nincs helye.

A titkos adatszerzést a Be. 204. §-ának (3) bekezdése alapján haladéktalanul meg kell szüntetni, ha célját elérte, az engedélyben meghatározott időtartam lejárt, a nyomozást megszüntették, ha további alkalmazásától eredmény nem várható, illetve a halaszthatatlan elrendelés esetén, amennyiben a bíró nem adott helyt az indítványnak. Mind a titkos in-

⁵² Be., 202. § (1)–(2) bek.

formációgyűjtés, mind a titkos adatszerzés ugyanúgy *ultima ratio* jellegű intézkedés, mint ahogy a büntetőjog és a büntetőeljárás is *ultima ratio* a jogrendszerben.

A titkos adatszerzés tényét, illetve a rögzített adatokat kizárólag az engedélyező bíró, az ügyész és a nyomozó hatóság (szolgálati előljáró is) ismerheti meg. Az engedélyezéssel kapcsolatos bírósági iratokat az engedélyező bíró ügyelosztást végző vezetője is megismerheti (aki szignál). Amennyiben az ügyész fel kívánja használni az adatszerzés eredményét, úgy az adatszerzés végrehajtásáról készített jelentést, az adatszerzés engedélyezésére irányuló indítványt és határozatot csatolja a bünyügyi iratokhoz. Fontos megjegyezni, hogy a titkos adatszerzés eredményét azzal szemben és annak a bűncselekménynek a bizonyítására lehet felhasználni, amelyre engedélyezték. Emellett fel lehet használni akkor is, ha az engedélyezett adatszerzés során olyan bűncselekmény is felmerül, amelyre ugyan nem volt külön engedély, de e bűncselekmény vonatkozásában is fennállnak a Be. 201. §-ában megjelölt okok. Amennyiben egy bűncselekmény miatt engedélyezett adatszerzés folyt, úgy a beszerzett adat annak valamennyi elkövetőjével szemben felhasználható (tettesekre és részesekre egyaránt).

A korábbiakban láthattuk, hogy a titkos információgyűjtés nem büntetőeljárás eszköze, ugyanakkor szigorú törvényi feltételek fennállása mellett felhasználható bizonyítékként a büntetőeljárásban. A két legfontosabb feltétel, hogy a titkos információgyűjtéssel szerzett adatok által bizonyítani kívánt bűncselekmény tekintetében ugyanúgy meglegyen a Be. 201. §-ában írt feltétel, emellett – és ezek konjunktív feltételek – a titkos információgyűjtéssel megszerzett és felhasználni kívánt adat alapján az adatszerző szerv vagy nyomban rendelje el a nyomozást, vagy nyomban tegyen feljelentést, ennek késedelme jogvesztő. A titkos információgyűjtést végző szerv a nyomozás elrendelésével vagy a feljelentéssel egyidejűleg indítványozza az illetékes ügyésznél a titkos információgyűjtés bizonyítékként történő felhasználásának megállapítását, amennyiben:

„a) a titkos adatszerzés engedélyezésének e törvényben meghatározott feltételei (201. §) a bizonyítani kívánt bűncselekmény tekintetében fennállnak,

b) a titkos információgyűjtés engedélyezését kérő szerv a büntetőeljárásban felhasználni kívánt információ megszerzését követően a nyomozást haladéktalanul elrendelte vagy a feljelentési kötelezettségének haladéktalanul eleget tett.”⁵³

Az alkalmasságról a nyomozási bíró dönt. A nyomozási bíróhoz az ügyész a beérkezéstől számított 72 órán belül tesz indítványt. A titkos információgyűjtés eredményének büntetőeljárásban történő felhasználása mindig is egy olyan kérdés volt, amelynél jelentősen eltérőek voltak a szakmai álláspontok, így élénk vitákat váltott ki. A kérdés mindig a jogbiztonság, a jogállamiság oldaláról, illetve a védelemhez való jog szemszögéből merült fel. Ezzel összefüggésben röviden kiemelném az Alkotmánybíróság 3269/2012. (X. 4.) számú határozatát, amely indoklásában tartalmazza: „a Be. – támadott – további szabályai korlátozottan engedik meg a titkos adatszerzés és a már bírói engedélyhez kötött bűnüldözési célú információgyűjtés felhasználását is. Kiemelendő, hogy ez önmagában véve is jelentős súlyú garancia, mert a szabályozás lényege szerint ezzel a titkos információszerzés kevésbé szigorú szabályai szerint folytatott eljárás eredménye csak akkor használható fel a konkrét büntetőeljárásban, ha annak feltételei a titkos adatszerzés szigorúbb feltételeivel is kompatibilisek, az összemérés pedig közvetlen bírói kontroll alatt áll”. Ugyanígy fontos törvényességi garanciának tekinti az Alkotmánybíróság a fentebb jelölt azon-

⁵³ Be., 206/A. § (1) bek.

nalisági kritériumot, és mindezek alapján helyezkedett arra az álláspontra, hogy a Be. hatályos szabályozása megfelel az alkotmányossági követelményeknek.

A fentiekből látható, hogy úgy a nem tisztán büntetőeljárás célú titkos információgyűjtés, mint az egyértelműen a büntetőeljárásban meglévő titkos adatszerzés szigorú és pontos törvényi szabályozás alapján lehetséges. A folyamatokba, az azok engedélyezésébe épített garanciális szabályok jól mutatják, milyen mértékű beavatkozásokkal, alapjog-korlátozásokkal találkozhatunk. A garanciák biztosítása fokozottan érvényesül a büntetőeljárásban, hiszen ott olyan felelősségi kérdésekben születhet akár marasztaló döntés is, amelyek úgy súlyukban, mint időtartamukban a legjelentősebb korlátozást jelenthetik az adott személy életében, személyi szabadságában. A fenti kógens rendelkezések betartása az alkalmazó részéről azért is kíván meg kiemelt figyelmet, mert a vonatkozó eljárási szabályok megsértése az alkalmazóval szemben felveti a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 307. §-ában szabályozott jogosulatlan titkos információgyűjtés vagy adatszerzés tényállásának alkalmazását.

A törvénytervezet koncepcionálisan gondolja újra a bűnüldözési célú titkos információgyűjtés szabályrendszerét. A titkos információgyűjtés is bekerül a büntetőeljárás törvény rendszerébe, így erre nézve is a büntetőeljárás magasabb garanciális erővel bíró szabályai lesznek érvényesek. A tervezet e különleges eszközöket, módszereket és erőket összefoglalóan *leplezett eszközökként* említi, ezzel is hangsúlyozva, hogy immár nem egy különálló eljárás részét képezik. A jövőben tisztán bűnüldözési célú titkos információgyűjtés kizárólag a Be. alapján lesz folytatható. A tervezet meghatározza – az eszköz beavatkozó jellegének mértékéhez képest – a bírói és ügyészi engedélyhez nem kötött, az ügyészi, illetve a bírói engedélyhez kötött leplezett eszközöket. A tervezetben fontos garanciális szabály, hogy a büntetőeljárás során az érintett személlyel szemben bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazása összesen 360 nap időtartamra lesz engedélyezhető.

Felhasznált irodalom

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
1995. évi CXXV. tv. a nemzetbiztonsági szolgálatokról

2. A Nemzeti Biztonsági Felügyelet mint a titkos információgyűjtést támogató szervezet (Hegedűs Tamás⁵⁴)

2.1. A Nemzeti Biztonsági Felügyelet története

A Nemzeti Biztonsági Felügyelet történetét áttekintve öt fontos időszakot érdemes kiemelni.

⁵⁴ Átdolgozott változat a 2013-as kiadás alapján.

1. A Nemzeti Biztonsági Felügyelet létrehozása és működésének kezdeti időszaka (1999–2003)

Magyarország NATO-csatlakozása a hazai titokvédelem terén is mérföldkövet jelentett. A Magyar Köztársaság Kormánya és az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) által 1994. július 5-én aláírt biztonsági megállapodás, valamint a Magyar Köztársaság és a Nyugat-európai Unió (NYEU) között 1996. október 1-jén aláírt biztonsági megállapodás szerint Magyarország kötelezettséget vállalt arra, hogy az együttműködés során átvett minősített információkat a tagállamokban érvényes biztonsági normák szerint kezeli és őrzi.

Az előzőekben említett biztonsági megállapodások alapján létre kellett hozni egy nemzeti biztonsági hatóságot, amely felelős a minősített NATO-információkra vonatkozó személyi, fizikai, dokumentum- és elektronikus biztonsági követelményeinek magyarországi érvényesítéséért. Ezen előzményekre figyelemmel fogadta el az Országgyűlés a Nemzeti Biztonsági Felügyeletről szóló 1998. évi LXXXV. törvényt. A jogszabály 1999. január 18-ai hatállyal létrehozta a Nemzeti Biztonsági Felügyeletet, amelynek hatáskörébe utalta a minősített NATO-információk komplex védelmének feladatát. A Nemzeti Biztonsági Felügyelet a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat irányító tárca nélküli miniszter irányítása alatt működő, országos hatáskörű közigazgatási szervként jött létre. A kiemelt jogállást alapvetően a komplex, tárcafelelősségi körökön túlmutató biztonsági feladatrendszer indokolta. (Ez a kiemelt jogállás 2006 júniusában megszűnt, innen-től kezdve a Miniszterelnöki Hivatal főosztályi szintű szervezeti egységként működött tovább a Nemzeti Biztonsági Felügyelet.) A Nemzeti Biztonsági Felügyelet feladata lett, hogy felügyeleti funkciója gyakorlásán keresztül elősegítse és biztosítsa nemzeti szinten a NATO és a Nyugat-európai Unió biztonsági szabályzataiban meghatározott azon biztonsági alapelveket és minimális követelmények betartását, amelyeket minden NATO-tagállamnak alkalmaznia és érvényesítenie kell annak érdekében, hogy a NATO és a NYEU minősített információi megfelelő védelmet kapjanak kémtevékenység, illetve engedély nélküli hozzáférés ellen. Hangsúlyozandó, hogy a Nemzeti Biztonsági Felügyelet feladata nem a biztonsági követelményekből fakadó konkrét védelmi intézkedések megtétele volt, mindezt azoknak a magyarországi szervezeteknek kellett megtenni, amelyek minősített NATO-, illetve NYEU-adatokat kezeltek.

A Nemzeti Biztonsági Felügyelet feladatairól szólva külön kiemelés érdemel az iparbiztonsági feladatok ellátása. Mindez a minősített adatkezelés teljes körű biztonsági feltételeinek megteremtését célozta azon gazdálkodó szervezetek esetében, amelyek minősített NATO-adatot szándékoztak kezelni. Ennek keretében előzetesen meg kellett vizsgálni, hogy az adott gazdálkodó szervezet elegendő-e a minősített NATO-adat kezeléséhez szükséges feltételeknek. Amennyiben igen, ezt a tényt a NATO felé a Nemzeti Biztonsági Felügyelet által kiállított telephely-biztonsági tanúsítvány igazolta.

2. A Nemzeti Biztonsági Felügyelet feladatainak bővülése (2003–2007)

Hasonlóan az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez, az Európai Unió is elvárta a csatlakozni készülő új tagállamaitól, hogy maradéktalanul megfeleljenek az EU biztonsági szabályzataiban, vagyis az Európai Unió Tanácsa, az Európai Bizottság, valamint az Európai Atomenergia Közösség biztonsági szabályzataiban foglalt előírásoknak, és kijelöljenek egy nemzeti biztonsági hatóságot, amely az EU felé szavatolja a minősített EU-adatokkal kapcsolatos biztonsági követelmények betartását. Az EU biztonsági szabályzatai egyébként a NATO biztonsági

szabályzatának rendszerét követik, gyakorlatilag azonos intézményi struktúra (központi nyilvántartó, nyilvántartók, ellenőrző pontok) létrehozását teszik kötelezővé, továbbá szövegezésük is hasonló. Figyelembe véve tehát, hogy az EU minősített adatainak védelme terén hasonló jellegű és volumenű feladatok jelentkeztek, mint a NATO esetében, a 2003. évi LIII. törvény a Nemzeti Biztonsági Felügyeletet jelölte ki a feladatkör ellátására.

3. A Nemzeti Biztonsági Felügyelet feladatainak további bővülése a minősített adat védelméről szóló törvény elfogadásáig (2007–2009)

A nemzeti minősített adatok védelmének rendszere 2007 augusztusáig szervezetileg is elkülönült a külföldi (NATO, NYEU, EU) minősített adatok védelmének rendszerétől, amelynek egységes felügyeletét és szakmai irányítását a Nemzeti Biztonsági Felügyelet látta el. A nemzeti titokvédelmi rendszer ezzel szemben megosztott volt, egyes részterületei eltérő irányítás alatt, elkülönítetten működtek, s így hatékonysága, szabályozottsága esetenként nem érte el a NATO-, EU-követelmények minimumát sem. A nemzeti minősített adatok védelmének szakmai felügyeletét a belügyminiszter látta el, a honvédségnél, valamint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatoknál e jogkörét a hatáskörrel rendelkező miniszterrel együttesen gyakorolta. A Belügyminisztérium 2006. évi megszüntetését követően ez a feladatkör a Miniszterelnöki Hivatalhoz került. Az elektronikus biztonság részét képező rejtjeltevékenység szakirányítása, hatósági engedélyezése és felügyelete 1994-től országos illetékességgel az Információs Hivatal szervezeti keretében működő Országos Rejtjelfelügyelet feladatkörébe került.

A Nemzeti Biztonsági Felügyelet hatáskörének bővülése terén ezért újabb mérföldkövet jelentett a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat irányító tárca nélküli miniszter feladat- és hatásköréről szóló 177/2007. (VII. 1.) Korm. rendelet, amely a miniszter hatáskörébe utalta a nemzeti minősített adatok szakmai felügyeletét. A tárca nélküli miniszter 2007. augusztus 14-én kelt megbízólevele alapján az ezzel kapcsolatos feladatok ellátását a Nemzeti Biztonsági Felügyelet végezte, így ezen időponttól a NATO, illetve az EU minősített adatainak védelmén és szakmai felügyeletén túlmenően *de facto* ellátta a nemzeti minősített adatok védelmével kapcsolatos feladatokat is.

4. A 2010 előtti titokvédelmi szabályozás ellentmondásai

Magyarországon a titokvédelem terén kialakult egy olyan kettős rendszer, amelyben eltérő normák vonatkoztak a nemzeti, illetve a külföldi minősített adatok védelmére. Míg a nemzeti minősített adatok védelmének szabályait az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény (a továbbiakban: titoktörvény) és végrehajtási rendelete, a minősített adat kezelésének rendjéről szóló 79/1995. (VI. 30.) Korm. rendelet állapította meg, addig a külföldi (NATO, NYEU, EU) minősített adatok védelméről a Nemzeti Biztonsági Felügyeletről szóló 1998. évi LXXXV. törvény, valamint a nemzetközi szerződés alapján átvett vagy nemzetközi kötelezettségvállalás alapján készült minősített adat védelmének eljárási szabályairól szóló 179/2003. (XI. 5.) törvény és a Nemzeti Biztonsági Felügyelet részletes feladatairól és működési rendjéről, valamint az iparbiztonsági ellenőrzések részletes szabályairól szóló 180/2003. (XI. 5.) Korm. rendelet rendelkezett. A 177/2007. (VII. 1.) Korm. rendelet hatálybalépésével egy meglehetősen

paradox helyzet állt elő: a külföldi minősített adatok védelme és szakmai felügyelete *de jure* is a Nemzeti Biztonsági Felügyelet kompetenciájába tartozott, ugyanakkor a nemzeti minősített adatok tekintetében csak *de facto* – a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat irányító tárca nélküli miniszter nevében eljárva és megbízásából – látta el ugyanezen feladatokat.

Különösen szembetűnő volt a szabályozások kidolgozottsága közötti különbség az elektronikus biztonság területén. A külföldi minősített adatok védelmének követelményeit meghatározó 179/2003. (XI. 5.) Korm. rendelet *Elektronikus biztonsági alapelvek és követelmények* címmel külön fejezetben foglalkozott a kommunikációs, informatikai és más elektronikus rendszerekben alkalmazandó biztonsági szabályok kérdésével. Ezzel szemben a nemzeti minősített adat védelmével foglalkozó jogszabályaink egyáltalán nem tartalmaztak érdemi rendelkezést az elektronikus biztonság vonatkozásában. A titoktörvény ugyan felhatalmazta a kormányt, hogy – az érintett állami szervek vezetőivel egyetértésben – 1995. december 31-ig határozza meg a minősített adatot kezelő információs rendszerek létesítésének és működésének rendjét, ez a jogszabály sohasem készült el. Mindez azt jelentette, hogy a magyar jogszabályok – a NATO, illetve az EU tagállami körében lényegében példa nélküli módon – egészen 2010-ig (a rejtjeltevékenységet leszámítva) nem foglalkoztak az elektronikus biztonság kérdésével.

A fizikai biztonság területén az elektronikus biztonsághoz képest csak árnyalatnyival volt jobb a helyzet. A nemzeti minősített adatok védelmével kapcsolatban néhány idejétmúlt, általános szabályozást tartalmazott a jogszabály, ezzel szemben a külföldi minősített adatok védelmére a NATO- és az EU-standardoknak megfelelő, részletes szabályozás volt érvényben. A (nemzeti) minősített adat kezelésének rendjéről szóló 79/1995. (VI. 30.) Korm. rendelet a minősítettadathordozók tárolására szolgáló helyiség kialakításával kapcsolatban mindössze az adatok fokozott védelméhez szükséges technikai eszközök (vasrács, riasztóberendezés, tűzjelző) felszerelését írta elő kötelezően. Ezzel szemben a külföldi minősített adatok védelmének követelményeit meghatározó 179/2003. (XI. 5.) Korm. rendelet külön-külön meghatározta a „Szigorúan titkos!”, a „Titkos!”, a „Bizalmas!”, valamint a „Korlátozott terjesztésű!” minősítési szintű NATO- és EU-adatok védelmének minimális követelményeit. Ennek keretében részletes előírásokat határozott meg egyebek között az épületre, az objektumhatároló falazatokra és kerítésekre, az egyes helyiségekre, a belépés ellenőrzésére, valamint a biztonsági tárolókra és zárokra is.

A személyi biztonság terén fontos különbség volt, hogy a NATO, illetve az EU minősített adataihoz való hozzáférés jogszabályi feltétele volt a megfelelő szintű személyi biztonsági tanúsítvány megléte, amely az elvégzett nemzetbiztonsági ellenőrzés szintjének megfelelően igazolta, hogy az adott személy milyen minősítési szintű külföldi adathoz férhetett hozzá. Ezzel szemben a nemzeti minősített adatokhoz való hozzáférésnek nem volt feltétele a személyi biztonsági tanúsítvány kiállítása. Ugyancsak problémát jelentettek a büntető törvénykönyv államtitok és szolgálati titok megsértésére vonatkozó rendelkezései. A büntető törvénykönyv ugyanis kizárólag szolgálati titokként biztosított védelmet olyan minősített NATO- és EU-adatoknak, amelyek mindkét nemzetközi szervezet esetében jóval magasabb védelemben részesültek. Ez mindenképp előtérbe hozta a „NATO SECRET” és az „EU SECRET” minősítésű adatok esetében okozott gondot.

5. A minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény elfogadása, s az ezt követő időszak

A kormány már 2004-ben célul tűzte ki a párhuzamos struktúrák felszámolását, és elfogadta az egységes minősített adatvédelmi rendszer megteremtésével kapcsolatos feladatokról szóló

2094/2004. (IV. 27.) Korm. határozatot. Az új törvény megalkotására végül 2009 decemberében került sor. Az új szabályozás kialakításakor alapelveként fogalmazódott meg, hogy a nemzeti minősített adatok védelmi rendszere nem lehet másodlagos a külföldi minősített adatok védelmének rendszeréhez képest. Mégsem kizárólag a NATO-, illetve az EU-követelmények átvétele volt a cél, hanem olyan nemzeti minősített adatvédelmi követelmények felállítása és egységes minősített adatvédelmi rendszer, valamint hatósági felügyelet létrehozása, amely a nemzeti minősített adatok megbízható védelme mellett egyúttal alkalmas a minősített adatok védelmével összefüggő nemzetközi kötelezettségvállalásaink teljesítésére is.

A törvény kidolgozása során a jogalkotó hat pontban határozta meg az új szabályozás által elérendő főbb célokat:

- a nemzeti minősített adatok és a külföldi minősített adatok védelmi szintjének kiegyenlítése a NATO és az Európai Unió biztonsági előírásainak a nemzeti minősített adatokra történő kiterjesztésével;
- a Titoktörvény szerinti minősítési gyakorlatban sokszor automatizmushoz vezető államtitokkörü jegyzék és szolgálati titokkörü jegyzék megszüntetése, és helyettük a NATO és az EU biztonsági szabályzataiban foglaltak analógiájára a minősítéssel védhető közérdek meghatározása;
- a közérdekű adatok nyilvánosságához fűződő alkotmányos jog minél teljesebb körű érvényesülése érdekében a magasan minősített adatok számának mérséklése a minősíthető adatfajták számának radikális csökkentésével és a minősítési szintek differenciálásával;
- a széttagolt felügyeleti rendszer egységesítése, a minősített nemzeti, NATO- és EU-adatok, valamint a rejtjeltevékenység felügyeletének a Nemzeti Biztonsági Felügyeletnél történő összevonása;
- az adminisztratív terhek mérséklése a minősítési eljárás pontosításával és egyszerűsítésével;
- a NATO-ban és az Európai Unióban alkalmazott négyszintű káralapú minősítési rendszer teljes adaptálása a nemzeti minősített adatokra az államtitok és a szolgálati titok fogalmának megszüntetésével.

Az Országgyűlés végül 2009. december 14-én tartott ülésén fogadta el a minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvényt (a továbbiakban: Mavtv.), amely 2010. április 1-jén lépett hatályba. A jogszabály összesen 11 olyan törvényt módosított, amelynek elfogadása a jelen lévő képviselők kétharmadának szavazatát igényelte. A szavazati arányt figyelembe véve kijelenthető, hogy a Mavtv. elfogadására a kormánypárt és az ellenzék politikai konszenzusa mellett került sor.

A Mavtv. felhatalmazása alapján, a törvény végrehajtása érdekében 2010 tavaszán a kormány az alábbi három rendeletet alkotta meg:

- a Nemzeti Biztonsági Felügyelet működésének, valamint a minősített adat kezelésének rendjéről szóló 90/2010. (III. 26.) Korm. rendelet [a továbbiakban: 90/2010. (III. 26.) Korm. rendelet];
- az iparbiztonsági ellenőrzés és a telephelybiztonsági tanúsítvány kiadásának részletes szabályairól szóló 92/2010. (III. 31.) Korm. rendelet;

- a minősített adat elektronikus biztonságának, valamint a rejtjeltevékenység engedélyezésének és hatósági felügyeletének részletes szabályairól szóló 161/2010. (V. 6.) Korm. rendeletet (a továbbiakban: elektronikus kormányrendelet).

A Mavtv., illetve az annak végrehajtásáról rendelkező három kormányrendelet alapjaiban változtatta meg a minősített adatok védelmének magyarországi rendszerét. E jogszabályok elfogadása különösen az alábbiak miatt bírt jelentőséggel:

- egységes védelmi követelményeket állapítanak meg a nemzeti és a külföldi minősített adatokra;
- Magyarországon első ízben született érdemi szabályozás az elektronikusan kezelt minősített adat védelmére;
- az EU-s telephelybiztonsági tanúsítvány intézményének bevezetésével lehetővé vált a magyarországi gazdálkodó szervezetek részvétele az uniós minősített beszerzésekben;
- eddig hiányzó jogintézmények (pl. nemzeti személyi biztonsági tanúsítvány, nemzeti telephelybiztonsági tanúsítvány) létrehozásával lehetőség nyílt arra, hogy Magyarország kétoldalú titokvédelmi megállapodásokat kössön;
- nagyban elősegítették a 2011. első félévi magyar EU-elnökség titokvédelmi feladatainak hatékony ellátását.

Általánosságban szólva a törvényről kijelenthető, hogy számos olyan változtatást hozott, amely nem csupán a minősített adat kezelésével foglalkozó személyek, hanem a hétköznapi emberek számára is szemléletesen érzékeltethető. E körben feltétlenül említést érdemel, hogy a Mavtv. hatálybalépésével megszűnt az államtitok és a szolgálati titok fogalma. Nemzeti minősített adataink esetében a Mavtv. bevezette a négy szintű minősítési rendszert; így módon „Szigorúan titkos!”, „Titkos!”, „Bizalmas!”, valamint „Korlátozott terjesztésű!” minősítési szinteket különböztetünk meg. Ezek a megnevezések természetesen már eddig sem voltak ismeretlenek, azonban az utóbbi három minősítési szint a korábbiakban úgy létezett, mint a szolgálati titok egyes fajtái.

A minősítési eljárással kapcsolatban fontos változás, hogy bár a Mavtv. hatálybalépése előtt is alkalmazott garanciális elemek (minősítési javaslat, indokolási kötelezettség, érvényességi idő) megmaradtak, megszűnt a minősítési automatizmusra lehetőséget adó államtitokkörü jegyzék, illetve szolgálati titokkörü jegyzék. A Mavtv. felsorolja a minősítéssel védhető közérdekeket, és részletesen szabályozza a minősített adat létrejöttéhez nélkülözhetetlen minősítés törvényi feltételeit. A minősítés az az egyedi aktus, amellyel a minősítő a minősítési eljárás során, minősítési javaslat alapján dönt az adat nyilvánosságának korlátozásáról. A Mavtv. taxatív felsorolja a minősítőket, eszerint törvény alapján kizárólag közhatalmi jogosítványokkal rendelkező személyek rendelkeznek minősítői jogkörrel.

Az államtitok és a szolgálati titok mellett ugyancsak búcsút mondhattunk a médiában gyakorta emlegetett 80 és 90 éves érvényességi időnek is. A Mavtv. hatálybalépése óta „Szigorúan titkos!” és „Titkos!” minősítési szintű adatot legfeljebb 30 évre, „Bizalmas!” minősítési szintű adatot legfeljebb 20 évre, míg „Korlátozott terjesztésű!” minősítési szintű adatot legfeljebb 10 évre lehet minősíteni. Az érvényességi idő meghosszabbítására új minősítési eljárás lefolytatásával, kizárólag rendkívül indokolt esetben vagy magánszemély jogos érdekével (pl. védett tanú) összefüggésben van lehetőség.

A Mavtv. által meghatározott minősítési eljárás tovább erősíti a kármértékalapú minősítési rendszert. Ez azt jelenti, hogy az adat minősítési szintjének meghatározásakor nem az adat vélelmezett fontosságát, hanem az illetéktelen hozzáférés által okozható kár mértékét kell figyelembe venni. Minél nagyobb kárt okozna Magyarországnak az adott minősített adathoz történő illetéktelen hozzáférés, annál magasabb szintű személyi, fizikai, adminisztratív és elektronikus biztonsági feltételeket kell teljesíteni a védelem során. Ez lehetőséget teremt a magasan minősített adatok számának radikális csökkentésére, ezáltal védelmük hatékonyságának növelésére. Míg a NATO, valamint az EU szervezeteiben és intézményeiben évente néhány „Szigorúan titkos!” és százezres nagyságrendű „Bizalmas!” és „Korlátozott terjesztésű!” adat keletkezik, addig a Mavtv. hatálybalépéséig hazánkban a „Szigorúan titkos!” minősítési szintű adatok száma meghaladta az évi 700 ezer darabot és csupán néhány tízezer alacsony minősítési szintű adat jött létre. A Mavtv. elfogadásával a jogalkotó ezen az aránytalanságon is változtatni kívánt. A magasan minősített adatok számának csökkentésével hosszabb távon a magas költségvetési ráfordítások mérséklése is elérhető. Egy ilyen volumenű változás azonban természetesen nem történhetett egyik napról a másikra, ehhez nélkülözhetetlen volt a kármértékalapú minősítési rendszer gyakorlati szintű elsajátítása, amely 2010-től kezdődően egy új minősítési kultúrát és az ehhez szükséges szemléletváltást igényelt a minősítésre jogosultak részéről.

Változtak a büntető törvénykönyv vonatkozó rendelkezései is: a módosítás eredményeként megfelelő büntetőjogi védelemben részesíthetők mind a külföldi, mind a nemzeti minősített adatok. Az „államtitok és szolgálati titok megsértése” bűncselekményeket a „visszaélés minősített adattal” bűncselekménye váltotta fel, amely lehetőséget teremt az egyes minősítési szintekhez igazodó, differenciált szankció alkalmazására. Még a legalacsonyabb, vagyis a „Korlátozott terjesztésű!” minősítési szintű adattal való visszaélés is olyan szankciót von maga után, amely kellő elrettentéssel bírhat. A büntető törvénykönyv módosításával a gondatlan elkövetés csak a minősített adat felhasználására törvény rendelkezése alapján jogosult személy esetében büntethető, civil személynél csak a szándékos elkövetést szankcionálja a törvény. Kiemelendő, hogy a minősített adat felhasználására törvény rendelkezése alapján jogosult személy általi elkövetést a büntető törvénykönyv súlyosabban bünteti.

1. táblázat

A minősített adattal való visszaélés bűncselekmény elkövetése esetén kiszabható büntetési tételek

	„Civil” maximum	„Hivatalos” maximum
Visszaélés „Szigorúan titkos!” minősítésű adattal	1–5 évig terjedő szabadságvesztés	2–8 évig terjedő szabadságvesztés
Visszaélés „Titkos!” minősítésű adattal	3 évig terjedő szabadságvesztés	1–5 évig terjedő szabadságvesztés
Visszaélés „Bizalmas!” minősítésű adattal	1 évig terjedő szabadságvesztés	2 évig terjedő szabadságvesztés
Visszaélés „Korlátozott terjesztésű!” minősítésű adattal	elzárás	1 évig terjedő szabadságvesztés

Forrás: Saját szerkesztés

A Mavtv. a nemzeti minősített adatok esetében is bevezette a személyi biztonsági tanúsítvány intézményét, amely azt igazolja, hogy az elvégzett nemzetbiztonsági ellenőrzés alapján a minősített adatot felhasználó mely időpontig és milyen minősítési szintig férhet hozzá a nemzeti minősített adatokhoz. A betekintési engedély helyébe a tartalmilag lényegében ezzel megegyező felhasználói engedély lépett. A felhasználói engedélyben azt kell meghatározni, hogy a Mavtv.-ben felsorolt rendelkezési jogosultságok közül melyek illetik meg a felhasználót. A minősített adattal való rendelkezés jogosultsága lehet bővebb vagy szűkebb attól függően, hogy a felhasználói engedély kiadására jogosult vezető mely jogosítványokkal kívánja felruházni a felhasználót. Mindezekon kívül a felhasználóknak titoktartási nyilatkozatot is alá kell írniuk.

A fizikai biztonság területén a Mavtv. és az előzőekben már említett 90/2010. (III. 26.) Korm. rendelet a nemzeti és a külföldi minősített adatokra egységes, a NATO és az EU biztonsági szabályzatainak megfelelő előírásokat rögzített. Eszerint minden olyan helyiséget, épületet, építményt, ahol – akár nemzeti, akár külföldi – minősített adatot kezelnek, fizikai biztonsági intézkedésekkel kell védeni az arra nem jogosult személyek minősített adathoz történő hozzáférése ellen. A minősített adat felhasználására és tárolására szolgáló helyszín fizikai biztonsági rendszerének több, egymásra épülő elemből kell állnia. A körkörös védelem elve alapján a minősített adatok fizikai védelmét külső, közbenső és belső fizikai biztonsági elemeknek együttesen kell biztosítaniuk.

A fizikai biztonság

- *külső elemei* a védendő terület határait biztosítják;
- *közbenső elemei* észlelik az illetéktelen behatolást, és riasztják a reagáló erőt;
- *belső elemei* a reagáló erő megérkezéséig késleltetik az illetéktelen behatolót a minősített adatokhoz történő hozzáférésben.

További fontos szempont a „Bizalmas!” és az annál magasabb minősítési szintű adatok kezelésének zónaszerű, centralizált – biztonsági területen – történő kiépítése, amely a minősített adatok és a védelem koncentrációja miatt nemcsak a minősített adathordozók biztonságát növeli, hanem a költségeket is csökkenti. A „Bizalmas!” és az annál magasabb minősítési szintű adatok feldolgozása és tárolása esetén szükség van mind a mechanikai, mind az elektronikai védelem eszközeinek egyidejű kiépítésére és működtetésére, mivel ezek az eszközök nem helyettesítik, hanem kiegészítik egymást:

- a *mechanikai védelem eszközei* (pl. biztonsági ajtó, biztonsági zár, biztonsági üvegszerkezet, falazat, vasrács, páncélszekrény stb.) fizikai gátat képezve akadályozzák, illetve késleltetik a védett helyiségbe, területre történő illetéktelen behatolást, valamint a minősített adatokhoz történő illetéktelen hozzáférést;
- az *elektronikai védelem eszközei* (pl. behatolásjelző rendszer, mozgás-, nyitás- és üvegtörés-érzékelő, infrarompó stb.) észlelik az illetéktelen behatolást, és riasztják a reagáló erőket.

A nemzeti minősített adatok tekintetében úttörő jellegű az elektronikus biztonság témakörének kormányrendeleti szintű szabályozása, mert a nemzeti minősített adat védelmével foglalkozó, Mavtv. előtti jogszabályok – egy részterület, a rejtjelbiztonság kivételével – egyáltalán nem tartalmaztak érdemi rendelkezést az elektronikus biztonság terén. Az elektronikus biztonság részletes végrehajtási szabályait a Mavtv. felhatalmazása alapján kiadott, a minősített adat elektronikus biztonságára vonatkozó rendeletek, valamint az elektronikus

kormányrendelet állapítja meg. Az elektronikus kormányrendelet a NATO és az EU biztonsági szabályzatainak előírásait szem előtt tartva a minimális követelményeket állapítja meg, kellő rugalmasságot biztosítva ahhoz, hogy a minősített adat, valamint a minősített adatot kezelő rendszer védelme a konkrét veszélyeztetettséghez igazodva, a költséghatékonyság figyelembevételével biztosítsa a szükséges és elégséges védelem szintjét. Az elektronikus biztonság integrált részeként szabályozza a rejtjeltevékenységet, de a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően megőrizve e szakterület viszonylagos önállóságát. Az elektronikus kormányrendelet meghatározza a rendszerbiztonság, a kommunikációbiztonság és a kompromittáló kisugárzás elleni védelem követelményrendszerét.

A *rendszerbiztonság* keretében szabályozza a hardverbiztonság, a szoftverbiztonság követelményeit, a hozzáférési jogosultságokat, a biztonsági mentés és helyreállítás, a vírusvédelem rendjét, valamint meghatározza a rendszeren alkalmazható biztonsági üzemmódokat és a hálózat biztonságára vonatkozó intézkedéseket. A *kommunikációbiztonság* tárgykörében alapvetően a rejtjelbiztonság korábbi szabályait vette át, és ezen belül egységes keretbe foglalta a nemzeti, a NATO- és az EU-rejtjeltevékenységre vonatkozó követelményeket és eljárási rendet. Meghatározza azokat a kivételes körülményeket, amikor a minősített adat rejtjelzés nélkül is továbbítható.

A *kompromittáló elektromágneses kisugárzás* elleni védelem biztonsági követelményrendszere tekintetében a NATO és az EU irányelveit érvényesíti a nemzeti minősített adat védelmére is. Minden elektronikus eszköz bocsát ki magából elektromágneses jeleket. A technika fejlődése lehetővé tette, hogy az elektronikus eszközök által kibocsátott elektromágneses jelekből visszaállítható legyen az adott eszközön kezelt minősített adat. Az ezzel szembeni védekezés egyik alapvető eszköze a kompromittáló elektromágneses kisugárzás minimális szintre csökkentése, megakadályozva ezzel a minősített információk illetéktelen kezekbe jutását. E módszer szabályait a NATO-ban és az EU-ban egyaránt az ún. *TEMPEST* összefoglaló név alatt tárgyalják.

A Mavtv. a nemzeti minősített adatok tekintetében is szabályozta az iparbiztonsági ellenőrzés rendszerét. Ez két alapvető pillérre épül, az egyik az illetékes nemzetbiztonsági szolgálat által folytatott cégellenőrzés és az érintett felhasználók nemzetbiztonsági ellenőrzése, a másik a Nemzeti Biztonsági Felügyelet által végzett fizikai, adminisztratív és elektronikus biztonsági ellenőrzés. Az iparbiztonsági ellenőrzés célja annak megállapítása, hogy a minősített adatkezelés biztonsági feltételeit megteremtették-e az iparbiztonsági ellenőrzés alanyát képező gazdálkodó szervezetnél. Ennek igazolására a Nemzeti Biztonsági Felügyelet telephelybiztonsági tanúsítványt ad ki. A Mavtv. 2017. évi módosítása bevezette az egyszerűsített telephelybiztonsági tanúsítvány fogalmát. Az egyszerűsített telephelybiztonsági tanúsítvánnyal rendelkező gazdálkodó szervezeteknek nem kell megteremteniük a minősített adat kezeléséhez szükséges fizikai, adminisztratív és elektronikus biztonsági feltételeket, kizárólag a személyi biztonság feltételeinek kell megfelelniük. Ennek megfelelően minősített adatot az egyszerűsített telephelybiztonsági tanúsítvánnyal rendelkező gazdálkodó szervezet a saját székhelyén, telephelyén, fióktelepén nem kezelhet és nem tárolhat.

A Mavtv. a nemzeti minősített adatok tekintetében is kötelezővé tette a korábban csak a külföldi adatokra vonatkozó adatkezelési és rendszerengedély meglétét. A minősített adatot kezelő állami szervek vagy gazdálkodó szervezetek a Nemzeti Biztonsági Felügyelet által kiadott adatkezelési, illetve rendszerengedély birtokában kezelhetnek minősített adatot papíralapú, illetve elektronikus adathordozón. Az adatkezelési engedély a személyi, a fizikai és az adminisztratív biztonsági feltételek megléte esetén adható ki, a rendszerengedély kiadásához az adatkezelési engedély és az elektronikus biztonsági feltételek megléte szükséges. A Mavtv. hosszú átmeneti

időt biztosít a hatálybalépése napján nemzeti minősített adatot kezelő szervezetek az engedélyek megszerzésére: ezeket az engedélyeket 2018. december 31-ig kell beszerezniük. Fontos hangsúlyozni, hogy ez az átmeneti határidő a minősített NATO- és EU-adatokra nem vonatkozik.

A Mavtv. 2010. április 1-jei hatálybalépésével megteremtette a kétoldalú minősített adatvédelmi egyezmények megkötéséhez és alkalmazásához szükséges jogi alapokat. A Nemzeti Biztonsági Felügyelet a tárgyalások megkezdésére hat miniszterelnöki határozattal összesen 35 ország esetében kapott felhatalmazást 2010 és 2017 között, lefedve szinte valamennyi EU-s és NATO-s partnerünket. A Nemzeti Biztonsági Felügyelet közreműködött az alábbi 18 állammal már megkötött minősített adatvédelmi egyezmény előkészítésében: Szlovákia, Csehország, Lengyelország, Lettország, Franciaország, Ausztria, Belgium, Macedónia, Albánia, Szlovénia, Spanyolország, Horvátország, Koreai Köztársaság, Montenegró, Oroszország, Észtország, Olaszország, Ciprus. A megkötendő titokvédelmi egyezmények előkészítő fázisa hamarosan lezárul Litvánia, Bulgária, Koszovó, Románia, Svédország, Luxemburg, Portugália, Németország, az Egyesült Királyság, Bosznia-Hercegovina és Finnország esetében.

2.1.1. A Nemzeti Biztonsági Felügyelet helye a közigazgatási struktúrában, nemzetközi kitekintés

Általánosságban szólva: a Nemzeti Biztonsági Felügyelet feladata a minősített adat védelmének hatósági felügyelete, a minősített adatok kezelésének hatósági engedélyezése és felügyelete, valamint a telephelyi iparbiztonsági hatósági feladatok ellátása. A Nemzeti Biztonsági Felügyelet önálló feladattal és hatósági jogkörrel a Belügyminisztérium szervezeti keretében főosztályi jogállású szervezeti egységként – a rendszeti államtitkár irányítása alatt – működik. A NATO és az EU tagországaiban a minősített adat védelméért felelős nemzeti hatóságoknak a kormányzati szervezetrendszerben elfoglalt helye, struktúrája eltérő képet mutat. Lényeges közös jellemzőként állapítható azonban meg annak a követelménynek az érvényesítése, hogy a nemzeti minősített adatok védelme a NATO-ban, illetve az EU-ban elfogadott biztonsági elveknek megfelelő legyen, ebből következően egy hatóság lássa el a külföldi (NATO, EU), illetve a nemzeti minősített adat védelmének felügyeletét.

2.1.2. A Nemzeti Biztonsági Felügyelet feladatai

A Nemzeti Biztonsági Felügyelet *kodifikációs feladataival* összefüggésben szakmailag előkészíti a minősített adat védelméről szóló jogszabályokat és a közjogi szervezetszabályozó eszközöket.

A Nemzeti Biztonsági Felügyelet egyedi *közhatalmi aktusokkal* kapcsolatos feladataival összefüggésben:

- a minősített adatot kezelő szervnél engedélyezi a minősített adatok kezelését, jogosult a kiadott adatkezelési engedély módosítására vagy visszavonására,
- engedélyezi a minősített adatok kezelésére szolgáló elektronikus rendszerek használatbavételét, jogosult a kiadott rendszerengedély módosítására vagy visszavonására,
- nyilvántartja az adatkezelési és rendszerengedéllyel rendelkező minősített adatot kezelő szervezetek nevük és székhelyük feltüntetésével,
- ellátja a rejtjeltevékenység hatósági engedélyezését és felügyeletét.

A Nemzeti Biztonsági Felügyelet *európai uniós és nemzetközi feladatai* körében:

- ellátja az Európai Unió Tanácsa, az Európai Bizottság, az EURATOM, az EUROPOL, az EUROJUST (a továbbiakban együtt: EU), a NATO, a NYEU és az ESA vonatkozó szabályzataiban, valamint a minősített adatok védelme tárgyában kötött nemzetközi szerződésekben a nemzeti biztonsági hatóságok számára előírt feladatokat,
- kapcsolatot tart a NATO, az EU, az ESA és a tagállamok illetékes szervezeteivel, és tevékenységéről – a szükséges mértékben – tájékoztatja azokat,
- ellátja a nemzeti érdekvényesítést a minősített adatok védelmét érintő nemzetközi bizottságokban és munkacsoportokban,
- részt vesz a minősített adatok cseréjével járó két- vagy többoldalú biztonsági megállapodások, továbbá valamennyi olyan nemzetközi szerződés előkészítésében, amely minősített adatokat is érint.

A Nemzeti Biztonsági Felügyelet *egyéb feladataival* összefüggésben

- egyetértési jogot gyakorol a minősített adatot kezelő szervek biztonsági vezetőinek kinevezésével kapcsolatban,
- végzi az elektronikus adatkezelő rendszerek vagy azok elemeinek, továbbá helyiségek elektromágneses kompromittáló kisugárzásának védelmével összefüggő méréseit, és ezek alapján – hatósági eljárás keretében – zónabesorolást hajt végre,
- a minősített adatot kezelő szervnél kivizsgálja a minősített adatok elvesztésével, azok illetéktelen személy tudomására jutásával, valamint a biztonság megsértésével kapcsolatos eseményeket,
- ellenőrzi a minősítők minősítési gyakorlatát, ennek eredményeként egyedi vagy általános ajánlást bocsáthat ki az egységes minősítési gyakorlat kialakítása érdekében, illetve kezdeményezheti a minősítés felülvizsgálatát,
- ellátja a minősített adatot kezelő szervnél a minősített adat kezelésének hatósági felügyeletét, ellenőrzi a minősített adat védelmére vonatkozó jogszabályok, valamint a személyi, fizikai, adminisztratív és elektronikus biztonsági szabályok betartását,
- kiadja a külföldi minősített adat felhasználói, továbbá a minősített adatot kezelő gazdálkodó szervezetek felhasználói részére a személyi biztonsági tanúsítványt,
- az arra jogosult gazdálkodó szervezetek részére telephelybiztonsági tanúsítványt vagy egyszerűsített telephelybiztonsági tanúsítványt ad ki, jogosult a telephelybiztonsági tanúsítvány és az egyszerűsített telephelybiztonsági tanúsítvány módosítására vagy a már kiadott tanúsítvány visszavonására,
- gondoskodik a jogutód nélkül megszűnt szervek által keletkeztetett minősített adatok felülvizsgálatának elvégzéséről,
- felügyeletet és ellenőrzést gyakorol a kompromittáló kisugárzás elleni védelem tekintetében, biztonsági követelményeket határoz meg, vizsgálatokat, méréseket végez, megfelelőséget tanúsít, kompromittáló kisugárzási biztonság veszélyeztetése esetén a rendszer használatát korlátozza, megtiltja, a rendszerengedélyt visszavonja, a szerv vezetőjét a kisugárzási biztonság helyreállítására kötelezi,
- gondoskodik a biztonsági vezetők részére tartandó képzésről és továbbképzésről,

- együttműködik a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatósággal a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő alkotmányos jog tiszteletben tartása és az információszabadság érvényesülése érdekében,
- ellátja a jogszabályokban számára előírt feladatokat.

A Nemzeti Biztonsági Felügyeletnek a közigazgatási hatósági eljárásban hozott döntése ellen fellebbezésnek nincs helye, a döntés bírósági felülvizsgálatát a közlésétől számított 15 napon belül lehet kezdeményezni.

2.1.3. A Nemzeti Biztonsági Felügyelet adatkezelése

A Mavtv. rendelkezik a Nemzeti Biztonsági Felügyelet által kezelt adatokról is. A jogszabály taxatív felsorolja, hogy a Nemzeti Biztonsági Felügyelet milyen adatokat kezelhet a személyi biztonsági tanúsítvány kiadásához. Ezek az adatok a következők:

1. az érintett személy
  - természetes személyazonosító adatai,
  - állampolgársága,
  - úti okmányának okmányazonosítója,
  - a minősített adat felhasználásához kötődő munkahelye, beosztása és feladatköre,
  - a nemzetbiztonsági ellenőrzése során kitöltött biztonsági kérdőívben és a biztonsági szakvéleményben foglalt adatai,
2. a kiadott személyi biztonsági tanúsítvány száma, kelte, érvényességi ideje és szintje.

A fentiekben felsorolt adatokat a Nemzeti Biztonsági Felügyelet az érintett személy részére kiadott utolsó személyi biztonsági tanúsítvány érvényességi idejének lejártát vagy visszavonását követően a minősített adattal való visszaélés bűncselekményére a Btk.-ban meghatározott büntetési tétel felső határának megfelelő ideig kezeli. Amennyiben az érintett személy részére személyi biztonsági tanúsítvány kiadására nem kerül sor, a Nemzeti Biztonsági Felügyelet a célhoz kötöttség elvének megfelelően az eljárás befejezését követően köteles törölni az általa kezelt személyes adatokat.

Felhasznált irodalom

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
1995. évi CXXV. tv. a nemzetbiztonsági szolgálatokról

A Dialóg Campus Kiadó a Nemzeti Közszolgálati Egyetem könyvkiadója.

Nordex Nonprofit Kft. – Dialóg Campus Kiadó • www.dialogcampus.hu • www.uni-nke.hu •
1083 Budapest, Ludovika tér 2. • Telefon: (30) 426 6116 • E-mail: kiado@uni-nke.hu •
A kiadásért felel: Petró Ildikó ügyvezető • Felelős szerkesztő: Kilián Zsolt • Olvasószerkesztő:
Balla Zsófia • Korrektor: Kutas Éva • Tördelőszerkesztő: Fehér Angéla

ISBN 978-615-5845-67-3 (nyomtatott)
ISBN 978-615-5845-68-0 (elektronikus)

ISSN 2560-0222

A titkok megőrzése vagy adott esetben felfedése, az információ birtoklása iránti vágy kíváncsiságunkra, ősi evolúciós ösztönünkre vezethető vissza. Talán ezért is övezi olyan nagy érdeklődés a titkosszolgálatok tevékenységét.

E jegyzet a nemzetbiztonsági szolgálatok történetét, azaz a múltat, a jelenkor nemzetbiztonsági szolgáltatásainak feladatait, továbbá a jövő biztonsági problémáit hivatott összefoglalni. Továbbá a nemzetbiztonsági szolgálatok és a titkos információgyűjtésre feljogosított szervezetek munkájáról kíván minden hivatásrend részére megfelelő információt nyújtani.

Kiemelten foglalkozik a mai kor emberét érzékenyen érintő témákkal, mint a megváltozott biztonságpolitikai helyzettel, a terrrorszervezetek tevékenységével, a háborúkkal, a személyes és a csoportos biztonság és a nemzetek megmaradása, fejlődése, továbbfejlődése problémájával. Törekszik a nemzetbiztonsági tudatosság erősítésére, így részletesen foglalkozik a nemzetbiztonsági szolgálatok ősrégi feladatával, az információszerezéssel, amely a válságkörzetekben a fegyveres harcok, a terrorakciók, az aszimmetrikus és hibrid háború fenyegetése által manapság ismét előtérbe került.

A kiadvány a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” című projekt keretében került kiadásra.

Dialóg Campus

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE